De man die een ander was

Maurits Dekker

bron
Maurits Dekker, *De man die een ander was*. Nederlandsche Uitgevers-Maatschappij, Amsterdam 1931

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/dekk007mand01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

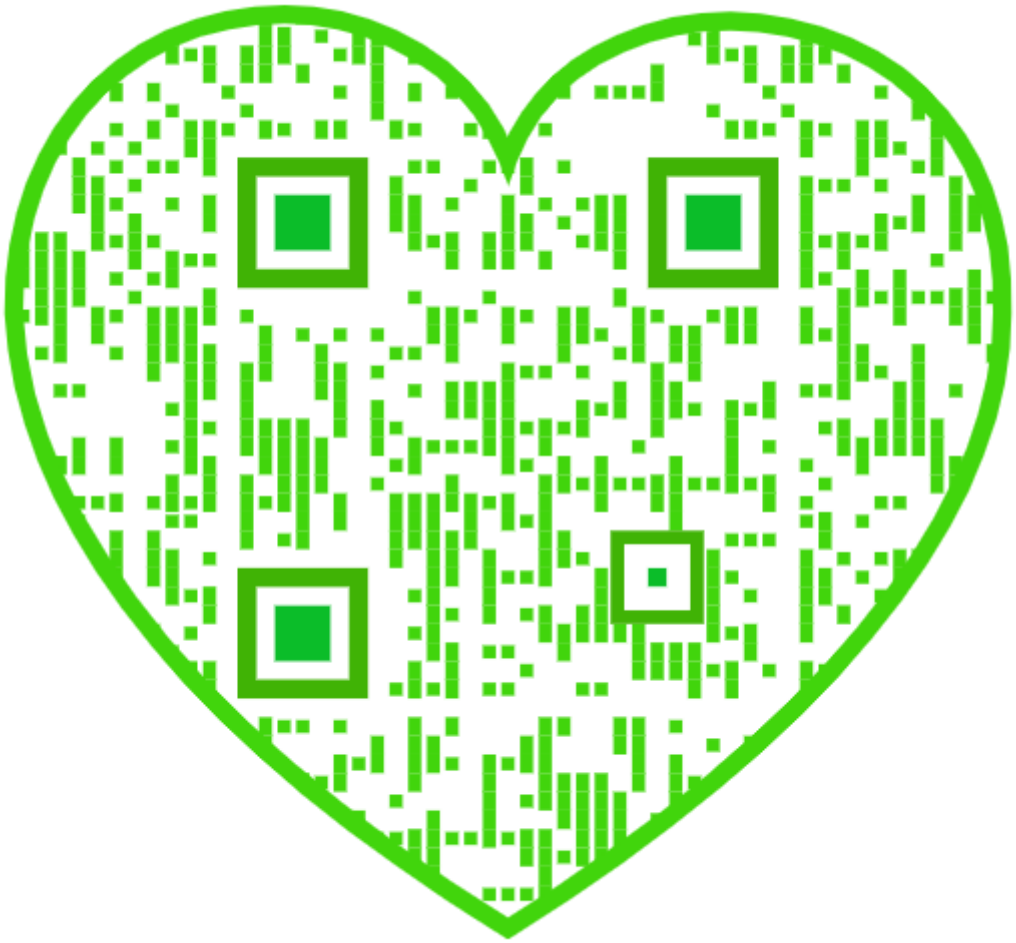

I.

Het was alles rustig en gemoedelijk en goed in het stille, eenvoudige kruideniersbestaantje van Jacobus Joris. 's Morgens, om zeven uur, na het wasschen onder het glimmend-gepoetste, geel koperen kraantje in de chocolade-bruine keuken, waarvan het houten tusschenschotje even buigzaam en bijna zoo dun was als een lucifersdoosje, slofte Joris naar voren, naar het kleine, propvolle winkeltje, dat den geheelen nacht potdicht geweest was en waar de lucht dik was van geurtjes van bleekpoeder en olie en oude kaas. Op de mat lag het ochtendblad, schuin over den uitgeloopen drempel geschoven, met één punt nog onder de deur. Iederen morgen vond Joris de courant daar, al jaren lang, altijd op hetzelfde plekje en nog nooit had de kruidenier haar anders opgenomen, dan met zijn linkerhand, onderwijl hij met zijn rechter den sleutel in het slot omdraaide. In het kleine, donkere kamertje, achter den winkel, ging hij dan in een hoekje, bij het raam met kleine ruitjes, prettig-gezellig zitten lezen. Eerst het gemengde nieuws, van de ongelukken, de verdronken menschen en de branden en dan de berichten uit andere landen, nieuws uit de groote wereld, waar zijn winkeltje heel kleintjes en verloren middenin lag. Een enkele maal vond Joris wel eens iets bizonders: iets van een grooten diefstal of van een brutale inbraak. Dan verbaasde hij zich hoofdschuddend over den durf en de brutaliteit van die wereld, die om God noch gebod gaf. Alleen al door er met zijn klanten over te spreken, kon hij tien maal op een dag kippenvel van zoo'n gruwelijke daad krijgen. Vaak moest hij er ook aan denken, hoe het zou gaan, als zoo'n kerel opeens zijn winkel zou instappen en hem, met een revolver in zijn hand, zou dwingen om zijn lade op de toonbank om te keeren. Als zoo'n

groote, beenige moordenaarshand over het vette toonbankblad zou graaien, in één haal een mooi, zwaar hoopje dubbeltjes meeschuivend, welke hij stuk voor stuk, in ruil voor nauwkeurig afgewogen pondjes meel en suiker, vergaard had.

Na zoo'n zijsprong op het pad der misdaad, keek Jacob Joris even op de weerklok met één wijzer, die, altijd op hetzelfde plaatsje, in den rechter bovenhoek van het eerste blad stond. Als hij hiermede gereed was, drong meestal de prikkelende geur van versche koffie in zijn neus. Met een zucht en een weemoedig hoofdschudden, bracht hij zijn krant dan weer netjes in den vouw terug, - buurman Ploegers, die het halve abonnement betaalde, moest haar ook nog lezen -, en deed zijn vrouw een bloemrijk verhaal van alles wat hij gelezen had.

Joris at iederen morgen twee boterhammen met gekookt spek, zijn vrouw eveneens twee en de kinderen ieder een en een beschuit met stroop. Hij dronk zijn koffie, waarin op zijn wensch altijd een mespuntje goeie koffiestroop gedaan werd, uit een grooten, aarden kop, waarop in gouden krulletters het opschrift ‘voor vader’ stond. Deze kop had hij als verjaardagsgeschenk gekregen, op denzelfden dag waarop Fientje haar eerste melktandje verloor; kleine Jaapje was toen nog in de luiers. Zoo'n tweede kop was er, althans volgens ten Broek, den galanteriewinkelier, in de heele buurt niet te vinden. Wèl een kop met ‘voor vader’ er op, natuurlijk, die waren er bij hoopen, maar er was geen tweede te vinden die zulke mooie krulletters had met een blauw lijntje er omheen, waardoor het scheen alsof het opschrift op een half opgerold strookje papier stond. Het is een pronkstuk, had zijn vrouw herhaalde malen verzekerd, zoo groot en degelijk en dan dat randje voor je snor: een echte mannenkop is het. Jacob had het ook dadelijk een echte mannenkop gevonden en sedert hij er uit dronk, had hij, zonder het te weten, de gewoonte aangenomen, om na het drinken zijn gele tanden zuigend over zijn bovenlip te strijken, teneinde de droppels te verwijderen, die konden zijn achtergebleven in het afgesleten tandenborsteltje, dat hij zijn snor noemde.

Dadelijk na het ontbijt kwamen de eerste klanten, voor het meerendeel kinderen die, voordat zij naar school gingen, nog vlug het een of ander moesten halen. Voor hen had Joris alleen een ‘dag

kindje' en, als zij naar zijn meening nog wel een beetje te klein waren om met de verantwoordelijke taak van boodschappen doen te worden belast, voegde hij er op vaderlijken toon aan toe: 'niet laten vallen, hoor lieverd!' Voor de klanten, die de jaren des onderscheids bereikt hadden, bewaarde hij steeds het belangrijke nieuws van den dag. Heb je gehoord buurvrouw, begon hij dan, terwijl hij met een houtspaan voorzichtig wat zeep in een papiertje smeerde, daar hebben ze me nou toch op klaarlichten dag in een villa ingebroken. Een half pond boter, van de goeie, met een bon. Ja, die bandieten, de menschen zaten aan tafel, wisten van niks, ja, en drie centen gestampte nagelen. Dat zeg ik, ijskoud hebben ze het glas uit de deur gesneden, en een potje mosterd, dat is twee centen voor het fleschje terug. Alleen aan tafelzilver voor meer dan drie honderd gulden gestolen. Da's veertig, twee en vijftig, vier en zestig, dat zeg ik, twee centen voor het potje er af, drie honderd gulden aan zilver en een balletje voor de kleine meid.

Met deze gesprekken, waarbij hij dikwijls nog belangrijke opmerkingen over het weer ten beste gaf, onderhield Jacob Joris zijn klanten, terwijl hij netjes de grauwe zakken dichtvouwde of, zonder een druppel te morsen, petroleum in een kannetje stortte.

Joris was een tevreden en gelukkig mensch, geen waarachtig Christen had gelukkiger in het koninkrijk der hemelen kunnen zijn, dan hij in zijn vol, bedompt winkeltje was. Hij kende zijn zaak door en door, beter dan hij zichzelf kende en met gesloten oogen zou hij, midden in den nacht, elk artikel dadelijk hebben kunnen vinden. Hij wist precies wat en hoeveel van alles in zijn kleine, roestige trommeltjes was, hij kende den inhoud van ieder smerig en versleten zakje en als hij had kunnen teekenen, zou hij er uit zijn hoofd een schets van hebben kunnen maken, hoe zijn trommels, doosjes en kistjes er vanbinnen en vanbuiten uitzagen. Zijn zaak had hij zich tot levensdoel gesteld en zijn grootste verlangen was, het eens zoo ver te brengen, dat hij een winkel met twee groote ramen, een weegschaal zonder gewichten met mekaniek en een kasregister met bonnen met zijn naam er op hebben zou. De glimmende weegschaal met een wijzerplaat tot vijf pond en een kasregister zou hij al wel contant hebben kunnen koopen, maar dit stelde hij nog steeds uit, omdat die dingen alleen maar thuis hoorden in

winkels met twee ramen en een tegeltjesvloer en zoo ver had hij het eigenlijk nog niet gebracht.

Jacob Joris was een echte kruidenier, vanbinnen en vanbuiten. Geen ander costuum stond hem zoo goed als zijn witte, van gestreken stijfsel glimmende winkeljas. Zijn mager, droog stemgeluid kwam nooit beter tot zijn recht, dan bij het optellen der kleine bedragjes, die de klanten besteed hadden, als hij, de zakken met zijn beenige vingers onderzoekend betastend, de cijfers een paar keer herhaalde. Hij stapte 's avonds in bed met zijn hoofd vol suikeren sodagedachten, zijn oogen schreven groote facturen op den witgekalkten muur van zijn bedstede en als hij eens droomde, had hij het meestal te kwaad met gedrochtelijke reizigers in koloniale waren of zag hij monsterachtige stukken huishoudzeep, waartusschen hij dreigde verpletterd te zullen worden. Soms ook, doch heel zelden, werd de zuiverheid dezer materialistische droomen en overpeinzingen wel eens aangetast door gedachten en visioenen van meer onwerkelijken en fantastischen aard. Dat gebeurde als Jacob Joris, zeer tot ongenoegen van zijn vrouw, zich weer eens te buiten gegaan was aan een oude liefhebberij, die eens, lang geleden, bijna in een hartstocht ontaard was. In zijn jeugd en ook nog toen hij reeds vader was, had Joris veel gelezen. Hij had stapels premieromans verslonden, die bij boter en zeeppoeder werden cadeau gegeven en waarin de arme helden pasklaar gemaakt waren voor een publiek, dat heldhaftigheid en ridderlijkheid zoo'n beetje beschouwt als een confectiecostuum, dat naar willekeur kan worden aangetrokken en weer uit gedaan. Och, het was wel heel lang geleden dat hij, tusschen twee zeepvaten op een beschuitkist zittend, innig had meegeleefd met de lotgevallen van Giodemus, den ridderlijken hoofdman van de roovers der Apenijnen. En dan Zigomar, de onzichtbare bandiet, die drie vrouwen roofde en er met de erfenis van die mooie, jonge gravin vandoor ging. Nooit was hij te weten gekomen, hoe het verder met Zigomar gegaan was, want juist toen hij met het hoofdstuk ‘De vergelding’ beginnen zou, was er een juffrouw gekomen die twintig bonnetjes opgespaard had en die had Zigomar meegenomen. Later, toen hij voor zichzelf een zaak begonnen was, had hij zoo nu en dan ook nog wel gelezen. Toen echter de lotgevallen van Wladimir, de man met het donkere oog,

hem een mand eieren hadden gekost, waar hij, geheel in zijn lectuur verdiept, in was gaan zitten, had zijn vrouw voor goed een eind aan zijn dwaze en gevaarlijke liefhebberij gemaakt. Jacob was het er volkomen mee eens geweest, toen Coba hem het lezen van al die narighedens verbood. Dat was allemaal goed voor studenten en menschen met geleerde hoofden, had zij gezegd, maar een kruidenier moest zich daarmee niet ophouden, die had zijn hersens te veel voor zijn werk noodig. Och, dat was allemaal wel waar, maar wat had Coba toen eigenlijk geweten van zijn naamloos verlangen naar wat boekjesromantiek, wat wist zij van den Wild-West storm, die in het brein van den armen kruidenier had gewoed, toen hij voor de eerste maal de nieuwe pakjes Amerikaansche maizena ontvangen had, waarop kleurige Indianen in volle krijgsrusting waren afgebeeld. Langen tijd had hij geen boek meer in handen gekregen en hij had bevrediging moeten zoeken in de korte krantenverhaaltjes, die zoo nu en dan nog wel eens, als een bizondere verrassing, tusschen de echte dievengeschiedenissen opdoken. Maar een paar jaar geleden, toen er op den hoek een boekenwinkel komen zou, had Joris het niet langer kunnen uithouden. Reeds weken voordat de zaak geopend zou worden, was het raam bedekt geweest met kleurige plaatjes, omslagen van boeken die in de bibliotheek zouden komen. Jacob Joris had er dikwijls vol bewondering naar staan kijken, hij had de titels gelezen, die mooi en veel-belovend waren en tegen de poppetjes op enkele plaatjes had hij soms even goedmoedig geglimlacht en het hoofd geknikt, alsof hij een goeden, ouden kennis ontmoette. De toovenares van het doodenhuis had hij dadelijk herkend, die was altijd in drie deelen bij de Zonnebloem margarine geweest en De gouden bende had hij zich ook herinnerd, dat was een dikke geweest, van dertig bonnen. Toen de bibliotheek geopend werd, had Joris aan de verleiding niet langer weerstand kunnen bieden. Op een avond, na het sluiten van zijn winkel, had hij zijn vrouw een leugentje van een brief die nog gepost moest worden verteld en was hij naar den boekhandelaar geslopen, waar hij, gejaagd als een dief, twee kwartjes waarborg op de toonbank neergelegd had. De catalogus had hij, als een heilig boek, met zijn vingertoppen gestreeld; na lang aarzelen had hij een keus gedaan en zijn vettigen buit had hij, verborgen onder zijn witte jas, zijn

huis binnen gesmokkeld. Vanaf dien tijd was het stinkende hoekje tusschen de kaarsenkist en het petroleumvat zijn liefste verblijfplaats geworden. Hier vergat hij zoo nu en dan zijn gebroken rijst en kleverige stroop en verhief zijn traagwerkende geest zich tot in sferen van opperste heldhaftigheid en boog hij zich voor het donkere noodlot, dat boven zijn hoofd zweefde, ongeveer op de plaats waar een bosje vetkaarsjes in broederlijke armzaligheid met een paar zakjes blauw aan een roestigen spijker hing.

Niemand had eenig vermoeden van het vreemde, tragische gebeuren, dat een aanvang ging nemen in het door snijkoek en jampotjes omgeven hoofd van Jacob Joris. Niemand kende zijn overpeinzingen; de balletjeskoopende buurvrouw, met wie hij over het weer sprak, had er geen vermoeden van, de reiziger met wien hij over den suikerprijs twistte evenmin, zijn vrouw niet, buurman Ploegers niet, de jodenkoekenbakker niet, niemand. Hij was en bleef, ook voor zichzelf, een ernstige, degelijke, vlijtige kruidenier. Soms, als zoo'n prachtig boek uit was, verlangde hij iets, verlangde hij met heel zijn simpele, verschrompelde kruideniersziel, kreeg hij een onbestemde, weemoedige begeerte naar iets vreemds, iets dat hij niet kende, een soort heldhaftig, nobel niets, iets dat geen plaats vinden kon tusschen netjes opgestapelde pakken lucifers en closetrollen. Als het zóó met hem stond, glipte de kruidenier maar weer even naar het hoekje om een boek te huren en als dat onmogelijk was, ging hij de prijscourant van mechanische weegschalen en kasregisters maar weer eens bestudeeren: daarvan ging het ook over.

II.

Joris zou nooit zoo'n bizondere aandacht aan zijn nieuwen klant geschonken hebben, als hij niet kortgeleden toevallig een boek over den man met den boozen blik gelezen had. Zijn nieuwe klant, die dien morgen opeens voor zijn toonbank stond, was groot, fantastisch, onbegrijpelijk groot. Hij droeg een zwarte fluweelen jas, een grooten hoed met een breeden rand en een das die er uit zag als een gestrikte wimpel. Hij had donkere oogen, bijna zoo zwart als schoensmeer, vond Joris, oogen die brutaal en tegelijk prettig-geheimzinnig waren. Dadelijk zag Joris dat de man een artist of een ander soort zwerver moest zijn, een van het slag dat gevaarlijk kan zijn voor kruideniers die graag geld voor hun waren willen ontvangen. Zijn vertrouwen in slappe hoeden en lange haren, had hem vroeger reeds veel kruidenierswaren gekost en hem menige uitbrander van zijn vrouw bezorgd. Een beetje wantrouwen was dus tegenover dezen klant niet misplaatst en beschermend posteerde Jacob zich achter zijn toonbanklade, zijn bezoeker zoo vriendelijk mogelijk vragend wat deze verlangde.

- Goeie morgen, zei de man.

Jacob grinnikte en zei ook iets tot groet terug. Die vriendelijkheid kende hij; daarmee was hij niet te vangen.

- Hebt u zalm?

Joris legde zijn boek op de toonbank, draaide, als een houten orgelpop, een kwart slag om, greep een bus en stond dadelijk weer met zijn gezicht naar zijn bezoeker toegekeerd.

De man lachte.

- Doperwten, sprak hij, de bus opnemend. Nog niet goed wakker?

Jorris grinnikte nog eens, greep een andere bus en liet zich van louter verwarring iets over het weer ontvallen.

- Deze zalm is goed, hernam de ander, een papiertje op de toonbank leggend. Wilt u klaarmaken wat daar op staat? Tel het maar even op, dan betaal ik het nu. Breng het straks even; het adres staat op het briefje. Als er niemand thuis mocht zijn, bel dan maar drie hoog en leg alles op zolder, voor de deur op het matje neer.

Jacob rekende al, maar hij kon zijn gedachten er niet bijhouden. Steeds moest hij aan het matje denken. En dan: geld vooruit: er lag al een tien guldens-papiertje op de toonbank. Een pond goeie boter, een bus zalm en een half pond kaas, op het matje, het was smerig. Stel je voor, waar iedereen met zijn vuile schoenen op stond; twee ons bitterkoekjes, 't was zonde, ook op het matje, en dan in een open portaal, waar iedereen het gappen kon. Niet veel soeps, die vent, en toch betaalde hij met een tientje; dat briefje kon best valsch zijn. Jacob rekende en vergiste zich. Hij hoorde zijn klant lachen en keek op. De man had zijn boek in zijn hand en bladerde er in.

- Leest u dit mooie boek?, vroeg hij.

De kruidenier knikte bevestigend, een beetje blij en tegelijk een beetje wantrouwig.

- Dat lijkt mij toch wel vreeselijk voor die arme gravin Gisela, hernam de man met zijn vinger onder een plaatje, ontzettend dat ze haar zoo maar haar kind ontnemen. Enfin, op het eind zullen ze elkaar wel krijgen, men geeft haar dan het kind terug en alles komt in orde, nietwaar?

Jacob Joris had zijn wiskundige werkzaamheden gestaakt en keek zijn bezoeker verwonderd aan, terwijl hij volhardend op een potloodstompje beet.

- Hebt u dat boek gelezen? vroeg hij.

De klant lachte.

- Neen, dat niet, maar ik ken deze soort boeken. Dat vergif is allemaal van eenzelfde samenstelling.

Het was Jacob of de bliksem op dat oogenblik in zijn knusse winkeltje insloeg.

- Vergif?, herhaalde hij verbaasd. Het is een van de mooiste boeken die ik gelezen heb.

De man met den grooten hoed keek den kruidenier een oogenblik glimlachend aan, stak toen zijn tienguldensbriefje in den zijzak van zijn jasje, zette zijn flambard in zijn nek, deed een stap achterwaarts en begon, het boek in zijn hand houdend, met donderende stem te declameeren:

- Ga heen, gij vrouw, bedek uw zondig gelaat, opdat ik uw duivelsch oog niet meer aanschouwe. Uw bezoedelde mond zal dit reine, onschuldige kind niet meer kussen en uw besmeurde handen zullen dit blonde haar niet meer beroeren. Gaat heen en kom niet meer in mijn nabijheid, opdat mijn toorn niet over u losbarste!

- Net echt; wat zegt die vent dat prachtig, dacht Joris, zijn bezoeker met geopenden mond aanstarend.

- Wat is dat voor een lawaai in den winkel? Ben je gek geworden?, schreeuwde Coba uit het keukentje.

De bezoeker staakte zijn voordracht.

- Meneer is zeker comediant?, informeerde de kruidenier belangstellend.

- Comediant? Ja, mijn waarde vriend kruidenier, comediant op het levenstooneel. Maar dat zijn wij toch allen, nietwaar? De rolverdeeling is alleen wel eens een beetje eigenaardig; de een heeft eens wat valsche romantiek bij zijn kruidenierswaren noodig en de ander dankt den goeden hemel, als hij eens een beetje kruidenierswaren bij zijn romantiek kan krijgen. Zoo is het immers, nietwaar vriend?

Jacob knikte bevestigend, maar de zaak was hem zoo helder als een stuk smerig matglas.

- Hier is geld, hernam de ander, hou maar af. Goed onthouden, drie keer bellen en alles op de mat. Goeiendag en amuseer je met je boek.

Jacob Joris liet een paar gulden uit zijn hand in het zilverbakje glijden en keek zijn klant met een blik van bewondering na. Een rare vent was hij en toch geleek hij sprekend op den wreeden graaf van het plaatje. Jacob zocht het prentje eens op en vormde zich een levendig beeld van den vreeselijken toestand waarin de arme gravin zich bevinden moest, toen zij van het kasteel verjaagd werd. De schoone gravin lag op haar knieën, de graaf stond voor haar met het kind in zijn arm en keek minachtend op haar

neer. Gisela was niet groot en als zij op haar knieën lag, zou zij zeker niet grooter zijn dan de volle zak zout, dien hij dien middag ontvangen had. Zonder het zich bewust te maken, had Joris reeds het kistje met bruidsuiker liefkoozend in zijn arm genomen: dat kistje was er voor gemaakt om den rol van zuigeling te spelen. Joris schraapte zijn keel en probeerde schuchter, aarzelend:

- Ga heen, gij vrouw! Hij schrok van zijn eigen stem. Dat was niets: het moest somber en dreigend klinken. Voorzichtig gluurde de acteur door het ruitjesraampje, om te zien of zijn vrouw soms in de kamer was. Alles was veilig, doch voor meerdere zekerheid sloot hij nog de tusschendeur en toen ving hij weer aan:

- Ga heen, gij vrouw en bedek uw zondig gelaat. Verder kwam hij niet, want op dat oogenblik kwam vrouw Ploegers den winkel in om het ochtendblad te halen. Zij slaakte een kreet van verbazing en Joris, die in zijn spel werd gestoord, vergat het deksel van het kistje dicht te houden, wat tengevolge had, dat zijn zuigeling het bruidsuikers regenen liet.

De kruidenier verontschuldigde zijn vreemd gedrag, door met een gloeiend hoofd te verzekeren, dat het een bizonder frissche morgen was. Hij verwenschte in stilte vrouw Ploegers en ging verdrietig zijn bruidsuikers oprapen.

III.

Na een paar keer contant te hebben gekocht, was meneer Frans, de man die zoo goed voordragen kon, met crediet begonnen. Het was niet plotseling gegaan en Joris had het voelen aankomen, maar hij had zich er niet tegen verzet, er zich niet tegen willen verzetten. De kruidenier vond meneer Frans een echte meneer, hij was wel een beetje raar, maar niettemin was hij een echte meneer, al droeg hij ook de manchester jas van een spoorman en al ging hij soms te keer op een manier, waarvoor een ordentelijk mensch zich schamen moest. Hij had, met zijn grooten hoed en zijn lange haren iets van Antonie, de ridder zonder vrees of blaam, hij geleek ook een beetje op den middelste van de drie mannen, die op het plaatje van de Drie Musketiers stonden. Hij had veel van de wereld gezien en veel ondervonden en over het vettige toonbankblad heen, had hij den kruidenier dikwijls in vertrouwen genomen. Door zijn wijze lessen had Joris langzamerhand leeren inzien, dat er nog andere idealen op de wereld bestaan dan weegschalen met mekaniek en winkels met tegels en twee ramen. Hij sprak dikwijls over zaken, waarvan Jacob niets begreep, maar toch knikte de kruidenier altijd langzaam-wijsgeerig het hoofd, als meneer Frans, na breed betoogend over iets te hebben gesproken, hem vroeg of het niet waar was en of hij geen gelijk had.

- De wereld, mijn waarde heer Joris, had hij onlangs gezegd, de wereld is precies zooals je haar zien wilt. De menschen maken een hel van de aarde, eenvoudig omdat zij van zichzelf duivels maken. Wat kan mij het schelen, had meneer Frans gezegd, als de menschen mij kwaad aankijken, als ik eenvoudig doe alsof ik ze niet zie. Wat gaat mij het aan of anderen iets leelijk vinden, als ik het mooi wil zien. Zeg eens eerlijk Joris, toen ik voor de

eerste maal hier kwam, heb je mij toen niet een rare snoeshaan gevonden?

Tot antwoord hierop had de kruidenier, heel diplomatisch, geglimlacht, wel een klein beetje schuldig, maar hij had op deze manier toch slim een bevestiging weten te ontwijken.

- Ik weet het, was meneer Frans verder gegaan, je vond mij een vreemde sinjeur en toch ben je mij in dien korten tijd anders gaan zien. Waarom? Omdat jij iemand bent die, gelukkig, een beetje meer kijk op menschen en dingen heeft dan de groote, blinde massa. Maar toch, baas Joris, toch bezie je de dingen nog verkeerd: je hangt nog te veel aan het alledaagsche, aan het materieele. Jij bent een mensch van de groote lijn, dat zie ik in je oogen, aan je manieren, aan alles. Ik zie dat aan je lust om fantastische boeken te lezen, waarvan de inhoud boven het zielige, alledaagsche gedoe uitgaat. Ik zie een heel ander iemand in je dan een gewoon kruideniertje: jij bent niet geboren om je heele leven krenten te wegen en kaas te snijden.

- Zou u denken?, had Joris een weinig angstig gevraagd, terwijl hij met zijn rooden zakdoek het zweet van zijn voorhoofd had geveegd.

- Denken? Ik weet het zeker! Alleen, zie je, natuurlijk, je moet nog leeren. Je moet vrij komen uit de omgeving waarin je bent opgegroeid. Leer de wereld zien, zooals je haar zien wìlt, kijk niet naar de leelijke werkelijkheid, die tenslotte maar schijn is, maar schep je wereld zelf. Iedere mensch, Joris, is een god, jij ook en ieder ander, als hij er zelf maar van overtuigd is een god te zijn.

- Ja maar, had Joris tegengeworpen, laten we nou eens aannemen, dat ik tegen mezelf zeg, ik ben een god; aangenomen. Nou zeg ik tegen Coba, van nu af ben ik een god. Dan lacht ze mij uit, of ze zegt dat ik gek ben. Geef jij haar nou ongelijk, als je al vijftien jaar met elkaar omgaat.

- Vriend, had de ander gelachen, ik merk aan deze redeneering, dat je nog niet heelemaal rijp voor de groote lijn bent, want als je je werkelijk overtuigd voorstelt iets te zijn, onverschillig wat, dan ben je het ook en dan laat het je koud wat anderen er van zeggen. Let nu eens op: ik zal een eenvoudige proef met je nemen. Leg jij hier nu eens een half pond boter, een pond suiker en een

worst neer. Die boel is toch allemaal van jou, dat heb je immers betaald, nietwaar?

- Natuurlijk, had Joris gezegd, die vaag voelde dat er iets ernstigs gebeuren ging.

- Prachtig, was meneer Frans verder gegaan. Nu heb ik deze dingen noodig en ik heb toevallig mijn portemonnaie vergeten. Wat zeg jij nu in dit geval, als je als een gewone kruidenier denkt?

Joris, die op dat oogenblik inderdaad als een gewonen kruidenier dacht, was volstrekt niet op zijn gemak en zei niets.

- Als je nu als een gewone kruidenier dacht, legde meneer Frans uit, dan zou je zeggen: neemt u dien boel maar mee, ik zal het opschrijven.

De gewone kruidenier redeneerde echter heelemaal niet zoo, de gewone kruidenier dacht hevig aan het opschrift van een groezelig, met vliegendrek bedekt stukje papier, dat boven de stelling hing en waarop te lezen stond, dat hij die borgen wilde, morgen maar komen moest. Maar meneer Frans, die natuurlijk allerminst aan dat papiertje dacht, ging, de groote lijn volgend, verder:

- Nu denken wij eens even niet als een gewone kruidenier, je zet je over je kleinzielige materieele begeerte heen en je zegt: wat daar op de toonbank ligt is niet van mij, het gaat mij niet aan wat er mee gebeurt, ik wil er geen zorg voor hebben en ik schrijf het niet eens op. Kun je mij volgen?

Joris knikte; hij volgde, maar met een beklemd hart en met een gevoel alsof zijn schoenen aan den grond waren vastgespijkerd. Zijn roode zakdoek verscheen herhaaldelijk ten tooneele en hij had een gewaarwording alsof hij stikken ging.

- Nu gaan wij nog een beetje verder, vervolgde meneer Frans, en nu zeg je: die boel bestaat niet meer, ik wil het niet meer zien en ik zie het niet meer. Uit, het is weg.

- Het is een mooie worst, beweerde Jacob Joris, hij weegt meer dan een pond.

- Och, och, sprak meneer Frans, lachend het hoofd schuddend, wat heeft het gewicht er nu mee te maken? Ik zal je fantasie nog eens een beetje meer te hulp komen. Ik houd alles nu achter de toonbank. Je kunt het nu niet meer zien en nu is het toch werkelijk alsof je die worst en de boter nooit in je bezit hebt gehad, nietwaar?

- Ja maar, verweerde Joris, eigenlijk ziet u, ik bedoel maar, boter is zoo duur.

- Je denkt nog als een echte kruidenier. Helaas, ik had gedacht dat je mij zoudt begrijpen. Enfin, vervolgde meneer Frans, de kruidenierswaren onverschillig op de toonbank werpend, hier heb je alles terug. Heel jammer, want als je er in slagen zoudt een beetje in de groote lijn te denken, zou er nog een schitterende toekomst voor je zijn weggelegd. Ik hoop, voor jou, dat je eens daarin slagen zult en als dat niet zoo is, dan ben je precies als de rest: een armzalige, kortzichtige kruidenier, een doodgewone krentenweger, die tusschen zeepvaten en zoutzakken verdorren zal. Maar neen, was de schilder verder gegaan, ik vergis mij niet; die kop van jou, die kop, je bent een middeleeuwer, een kruisvaarder, een roofridder. Je moet eens bij mij komen: ik wil je schilderen.

- Mij?, vroeg Joris verbaasd en gestreeld.

- Ja, je moet maar eens op mijn atelier komen. Een lap fluweel over je schouders, een hoed met een groote veer er op en, kerel, je ziet er uit als een ridder uit de middeleeuwen.

- Als een ridder uit de middeleeuwen, herhaalde Joris, de punt van zijn tong door zijn tandenborsteltje strijkend.

- Zoo is het, hernam meneer Frans, en nu moet ik weg. En, met een eenigszins minachtend gebaar op de worst wijzend, vervolgde hij, berg dat boeltje nu maar op, tracht anders te denken en stel mij in het vervolg niet meer zoo teleur.

- Ziet u, antwoordde Joris aarzelend, als meneer nu zijn portemonnaie vergeten heeft...

- Neen vriend, hernam meneer Frans, en hij verhief zich in zijn volle lengte en zijn blanke handen met uitgestrekte vingers, hield hij boven de worst, alsof hij deze wilde zegenen. Joris, je moet niet denken, dat het mij om dat armzalige stukje worst en die boter te doen is.

- Dat denk ik ook niet meneer, neen, dat denk ik heelemaal niet, maar neemt u het nu maar mee. U begrijpt wel, ik kan niet een, twee, drie...

- Neen Joris, viel meneer Frans in de rede, dat kan ik niet. Ik kan mij niet indenken, dat iemand zooals jij, iemand met een kop en een paar oogen als de jouwe, een geest heeft als de eerste de

beste domme kruidenier. Ik zal je eens iets zeggen. Ik zal vertrouwen in je stellen en voor dezen keer die boel nog meenemen, maar één ding móet je mij beloven. We spreken af, dat je er ernstig je best voor zult doen om dien boel weg te denken, te vergeten dat je het ooit in je bezit hebt gehad. Alleen op die manier valt er iets voor je te bereiken. Morgen kom ik terug en dan vertel je mij eerlijk, heel eerlijk, hoe het je daarbij gegaan is. En denk er om, als ik het soms vergeten mocht, ik moet je schilderen. Adieu.

Met deze woorden was meneer Frans heengegaan en in zeer neerslachtige stemming was Jacob met het wegdenken van zijn boter, worst en suiker begonnen. Om te beginnen had hij alles achterin zijn winkelboek bij de pofklanten opgeschreven en dat boek had hij in de theetrommel gelegd, opdat hij het niet zou kunnen zien. Toen het echter veilig opgeborgen was, kon hij er, hoeveel moeite hij er overigens ook voor deed, niet in slagen, de groote, hardgele trommel weg te denken... Het zeurde maar steeds in zijn hoofd: in de trommel zit het boek en op het laatste blaadje, onderaan staat het: een worst van ruim zes ons, een half pond goeie boter en een pond suiker. Het ging niet en Joris werd er beroerd van. Elk oogenblik, als hij in de richting van de bitterkoekjes en de gevulde koeken keek, prikte de groote, gele trommel hem als een naald in zijn oogen. Het was ook eigenlijk maar gewoon pof en zooiets kon je niet vergeten, dat viel niet weg te denken. Als meneer Frans nou gewoon betaald had, was het gemakkelijk genoeg geweest, maar daarin zat nu juist het fijne en ook het moeilijke van de zaak; hij moest vergeten dat hij iets kwijt geraakt was en dat kon hij niet, omdat hij niet wegdenken kon dat hij eens iets had gehad.

Dien avond ging hij met hoofdpijn naar bed. Nadat hij een half uur wakker gelegen had, kreeg hij de gewaarwording dat zijn hoofdkussen veranderd was in een groote kluit boter, waarin zijn hoofd langzaam wegzakte. Het plafond scheen bedekt te zijn met worsten van enorme afmetingen en op zijn deken regende het suiker. Tegen het oogenblik dat hij insliep en zijn gemartelde geest in de zachte mildheid van de droommijmering wegzonk, begon hij meer en meer de groote lijn te volgen en ging het wegdenken iets beter. Hij droomde van kruisvaarders en middeleeuwsche burchten, waar dappere ridders rondliepen met worsten om hun hals.

IV.

Het atelier van meneer Frans was maar een heel gewone, groote zolder, met heel veel hanebalken en een breed dakvenster waar doorheen een stuk lucht zichtbaar was. Er stonden veel stoelen met doorgesleten zittingen van rood trijp, waaruit dikke proppen zeegras naar buiten puilden. In het midden een groote kachel met een roestige pijp en daar omheen een aardbevingswanorde van leege conservenblikjes, pannen, schoenen en andere gebruiksvoorwerpen. In een hoek, waar het dak laag afliep, bevond zich een groote rustbank, met heel veel kussens en gekleurde lappen - Joris vond het vodden - en daar stond ook een blinkend harnas, waaraan een arm ontbrak en dat gekroond was met een gedeukten hoogen hoed.

Meneer Frans, die in een overhemd zonder mouwen voor zijn schildersezel zat, keek den kruidenier glimlachend aan, toen deze, na schuchter te hebben aangeklopt, voorzichtig de deur geopend had en binnen getreden was.

Daar stond Joris nu, dicht bij de groote kachel, die fel brandde, te beven als een verkleumd schoothondje. Hij wachtte, klein en hulpeloos in het groote atelier, van aangezicht tot aangezicht met het blinkende harnas, waaruit hem, onder den scheeven, hoogen hoed vandaan, een paar onzichtbare oogen onafgebroken schenen aan te staren. Hoe het opeens zoo kwam, wist hij niet, maar hij moest aan Coba denken, aan zijn knus kamertje achter den winkel, aan zijn kop met krulletters en aan alles wat hem dierbaar was.

Meneer Frans was opgestaan en kwam lachend, met uitgestoken handen naar hem toe.

- Mijn beste vriend Joris, riep hij, kerel, dat doet mij plezier.

De kruidenier herademde. Goddank, dat was dezelfde bekende stem die hij zoo vaak in zijn winkel gehoord had.

- Ga zitten, hernam de schilder. Eindelijk kom je mij dan toch eens op mijn kasteel bezoeken. Ga zitten en doe alsof je thuis bent.

Joris besloot aan deze vriendelijke uitnoodiging gevolg te geven. Hij keerde zich om, zocht een plaatsje van de stoelzitting uit, dat niet met een zeegrasgezwel versierd was en ging toen op een hoekje zitten.

- En wat zegt men vriend Joris van mijn kasteel? vroeg meneer Frans, terwijl hij, zeer tot verbazing van den kruidenier, met het achtereind van een penseel in een kom koffie roerde.

- Groot, was alles wat Joris wist te antwoorden, erg groot.

- Groot ja, beaamde de schilder, ik hou van ruimte om mij heen, ik moet, als ik er lust in heb, wat heen en weer kunnen loopen. Een kop koffie?

- Ik kom pas van tafel, verontschuldigde Joris, die niet nalaten kon aan het penseel te denken.

Het atelier, waarover meneer Frans altijd sprak als zijn paleis en zijn kasteel, was een groote teleurstelling voor den armen Joris geweest. Hij had verwacht iets bizonders te zullen zien, iets grootsch en luisterrijks, zooiets als de wapenzaal in het slot van ‘Den man met het donkere oog’. Wat hij nu zag, was wel ongewoon, maar erg rommelig en armoedig en alleen de aanwezigheid van meneer Frans en het blinkende harnas, dat hij, eerlijk gezegd, wel wat griezelig vond, vervulde hem dermate met ontzag, dat hij zijn eerste, minder gunstige indrukken, niet in een zuiver en nauwkeurig oordeel durfde omzetten. Akelig, was het eenige woord dat hem op dat oogenblik te binnen schoot.

Toen meneer Frans hem een beetje op zijn gemak gesteld had, liet deze hem de schilderij zien, waaraan hij zooeven de laatste hand gelegd had. Jacob Joris had weinig verstand van schilderijen, maar zooveel wist hij er toch wel van, dat hij zonder aarzelen durfde zeggen, dat dit een prachtstuk was. Zooiets moois had hij van zijn leven nog niet gezien. Een bijna echte, naakte vrouw, - je kon haast niet zien dat ze geschilderd was -, lag op een donkerrood bed met een wit poesje te spelen. Het prachtige, slanke vrouwen-

lichaam lag vrij en lenig op het warme, wijnroode kleed en het was Joris, alsof de vrouw er straks zou afstappen en naar hem toekomen. Als hij er goed naar keek, kon hij zien dat ze tegen hem lachte. Ze lachte, met een fijnen, bekoorlijken glimlach om haar dunne, soepele lippen, ze lachte met haar mooie, zachte oogen. Zij keek hem aan, zoo maar, zonder zich te schamen omdat ze naakt was, omdat zij zoo prachtig, heelemaal naakt was. Joris baardstoppelig gezicht bloosde er van. Opeens moest hij weer aan Coba denken en aan hun gekalkte bedstede met stijfselwit beddegoed, aan de ruitjes-nachtjapon van zijn vrouw en, gek, ook aan den geëmailleerden kamerpot, die altijd onder hun bed stond. Hij slikte een zucht weg en keek meneer Frans eens aan, die glimlachend naast hem stond.

- Mooi, fluisterde Jacob, net een naakte koningin.

Hij kon zijn blik niet van het doek afwenden en terwijl hij stond te kijken, de slanke vrouwenfiguur met zijn oogen indronk, kreeg hij het plots een beetje benauwd, voelde hij iets als angst en jaloezie opkomen. Een vraag brandde in zijn arm, gefolterd kruideniersbrein; hij wilde haar uitspreken, maar hij durfde niet. Hij durfde niet om meneer Frans, niet om haar, die hem zoo lief en onschuldig toelachte, niet om iets dat hij vaag voelde, maar niet goed begreep, iets waarover hij nooit en nooit met Coba zou kunnen spreken. Hij keek den schilder nog eens aan, die nog steeds zwijgend glimlachend naast hem stond, alsof hij vermoedde wat er op dat oogenblik in Jacob Joris omging.

Groote hemel, dacht Jacob, wat lacht ze lief, net alsof ze mij al jaren kent en blij is mij weer eens te zien, alsof ze straks haar armen zal uitstrekken en mij roepen.

- Joris, hoorde hij opeens de stem van meneer Frans, breng mij morgen alles wat op het briefje staat, dan zullen wij meteen eens afspreken wanneer je hier kunt komen om geschilderd te worden.

- Ja, antwoordde Joris en hij wilde nog iets meer zeggen, maar aarzelde om verder te gaan. Als hij op dat oogenblik nu maar had gedurfd, maar hij kòn niet, de woorden bleven in zijn keel steken,

Hij ging heen met een vreeselijken tweestrijd in zijn ziel. Maar bij de deur keerde hij zich om en bleef staan. Een stuk van zijn vraag had hij klaar om uit te zeggen en hij sprak, voordat hij er

erg in had, schrok toen hij zijn stem in het holle atelier hoorde.

- Is het echt?, vroeg hij.

- Wat bedoel je? vroeg de schilder.

- De juffrouw, daar. Joris deed een poging om in de richting van de schilderij te wijzen, maar trok na een schuchter gebaar zijn hand weer terug.

- Het model, of die juffrouw leeft? Zeker; je zult haar hier misschien nog wel eens zien.

- Ja, antwoordde Joris en stond in een stap op het portaal, keek naar de deur met het witte naamplaatje, die hij zelf achter zich dicht getrokken had en drukte zijn rooden zakdoek tegen zijn zweetnat voorhoofd.

Onderweg, op den korten weg naar huis, moest hij er voortdurend aan denken. Hij trachtte zich te herinneren in welke houding zij lag en vroeg zich af, of ze met haar linker- of met haar rechterhand met het poesje speelde. Ze keek mij met haar blauwe oogen aan alsof ze leefde, dacht Jacob, en toen wist hij opeens niet meer of haar oogen blauw of bruin waren. De kleur van haar haar kon hij zich eveneens niet meer voor den geest halen en haar heele gezicht was hij ook vergeten, dat geleek ineens een beetje op Coba en ook op juffrouw Ploegers, in het jong. Het meeste had hij nog van het roode koningsbed gezien; gek, daarnaar had hij bijna heelemaal niet gekeken. Hij deed even zijn oogen dicht, om nog eens te probeeren of hij haar zien kon, maar het gelukte niet, want aldoor kwam meneer Frans te voorschijn, die met zijn penseel in de koffie roerde. Opeens was ze er, heel even maar; ze was er en ze was er niet. Toen deed hij zijn oogen open en zag juist den vrachtauto van Leemans, de zeepgrossiers, passeeren. Daar moest hij als de kippen bij zijn. Nu zou die vent toch eens eindelijk de leege zeepvaatjes meenemen, anders kwamen ze wéér op de rekening.

Toen hij thuis kwam, ging Coba te keer als de heks uit ‘De vrouw zonder geweten’. Met haar roode, bloote armen, zóó bij de waschtobbe weg, stond ze achter de toonbank klanten te helpen.

- Is dat een manier van doen? beet zij hem nijdig toe.

- Neen, zei Jacob en schudde schuldig het hoofd. Het wàs ook

geen manier van doen, zoo lang van huis weg te blijven en dat nog wel op waschdag.

Toen de klanten en de zeepman weg waren, begon Coba weer. Breed gebarend, met luide trompetstem, informeerde zij weer naar zijn manier van doen, hief zij haar roode, fladderende handen naar het zeeppoedervakje op, beukte zij op een kist met snijkoek, riep ze waschdag en zei dat hij zich schamen moest. Aldoor klanten in den winkel, zoolang hij weg geweest was en achter, in de keuken, stond het sop koud te worden. Zij riep dat het zonde was voor God en de menschen en over zijn schaamrood hoofd heen, gleden haar bliksemende blikken naar een groot, geel vlak, dat fel en hatelijk gloeide tusschen de brons-groene luciferpakken. Haar stem stokte, heel even maar, haar gebarende handen kwamen tot rust en terwijl haar door zeepwater ingevreten vinger, over zijn, schouder heen, strak en roerloos naar het gele vlak wees, vroeg zij, met ijselijke kalmte, zooals een beul den veroordeelde moet vragen of zijn hoofd goed in den strop zit:

- En daar, wat heeft dàt te beteekenen?

Jacob begreep haar niet, maar hij zag, hij voelde aan haar roerlooze, dikke, fondanten arm, dat er iets vreeselijks op komst moest zijn. Hij hoorde het in de stilte die aan haar spreken vooraf ging, hij rook het in den zeepgeur die van haar hand kwam.

- Wat bedoel je? vroeg hij.

Hij draaide zich om, volgde de richting die de gebiedende wijsvinger aanwees, zag de groote, gele theetrommel en begreep. Doch zijn begrijpen was overbodig, zij duwde hem terzijde, omvatte den ronden, koperen knop van de trommel, om hem te laten zien wat zij bedoelde. Jacob sidderde, maar, vreemd, op dat oogenblik schoot hem te binnen, zag hij heel duidelijk, dat de mooie koningsdochter op de schilderij het poesje met haar rechterhand kriebelde. Dit hemelsche visioen moest hem hebben doen glimlachen, want terwijl Coba het vettige pofklantenboek met een slag op de toonbank kletste en hem nader begon uiteen te zetten wat zij bedoelde, zakte haar stem een halve octaaf en vroeg ze:

- Lach je nog, lach je?

Toen zweeg zij en voor het eerst in zijn leven werd Jacob brutaal, vond hij den moed den aanval van zijn vrouw af te weren. Zonder

het te begrijpen wist hij zich meester van de situatie, alleen voelde hij dat hij nu ernstig kijken moest en dat hij iets moest zeggen. Hij begon met zijn schouders op te halen en aan zijn snorhaartjes te trekken, toen keek hij van het boek naar zijn vrouw en van zijn vrouw naar het boek.

- Wat wil je eigenlijk? En hij herhaalde, omdat het nog niet nijdig genoeg klonk: wat wil je eigenlijk, hè?

- Wat ik wil, stoof zij op, Wat ik wil? Dat jij dat schorum van om den hoek poft, die dieven, die artisten, die nooit betalen! Dat jij je door die lui te pakken laat nemen.

Jacob trok medelijdend de schouders op. Hij dacht aan meneer Frans, aan de vrouw op het koningsbed, aan het blinkende harnas en aan alles wat vreemd en verheven en onbegrijpelijk was. Hij zag het bleeke spiegelbeeld van zijn gelaat in het glasdeksel van de koektrommel met ijswafeltjes en hij herinnerde zich wat meneer Frans van zijn roofridderkop gezegd had. Even, heel even maar, vergat hij zijn kijvende vrouw, vergat hij de gevaarvolle, dreigende werkelijkheid en verloor hij zich in het groote, onwerkelijke niets. En hij slaagde er in iets weg te denken, hij had de groote lijn te pakken, maakte leugen tot waarheid en bracht zijn eerste offer.

- Als je dàt bedoelt, sprak hij, een potlood nemend, die worst en die andere boel; alles direct betaald, hoor! En met een zenuwachtigen glimlach van angst en zelfvoldaanheid, sloeg hij het boek dicht: Jacob Joris had zijn eerste worst weggedacht.

V.

Na zijn succesvolle leugen en de glorierijke overwinning op zijn vrouw en op zichzelf, kwam, toen Jacob een beetje tot rust gekomen was, het knagende gevoel van twijfel, waarmee hij het atelier van meneer Frans verlaten had, weer in hem op. Hij schudde zijn hoofd, trok zijn schouders op en trachtte onverschillig te doen, alsof alles hem niet aanging. Maar de trijterende vraag liet hem niet los, spookte in zijn arm, gemarteld hoofd en volgde hem, als zijn schaduw in het maanlicht. Telkens moest hij er aan denken: terwijl hij de droge randjes van de ham afsneed, terwijl hij de groote bitterkoeken telde en uitrekende hoeveel hij bestellen moest, terwijl hij met het boterspaantje figuurtjes in de valsch-gele margarine peuterde. Meneer Frans had het gezegd: ze was echt, ze leefde. Dat stond dus vast en daaraan behoefde hij, gelukkig, niet te twijfelen. Maar meneer Frans had haar geschilderd, haar nageteekend zooals zij was, zooals zij op de schilderij stond. En dan, ja dan moest zij wel precies zoo voor den schilder gestaan hebben, als zij op het doek was afgebeeld: heelemaal uitgekleed. Hij kon het haast niet begrijpen en hij wilde het niet gelooven. Geen vrouw zou zooiets doen, zooiets gemeens, heelemaal uitgekleed, moedernaakt voor een man te gaan staan, die naar je keek en die je uitschilderde. Hij vroeg zich af of Coba zooiets doen kon en dadelijk zag hij het belachelijke hiervan in. Stel je voor, Coba! Daarvoor was ze veel te fatsoenlijk. Hij zocht zijn kring van vrouwelijke kennissen af, juffrouw Ploegers, buurvrouw Geurts en tante Aaltje, maar niemand vond hij die hij er toe in staat achtte zooiets te kunnen doen. En zìj had het wel gedaan, moèst het wel gedaan hebben, juist zij. Hij vond het vreeselijk en het maakte hem verdrietig. Als zij zich nu nog maar een beetje met die rooie lap bedekt had! Ja, dat zou

zij op zijn minst wel gedaan hebben. Misschien was er ook wel niets van waar, hij kon het niet gelooven en het was ook niet zoo: het hoofd was echt en de rest had meneer Frans er natuurlijk bij bedacht.

Tot deze oplossing kwam Jacob dien dag wel een keer of tien en even snel als hij haar gevonden had, verwierp hij haar weer: hij kon er niet uitkomen. Tegen den avond had deze onzekerheid hem melancholisch en neerslachtig gemaakt en zwijgend ging hij aan tafel zitten om zijn boterham te eten. Zijn vrouw, die veronderstelde dat zijn gedrukte stemming het gevolg was van hun oneenigheid van dien middag, voelde zich een beetje schuldig en trachtte hem wat op te wekken.

- Jaap, zei ze, je moet van de week weer eens zoo'n mooie etalage als laatst maken, met een ster van krenten in het midden en een krans er omheen van doosjes poetspommade.

Jacob, in zijn droeve overpeinzingen gestoord, keek zijn vrouw verwonderd aan, alsof deze hem verzocht had de sterren van het firmament omlaag te halen en in hun etalagekast neer te leggen.

- Och, sprak hij, wrevelig de schouders ophalend, die ster en een krans; ik heb andere zorg.

Coba zei niets meer, verzonk in een vragend stilzwijgen. Jacob sloeg echter geen acht meer op zijn vrouw. Hij vroeg zich af, of meneer Frans nou werkelijk zoo'n gemeene schooier kon zijn, om zoomaar dat meisje naakt uit te schilderen en hij nam zich voor de zaak te onderzoeken. Hij moest meneer Frans spreken en ook het meisje, want, god-dank, dat was een heerlijke, troostvolle gedachte in zijn diepe ellende: zij bestond, dat was zeker.

Meneer Frans vierde feest. Dien dag was juist zijn vijfde week huurschuld ingegaan, had de kleermaker een standje voor de deur gemaakt, waarbij hij de zeer gewaardeerde medewerking van eenige buren-schuldeischers had ingeroepen, dien middag was den toevoer van electrischen stroom afgesneden en had de schoenmaker geweigerd de mooie, bruine schoenen van den schilder af te geven, omdat er nieuwe zolen onder zaten die betaald moesten worden. Even voordat het donker geworden was, had meneer Frans een korte, doch hoogst belangrijke visite gebracht aan de bank van

leening, waarna hij was thuis gekomen met een tasch vol boodschappen en een vioolkist waarin aardappelen en uien waren geborgen. En nu vierde meneer Frans feest. Het groote atelier was wankel maar tooverachtig verlicht, door een groot aantal kaarsen, die overal verspreid stonden. Het blinkende harnas droeg op iederen schouder een geel vlammetje, dat langgerekt weerspiegelde in de blanke, gebogen metaalplaten. Er stonden deinende kaarslichtjes in de gaten tusschen de balken, kaarsen op den schildersezel, op de piano, op een omgekeerden emmer en in fleschhalzen. In de diepste, donkere hoeken van het atelier schemerden metalen voorwerpen met zwakken, diepen glans en alles was overgoten met een ros, zacht schijnsel, dat de vormen van meubelen en andere voorwerpen verdoezelde en oude, verschoten kleuren verdiepte. Meneer Frans keek met goedkeurenden blik om zich heen, verwenschte het felle en brutale electrische licht en nam zich heilig voor nooit meer iets anders dan kaarsen voor verlichting aan te wenden. Daarna moest hij zijn brok kam zoeken, waarbij hij gedwongen was van een kaars gebruik te maken, die gestadig droppels warme stearine op zijn vingers en op zijn broek liet vallen. Hij schold op den directeur van de electrische centrale, gooide zijn druppelende kaars in den gootsteen en kamde zijn haar met de uitgespreide vingers van zijn hand.

Frits, de dichter, trad binnen. Hij was, althans voor een dichter, erg dik. Hij liet zich hijgend in den stoel vallen, waarbij hij het ongeluk had op een bruine poes, die volkomen onzichtbaar was, te gaan zitten. De arme kat schreeuwde, de dichter mopperde en meneer Frans zei, dat zijn vriend maar ergens anders moest heengaan om den veestapel te verpletteren. Daarna kwam Nellie, de magere, sproetige, plastische danseres die een fel-roode cape en een grooten zak met vijgen droeg.

- Wat een heerlijk licht!, riep zij. Een prachtidee.

- Erg stemmingsvol, zei de dichter, pas op de kat.

- Maak een beetje licht, Frans, verzocht Nellie, toe. Mijn haren drijven, 't is iets vreeselijks, hondenweer is het, storm en regen.

- Licht, herhaalde meneer Frans. Neem mijn scheerspiegel maar, die staat achter je.

Het beeldhouwersechtpaar Harry en Ans kwam binnen, beiden zonder hoed met hoofdhaar als lappen nat fluweel.

- Aardig Harry, al die kaarsen, vond Ans.

- Ja, antwoordde de beeldhouwer, ik heb honger als een paard.

- Geduld, sprak de schilder, de benoodigdheden voor het souper zijn nog niet aangekomen. Mijn vriend zal de bestelde hartigheden dadelijk wel brengen.

- Kerel, riep de beeldhouwer bewonderend, hoe jij dat altijd weer klaarspeelt is mij een raadsel. Je bent een pofgenie.

De schilder lachte.

- De wijn heb ik geruild voor een schilderij, sprak hij. Tien flesschen goeie Bordeaux en zes Barsac voor een oude studie. De bakker is een kennis en geestverwant van mij en Jan de kruidenier, die straks de garneering voor de boterhammen brengen zal, is een boezemvriend van me. Een kerel met talent, een genie, zoo waar als ik leef.

- Spreekt vanzelf, vond de dichter, als hij geen genie was, kon hij onmogelijk een boezemvriend van jou zijn.

- Alle gekheid op een stokje, hernam meneer Frans, maar ik verzeker je op mijn woord van eer, dat die vent de grootste kruidenlerende idioot is dien ik ooit ontmoet heb. Ik ben op het oogenblik er mee bezig hem vertrouwd te maken met de practische toepassing van het absolute niets.

- Met de toepassing van het absolute wat?

- Het niets, herhaalde de schilder. Het eerste gebod, dat hij op het oogenblik uit zijn hoofd aan het leeren is, luidt: wat is, is niet en wat niet is, is. Helder als modder, maar eenvoudig en het beantwoordt volkomen aan de innigste verlangens van zijn onderbewuste ik. Hij is pas begonnen met de beoefening van het wegdenken en juist vanmiddag vertelde hij mij iets van de eerste resultaten; hij is er namelijk reeds in geslaagd een worst en een kluit boter weg te denken.

- Gaat dat ongeveer op de manier zooals jij op het oogenblik bezig bent ons verstand weg te denken?, informeerde de dichter.

- Jullie gelooven het niet, vervolgde meneer Frans, omdat alles wat mooi en verheven is nu eenmaal moeilijk geloof vindt. Maar

wacht nog een oogenblikje, straks komt hij en dan kunnen jullie zien hoe hij een mand met delicatessen om van te watertanden zal wegdenken.

- Uitstekend, vond Harry, mits een deel van die zending via mijn keelgat wordt weggedacht.

- Alleen dit nog, vrienden, sprak de schilder, als hij straks komt, wees dan plechtig en ernstig, doe een beetje romantisch, een beetje middeleeuwsch of steentijdperkachtig, maar blijf plechtig en doe vooral niet gewoon.

Frits, de dichter, glimlachte en wierp een knipoogje naar Nellie, de danseres, die dunne rookstraaltjes zat uit te blazen.

- Als hij komt, sprak hij, zal ik de Bol-platte golf van Arends declameeren, ik heb het tijdschrift, waarin het schoone vers is opgenomen, in mijn zak.

Ans, de vrouw van den beeldhouwer, begon zacht een welkomstmarsch, ‘De intocht der gladiatoren’ op de piano te spelen en haar man zocht in de provisiekast van meneer Frans, een met gekleurd papier beplakte stijfselkist, of hij iets eetbaars vinden kon.

- Wat heb je in 's hemelsnaam toch aan die vieze rommel?, vroeg hij verstoord. Als ik in je kast kijk, zie ik nooit iets anders dan zoo'n blik met stinkende Amerikaansche visch.

- Kwestie van appreciatie, vond meneer Frans, dat goedje is lekker en goedkoop.

- Zoo, bromde de beeldhouwer, een stuk brood afsnijdend, lekker en goedkoop. Ik heb een geurtje in mijn neus alsof ik in een vischhal op visite ben.

- Zijn jullie vanmiddag bij de opening van de tentoonstelling van De Flits geweest?, vroeg Frits.

- Hij wilde niet, sprak Ans verdrietig. Vanmiddag ontmoette ik Oscar en Marie. Zij zeiden dat er koffie met slagroom en taart was rondgediend.

- Ja, hernam Ans spijtig, ijs in van die schattige schaaltjes van nieuw zilver.

- Heb ik gezien, viel het danseresje in de rede, ik heb er een van Joop gekregen. 't Zijn schatjes. Jammer dat de naam van het gebouw er in staat.

- Waarom ben je er niet heen geweest, Harry?, vroeg meneer Frans.

- Ik had wel iets beters te doen. Ik heb den ouden Müller weer eens aangepompt.

- En?

- Niks. De schoft gaf mij een sigaar en een likeurtje. Hij koopt geen kunst meer, zegt hij, dat is een liefhebberij die hem ruineert. Toen ik hem zei, dat hij mij dan maar zóó wat geven moest, als hij niet koopen wilde, had hij de brutaliteit mij te vragen wat ik gedaan had met de vijf honderd pop, die hij mij een maand geleden gaf.

- Wat een schandaal! riep Nellie en dat rijdt zelf auto en houdt er twee maitressen op na.

- En wat antwoordde je?, vroeg Frits.

- Antwoorden? Denk je dat ik op zooiets antwoord geef? Hij voelde tenslotte zelf wel dat hij te ver gegaan was en toen kwam er als zoenoffer een briefje van vijf en twintig voor den dag. Toen werd ik heelemaal giftig; ik weigerde en vroeg hem of hij dacht dat ik een bedelaar was. Daarop reageerde hij allerberoerdst. Inplaats van zich te schamen en met meer voor den dag te komen, belde hij zijn huisknecht en zei hij dat ik gaan kon. Meneer, zei ik, van u allerminst had ik een dergelijk machtsmisbruik verwacht. U maakt tegenover een kunstenaar, iemand die geestelijk uw meerdere is, misbruik van de gunstige financieele positie waarin u verkeert. Dat kunt u doen, omdat de maatschappij ons laat verhongeren, omdat geestelijke waarde niet telt. Nou, toen kwam de knecht en ik moest er uit. Ik ben natuurlijk zelf gegaan en heb voor dien plebejer van een knecht een kwartje als fooi op den grond gegooid: mijn laatste. Maar, zie je, het ergste van alles is, dat ik mijn bankje van vijf en twintig verspeeld heb.

- Het is infaam, vond meneer Frans. Neen, dan heb ik het een paar weken geleden bij Holtman beter aangelegd. Die begon ook een beetje tegen mij uit te varen en tenslotte wilde hij toen, bij wijze van gunst een doekje voor vijf en twintig gulden van mij koopen. Neen, meneer, zei ik, ik zou niet willen dat u iets tegen uw zin kocht, alleen maar om van mij af te zijn. Die vijf en twintig gulden kunt u leenen, die betaal ik u de volgende week terug, maar een schilderij geef ik u niet.

- En gaf hij het geld?

- Waarachtig! Ik heb er verleden week nog een tientje bij geleend.

- Zie je, riep Ans, ik zeg het zoo dikwijls: Harry heeft geen tact.

- Tact, bromde de beeldhouwer met zijn mond vol. Is het niet erg genoeg dat ik er voor geld op uit moet? Moet ik ook nog tact tegenover die lui hebben?

- Ze danst het andante uit de zevende van Beethoven!, riep de dichter, die totop dat oogenblik fluisterend met Nellie gesproken had. Zij danst de zevende; is het niet om je dood te lachen of kapot te huilen? De tempi deugen niet, zegt de groote componist Jan Ternooy, hij heeft het een beetje omgewerkt. Meneer is Beethovenrestaurateur.

- Schreeuw niet zoo over dingen waarvan je geen verstand hebt, sprak Nellie nijdig. Meneer de letterkundige mag Beethoven erg lief en gevoelig vinden, maar onze tijd vraagt iets anders, iets dat meer leeft, waarin je den hartslag van het leven voelt.

- Uit de kritiek van welken stommeling heb je dat gehaald?, vroeg Frits.

- Ga niet zoo te keer, riep Harry, die zijn mond leeg had, wat Nellie zegt is waar. Melchers van het Groote Dagblad heeft zelf geschreven, dat Beethoven alleen nog maar historische waarde voor ons heeft; onze tijd vraagt een levend kunstwerk, iets dat direct aanspreekt.

- Bijvoorbeeld een flink pak slaag met een eind hout. Ik verzeker je dat zooiets aanspreekt, riep de dichter.

- Frits heeft gelijk, mengde de schilder zich in het gesprek. Die kwajongens schrijven maar ellenlange artikelen over kunst in de kranten en zelf zijn zij tot niets in staat.

- Neem Wulmers van de Heraut maar eens, riep de dichter.

- Wulmers is een groot kunstenaar, sprak Nellie.

- Zeker omdat hij geschreven heeft dat je lichaam zoo fijn en rhythmisch is?, vroeg Frans.

- Schei uit met je flauwe nonsens, hernam de danseres. Heeft hij niet Zonnewil-Ochtendvlam gecomponeerd?

- Ja, lachte Frits, symphonische Dichtung voor brekend glaswerk, cirkelzagen en piepende deuren. De rusten zijn van den componist zelf en de rest is gestolen. Kunstredacteur voor muziek, letterkunde en beeldende kunst, met een vaste aanstelling van vier honderd pop per maand, omdat de dochter van Holm, de directeur, per ongeluk met hem getrouwd is.

- Een gemeene verdachtmaking, vond Ans.

- Gemeen ja, lachte Frits, en, in een schaterlach uitbarstend, vervolgde hij: Beethoven leert van meneer Ternooy hoe hij zijn muziek had moeten schrijven. De zevende voor Jazz-band, de negende voor mondorgel, Nellie danst en de heele boel uitgebraakt door de radio. Mijn hemel wat een bende, wat een tijd. Frans, kom met je thee op de proppen, anders stik ik er in.

- Je bent hatelijk, sprak Nellie.

- Mijn waarde Nel, sprak de dichter, vergeef het mij, als ik je beleedigd heb, als ik mij hatelijk over je muzikale en rhythmische lichaamsexpositie en andere hansworsterij heb uitgelaten. Vergeef mij ook dat ik dit nu weer zeg. Hou jij je kunst, dans jij maar met verwrongen armen en smachtende oogen den polsslag van den tijd, maar laat arme, oude, eerwaardige stakkers als Beethoven en Mozart en al die anderen met rust. Zij zijn gestorven en vergaan, maar meneer Ternooy leeft en meneer Wulmers ook en nog veel meer van die stompzinnige schreeuwers en betweters. Zij moeten hun gang maar gaan, veel kwaad doen zij in deze wereld van gekken niet, alleen moeten zij er voor zorgen, dat hun gore vingers geen lijkschennis plegen.

- Je bent hopeloos conservatief, vond Harry, een stukje gekookte worst ontledend.

- Toch niet, antwoordde de dichter. Ik zal jullie dadelijk toonen, dat ik zelfs het modernste geknoei weet te apprecieeren. Straks zal ik de Bol-platte Golf van Arends declameeren.

- Stil!, riep meneer Frans, zijn vinger waarschuwend opstekend. Ik hoor iemand op de trap.

De discussiën werden gestaakt en allen luisterden. De treden kraakten, langzaam, de eene na de andere: het was duidelijk hoorbaar dat zij door voorzichtig stappende voeten werden betreden.

Een bescheiden tikje op de deur. Meneer Frans glimlachte, glim-

lachte zelfvoldaan en gerustgesteld en zijn blikken streelden de deur, waarachter zich Jacob Joris met zijn kostbaren last bevinden moest.

- Treed binnen, vriend der vrienden, riep hij.

De deur werd half geopend en de vriend der vrienden trad binnen: klein, onoogelijk, verdord en natgeregend manneke; een witgeboende mand, die met een grauw zeiltje bedekt was, aan zijn arm. Joris, die al twee verre boodschappen door den stortregen achter den rug had, nam zijn doorweekte, glimmende pet van zijn natte hoofdharen, keek verbaasd om zich heen en durfde, nu hij zijn mand op den grond had gezet en zijn handen vrij had, niet eens zijn zakdoek nemen, om het vieze straaltje water, dat uit zijn haren in zijn hals kroop, weg te vegen. Hij boog een weinig het hoofd, als iemand die vreest een slag te zullen ontvangen, tuurde naar de lichtpuntjes der kaarsen, naar de schimachtige bezoekers en trachtte onderhand met schichtige, steelsche blikken te ontdekken of zìj soms aanwezig was.

- Welkom, nobele vriend, daverde de stem van meneer Frans en groetend hief hij zijn hand met uitgestrekte vingers op.

- Welkom, ratelde het ongelijk uit den hoek van het atelier, waar de anderen zaten.

> Water, water, water,
> Ruimte, ruimte, ruimte,
> Water, ruimte, water, ruimte,
> Niets, niets, niets, een streep, een streep.
> I love her on the top of the tower,
> Farewell, black flowers, farewell.
> The waves are coming.

stierf langgerekt de stem van den dichter weg. Ans had den ‘Gladiatorenmarsch’ ingezet.

Joris kreeg een koude rilling. Hij stak zijn hand in den natten zak van zijn colbertje en kneep het sap uit een propje draagsel, dat in een hoek plakte.

Nellie kwam naar voren. Zij had een vuurrooden lap om haar schouders geslagen en maakte een sierlijke buiging voor Joris. Deze schrok, ging een eindje achteruit en keek meneer Frans aan met

hulpzoekende oogen, die vroegen, angstig, armzalig vroegen.

Ans trommelde op de piano en de beeldhouwer kwam, met een stuk worst in zijn hand naar Joris toe, terwijl hij het Hochzeitslied uit Lohengrin trachtte te zingen.

Jacob Joris deed als een nerveusen, opgesloten aap, wiens kooi door een troep menschen omgeven is. Hij bewoog zijn gebogen, spichtigen kop met korte rukjes van links naar rechts en betastte achter zijn rug om, den deurknop in onzeker grijpgebaar. Zijn knieën zakten door in zijn glim-natte harmonicabroekspijpen en het was alsof hij gereed stond om dadelijk een sprong in de richting der hanebalken te maken.

- Kom Joris, sprak meneer Frans, de hand op zijn schouder leggend, blijf niet zoo verlegen staan. Kom hier en laat ik je aan het gezelschap voorstellen.

Joris knikte ja, maar hij bedoelde neen. Toch volgde hij meneer Frans naar het midden van het atelier, waar de groote, ronde tafel stond. Waarom wist hij niet, maar hij was erg blij dat de piano steeds geluid bleef geven en dat de juffrouw met den rooden mantel niet met hem meeging. Ook zag hij iets in het schemerige kaarslicht, dat hem rustiger maakte: de groote schilderij, met de breede, gouden lijst. Misschien, ging het door zijn hoofd, misschien was zij aanwezig en speelde zij zoo mooi piano. Dat was heerlijk: te denken dat zij er kon zijn. Dat juffertje in het rood mocht zoo vriendelijk tegen hem zijn als zij zelf maar wilde, die kunstjes kende hij, maar het liet hem koud.

- Graaf Joris, als ik mij niet vergis?

Dat vroeg de man die zooeven gekookte Geldersche worst gegeten had. Hij stond voor hem met uitgestoken hand en glimlachte, vriendelijk en welwillend.

- Ja, antwoordde Joris, die maar de helft verstaan had, ik woon hier om den hoek op drie en dertig.

- Juist, wij kennen elkaar, lachte de ander. U zult u mijn naam nog wel herinneren: prins Harry.

- Harry Prins, herhaalde de kruidenier zacht, neen, toch niet. Maar wacht eens. Is meneer dan familie van Prins en Polak, in koloniale waren?

- Schaam je, graaf Joris, schaam je, sprak de prins en een

diepe, loodrechte rimpel trok door het midden van zijn voorhoofd. Mijn stamboom voert terug tot de tiende eeuw voor Christus en dacht je nu dat deze oude adel iets met peper en muskaatnooten, met koffie en rijst te maken heeft?

- Ik dacht maar zoo, verontschuldigde zich Joris, wiens wantrouwen tegen dien worstetenden, natharigen prins voortdurend toenam.

Jacob Joris vond, dat hij nog nooit in zijn leven zooiets geks had meegemaakt, waar haalde de man zijn graven en prinsen opeens vandaan? Hij moest bepaald niet goed snik zijn of anders was hij een comediant, die er een pretje van maakte. Maar dat kon ook niet waar zijn, daarvoor keek hij veel te nijdig, toen hem zooeven gevraagd werd of hij familie van de firma Prins en Polak was. Anders heelemaal geen schande, vond Joris, een zaak met drie knechten en een Ford en specerijprijzen waartegen niemand concurreeren kon. Misschien was hij ook wel een echte prins, best mogelijk, net als dien prins uit het IJzeren gewelf; aan hem kon ook niemand zien dat hij een onecht vorstenkind was. Jacob nam den man eens een beetje nauwkeuriger op: hij had wel iets in zijn stem en zijn manier van eten dat aan koningen deed denken. Waarom eigenlijk ook niet? Zou het dan zoo gek zijn, als er eens een prins bij meneer Frans op visitie kwam?

- Kom Joris, riep de schilder, blijf niet zoo achteraf staan. Hier is een stoel voor je.

Den stoel zag Joris wel, maar hij durfde niet goed dichterbij te komen. Voor geen engel of duivel ging hij tusschen die andere menschen zitten. Zij was er toch niet, dacht hij nu, en Coba zou ook flink uitpakken, als hij nog langer wegbleef. Ze zat nu beslist al op hem te wachten, zijn groote kop en een boterhammetje met kaas stonden nu al voor hem klaar op tafel, in het lichtcirkeltje van de lamp. Coba had nu haar nachtjapon aan en propjes krantenpapier in het haar, want morgen was het Zaterdag, dan moest zij meehelpen in den winkel en die papiertjes maakten de krul er in.

- Kom nu Joris, onderbrak meneer Frans voor den tweeden keer zijn overpeinzingen.

- Neen, neen, fluisterde de kruidenier benauwd, ik moet weg, meneer Frans, naar huis. Coba wacht op mij.

- U zult ons toch niet gaan verlaten, meneer Joris, riep het juffie met den rooden lap. Zij kwam op hem af, met haar dunne, naakte, bewegende armen, die als levende, slijmerige aal waren en Joris ging een eindje achteruit. Wat dat mormel steeds van hem wilde, begreep hij niet. Hij was volstrekt niet op haar grappenmakerij gesteld; dat griezelige schepsel moest maar liever uit zijn buurt blijven.

- Nu Joris, riep meneer Frans, dat mag je niet weigeren. De room van de natie noodigt je in zijn midden. Nietwaar vrienden?

- Als een aardbei in het midden van een lentetaart, beaamde de dichter.

Meneer Frans schoof een stoel bij en voordat Joris er erg in had, zat hij reeds. Hij had een plaatsje vlak naast de piano, waaruit nog steeds muziek opdaverde, hem overstroomde. Hij zag niets anders dan de witte handen van de juffrouw die speelde, de vlugge, dunne vingers, die als kleine, bewegelijke kereltjes over de toetsen huppelden. Langzaam gleed zijn blik omhoog, langs den gebogen arm, de kant van het blousje, die er uitzag als de onderstukjes van opzettertjeskoekjes, langs den gebogen, blooten hals naar het hoofd met korte, blonde haren. Het beetje spanning dat nog in hem overgebleven was, brak en hij slaakte een diepen zucht. Zij was het niet, nu wist hij het zeker. Maar ver achter het hoofd van de spelende juffrouw, zag hij, vaag en schemerig in het wankele licht, de groote, prachtige schilderij, waarop zij met het poesje speelde.

- Hier is een kop thee Joris, sprak meneer Frans. Het briefje heb je zeker bij je?

Jacob's hand grabbelde reeds naar zijn vettig boekje, maar de schilder beduidde hem daarmede op te houden.

- Laat maar zitten, daarover spreken wij elkaar straks wel even. Duivels, daar was het: straks. Coba had hem er al voor gewaarschuwd.

- Ja, maar, weersprak hij heldhaftig. Ik moet beslist weg, naar huis.

- Dwaasheid, het wordt hier veel te gezellig. Je blijft en straks spreken wij wel over het briefje.

- Coba!, kwam er gesmoord uit.

- Leer je dan nooit, Joris? Denk niet aan Coba, dan bestaat zij niet.

Joris zweeg. Meneer Frans had mooi praten, die zou straks niet behoeven te bellen om binnen te komen.

- Neen, fluisterde Joris, meneer Frans.

Doch de schilder luisterde niet meer naar hem, die praatte met de anderen en wees in de richting van de schilderij. De juffrouw bij de piano hield op met spelen en ging er ook bij staan. Niemand lette nu meer op Joris, hij bestond voor de anderen eenvoudig niet meer.

- Dat komt er van, berispte de kruidenier zichzelf, dat komt er van als je met menschen van boven je stand omgaat. Hij voelde zich terneergeslagen en verdrietig en zoo eenzaam was hij, dat hij gaarne stil zou zijn weggeloopen naar Coba, als hij den moed daarvoor maar had kunnen vinden.

- Morgen gaat het naar de tentoonstelling, hoorde hij meneer Frans zeggen.

- De gelijkenis is uitstekend, sprak de dikke dichter.

Joris spitste zijn ooren, vergat verdriet en de huiselijke ellende die komen zou en luisterde.

- Vooral het brutale zit er goed in, vond de danseres, en ook haar mond, die is eigenlijk toch leelijk, te pervers.

Dat moest er nu nog bijkomen, dat die stokvisch van leelijk sprak. Joris kauwde van woede zijn tabakspruim tot pap. Als hij wat te zeggen had gehad! Maar hij had niets te zeggen, niemand vroeg zijn oordeel. Zij stonden een heel eind van; hem verwijderd met hun ruggen naar hem toegekeerd. Meneer Frans had den breedsten rug van allen en de prins ook, maar die had een fluweelen jas aan en meneer Frans was in zijn overhemd.

- Komt zij vanavond?, vroeg de prins.

Joris luisterde in angstige spanning en hij wilde tegelijkertijd zijn ooren wel dichtstoppen om de ontkenning niet te hooren, die hij vreesde.

- Zij heeft het beloofd, hoorde hij meneer Frans zeggen, maar ze zal wel wat later komen.

Joris juichte, maar niemand kon het hooren en hij lachte, maar niemand kon het zien. Hij lachte van binnen, stil en gelukzalig,

klein-blij, van peuterig kleine mannetjesgeluk. En tegelijk was hij bang, had hij vrees voor dat wat onafwendbaar komen zou, nu hij moest blijven wachten, niet weggaan kòn. Maar meneer Frans had gelijk: Coba was er niet, hij dacht haar weg en zij was er bovendien écht niet, zij zat thuis met papierproppen in het haar te wachten bij de tafel met het roode zeiltje.

Meneer Frans ontkurkte een flesch echte wijn. Een kort knalletje en dan was het weer stil. Meneer Frans moest bepaald toch wel rijk zijn of veel pof hebben. De glazen werden gevuld en een hand zette naast Joris, op den pianokap, een vol glas neer.

- Op het welzijn van alle weldenkende kruideniers, riep iemand.

- Op het welzijn van alle wègdenkende kruideniers, verbeterde meneer Frans.

Daar bedoelde de schilder hèm mee. Plotseling hielden allen de glazen in hun hand en keken hem aan. Joris kreeg er een kleur van.

Santé en proost. Joris dronk ook: die rommel was zoo zuur als azijn. Eén slokje en toen zette hij zijn glas neer.

- Drinken!, riepen zij.

Hij schaamde zich; iedereen lette op hem en hij nam nog een slokje. De anderen hadden hun glazen al leeg, vonden het bepaald erg lekker.

- Zalig wijntje, riep het malle wicht. Juist iets voor zoo'n stumper om dat lekker te vinden.

Meneer Frans stond alweer met een andere flesch klaar.

- Neen, zei Joris en hij hield zijn hand op het glas.

- Drinken, commandeerde de schilder. Weg die hand en schaam je. Die heerlijke wijn moet je leeren drinken.

Joris mompelde iets van zuur.

- Wegdenken!, sprak de schilder en schonk zijn glas vol. Hij dronk; een apothekersdrankje was het. Hij talmde, rekte, stelde uit, maar zij kwam nog steeds niet. Tenslotte proefde hij het niet eens meer, hij slokte het weg als water, dronk gelijk met de anderen mee. Hij lette alleen nog maar op de knalletjes van de kurken en telde de zwarte toetsen van de piano. Zoo nu en dan keek hij nog eens naar de deur, maar deze bleef gesloten. Het kon hem niet zoo heel veel meer schelen dat zij er niet was; zij moést komen

en dat was het voornaamste. Zonder op te houden, dronk hij elk nieuw glas in één adem leeg. Wachten wilde hij niet, hij was gehaast en wist niet waarom. Terwijl de anderen lachten en pret maakten, begon hij, stil in zijn eentje, weggekropen in zijn knus-donker pianohoekje, te wenschen. Eerst een weegschaal met mekaniek, neen, eerst moest zij komen, dan een weegschaal tot een kilo, neen tot vijf kilo en een kassa met bonnen met zijn naam. Toen moest hij een vloer met roode tegeltjes met blauw hebben, maar die van den slager was eigenlijk mooier: gele sterren met rood. Doch eerst, vóór alles, moest zij toch komen. Zij moest tegen hem lachen, ze moest zeggen, dag Joris, je bent een aardige man, je hebt een roofridderkop. Dan zou hij weer zeggen, mag ik u een cadeautje present geven, een zak ijswafels of een lepel van zilver. Als zij bang voor Coba was, zou hij het stiekum geven. Gek toch, nu dacht ie opeens aan de weerklok van de krant; dat was ook te mal, een klok met één wijzer. Hij trachtte de toetsen van de piano weer te tellen, die zagen er precies uit als de randjes van de biscuitblikken, drie witte streepjes en dan weer drie zwarte, neen, twee, twee witte. Als je zong, dan drukte je er op, gewoon maar drukken en dan kwam er muziek bij. Gewoon drukken en dan was het er. Voorzichtig legde hij zijn vinger op een toets. Die dingen zaten nog vast ook! Hij drukte sterker, doch heel voorzichtig. Toen ging het, floep!, en meteen kon je het hooren; hij schrok er van. Niemand had echter iets gehoord. Nog eens. Eerst moest zij komen en als zij niet bang voor Coba was, gaf hij haar twee zilveren lepels. Hoepla, daar ging het witte streepje weer omlaag, ping, je kon het nog een heelen tijd hooren: precies de klok van een kerk. Joris lachte tevreden; het ging al een beetje. Stille nacht was het, het begin van Stille nacht. Alleen sti, nu nog hille, dat zat ergens anders onder. Dat zou hij Coba vertellen, dat hij het eerste stukje van Stille nacht, heilige nacht had gespeeld. Zijn vinger liet den toets los en hij kreeg het plotseling een beetje benauwd. Ik moet naar huis, mompelde hij en hij probeerde op te staan. Gek, erg beroerd, maar hij moest er toch om lachen, hij was een beetje draaierig, dat hoorde zoo als je dronken was. Dat wist Coba ook wel; dat hoorde zoo. Hij ging maar weer zitten, in den stoel voor de piano.

Opeens ging de deur open en hij zag haar het eerst van allen.

Ze glom, ze zag er uit alsof licht uit haar kwam, ze had een wit gezicht, heelemaal erg mooi, iets van het tooneel of van een droom, iets om er bang en verdrietig van te worden. Het was net alsof ze heel hoog was, erg hoog en glimmend, met heel in de verte haar mooie gezicht. Hij kon er wel van huilen en Stille nacht zingen, zoo plechtig en verdrietig was hij opeens. Heilige moeder Gods, bid voor ons, zei hij en daarna, ik heb u lief, en even dacht hij aan bidprentjes en aan de glimmende zilverpuntjes van een ansichtkaart met ‘duizend kussen’ er op.

De anderen stonden om haar heen en lachten. Zij keek in zijn richting en omdat hij bang was dat ze hem zou zien, verbergde hij zijn hoofd achter zijn hand en gluurde tusschen zijn vingers door naar haar. Haar glimmende mantel deed ze uit. Hij zag een gele japon en het was hem of hij de onthulling van een prachtig, gouden standbeeld gezien had. Ze was nu mooier, nog veel mooier, een prachtige koningin, ze was echt, heelemaal echt. Toen kwam het vreeselijke: zij kwam naar hem toe. Hij drukte zich tegen de piano aan en maakte zich klein. Gelukkig, ze ging voorbij, stijl en hoog, ze zei niets, lachte alleen. De anderen lachten ook en meneer Frans klopte hem even op zijn schouder. Hij schrok er van. Vreemd, dat ze voorbij gegaan was. Hij was er blij om en toch had het hem een beetje verdrietig gemaakt.

Nu zat ze bij de anderen in den hoek te lachen. Meneer Frans maakte een flesch open en het was alsof Joris aan het knalletje hooren kon, dat die flesch voor haar bestemd was.

- Loes, mijn juweel, wat zie je er vanavond prachtig uit. Dat zei de dikke meneer en Joris werd er koud en heet van. Die vent, dacht hij, die dikke vent, een gemeene kerel is het, een inbreker of zooiets.

Mijn juweel, zei hij, wat zie je er prachtig uit. Als zij eens met hem verloofd was! Dat was bijna niet mogelijk, hij had er trouwens ook nooit aan gedacht, dat zij verloofd kon zijn. Ringen had ze wel aan, maar zij zat te ver van hem verwijderd om te kunnen onderscheiden of er een gladde verlovingsring bij was.

Opeens voelde Joris zich van achteren bij zijn schouders beetgepakt. De dikke meneer stond lachend voor hem, met een glas wijn in zijn hand.

- Wat zit je hier eenzaam op een eilandje, lachte hij. Kom bij ons zitten.

- Ja, zei Jacob, maar hij bleef zitten.

- Kom, sprak de dichter, hem bij zijn arm nemend, ga mee. Zijn we vrienden of niet?

Joris knikte bevestigend het hoofd: hij vond het heel prettig dat zij vrienden waren.

- Kom dan mee, we wachten op je. En hier, drink.

Nu zat hij recht voor haar, heel dichtbij, hij kon met den punt van zijn schoen haar mooie japon aanraken. Het was hem alsof hij door een vergrootglas naar haar keek, zoo duidelijk kon hij haar zien. Zij dronk veel wijn, samen met meneer Frans, uit hetzelfde glas. Voor háár vond Joris dat erg vies. Soms legde meneer Frans zijn arm om haar hals heen, dan fluisterde hij haar iets in het oor en dan lachten zij. Het maakte Jacob Joris jaloersch. Als hij gedurfd had, zou hij ook wel zijn arm om haar hals hebben willen leggen, maar wat had hij haar dan in godsnaam in haar oor moeten fluisteren? Hij wist genoeg, maar dat was allemaal over den winkel of over het weer. Dat was hetzelfde wat hij Coba altijd vertelde. Maar zooiets hoefde je niet te fluisteren. Het moest iets prettigs zijn, een geheim, iets van een cadeautje of iets waarom zij lachen kon.

- En hoe denkt graaf Joris over de moderne richting in de beeldhouwkunst?, vroeg plotseling de prins in het overhemd, hem een klap op zijn knie gevend.

- Over watte?, vroeg Joris en hij hoorde dat zijn stem alleen in de ruimte klonk, dat niemand meer sprak. Het eerst keek hij Loes aan en hij zag dat ook háár oogen op hem gericht waren. Hij voelde zijn hart in zijn keel kloppen en zijn hoofd warm worden: ze lachte, ze lachte tegen hem. Haar glimlach gaf hem moed. Hij keek de kring eens rond en toen hij alle menschen even had aangekeken, richtte hij zijn blik weer op haar, en opeens, zonder aarzeling, sprak hij, met iets zegevierends in zijn oogen:

- Het is prachtig, prachtig is het.

Toen was het er uit. Zijn stem smolt weg en hij zakte, lichamelijk en geestelijk, als een lek geworden kinderballon, in elkaar.

- Wat bedoelt u?, vroeg zij.

Hij gaf geen antwoord, maar maakte, met scheef gehouden hoofd, even een beweging in de richting van de schilderij.

- Het naakt bedoelt hij, verduidelijkte meneer Frans.

Juist, dat bedoelde hij, het naakt, maar niet dat vreeselijke woord, dat hardop in haar tegenwoordigheid werd uitgesproken.

- Zoo, vindt u dat werkelijk zoo mooi?, vroeg zij, nog steeds glimlachend.

De anderen lachten ook en Joris voelde zich een beetje schuldig, alsof hij zich heel onbehoorlijk gedragen had, door zoo maar te zeggen dat hij haar naakt op het doek had gezien. Plotseling, zenuwachtig zijn fout willende herstellen, vervolgde hij:

- Dat leuke, kleine poesje, waarmee u speelt, dat is prachtig. Wij hebben ook zoo een gehad, maar met zwarte vlekjes.

- Is het waarachtig?, vroeg de dikke meneer en ineens wilde iedereen meer van zijn poes weten en zij ook.

Zijn oogen onafgebroken op haar gericht, begon hij te vertellen van het leuke, kleine poesje, waarin zij belang stelde. Hij wist er niet eens zoo veel meer van, maar omdat zij er graag iets van wilde hooren, bedacht hij vanzelf allemaal leuke dingen en hij vertelde alles zoo vlug en gemakkelijk, alsof het werkelijk gebeurd was.

- Vechten dat dat dier kon, sprak hij, vechten!! Je zou het nooit gedacht hebben van zoo'n klein diertje. Op een goeien dag komt er een hond in den winkel, een mirakelgroot beest, het leek wel een kalf. Coba, da's mijn vrouw, die zat met tantje Aaltje in het kamertje garnalen te pellen. Dat beest rook het natuurlijk, nou en hij op de lucht af, naar binnen. Toen waren de poppen aan het dansen. Kleine Mietje komt op hem af, met een rug als een kameel en blazen dat dat kleine mormel dee! Tante Aal die kreeg er de schrik van en die riep: Jacob, zegt ze, pak dat kleine ding want hij krabt hem compleet de oogen uit zijn kop. Mèt dat ze het zegt, vliegt Mietje op die hond af. Hij weg! Hij nam een schuiverd, dwars door den winkel heen: een kan olie om, een zoodje eieren stuk, het leek wel de verwoesting van Sodom. Dat poesje nou hè, waarmee u zit te spelen: sprekend of je Mietje ziet, alleen die zwarte vlekjes, zie je.

De toehoorders lachten.

- Da's allemaal goed en wel met Mietje, sprak de prins, maar

ik vroeg je meening over de moderne richting in de beeldhouwkunst.

Joris trok zijn schouders op en glimlachte naar Loes, hulpzoekend en verlegen.

- Ik heb alleen maar een beetje verstand van grafzerken voor de dooien, verontschuldigde hij zich. Die maakt mijn zwager Gijs.

- Gijsbrecht, verbeterde meneer de prins.

Toen maakte meneer Frans gelukkig een einde aan dit voor Joris zoo moeilijke gesprek. Hij gaf glazen wijn rond en nu was de wijn geel inplaats van rood.

- Heerlijk, zoet, riep Joris overmoedig, nadat hij gedronken had, da's lekkerder dan dat zure goedje.

- Net port, herhaalde hij na iedere teug. Eerst fluisterde hij het zacht, voor zichzelf, maar naarmate hij meer dronk, sprak hij het steeds luider uit. Tenslotte was het alsof hij het zingen moest, op de melodie van Aju wij moeten elkander groeten. En toen zong hij het waarachtig ook en het leukste was, dat alle anderen het meezongen. Hij stond op en keek, zich aan zijn stoel vasthoudend, naar de schemerige, deinende koppen om hem heen, naar de monden, die zonder ophouden in zijn ooren zongen: net port, net port, net port. Het was een prachtig lied voor de koningin, die hoog en goudglanzend op haar troon zat en ook ‘net port’ meezong. Wankelend op zijn beenen, stond hij een oogenblik recht, met opgeheven glas. Hij keek haar strak aan, zonder met zijn oogleden te knipperen, steeds zingend: net port, net port. Onderwijl had hij wel willen huilen, zich voor haar op de knieën willen werpen om haar vergiffenis te vragen. Waarvoor hij vergiffenis vragen moest wist hij niet. Toen viel hij languit op den grond, sloeg het wijnglas stuk, waarvan een scherf in zijn hand drong. Hij zag het bloed over zijn vingers kruipen: hij was gewond, voor haar. De prins, die een rooden lap om zijn hals geknoopt en een hoed met een veer opgezet had, boog zich over hem heen. Den lap en den ouden hoed zag Joris niet, hij zag alleen den prins, den echten prins van het slagveld.

- Graaf Joris is in den strijd gewond, sprak hij.

- De graaf maakte een flinken smak, doe er maar een zakdoek omheen, zei iemand, wiens stem heel uit de verte scheen te komen.

- Ik doe het niet, mompelde de kruidenier, meer krummels dan koek; een schandaal is het.

- Nog leeft de graaf, nog klopt zijn nobel hart, sprak de prins.

Toen werd een beker water over zijn gezicht omgekeerd, een stortvloed waarin Joris dreigde te stikken, die hem naar adem deed snakken en waarom hij tegelijkertijd lachen moest.

- De regen daalt op het slagveld neer, zei iemand.

- Heb je je bezeerd?, vroeg een zachte stem aan zijn oor.

Joris opende zijn oogen en vlak voor hem, voor een kort oogenblik zijn heele wereld vullend, zag hij haar hoofd, haar oogen.

- Koningin, mompelde hij glimlachend.

- Koningin, lieve, goeie koningin, en de tranen biggelden over zijn wangen, laat me doodgaan, voor jou, op het veld van eer.

- Graaf, zei, ze, ridder, en haar stem sloeg over, graaf, ik wek je op uit den dood. Geef me je hand.

Op dat oogenblik, juist toen Joris gelukzalig glimlachend zijn oogen opnieuw wilde openen, voelde hij een zwaren druk op zijn gezicht: de prins was op zijn hoofd gaan zitten.

- Graaf Joris, hoorde hij, als ik wil, dan stik je. Geef je over of het schip vergaat met man en muis.

Meneer Frans kwam er bij en hielp Joris overeind. Hij had een plak ham in zijn hand en duwde deze in den mond van den kruidenier. Joris kauwde werktuigelijk, zocht zijn koningin en viel etend voor haar op zij knieën.

- Twee zilveren lepels krijg je van mij, fluisterde hij, en als Coba het ziet, maar die ziet het niet, die sluit ik op.

- Joris, zei ze, dicht bij zijn oor, je bent een lieve graaf, je bent rijk en goed.

- Ik heb niets, antwoordde hij mismoedig, Coba heeft het sleuteltje van de geldkist met het spaarbankboekje.

- Je bent lief, zei ze, je bent mijn graaf, en haar hand streelde zijn haren.

- De graaf moet aangekleed worden, riep de prins en hij knoopte zijn rooden doek om Joris' hals en zette zijn vederhoed op diens hoofd.

- Hij is een Fransche roofridder, maar zijn snor is niet goed, sprak de beeldhouwer.

Joris glimlachte en herhaalde: ik ben een roofridder, maar mijn snor is niet goed, mijn snor deugt niet.

- Bloeddorstige roofridders hebben roode snorren, riep meneer Frans, die met een penseel naderde, een snor van vermiljoenrood.

- Een blauwe snor, stelde Ans voor.

- Half rood, half blauw.

- Ik moet een snor hebben, juichte Joris en hij liet zich gewillig en zalig met zijn hoofd in Loes haar schoot leggen.

- Koningin, lachte hij, en in heerlijke, smartvolle overgave, begreep hij vaag dat zij iets geks met hem gingen doen. Maar hij lachte, zalig, vertroebeld, wegsluimerend in haar mooie oogen. Lieve koningin, ik krijg een snor.

Toen trok meneer Frans een bloedroode streep over de stoppels onder zijn neus en lachend viel Joris in slaap, zijn hoofd in haar schoot. Lachend beschilderde meneer Frans den mageren, hoekigen kop, met felle kleuren: een levend masker van zielige armzaligheid.

VI.

Er boog zich iemand over hem heen, een vreemde, groote, fantastische figuur. Zijn gelaat werd aan één kant groen beschenen, op zijn borst waren glimlichtjes van glanzend metaal en hij zag er uit als een van de drie musketiers en ook een beetje als een politieagent. Joris deed zijn oogen dicht en wilde weer doorslapen, maar de man stiet hem aan.

- Kom Joris, wat is dat? Sta eens op.
- Ja, antwoordde Jacob, ik slaap al.
- Sta op, herhaalde de man, kom hier, ik zal je een handje helpen.
- Koningin, zei Joris, ik ben je lieve graaf, en hij lachte.

Toen hoorde hij, heel in de verte, de klokken van een kerk, alsof het trouwdag was. De politieagent had aan zijn huisbel getrokken.

De menschen stonden in dichte rijen en over het vrijgelaten pad, schreed hij, kalm en waardig voorwaarts, een lange sabel opzij en koningin Loes aan zijn arm. In de kerk zong het koor een welkomstlied, ‘net port’ zongen de menschen, hij hoorde het duidelijk. Door het gezang heen, luidde het misklokje en het klonk een beetje als zijn winkelbel.

Coba, in nachtjapon, trok met een zenuwachtigen ruk de winkeldeur open en het hoofd van Joris viel naar binnen op het matje, op dezelfde plaats waar 's morgens altijd zijn krantje lag.

- Genadige hemel!, riep zij en zij trapte bijna op zijn gezicht.
- Stil vrouw Joris, hou je kalm, zei de agent. 't Is je man maar; hij is, geloof ik, dronken. Neen, hij is vast en zeker dronken, hij stinkt als een jeneverfabriek.
- Hoe is het godsmogelijk, riep ze, schor van drift en nerveusi-

teit, als een jeneverfabriek. Nooit drinkt ie een druppel: dat moet beslist een vergissing zijn.

- Hij heeft er nu wel twee gehad. Help maar een handje, dan zullen wij hem op bed leggen.

- Hij bloedt, gilde vrouw Joris, toen zij met den zwaar-ronkenden kruidenier in het lamplicht traden.

- Doe niet zoo mal, mensch. Heb jij wel eens groen bloed gezien en daar, op zijn wangen, paars en oranje?

- Hier, onder zijn neus, wees Coba, rood, het is nog nat.

- Ook verf, hernam de agent. Hou jij je nu kalm. Hij is zoo gezond als een visch, alleen maar stomdronken. Morgen, als hij opgeknapt is, zal hij je wel vertellen hoe hij zoo toegetakeld komt. Voel nu alleen maar even in zijn zakken of ze hem niet beroofd hebben.

Vrouw Joris kreeg een schok en verstijfde.

- Je denkt toch niet agent, zei ze, je denkt toch niet dat mijn man bij roovers geweest is, bij zoo'n vrouw?

Met een veel- en nietszeggend handgebaar trok de agent zijn schouders op en keek zwijgend op den kleverigen kruidenier neer.

- Neen, riep vrouw Joris en haar stem trilde, hij heeft alles nog. Z'n barnsteenen pijpje en hier, z'n portemonnaie met twee gulden dertig er in en twee dubbeltjes wisselgeld. Dat klopt: hij moest bij de Jong twee gulden dertig ontvangen. Neen, goddank, alles is er, hier, z'n zakdoek en zijn mes en het klantenboekje.

- Dan is het goed, sprak de agent met iets van teleurstelling en minachting in zijn stem, dan ga ik maar weer.

Diep terneergeslagen, van tijd tot tijd opstuivend in machtelooze woede, bleef vrouw Joris bij haar slapenden man zitten. Eerst had zij, met eenig medelijden, voorzichtig met den punt van haar vinger een verfplek aangeraakt en deze ineens, vol afschuw, met een ruk weer terug getrokken. Zij had zich de hersens gepijnigd met na te gaan, welke schilder aan den drank verslaafd was, maar ze had er geen gevonden, behalve Janus, maar die was stucadoor. Daarna had zij getracht hem wakker te maken, ze had hem geaaid, geschud, gestompt, maar Joris was blijven slapen, had alleen zoo nu en dan even goedmoedig, met zijn oogen dicht, geglimlacht, alsof hij haar

op die wijze voor haar slagen en stompen wilde bedanken. Toen was zij op de gedachte gekomen hem met water te overgieten, doch toen zij het kopje reeds gevuld had, was haar te binnen geschoten, dat dronken menschen wel eens in zooiets blijven en had zij het water maar opgedronken. Zij wilde en zou weten waar hij den geheelen nacht geweest was, waar hij zijn gezicht had laten schilderen en waarom hij als een smerig, dronken zwijn voor de deur gelegen had. Doch Jacob sliep en bleef slapen, al haar pogingen om hem te wekken ten spijt. Als laatste middel liet zij den wekker vlak bij zijn oor afloopen: Jacob lachte weer en kleine Jaapje werd wakker en begon te huilen. Toen gaf Coba het op, duwde het trage lichaam wat verder op de canapé en legde een kussen onder zijn hoofd. Net een dooie, mompelde zij en rilde. Daarna draaide zij het licht uit en ging in bed, lag sedert hun huwelijksnacht voor het eerst alleen in de witgekalkte bedstede. Ze snikte, huilde een natte plek op haar hoofdkussen en sliep in.

Joris werd wakker met hoofdpijn en een vreeselijken smaak in zijn drogen mond. Hij probeerde te slikken, maar het ging niet: zijn tong was zoo taai als een stuk zoolleer en ruw als schuurpapier. Hij voelde zich ziek, alsof hij koorts had en toch voelde hij iets heel aangenaams, iets zwevends, alsof hij heel ver van zichzelf verwijderd was. Eerst verlangde hij naar water, toen deed hij even zijn oogen open, zag een met verf besmeerde ansichtkaart met ‘groet uit Nijmegen’ er op, herinnerde zich toen dat hij thuis ook zooiets had en kreeg even een onaangename gewaarwording. Daarna hoorde hij in de verte de huilstem van Jaapje en de winkelbel en hij vond het gek dat ook hier al die dingen en geluiden waren. Hij streelde de mooie gouden japon van zijn koningin, voelde dat haar kleed glad en koud was als een visch, schrok, deed zijn oogen wijd open en zag met ontzetting, dat hij thuis, op zijn eigen canapé lag, Tegelijkertijd herinnerde hij zich wat, mompelde hij iets dat in zijn hersenen gebrand was: mijn lieve graaf ben je. Dat waren haar woorden geweest, dat had zij hem in zijn oor gefluisterd en hij had het niet gedroomd. Als Coba nu maar niets gehoord had. Dwaasheid, hij was boven geweest, bij meneer Frans. Hemel nog toe, wat een feest was dat geweest en wat een wijn had hij gedronken. Hij

was bepaald erg laat naar huis gegaan en nu lag hij op de canapé, waarachtig, hij had zijn kleeren nog aan. Hij moest vlug opstaan, voordat Coba kwam; die mocht er niets van merken. Deksels, dat was mis, hij lag op de canapé, hij was niet in bed geweest en moest dus ergens anders hebben geslapen. Mijn lieve graaf ben je, had ze gezegd. Hij was blij, ondanks zijn ellendig gevoel en zijn vrees voor Coba. Voor niemand was zij zoo vriendelijk geweest als voor hem. Hij was de beste van allemaal en ze had in zijn oor gefluisterd. Hij was dronken geweest, dat was iets vreeselijks, maar wat zij had gezegd, had hij goed onthouden, dat zou hij nooit en nooit meer vergeten.

Coba kwam binnen. Hij hoorde haar stem achter de deur, schrok, sloot zijn oogen en hield zich slapende. Hij hoorde dat zij haar neus snoot en dat er nog iemand bij haar was. Wat moest hij zeggen?

- Daar ligt ie, zeide zijn vrouw. Meneer slaapt zijn roes uit.

- Ja, natuurlijk, hoorde hij de stem van vrouw Ploegers, nou zie ik het. Ik was net even op, want Jantje huilde. Ik denk, wat is dat toch voor een leven op straat en ik keek, zie ik een agent staan, vlak voor je deur. Nou ik zag wel wat, maar ik kon in de donkerte natuurlijk niet zoo goed zien dat het je man was. Hoe is het mogelijk, zoo ineens hè?

- Nooit drinkt ie een droppel, zei Coba gesmoord.

Joris voelde tranen in zijn oogen wellen, toen hij haar dat hoorde zeggen.

- Dat zei ik tegen mijn man ook, vervolgde vrouw Ploegers. Buurmans Joris, zeg ik, buurman Joris heeft bepaald een ongeluk gehad, hij is dronken, zeg ik, of hij is overreden. Een agent heeft hem naar binnen gebracht.

Nu kan ik meteen eens hooren hoe ze liegt, dacht Jacob. Er was geen agent te zien. Ik heb haar nooit vertrouwd.

- Toen die agent belde, dacht ik ook eerst dat er een ongeluk gebeurd was, hernam Coba.

Weer een agent: was hij dan gek, had hij alles gedroomd, had hij op het politiebureau gezeten inplaats van naast haar, op den divan? Thans was hij helder wakker. Hij kon die onzekerheid en dat

geroddel niet langer verdragen, vergat Coba en alles wat komen zou en keerde zich met een ruk om.

Vrouw Ploegers slaakte een gil en kneep Coba in haar arm. Mensch doe zoo mal niet, wilde Jacob zeggen, maar zijn tong lag als een houtje in zijn mond.

- Wat een gezicht, riep vrouw Ploegers, mensch, vrouw Joris, je man heeft vlektyphus!

Jacob Joris ging overeind zitten, trachtte iets als water te zeggen en beduidde dat hij drinken moest. Toen hij Coba, die hem een glas water gaf, aankeek, kreeg hij het warm, trots het feit dat hij verkleumd was. Er zat storm en vuur in haar blik. Zij had oogen van een kwaad, gevaarlijk beest, heel anders, veel vreeselijker, dan de mooie oogen van zijn koningin. Juist, ze bestond niet, hij moest haar wegdenken, zij en haar oogen en haar woede en het lawaai dat komen zou. Hij moest denken dat haar grijze werkschort van goud was en dat zij hem nu een glas wijn inplaats van water gaf. Hij moest niets hooren, om godswil, niets hooren, alleen maar denken: jij bent mijn lieve graaf, en anders niets.

- Zoo begon zij, en nou zul je mij eens vertellen, wat dat allemaal te beteekenen heeft.

Groote hemel, wat schreeuwde ze, dat mòest je wel hooren, dat kon geen mensch wegdenken. En gelijk had ze; het was nu Zaterdag en hij had haar aan haar lot overgelaten, hij was ontrouw geweest, hij had gedronken en begeerd met zijn oogen. Neen, dat was niet waar, hij loog, hij was tenslotte nog iets anders dan alleen maar kruidenier. Dat mocht hij wel eens even wegdenken. Wat hamerde zijn hoofd. En waarom zei ze nou niets?

- Komt er nog wat, hè?

Daar was het al. Nu moest hij zijn oogen maar open doen, net doen alsof hij zijn koningin aankeek. Niet kwaad worden en vriendelijk blijven; zij moest toch ook wel een beetje van zijn geluk hebben, zij had er al narigheid genoeg van.

- Wees maar stil hoor, zei hij zacht glimlachend, ik ben al een beetje beter. Hij deed zijn oogen open en keek haar aan. Wat was ze groot en flink; zoo groot had hij haar nog nooit gezien.

- Zoo, ben je beter, zei ze valsch, heb je je roes uitgeslapen? Waar heb je vannacht gezeten?

Nu zij zooiets vroeg, mòest hij wel liegen, of hij wilde of niet, op zoo'n vraag kòn hij geen juist antwoord geven.

- Nou, zei hij, eerst was ik bij de Jong, die hebben betaald.

- En toen?

- Toen heb ik een vroegeren vriend van me gesproken. Het is hem goed gegaan; schatrijk is hij. Wij hebben auto gereden naar zijn huis, want hij was jarig. We hebben wijn gedronken en toen.... Joris aarzelde: er schoot hem iets te binnen. Hij moest spreken, kòn niet langer zwijgen: het was zoo heerlijk en toch ook zoo gevaarlijk. Maar hij wist: als hij het dùrfde zeggen, zou alles wat daarna komen moest niet vreeselijk meer zijn, zou hij om alles kunnen lachen en zingen.

- Ja, zie je, hernam hij en hij keek Coba strak in de oogen. Er was een koningin op het feest en die zei, ze kende jou ook, die zei, je bent mijn lieve graaf.

- Het is hem in zijn gevlekte hoofd geslagen!, riep vrouw Ploegers.

Coba keek hem met groote oogen aan. Haar handen met kromme vingers hadden iets van spinnen en ze blies hem haar warme adem in het gelaat.

Ze gelooft mij niet, dacht Jacob en glimlachend knikte hij bevestigend het hoofd en herhaalde: dat zei ze tegen mij.

- Kerel, riep Coba, kerel, maak geen gekheid, want je maakt me dol, en opeens schoten haar oogen vol tranen.

- Huil nou maar niet, zei hij verteederd, ik meen het toch zoo kwaad niet.

- Ik huilen, stoof zij op, ik huilen om zoo'n leugenaar, zoo'n aartsbedrieger? Bij een vriend ben je geweest hè, bij een rijke vriend. Hier, vraag maar aan vrouw Ploegers, in de goot heb je gelegen, door de politie ben je thuis gebracht.

Vrouw Ploegers knikte ja, wel tienmaal achter elkaar. Maar Joris dacht haar weg, zoo'n hatelijke buurvrouw kon hij in ieder geval wel wegdenken, dat was iets heel anders dan je eigen vrouw.

- Nou, sprak hij met goed gespeeld schouderophalen, wij hebben eerlijk auto gereden: een groene auto was het met roodtrijpen kussens. Dit laatste was gedeeltelijk waar: meneer Frans had werkelijk stoelen met roode zittingen.

- Zoo, riep Coba, zenuwachtig iets op de beddeplank zoekend, en dat dan?

Zij had een ouden handspiegel te voorschijn gehaald en hield dezen Joris voor. Hij zag er een soort legkaart van kleurvakjes in en daartusschen stonden zijn levende oogen. Zijn mond was een breede, fel-roode streep en zijn wenkbrauwen eindigden vlak bij zijn ooren in een paar zwarte vraagteekens.

- Zie ik er zóó uit, herhaalde hij, wat is er toch met mij gebeurd?

- Dat zul je beter weten dan ik, hè?

Hij zag ook dat hij een roode das om zijn hals had en dat zijn haren tegen zijn voorhoofd geplakt zaten. Eén enkele seconde zag hij in den ovalen spiegel een kleurig, grillig wonder van wreede, onbegrijpelijke vernedering. Met een zucht viel hij in de kussens terug.

- Zie ik er zóó uit, mompelde hij, wat is er met mij gebeurd?

- Dat zul jij beter weten dan ik, hé?

Hij trok zijn schouders op en schudde treurig het hoofd. Wat akelig raar zag hij er uit. Als zij hem nu maar niet zoo gezien had.

- Coba, sprak hij terneergeslagen, ik weet het niet. Ik ben dronken geweest; er moet iets met mij gebeurd zijn.

Maar Coba gaf geen antwoord. De bel rinkelde en zij liep, gevolgd door vrouw Ploegers, den winkel in en liet hem alleen in de kamer.

VII.

De grauwe optocht der dagen was weer begonnen, ze gingen voorbij als een stoet kinderen uit een weeshuis: bleek en stil en allen in hetzelfde pakje. Joris smeerde weer zeepbulten in grauwe papiertjes op zijn glimmende weegschaal, liet de puntzakken in het trechtertje van zijn hand dansen, tastend naar een inhoud die altijd dezelfde was en rekenend met getallen die steeds weer terugkeerden, Een half pond suiker, een kilo-vochtig zout, een mooi-recht margarineblokje, een ons koffie van de beste, een handvol droogkrakende vermicelli. Honderd maal op een dag de winkelbel, steeds hetzelfde, magere, blikjes-gerammel; goeiendag en wat blieft u. In de lade een bakje vol bruin kopergeld, waarvan je vingers vuil werden en stonken. Als de deur open ging, steeds weer hetzelfde plaatje in de bruine omlijsting van de stijlen: een stuk straat met de lantaarn, die al jaren een krom dwarsijzer had, het vuile, bestoven raam van den meubelmaker, met aan den binnenkant een korst van houtstof. Daarnaast het ruitjesraam van den horlogemaker, die iederen Dinsdag, precies om twee uur, een nieuwe etalage maakte, waarmee hij altijd voor vieren weer klaar was. Hij maakte van zijn winkelkast een kerkhof, waar iedere klok, als een grafsteen, steeds op dezelfde plaats stond. Alleen met Kerstmis was het een beetje anders, dan kleurde hij zijn licht met een stuk rood papier en dan werd er, als een palmtak op een graftombe, een tak hulst gelegd op de houten klok in het midden, die al een menschenleeftijd op drie uur stond. Achter het raam, boven de deur van den horlogemaker, zat de oude timmerman met een knik in zijn ruggegraat. Het ondergordijntje was een eindje opengeschoven, als het deksel van een dominodoos en in het vierkante, zwarte vakje zat de timmerman, zoo stil als een opgezette vogel in een kooi, met een gezicht als een grauwe cementzak. Als het avond werd, zag Joris hem soms zijn pijp aansteken,

dan wipte het vlammetje in de donkere doos op en neer en als het uit was duurde het een heele tijd, voordat de grauwe vlek van zijn gezicht in het lantaarnlicht weer zichtbaar werd.

In Jacob Joris omgeving, ging alles zijn gewone gang, zooals vroeger. Iedere nieuwe dag was als alle andere dagen en de courant had 's morgens nog altijd dezelfde weerklok. De eene flesch azijn zag er precies zoo uit als de andere, de stroop draaide in alle potjes en kannetjes dezelfde spiraaltjes en toch was alles voor den kruidenier een weinig anders geworden. Alles scheen een beetje veranderd, doch met Coba was de verandering het grootst. Zijn oogen waren open gegaan en zij was plotseling een andere vrouw voor hem geworden. Eerst was haar stem veranderd; dat was 's morgens begonnen. Jaap koffie, riep zij altijd. Deze roep had immer iets heel prettigs voor Jacob Joris gehad. Dan snoof hij behagelijk den geur van versche koffie op, waardoor hij vanzelf al trek kreeg in zijn boterham met spek, die achter klaar stond. Als Coba riep en er was geen klant, ging hij dadelijk naar binnen, kroop gezellig in zijn hoekje bij de tafel, achter het raam. Dikwijls was het alsof zij zong: Jaap koffie, alsof het een liedje was dat zij samen op school hadden geleerd. Maar opeens zong ze valsch; zij drensde vervelend met haar eeuwige koffie, gaf hem nooit iets anders op zijn brood dan een plak wit spek. Zij liet hem geen rust meer en bleef maar zeuren, alsof zij geraden had dat hij op een bepaald oogenblik juist aan iets prettigs dacht en daarom zijn aangename gedachten opzettelijk verstoorde. Aap koffie, alsof zij hem uitschold. Als hij binnen was, begon het pas goed. Zoodra hij zijn courant omhoog had gehouden, als een muurtje waarachter hij met zijn gedachten verborgen was, schetterde haar stem, dicht bij zijn oor, als de toeter van een automobiel, die opeens vlak achter hem was. Je hebt vergeten slaolie te bestellen, zij van Jansen moet nog een gulden van verleden week betalen, je mag die leege zeepvaatjes ook wel eens meegeven. Ja, zei Jacob dan wrevelig, ja antwoordde hij op alles, omdat zij zich met zaken die haar niet aangingen bemoeide en om van haar af te zijn. Dan ging ze weer naar het keukentje, liet onder haar zware stappen het kamertje dreunen, als of er een vrachtauto voorbij rolde. Onder het bandje van haar boezelaar had zij breede heupen, als paardebillen,

die op en neer gingen als zij liep. Bom, bom, alsof kruiers de meubelen uit het kamertje droegen. Toch had Jacob geen hekel aan haar. Ze was flink, ze was best voor de kinderen, die altijd zindelijk waren en er uit zagen alsof het iederen dag Zondag was. Zij kookte lekker en alles deed ze alleen, nooit hulp van anderen. Haar kleine keukentje was als de machinekamer en tegelijk de commandobrug van zijn huishoudelijk schip. Daar kwam alles vandaan en daar ging alles heen. Daar hing afwisselend een geur van walmend spekvet, van gekookte kool of van zweet-doortrokken ondergoed, dat in een bouillon van zeepwater lag. Daar stond zij blazend voor het gloeiende fornuis, boog zij zich half stikkend in een dichte dampwolk over de waschtobbe en wreef zij met haar sterke handen het natte goed over de ribben van het waschbord. Dat raspte en maakte een geluid alsof een plank gezaagd werd. Haar armen waren rose, dik en rond, dikker dan de dikste boterhamworst welke hij ooit aan schijfjes gesneden had. Coba was flink, zij kookte lekker, maar zij was veel te dik en dat had hij vroeger nooit gezien. Er was meer in Jacob Joris' omgeving veranderd. De gramophoon was valsch gaan spelen en het mondorgel, dat Jaapje voor zijn Sint Nicolaas gekregen had en waarop hij lange in- en uitademingen maken kon, alsof iemand met een voetpomp muziek uit hem zoog en weer in hem spoot, was een kwelling voor Jacobs ooren geworden. Er waren veel dingen die hem waren gaan hinderen, sedert hij, na dien vreemden nacht, vol wonderlijke gebeurtenissen, zichzelf met een beschilderd gezicht op zijn canapé terug gevonden had. Het meest hinderde de kruidenier zichzelf. Zijn rustig bestaan was verstoord geworden en achter zijn stijfgestreken jas was de tevreden burgerman in gevecht geraakt met den romantischen roofridder, maar daarvan had Jacob Joris niet het minste besef. Zijn levensweg had zich plotseling gesplitst en thans stond hij wijfelend stil, niet wetend of hij links of rechts zou gaan. Zijn gezin en zijn winkel en zijn pratende klanten verveelden hem en hij voelde zich aangetrokken tot een ander, avontuurlijker leven, dat hij, heel dichtbij, vinden kon op het groote atelier, waar een griezelig, blinkend harnas de wacht hield bij een groot schilderij, waarop zijn koningin lachend met een poesje speelde. Maar ook had hij een hekel aan meneer Frans en zijn

vrienden, omdat zij er eigenlijk de oorzaak van waren, dat hij geen rustig uur meer had, omdat zij hem iets anders hadden leeren kennen, waarnaar hij heel zijn leven verlangd had, iets van een droom met muziek er in, een griezelige maar heerlijke droom met kanonschoten en trompetten, met moordenaars en gekleurde ridders met vlaggen die op stijgerende paarden zitten. Bij hen, op de holle, met kaarsen verlichte zolder, had hij zichzelf terug gevonden, groot, sterk en heldhaftig. Daar, in het donkere hoekje, naast de piano, had hij opeens iets gevonden, waarnaar hij zijn heele leven, zonder het te weten, gezocht had. Maar hij was bang voor de mooie werkelijkheid die hij gezien had, hij durfde er niet goed aan te denken, bang dat alles een bedachte leugen zou blijken te zijn, een begin van den droom, dien hij nu reeds dagen in het hoekje achter zijn toonbank droomde. Het kon niet waar zijn, hoe graag hij het ook wilde gelooven, dat hij iemand anders zou zijn dan Jacob Joris, die met Coba getrouwd was en die twee kinderen had en een vaderkop met krulletters er op. Wèl had zij gezegd, je bent mijn graaf, dat was waar, maar zij kon zich hebben vergist, het gezegd hebben om hem een plezier te doen of omdat zij het aardig vond en hem liever graaf dan kruidenier noemde. Maar één ding stond vast: hij had een roofridderkop, een spitsen, scherpen kop met een puntige kin en doordringende oogen. Dat viel niet te ontkennen en als hij er zelf wel eens aan twijfelde, behoefde hij alleen maar in zijn spiegel of in het glas van een koekjestrommel te kijken om zich er van te overtuigen dat meneer Frans gelijk had. Maar och, dat kon tenslotte alleen nog maar schijn zijn. De horlogemaker van de overzijde had een gezicht als een bloedhond en toch was hij een fatsoenlijk man die met honden niets te maken had.

Jacob Joris kende de hatelijke werkelijkheid, waardoor hij heelemaal omgeven was, zooals het spaantje door de groene zeep, heel goed. Hij wist dat tegen den muur in zijn woonkamer fluweelen schilderijtjes hingen met bijbelspreuken er op, inplaats van blinkende zwaarden en scherpe dolken. Het was een vreeselijke waarheid, maar daaraan viel niets te veranderen en dat kon niet weggedacht worden. Hoe vurig hij het ook anders wenschte, wist hij heel goed, dat onder het afdak op het binnenplaatsje geen vurige, gezadelde paarden, maar alleen stinkende botervaatjes en ledige stijfsel-

kistjes stonden. Niets en niets was er in zijn van waschmiddelen en olieluchtjes doortrokken woning, dat hem sterken kon in zijn geloof aan het ridderlijke en middeleeuwsche dat in hem zou zijn. Als hij des morgens eens een enkele maal met blij geloof in den nieuwen dag zijn deur opende, met het gevoel dat een ridder hebben moest als hij de poort van zijn burcht ontsloot, kwam steeds de leelijke waarheid, in de gedaante van een klein, smerig kindje dat een paar centen stroopballetjes kwam halen, zijn winkel inslenteren en verjoeg wreed zijn zoetste droomen. Was hij eens een keer zoo gelukkig zijn winkel geheel te kunnen vergeten en zich te kunnen overgeven aan de sombere gedachte dat hij opgesloten was in den vochtigen kerker, waarmede het donkere, vettige gat onder zijn toonbank werkelijk wel eenige overeenkomst vertoonde, dan kwam er juist een klant om groene zeep, welke hij scheppen moest uit het vaatje dat in den donkeren kerker werd bewaard. Niets bleef hem over van zijn mooie droomen en wenschen, men nam hem alles af en hij bleef eenzaam, verdrietig en kaal, als een levende, geplukte kip, tusschen de hinderlijke dingen der werkelijkheid staan. De prijscourant met de gekleurde plaatjes van mekaniek-weegschalen, die net echt waren, had zijn belangstelling zelfs niet meer. Inplaats daarvan zocht hij zijn troost in een boek met oude kleederdrachten, dat hij van meneer Frans gekregen had. In dat boek zat ook een heerlijk geheim, dat aan niemand bekend was. Er zat een kleurige Spaansche soldaat uit de zeventiende eeuw in en op het hoofd van dien krijgsman had hij zijn eigen gezicht geplakt, dat hij uitgeknipt had uit een foto, waarop hij met Coba in trouwcostuum stond afgebeeld. Zijn hoofd was wel een beetje te klein voor den soldaat, maar hij had diens kin een beetje weggewerkt, door de sik met potlood wat grooter te maken. De soldaat was van terzijde geteekend, terwijl Joris op het portret met zijn gezicht naar den photograaf gekeerd stond. Tengevolge hiervan liep de soldaat met Jacob zijn hoofd verkeerd op zijn romp, maar daarvan wist niemand iets en de kruidenier nam er genoegen mee. Langzamerhand werd dit boek met gekleurde poppen Jacob's meest vertrouwde vriend, hij leefde en woonde er in en vergat, gebogen over de gescheurde, groezelige bladen, zijn verlangen en zijn eenzaamheid.

VIII.

Eindelijk moest het dan toch gebeuren. Hij had het uitgesteld alsof het een pretje was, waaraan hij niet goed durfde beginnen, omdat het dan te vlug voorbij zou zijn. Hij had het ontweken, als iets gevaarlijks, dat hem onheil brengen zou. Hij had het heerlijk gevonden, maar hij had er niet goed aan durven beginnen, om zichzelf niet en om Coba en al zijn familieleden niet. Maar nu zou het er toch van komen: meneer Frans zou hem als een ridder gaan schilderen. Het kon eigenlijk ook niet langer uitgesteld worden, daar meneer Frans, zoolang hij niet geschilderd was, niet ophouden zou om, als voorschot op de schilderij, kruidenierswaren te poffen. Ook had de schilder, die herhaaldelijk verzekerde dat het een prachtig, kostbaar schilderij met een rood fluweelen mantel en een struisveer er op worden zou, reeds een paar keer geld bij Joris gehaald, om dure struisveerenkleurverf en een tube antiek rood voor den mantel te koopen.

Als Jacob Joris aan zijn Spaansche uniform uit het boek dacht, kon hij zich al zoo'n beetje voorstellen hoe zijn portret worden zou. Een pluim van witte veeren zou prachtig staan, dat had hij al dadelijk gezien toen hij, bij wijze van proef, wat witte papierwol uit een koektrommel op zijn bolhoed gelegd had. Toch zou de kruidenier nog geen beslissing genomen hebben, als de schilder hem niet verteld had, dat Loes op het atelier zou zijn als Joris voor het portret kwam opzitten.

- Joris, in vertrouwen, had meneer Frans gezegd, zij komt alleen voor jou. Ze wil zien hoe jij er als ridder zult uitzien.

Toen meneer Frans hem dat over de toonbank toegefluisterd had, was het heerlijk warm in Joris geworden en ineens was hij zóó blij geworden, dat hij uit dankbaarheid de groote zakken van den schilder wel heelmaal met Engelsche bruidsuiker had willen vullen.

Meneer Frans had hem op zijn schouder geklopt en met een stem, die naar Joris meende te hooren een beetje treurig klonk, gezegd:

- Joris, kerel, je weet niet half wat je waard bent. Ik zeg je niets meer, omdat je denkt dat ik er belang bij heb als ik je raad geef. Maar, onthou dit, blijf jij maar eigenzinnig hier in je winkel plakken en breek maar harten, maar ik zeg je, dat eens een tijd komen zal dat je spijt van je eigenzinnigheid hebben zult.

Met een hoofd vol gedachten aan gebroken harten had Joris toen een half pond van de beste ham voor den schilder gesneden en toen deze, na een rijksdaalder te hebben geleend, vertrokken was, had de kruidenier zich overgegeven aan de heerlijkste en droefgeestigste gepeinzen welke hij ooit gekend had. En met een hart dat zwaar was van zalige schuldbewustheid, had hij zijn blik langs zijn voorraad lekkernijen laten dwalen, zoekend naar troostbrengende zoetigheden, voor haar die hij zooveel smart veroorzaakt had.

Ik neem, had Joris gedacht, een kistje fondant-borstplaat van twee ons, neen, ik neem een groote van een pond. Dat gaat misschien niet, want dan ziet Coba het onder mijn jas. Toen had hij slim bedacht, dat hij alles onderin zijn mand kruidenierswaren bergen kon. Een kistje borstplaat, vijf Jodenkoeken in rose gestreept vloeipapier gepakt, een rolletje sterke pepermunt, als dat niet te veel op haar tong zou branden en een groote snijkoek met klontjes.

Dien nacht kon hij er bijna niet van slapen. Steeds moest hij er aan denken, hoe hij morgen alles naar buiten zou smokkelen. Soms dacht hij er zoo ingespannen aan, dat hij met schrik tot de werkelijkheid van het patentolie nachtlichtje terugkeerde, bang dat Coba zijn gedachten gehoord kon hebben. Maar gerustgesteld luisterde hij naar haar regelmatige ademhaling en glimlachend staarde hij naar het heuveltje van het witte laken, dat langzaam op en neer ging. Het bultje veranderde vanzelf in een wit poesje, waar hij, heel voorzichtig, met zijn hand overheen moest strijken. Toen keek hij met moede oogen naar het witte gezicht van Coba en hij luisterde naar de slaapmuziek die uit haar geopenden mond kwam. Terwijl hij haar zoo, half in slaapmijmering verzonken, aankeek, voelde hij zich vol worden van iets heel liefs en innigs en met de gedachte aan een zakje heerlijke moccaboonen, dat hij ook nog in zijn mand zou pakken, liet hij zijn hoofd op het kussen vallen en sliep in.

IX.

De ochtend van den grooten dag brak aan en een half uur vroeger dan gewoonlijk klom Jacob Joris over zijn vrouw heen het bed uit. Hij had lust om te zingen en hij voelde zich alsof hij naar een bruiloft ging. Toen hij zich in het keukentje stond af te drogen, begon hij te fluiten. Sedert zijn loopjongenstijd had hij dit niet gedaan en zijn dorre lippen brachten niet veel meer dan een amechtig gesis voort. Voor Jacob was het echter voldoende: hij zette een stukje van zijn groote blijdschap in muziek om en als hij niet gevreesd had Coba's argwaan te zullen opwekken, zou hij zich zeker met een paar pandeksels hebben begeleid.

Coba, met haar papillottenhoofd tusschen de witte vlaggen van het bedgordijn, vroeg wat hem mankeerde en waarom hij zoo vroeg op was.

- Hoofdpijn, antwoordde Jacob en hij sneed het begin van een nieuw liedje af dat hij reeds tusschen de lippen liet sissen.

Voorzichtig, diep voorover gebogen over den gootsteen, opdat Coba het niet zou kunnen zien, maakte hij zijn tanden schoon met een handenschuiertje en een beetje groene zeep. De zeep smaakte als een mengsel van gloorwater en aluin, maar Jacob, die nimmer zijn gebit borstelde, vocht zich er moedig doorheen. Toen zijn toilet gereed was, glom zijn gezicht als een opgewreven appel en met een glimlachje van voldoening bekeek hij zich in de spiegelscherf, die op de buis van de waterleiding naast de kraan stond. Tijdens het ontbijt, terwijl hij zijn gezeepte tanden in een rulle plak wit spek drukte, begon er al iets prettigs binnenin hem. Eerst keek hij, zooals immer, naar de mooie krulletters op zijn mannenkop, ‘voor vader’. Toen zag hij, door het ruitje heen, de kistjes met

borstplaat in den winkel staan. De letters van het woord borstplaat op het witte hout der kistjes kregen krullen, precies zooals op zijn mannenkop, het woord veranderde en op alle kistjes stond nu het opschrift ‘voor Loes’. Dat was zoo gezellig, dat hij overal deze mooie woorden ging opzetten: op de gele etiketten van de luciferspakken, op de koekblikken en op de groene closetrollen; overal stond het op, ‘voor Loes’. De heele winkel was eigenlijk voor Loes, alles was voor zijn koningin en hij gunde het haar best. Toen keek hij Coba aan, die slurpte koffie en wist nergens van. Hij moest er om lachen en opeens hadden zijn oogen het ook op haar boezelaar geschreven ‘voor Loes’.

Drommels, wat was het toch altijd prettig in zijn kamertje. Hij maakte grapjes met kleine Jaapje en liet zijn twee vingers als een kereltje over het tafelblad loopen. Hij zei dat de koffie fijn was met die nieuwe soort koffiestroop van Brummelkamp en hij nam nog een tweeden kop, alleen voor de gezelligheid.

Later, in den winkel, toen hij de boodschappen die bezorgd moesten worden ging klaarmaken, kreeg hij het een beetje benauwd. Bij ieder zakje dat hij vulde, voelde hij iets in zijn hals, alsof Coba vanuit de kamer onafgebroken naar hem keek. Nadat hij een paar maal schuin door het raam naar binnen had gegluurd, werd hij echter rustiger. Coba was druk in de keuken aan het werk en lette niet op hem. Eindelijk moest hij alles voor Loes inpakken. Vlug legde hij de pakjes onderin zijn mand, maar hij vergiste zich eerst met den snijkoek met klonten en nam in de haast een doos theelichtjes. En paar Jodenkoeken kneep hij zenuwachtig tot gruis, terwijl het zijn bedoeling geweest was deze koeken netjes in zijdevloei te wikkelen. Toen alles ingepakt was, stak hij zijn hoofd door de deuropening en riep, zonder naar Coba te durven kijken, dat hij wat later terug zou komen, omdat hij naar een paar verre klanten moest. Zonder op te zien, riep zij uit de keuken dat het goed was. Met een ruk trok hij de winkeldeur open, zijn winkelbel luidde als het klokkenspel van de groote kerk op Kerstmis en toen stond hij als een vrij en gelukkig man in de frissche morgenlucht.

Met de handen in de zakken van zijn gescheurden en met olieen verfvlekken bedekten jas, stond Frans Verweling voor het

raam van zijn atelier en liet zijn kunstenaarsblik dwalen over de grauwe huizenzee van de stad. Terwijl hij, in gedachten verzonken, zoog aan het stompje pijp, waarin een restje tabakspoeder smeulde, telde en hertelde hij automatisch het beetje kopergeld dat hem restte van den rijksdaalder dien zijn vriend Joris den vorigen dag had weggedacht. Een oogenblik boeide het wijde parorama der groote stad hem. Hij zoog in extase aan zijn pijp, kreeg een vies restje nicotine in zijn mond en verwenschte daarop de maatschappij, die hem noodzaakte tabakspoeier inplaats van geurige Egyptische sigaretten te rooken. Hij keek op zijn horloge, dat een kilometer verder, hoog boven de daken, in den toren van de oude kerk hing en hij zag dat het bijna elf uur was. Het was tijd om aan zijn ontbijt te gaan denken. Op de tafel, tusschen platgeknepen verftuben, vond hij nog een stukje pikante, oude kaas en een zakje gepelde amandelen. Nadat hij dit voedsel met een kop koude thee genuttigd had, ging hij alles in orde brengen voor de ontvangst van den man, dien hij straks schilderen zou. Hij zette een stuk stroobord, dat hij den vorigen dag met lijm geprepareerd had op zijn ezel en begon toen te zoeken naar wat hulpmiddelen, waarmede hij den kruidenier in een fatsoenlijken roofridder zou kunnen veranderen. Een oud gordijn van rood damast, dat voor divankleed gebruikt werd, was ongetwijfeld een prachtige mantel. Tevreden glimlachend legde de schilder dit kleedingstuk terzijde. In de rommelkast vond hij nog een mooien, zwarten flambard, waarmede reeds dikwijls schoenen waren gepoetst en waarin het poesje van tijd tot tijd overnachtte. Het kon eenvoudig niet beter en de schilder knikte voldaan het hoofd, terwijl hij zijn bewonderende blik op de kostbare uitrusting liet rusten. Hij werd uit zijn eerbiedige aanschouwing opgeschrikt, door een bekend gilletje, dat vanuit den afgrond van de straat tot hem opklonk.

- Da's Loes, mompelde Frans en trok het dakvenster open. Hij rolde zijn huissleutel in een verflap en wierp het pakje naar beneden.

- Heb je geld bij je, Loes? vroeg hij, met zijn hoofd over de dakgoot gebogen. Goed, luister eens: neem een flesch melk, een half brood en een paar eieren voor me mee. Wil je? Laat de straatdeur open, als je naar boven gaat; ik verwacht nòg iemand.

Loes bleef lang weg en het koffiewater zong al een mager liedje in het blikken keteltje, toen de schilder haar voetstappen op de trap meende te hooren. Toen werd er geklopt en, met zijn mand aan zijn arm, schoof Jacob Joris het groote atelier in.

- Zoo, ben je daar eindelijk?, vroeg meneer Frans. Breng je Loes niet mee?

De kruidenier schudde mistroost het hoofd.

- Ik heb boodschappen weggebracht, zei hij.

- Ik begrijp niet dat je haar niet gezien hebt; ze zwerft al van gisterenavond af hier in de buurt, sprak de schilder.

- Och, mompelde Joris ontdaan, maar waarom dan?

- Ik weet niet wat die vrouw bezielt, Jacob, maar jij woont hier dichtbij: misschien is dat de oplossing van het raadsel.

De kruidenier trok zijn schouders op. Hij wist niet of meneer Frans het werkelijk meende of dat deze een pretje maakte. Maar de schilder lachte en klopte hem op zijn schouder. Joris herademde.

- Gekheid, hoor, lachte meneer Frans, zij is even een paar bood-schappen en zal dadelijk wel komen. Kijk eens, hier is je mantel, echt, oud ridderlaken, meer dan drie honderd jaar oud.

- Net zulk goed als mijn moeder zaliger voor gordijnen had, sprak de kruidenier.

- Prachtig hè?, vervolgde de schilder die blijkbaar niets begrepen had. En hier, dat is je hoed. Past ie?

Meneer Frans nam den kruidenier de pet van het hoofd en zette hem den hoed op. Jacob's vogelkopje ging er in verloren.

- Jammer, een beetje te groot, er moeten een paar kranten in. Ja, onze voorouders hadden schedels, vriendje, als biervaten.

- Hebt u geen veer?, vroeg Joris aarzelend.

- Ja, zei de schilder, die veer, da's een lastige geschiedenis. Afijn, daar is Loes al met melk.

Joris vergat veeren en melk en vestigde zijn blik op de deur, waardoor Loes moest binnen komen. Zijn hart klopte in zijn keel; hij wist niet wat hij zeggen moest en hij vond het akelig dat hij een vreemde juffrouw zooveel cadeautjes geven moest. Ze zou het misschien gek vinden dat hij zoo veel lekkers voor haar had meegebracht. Ze kon hem vragen waarom hij dat gedaan had en dan zou hij moeten zeggen ja, hemel nog toe, wàt zou hij eigenlijk

moeten zeggen? Hij kon haar toch niet alles zeggen, niet vertellen wat hij stiekum gedacht had? Neen, hij zou zich dood schamen en bovendien, hij was getrouwd ook.

Loes duwde de deur open en lachend trad zij binnen, gevolgd door den beeldhouwer. Zij zag er prachtig uit in haar fluweelen mantel, als een groote, zachte poes en zij was nog veel grooter dan Joris haar, met zijn oogen dicht, steeds gezien had. Bang dat zij hem zou aankijken, wendde Joris zich om en begon aan het slingertje van den schildersezel te draaien. Het vel bordpapier viel met een dof plofje op den grond en dat klonk voor den armen kruidenier als een kanonschot, waarvan heel zijn lichaam beefde. Hij voelde zich stijf worden en boog zich voorover, als het lid van een scharnier, om het carton op te rapen.

- Daar heb je waarachtig onze goeie graaf, riep de beeldhouwer.

Joris schrok. Hij had geen tijd meer om zich te herstellen, want zij stond al voor hem en legde haar handen op zijn schouders.

- Zoo, eindelijk, zei ze, eindelijk zie ik je weer eens.

Jacob keek haar aan en heel zijn smachtend, arm zieltje zonk weg in haar mooie oogen. Hij bewoog zijn lippen maar hij sprak niet. Hij voelde zich heerlijk-slap en moe en het liefst zou hij op dat oogenblik, week als een kluit boter, onder haar handen weggesmolten zijn. Hij vond zich een ellendeling en hij schaamde zich, maar tegelijk was in zijn hoofd iets van feest en van bloemen en draaiorgels.

- Nu, zeg je niets? En haar hand, die naar seringen riekte, streek langs zijn ruwe, baardstoppelige kin.

- Schuurpapier, mompelde Joris verward en het klonk als Avé Maria.

- Wàt zeg je?, lachte zij.

- Ik dacht zoo, ziet u, fluisterde hij. Ik dacht het. Ik heb een monster voor u meegebracht.

- Een wat?

- Ja, lachte Joris, alsof hij blij was dat zij hem zoo goed begrepen had. Ik heb het in de mand. Als u het asjeblieft hebben wil?

- Wat, riep zij, is dat allemaal voor mij? Je bent een lieverd, een echte lieve graaf.

Daar was het! Het was waar, het was niet gedroomd: mijn lieve graaf. Joris viel op zijn knieën voor zijn mand, alsof het een altaar was. Hij legde alles op een stoelzitting, zacht en voorzichtig, en met elk pakje legde hij een stukje van zijn ziel voor haar neer. Het laatst greep hij den grooten snijkoek en dezen zette hij, rechtop, in het midden, als een zoetig monument van liefde en vereering.

Loes stond er bij met samengevouwen handen en bij elk pakje dat Jacob had neergelegd, had zij een uitroep van verbazing geslaakt. Het jubelde van binnen in den kruidenier, alsof er een kerkorgel in zijn borst zong en hij voelde zich zóó blij en sterk, dat hij den moed vond om haar te gaan zeggen, dat hij een zilveren lepel voor haar zou gaan koopen. Maar toen hij weer rechtop stond en zij zijn hand vasthield om hem te bedanken, gleed zijn moed als een bootje weg en hij bleef bedremmeld op den oever staan. Hij bedacht dat hij alles netjes in een stuk papier moest pakken, dan kon zij het mee naar huis nemen en het daar opeten.

- Graaf Joris, riep de beeldhouwer, je bent een prachtvent, ik heb honger als een kunstenaar.

Jacob glimlachte om dit grapje maar toch ademde hij vrijer, toen Loes, haar schatten verdedigend, den beeldhouwer het verwijt maakte dat hij altijd honger had. Dat was nog het heerlijkste van alles: te zien dat zij al wat hij haar gegeven had met niemand wilde deelen. Het was best mogelijk dat zij het thuis zou bewaren, dat zij er nooit een stukje van zou eten, om er iederen avond, voordat zij slapen ging, naar te kunnen kijken. Jammer dat hij daaraan niet gedacht had, anders had hij iets kunnen meebrengen dat lang bewaard had kunnen blijven. Een troost was het, dat de snijkoek in ieder geval niet gauw zou bederven en het kistje met borstplaat ook niet.

De beelhouwer bekeek de verpakking van den koek. Joris durfde niet, anders had hij het pakje uit zijn handen genomen. Hij keek naar Loes, of zij er niets van zeggen zou. Maar Loes maakte haar haren in orde en lette niet op het gevaar waarin haar schat verkeerde.

- Fijne ontbijtkoek, met gember en kandijklonten, las de beeldhouwer, en het was Joris alsof de oogen van meneer Harry deze woorden van de verpakking steelden.

- Deze zullen wij eerst slachten! De beeldhouwer scheurde het papier stuk. Jacob keek er naar en hij voelde een scherpe pijn, alsof hem een stuk vleesch van zijn lijf werd gescheurd. Hij drukte zijn tanden in zijn onderlip en zijn gesloten mond maakte een zacht jankgeluid, als een hond, die een slag gekregen had. De beeldhouwer hapte in den koek en Joris voelde dien beet in zijn buik.

- Ook een stukje? vroeg de beeldhouwer met vollen mond.

- Neen, eet maar op. Ik hou niet van snijkoek, zei Loes.

Joris slikte alsof er een droge spons in zijn keel zat en draaide zich om. Zacht aaide hij den schildersezel, alsof deze een levend wezen was dat pijn had. Hij drukte zijn nagels in het zachte hout en trok er groeven in. En door zijn tranen heen las hij twee letters, F.V., die er ruw, met roode verf waren opgesmeerd.

Hij huilde, met oogen vol tranen, maar niemand zag het. Hij was een klein, verdrietig mannetje, met een afgezakte broek en een gebogen, klein kopje, maar niemand lette op hem. De beeldhouwer had zijn mond vol snijkoek en meneer Frans at groote gaten in de mooie, rechte rolletjes borstplaat.

Toen de schilder gegeten had, moest Joris gaan opzitten. Zijn verdriet en neerslachtigheid verminderden, toen Loes met zachte vingers den rooden lap om zijn hals plooide. Hij vergat den snijkoek en de borstplaat, die door verkeerde monden waren opgegeten en keek maar voortdurend naar Loes haar mooie, roode lippen, die van rijpe tomaat schenen te zijn. Zij waren glad en zonder rimpeltjes; veel mooier dan Coba's lippen ooit geweest waren. Door haar dunne, blonde haarlokken heen, zag Joris de grijze lucht achter het groote atelierraam. Hij keek door een geurend, gouden gordijntje naar den hemel en hij glimlachte en vergat zijn verdriet.

Ze lust geen snijkoek, dacht hij, dat is nog zoo erg niet. Dan zal ik het haar maar zeggen, dat ze een zilveren lepel van mij krijgt. Maar hij zei niets. Hij liet haar tastende handen, die het doek plooiden, langs zijn schouders en armen strijken en hij wachtte er op, of haar vingers zijn hals zouden aanraken.

- Zoo is het prachtig, zei ze lachend. Nu moet je stil zitten. Poseeren is niet zoo gemakkelijk. Als je rustig blijft zitten, krijg je straks een kop thee. Nu je hoed nog.

- De struisveer, zei Jacob zacht.

- Welke struisveer?

- Hij heeft gelijk, riep de beeldhouwer. Een ridderhoed zonder struisveer, is als een fatsoenlijk mensch zonder pof. Frans, geef dien graaf een struisveer op zijn flambard.

Meneer Frans trok ongeduldig zijn schouders op.

- De veer is zoek, sprak hij.

- Bedoel je die mooie, witte? vroeg meneer Harry.

- Ja, je weet wel, die prachtige lange.

- Ik weet van niets, zei de beeldhouwer, nooit zoo'n ding hier gezien. Maar is deze veer niet prachtig?

Meneer Harry zwaaide een met houtskoolpoeder besmeurde ganzenvlerk voor Jacob's gezicht en gaf hem per ongeluk een veeg over zijn wang.

- Schitterend! riep de schilder.

- Hij is niet zoo erg mooi als een witte, waagde Jacob Joris teleurgesteld tegen te spreken.

- Niet mooi? vroeg de beeldhouwer verwonderd. Man, weet je wel wat je zegt? Een ganzenvlerk op den hoed, was het aller-hoogste teeken van waardigheid der ridders van de gouden terrine van de hemelsch verheven pâté de foie gras.

- Inderdaad, vervolgde meneer Frans plechtig, hoe konden wij zulke ezels zijn, om een struisveer te willen nemen? Wij hebben de ganzenvlerk, het teeken der hoogste, ridderlijke volmaaktheid van de ridders der orde van den wegdenkenden middenstand der twintigste eeuw.

Jacob Joris knikte het hoofd. Hij zei maar ja, omdat hij iets onbegrijpelijks gehoord had, wat in een boek had kunnen staan. De veer bleef leelijk, maar er zat iets voornaams en geheimzinnigs achter. Zóó was het misschien beter dan met een struisveer; hij werd nu de hoogste ridder van een heeleboel vreemde dingen met goud en hemelsch door elkaar. Daarom was het dus wel goed, want het kwam er toch alleen maar op aan wat je was, en niet wat je scheen.

Loes maakte de vlerk met een veiligheidsspeld en een kromme haarspeld op zijn hoed vast en toen begon meneer Frans te schilderen. Hij keek Jacob even aandachtig aan en kraste toen iets

op het blad bordpapier. De kruidenier zat zoo stil alsof hij bevroren was. Hij begreep wel dat het hier zoo'n beetje ging als bij een gewonen photograaf en dat hij er schemerig en met troebele oogen zou opkomen, als hij zich bewoog. Op deze manier had kleine Jaapje ook eens een dure foto van drie kwartjes verknoeid. Hij, de vader, had toen prachtig stil gestaan, zoo stil als een pop, maar Jaapje, die bovenop een paaltje met houten druiven en een kanarie had moeten zitten, was bang geworden en had niet rustig in het glazen gaatje van het kastje gekeken. Jacob had Coba toen met een portret willen verrassen, maar kleine Jaapje had de heele pret bedorven. Het was op de foto precies geweest, alsof iemand met een verfkwast in zijn oogen had geroerd en Coba was er niets blij mee geweest. Zooiets zou hem nu niet gebeuren en daarom hield Jacob zich stijf en roerloos, alsof hij op een paalkop met puntige spijkers, midden in den Oceaan zat. Achter zich hoorde hij Loes en den beeldhouwer lachen. Meneer Harry lachte niet zoo hard als anders: hij had bepaald zijn mond vol. Zonde van die Jodenkoeken, jammer van die fijne bonbons, waarvan hij het vloeipapieren zakje hoorde ritselen. Misschien at die vent wel alles op, zonder Loes er iets van te geven. Zou Loes nu naar hem kijken, naar zijn rug, hoe hij er van achter, als een ridder van die middeleeuwsche orde uitzag? Was er maar een spiegel bij de hand, om te kunnen zien hoe mooi hij er nu uitzag. Beroerd dat hij nu geen sik had; een ridder zonder sik was eigenlijk het ware niet. Je moet stil zitten, het is moeilijk, had zij gezegd. Het was heelemaal niet moeilijk: hij hield zich tenminste zoo stil als de Egyptische waterdraagster die, met een pot vol kunstbloemen op haar hoofd, op het penantkastje in zijn huiskamer stond. Als de juffrouw nu naar hem keek, kon zij zien dat hij prachtig stil zat. Verbeeld je, er zou wat te doen komen, als Coba wist dat hij middenin zijn werk zoo doodkalm met een rooie doek om op een omgekeerden parapluiepot zat. Hij moest ook nog naar de Vries en de vrouw van den groenteboer moest voor twaalf uur nog een flinke worst voor de snert hebben. Dat zou er om spannen. Het was erg jammer, dat hij daarvoor niet eerst even gezorgd had. Als zij de worst niet op tijd had, zou hij er zeker last mee krijgen.

Jacob Joris kreeg het een beetje warm onder zijn riddermantel,

wat hij nu deed, was eigenlijk een schandaal. Geen fatsoenlijke kruidenier zou zooiets doen, zelfs van Doorn niet, die aan den drank verslaafd was. Die zou zeker niet midden op den dag zoo maar een uur gaan stil zitten. Hij moest er een eind aan maken en meneer zeggen dat hij naar huis ging. Even zou hij nog wachten, omdat de schilder nu juist aan iets moeilijks bezig was: dat kon hij duidelijk aan het krassen van het houtskool hooren. Misschien teekende meneer Frans nu wel zijn gezicht of de veer van die moeilijke ridderverenigingen. Hij besloot nu eerst nog tot honderd te tellen, maar als dat klaar was, ging hij beslist naar huis. Toen hij tot zestig gekomen was, kwam Loes naast meneer Frans staan en zei, haar blik van den schilder op den kruidenier vestigend, dat hij er sprekend op stond. Hierdoor vergat Jacob verder te tellen. Hij werd ongeduldig van nieuwsgierigheid, hij bewoog zich onrustig op zijn zitplaats en zou graag eens aan den anderen kant van het carton gekeken hebben. De metalen rand van den parapluiepot begon hem nu ook te hinderen.

- Nog even stilzitten, Jacob, zei meneer Frans.

De kruidenier knikte en ging verder met tellen. Hij berekende dat hij ongeveer twintig tellen had overgeslagen en ging verder vanaf dertig. Toen riep meneer Harry dat de thee klaar was.

Jacob mocht opstaan. Het loopen viel hem een beetje moeilijk, zijn beenen waren stram en hij had pijn in zijn achterste.

Men ging nu eerst het werk van meneer Frans bekijken.

Loes zei, dat het een juweel van een ridderkop was en de beeldouwer vond het bepaald monumentaal. Jacob Joris zei niets: hij was stom. Ridder Joris keek hem aan, levensgroot, streng met kwaadaardige oogen maar waarachter toch een zacht gemoed zat. Alles was nog slechts in houtskoollijnen opgezet, maar het zou prachtig worden, dat was nu al te zien. Als het gekleurd was, zou het later misschien in een museum komen te hangen. Er zou een gouden lijst omheen komen, met een klein, zwart plaatje, waarop zou staan: Jacob Joris, neen, graaf Jacob Joris. God nog toe, nu begon het pas echt te worden. Er moest nu nog een wapentje in den hoek komen en een soort knecht moest er ook nog bij, als er ruimte voor was. Een heele schildknaap was te groot, dan moest er alleen maar een hoofd op, dat den baas aankeek, of een hand,

met een speer er in. Later moest meneer Frans maar een heel groot portret maken, waarop hij met een paard stond en een heelen knecht er bij, of Loes er bij, als een koningin. Hemel nog toe, als dat eens waar was!

Het portret was prachtig, het geleek sprekend en het hinderde niets dat hij geen sik had.

Hij werd geroepen om thee te komen drinken.

- En Jacob? vroeg meneer Frans.

- Prachtig wordt het, net echt, zei de kruidenier bewonderend.

- 't Is nog niets, sprak de schilder, eerst wachten totdat het klaar is. Doe mij een plezier en geef mij even een gulden voor sigaretten.

Joris glimlachte: hij deed meneer Frans graag dit pleziertje.

- Nu is het poseeren afgeloopen Joris, hernam de schilder. De rest schilder ik uit mijn hoofd, dan kost het niet zoo veel tijd.

- Ja, antwoordde Joris, maar nu moet ik om de worst denken.

- Welke worst?

- Ik moet weg, ik kom te laat. Ziet u, het is voor de snert van de groentevrouw.

- Snert? Wegdenken! riep de schilder.

- Ja, maar dan komt ze in de winkel. Het eten moet op tijd klaar, dat weet juffrouw Loes ook wel, sprak de kruidenier, zijn koningin hulpzoekend aankijkend.

- Ja, viel Loes bij, ik ga wel even met je mee. Ik moet nog het een en ander hebben.

- Dat kan niet, mijn vrouw helpt nu in de winkel, sprak Joris wanhopig.

- Prachtig, vond meneer Frans. Loes haalt wat, dan kookt ze en wij eten hier samen.

- Maar Coba....

- Coba mag niet mee-eten, vond de beeldhouwer.

- Wees niet zoo flauw Harry, sprak Loes, ik begrijp wel wat mijn graaf bedoelt. Wees maar niet bang, ik ga niet tegelijk met jou den winkel in. Straks, als je alleen bent, kom ik wel.

Joris knikte dankbaar: zij wist precies wat hij bedoelde. Ze zou straks komen, als hij alleen in den winkel was. Loes in zijn eigen

winkel, bij hem alleen. Eerst het ridderportret en nu dit weer. Thans begon het heerlijke pas goed.

Er was feest in zijn hoofd toen hij naar huis ging. Coba maakte ruzie, omdat hij zoo lang was weggebleven, maar Jacob luisterde niet naar den malenden koffiemolen in haar keel. Hij lachte tegen zijn theebussen, tegen z'n vetkaarsjes en Goudsche kazen. Hij zette den koperen bak recht op de weegschaal en trok een schoone, witte jas aan. Zijn oogen veranderden het winkeltje in het priëel van den slottuin: een rozenstruik bij den bos Geldersche worst, voor de stijfselkist een marmeren bank met leeuwenkoppen en bij de suiker- en meelbakken groeide klimop, overal bladeren en prachtige bloemen, overal groen en geraniums en viooltjes en tulpen.

De kap van een bakkerskar in de straat, viel met een slag dicht en het klonk als een kanonschot van den trans. Het was feest, straks zou zijn koningin komen.

Zij kwam en zij was de mooiste vrouw die ooit in zijn winkel geweest was. Zij lachte en zij knipoogde, alsof zij zeggen wilde: Jacob ik ben blij, dat ik eindelijk eens alleen met je ben.

- Geef mij een pond gedroogde appelen, zoet en zuur, zei ze.

Alsof zij iets vreeselijks gezegd had, draaide Joris zich verschrikt om en keek door het ruitjesraam naar zijn vrouw. Met bevende handen zocht hij de mooiste en blankste appelschijfjes uit en toen de zak vol was, legde hij dezen zonder te wegen op de toonbank neer. Nu moet ik het van de zilveren lepel zeggen, dacht hij.

- Wat blieft u nog meer?, vroeg hij heesch.

Zij lachte en haar mooie, spitse vingers speelden met een groene erwt, die op het zinken toonbankblad lag.

- Je hebt hier een leuk winkeltje, zei ze.

- Ja, antwoordde hij gesmoord en hij had een gevoel alsof Coba hem vanuit het keukentje tegen de toonbank perste. Achter hem, onzichtbaar, was het vreeselijke, vóór hem was het mooiste en heerlijkste van alles wat er op de wereld was en daartusschen was de toonbank met het zinken blad en de blikken met koekjes en doozen zeep. En op de toonbank lag haar lieve, mooie hand, haar eigen hand. Hij zag niets anders meer dan de soepele, bewegende vingers, hij kroop er in weg, hij warmde zich er in en hij vergat zijn winkel

en zijn vrouw en zichzelf. En toen, opeens, greep hij het toonbankblad stevig vast: hij greep zijn geluk en hij schrok.

- Ik weet het niet, zei hij fluisterend, maar ik wil u zoo graag iets van een cadautje zeggen.

- Wat bedoel je?

- Iets van zilver of van goud, een cadeautje.

- Zoo, lachte zij, je bent onvoorzichtig. Het is beter dat je maar eens een avondje bij mij komt, dan mag je mij alles vertellen. Ik zal je mijn adres geven. Maar wees nu verstandig en hou je mond; je vrouw is in de kamer. Geef mij nu een pond goeie rijst, vervolgde zij luid.

Jacob lachte. Een pond goeie rijst; wat begreep zij hem goed!

Ze kocht nog verschillende dingen en zonder dat hij er een woord van gezegd had, begreep zij, dat hij van haar geen geld voor zijn waren wilde hebben. Toen zij heengegaan was, liet zij een zachte geur van seringen achter en het winkeltje was door elkaar: een winkel en een priëel en een grafkelder en een café met muziek.

Voorzichtig stopte Jacob het papiertje dat zij hem gegeven had in zijn sok. Toen kwam Coba zeggen, dat het eten op tafel stond.

Goeie hemel, wat was ze toch leelijk.

X.

Nu Loes hem gevraagd had bij haar te komen, was het gedaan met de rust van Jacob Joris. Hij dacht alleen nog maar aan haar en stelde zich voor, hoe haar kamer er moest uitzien. Als hij voor Coba gedurfd had, zou hij reeds dienzelfden avond naar haar toe zijn gegaan. Maar hij kon geen geschikte uitvlucht vinden en daarom bleef hij maar thuis, in zijn hoekje achter zijn krant zitten, ontevreden zuigend aan zijn pijp, die telkens uitging. Hij maakte een plannetje voor den volgenden avond, dan zou er een vergadering worden gehouden van den bond voor kleine kruideniers en grutters, waarvan hij lid was. Die vergaderingen duurden meestal tot een uur of elf en op deze manier zou hij een prachtige gelegenheid hebben om Loes een bezoek te brengen. Eerst had het spaar-bankboekje, dat Coba achter slot en grendel hield, hem wat zorg gegeven, maar toen had hij er aan gedacht, dat hij het heelemaal niet noodig zou hebben, als hij het cadeautje kocht van het geld, dat voor het betalen van de wissels bestemd was.

De lepel voor Loes, kocht hij den volgenden middag, toen hij boodschappen wegbracht. Het was een prachtige, zware lepel, met bloemen op den steel en drie zilverstempeltjes in den platten achterkant. De juwelier verpakte het kleinood in gewoon, wit papier maar toen Joris thuis was, wikkelde hij er zacht vloei omheen, met paarse sterretjes er op. Daarna deed hij er nog een stuk wit koekpapier met een ajour-rand om en buitenop het pakje schreef hij in duidelijke, groote letters: van mij.

Dien avond, dadelijk na het sluiten van den winkel, ging hij, netjes geschoren en gewasschen, de deur uit. De tram bracht hem vlug naar de straat, welke Loes had opgegeven. Toen hij voor haar

huis aangekomen was, bleef hij staan en aarzelde om aan te bellen. De bovenste bel, had zij gezegd. Hij keek naar de hoogste ramen van het huis en zag dat één daarvan verlicht was. Als dat het raam van haar kamer was, dan was ze gelukkig niet weg. Hij keek nog eens op zijn briefje en overtuigde zich er van, dat hij op het goede nummer was. Toen schelde hij aan.

Het was een steile, hooge trap met een looper en heel in de verte, tegen den witten, gekalkten muur, en klein, zwak-brandend lampje. Bovenaan de trap was niemand te zien en Jacob vroeg bedeesd aan den looper en het lampje, of juffrouw Loes thuis was.

- Wat is er?, riep iemand, met een stem die in een trommel opgesloten scheen te zijn.

Jacob zag nu een donkere vlek tegen den witten muur, onder het lampje en daar hij van meening was dat deze een menschenhoofd kon zijn, herhaalde hij zijn vraag.

- Ga maar naar den zolder; je weet den weg wel, werd geantwoord.

De vlek verdween.

Jacob kende den weg heelemaal niet en hij vond de ontvangst, die hij zich anders had voorgesteld, niet erg vroolijk en prettig. Die donkere trap kon best uit De spooktoren van Cuba zijn en dan die schorre stem en het rare hoofd, dat opeens weg was. Hij klom langzaam naar boven en keek, niet zonder vrees, naar het donkere gat naast het lampje, waarin het hoofd verdwenen was. Die vent had een stem als een moordenaar; hij kon zich best op het portaal verstopt hebben. Zoo'n zilveren lepel was een begeerlijk ding; er waren wel menschen om minder van kant gemaakt. Hij kon het bijna niet gelooven, dat Loes in zoo'n somber huis woonde en als de stem niet gezegd had dat hij haar op zolder vinden kon, zou hij zich zeker omgekeerd hebben en naar de vergadering van kruideniers en grutters zijn gegaan.

Het portaal was erg donker en stil, maar er sprong niets vreeselijks uit de duisternis te voorschijn, wèl zag Jacob eerst even een neger, met gloeiende oogen, die op zijn hurken zat, maar de neger veranderde in een groote hond en deze veranderde weer in heelemaal niets. De kruidenier ademde rustiger. Ergens, achter een gesloten deur, klonk het tikken van een klokje en opeens zei de

schorre stem, die Jacob ook al op de trap gehoord had, dat hij nog den koning en het aas van troef had. Toen werd er even gelachen en daarna was het weer stil: alleen het klokje tikte.

De tweede trap was zoo donker, alsof hij heelemaal van zwarte verf gemaakt was. Voorzichtig tastend, met zijn eene hand aan de leuning en zijn andere op de treden, ging Jacob Joris naar boven. Hij stootte zijn schoenpunten herhaaldelijk tegen de trapborden en dat maakte in de stilte een geluid alsof hij op Turksche trommels liep. Op het tweede portaal was de volgende trap zelfs niet meer te ontdekken. Voorzichtig gleden Jacob's handen langs de gepleisterde wanden. Eerst betastte hij een deur met geribd glas. Dat moet de plee zijn, constateerde de kruidenier, niet zonder wanhoop. Daarna gooide hij een voorwerp om, dat met het geluid van een blikken trommel tegen den vloer sloeg. Terwijl het angstzweet op zijn voorhoofd parelde, trachtte hij het gevallen voorwerp op te rapen, maar het was niet meer te vinden: het scheen voor eeuwig in de duisternis verdwenen te zijn. Zuchtend richtte Jacob zich op en op dat oogenblik gleed de lepel uit zijn binnenzak. Even later viel hij over het voorwerp dat in de duisternis verdwenen was; het bleek een ledige parapluiepot te zijn. Het doosje lucifers, dat anders altijd in zijn broekzak zat, had hij dezen keer vergeten en tengevolge daarvan was hij genoodzaakt zijn reis langs den muur grabbelend en tastend voort te zetten. Nadat hij eerst weer eenige deuren met geribt glas betast had en zich verwonderd had over het groote aantal beste kamers, vond hij tenslotte het trapgat, waar hij, als door een wonder, in viel. Deze trap voerde recht naar boven en spoedig ontdekte hij een smalle lichtstreep onder een deur. Jacob berekende dat hij nu nog één trap beklimmen moest, om op den zolder te komen. Hij liep recht vooruit en voelde dat de grond onder zijn voeten zacht was, alsof hij op een tapijt liep. Ineens stond hij voor een soort berg en toen ontdekte hij met blijdschap, dat hij middenin den turf zat; hij moest dus op den zolder zijn. Hij keerde zich om en liep in de richting van de lichtstreep. Zijn hart klopte vlugger en zijn adem hield hij in. Achter die lichtstreep moest zij, zijn koningin zijn.

Ik ben er, zong het in zijn hoofd. Toen slaakte hij een kreet van pijn en viel voorover. Hij had zijn scheenbeen gestooten en lag

nu languit op een laag harde, glibberige stukjes, die onder zijn handen weggleden.

Het werd een beetje lichter boven zijn hoofd.

- Wie is daar?, riep iemand.

Dat was haar stem, zij was het. Hij vergat zijn pijn en het leed dat hij pas geleden had en glimlachte.

- Ik ben het, zei hij zacht, schrik maar niet. Hij krabbelde overeind uit den bak met anthraciet.

- Hemel, lachte zij, jij bent het. Mijn graaf in den kolenbak!.

- Schrik maar niet, herhaalde hij en hij knipoogde in het lamplicht.

- Arme vent, zei ze en zij legde haar arm om zijn hals. Kom binnen.

Hij liet zich naar binnen leiden en nam op een divan met zachte kussens plaats.

- Wat een pech, sprak zij medelijdend. Hoe heb je het in donker kunnen vinden?

- Ik heb het gevoeld.

- Hoe is het mogelijk, hernam zij bewonderend. Aardig van je dat je mij opgezocht hebt en zoo gauw. Kom, trek je jas uit en maak het je gemakkelijk. Je blijft gezellig een uurtje bij mij praten.

Jacob knikte bevestigend en liet zich gewillig zijn jas uittrekken. Hij had een gevoel alsof hij heerlijk warm in bed lag en dadelijk in slaap zou vallen, om den geheelen nacht door te slapen.

- Ik zal even een ketel water voor thee van beneden halen, zei Loes.

Toen zij weg was, kon de kruidenier alles een beetje bekijken. De kamer was niet bizonder groot, maar gezellig en ook een beetje vreemd ingericht. Overal lagen of hingen gekleurde lappen: tegen den muur, op het tafeltje en om de lamp. Het licht van de lamp was rood, met paarse en gele vlekken, een echte lamp voor Ali Baba of voor een draaimolen, vond Jacob. Op een klein tafeltje, waarboven een spiegel met een witte lijst hing, stonden verschillende gekleurde doosjes en potjes en fleschjes. Hij vroeg zich af, wat er in kon zitten en of de inhoud gebruikt zou kunnen worden voor het maken van liefdesdranken.

Nadat Loes de ketel met water op een spirituscomfoor gezet

had, kwam zij naast hem op den divan zitten en toen dacht Jacob dat hij nu maar dadelijk den lepel voor den dag moest halen. Nu zij zoo rustig in haar kamertje zaten, waar Coba en meneer Frans hen niet konden zien, had hij geen beklemmend gevoel in zijn keel en viel het praten met Loes hem minder zwaar. Toen zij haar hand op zijn schouder legde, kreeg hij een prettige gewaarwording van warme vertrouwelijkheid en hij keek haar glimlachend aan.

- Het is hier prettig, zei hij.

- Ja, antwoordde zei, iedereen vindt het een prettig kamertje.

- Het is net alsof wij samen een verre reis hebben gemaakt, vervolgde hij, alsof roovers ons hebben achtervolgd en nu hebben wij ons samen verstopt in de torenkamer van een oud kasteel.

- Een torenkamer is meestal rond.

- Ja, zei hij, maar er zijn hier trappen genoeg, het is hier heel hoog. Ik heb het cadeautje ook meegebracht.

- Een cadeautje? vroeg zij verbaasd.

- Ja, glimlachte hij, ik wil u zoo graag een van goud geven, als u die hebben wil.

Voorzichtig maakte Loes het pakje los en toen zij den lepel zag, gaf zij hem, zonder iets te zeggen, een zoen op zijn voorhoofd. Jacob knipoogde als een kat in de zon en zuchtte.

- Ik wil u graag een van goud geven, een die nog veel mooier is, zeide hij.

- Je bent een schat, een echte lieve graaf. Maar ik wil heusch niet dat je zooveel geld voor mij uitgeeft; ik heb liever een mooie zijden japon.

- Daarvan heb ik geen verstand, mompelde hij teleurgesteld.

- Dat hindert niets, dan geef je mij maar het geld, dan koop ik haar wel.

- Ja, ziet u, sprak Jacob, die lepel is van het geld van de wissels, maar die jurk, die jurk.... Coba heeft het spaarbankboekje.

- Kom, lachte zij, laten wij nu daarover maar niet praten. Je bent een schat. Van nu af beschouw ik je als mijn vriend en ik noem je gewoon Jacob. Wil je wel gelooven, vervolgde zij, dat ik een gevoel heb alsof ik je al jaren ken?

- Ik u ook, zei Jacob.

- Ja, hernam Loes, het is net alsof ik je al een paar honderd jaar ken.

- Ik ben pas vijf en dertig, sprak Jacob.

- Wat doet dat er toe? Ik zeg je, dat wij al een paar honderd jaar vrienden zijn. Toen je zooeven sprak van die roovers en van die torenkamer en dat oude kasteel, was het mij, alsof ik lang geleden zooiets werkelijk met je had beleefd. Wij moeten elkaar in een vroegere incarnatie gekend hebben.

- Dat kan best, antwoordde Jacob, hoewel hij er niets van begreep.

- O ja, zei Loes met haar oogen dicht, ik zie het duidelijk' heel duidelijk: wij hebben elkaar in een vroeger leven goed gekend.

Toen ging Jacob Joris een licht op en op zijn lippen brandde een vraag. Zouden zij in dat vroegere leven ook vrienden van elkaar geweest zijn, was het dan mogelijk, dat hij al eens eerder haar lieve graaf geweest was?

- Jacob, sprak Loes, nog steeds met haar oogen dicht, ik zie een burcht, een kasteel met torens en transen. Ik zie een binnenplaats met een groene fontijn met wit, een plein waar het wemelt van lansknechten en schildknapen. Ik hoor trompetten en harmonica's en krijgsliedjes.

Loes zweeg en streek haar hand langs haar oogen.

- Ga door asjeblieft, zei Jacob Joris zacht, het is prachtig.

- Stil, fluisterde zij. Ik zie in de verte een stoet langs den straatweg naderen. Voorop rijdt een prachtige automobiel, een paard, bedoel ik, en op dat paard zit een ridder in volle wapenrusting. Het ding van zijn helm is open, dat ding....

- Vizier, hielp Jacob.

- Juist, het vizier is open en het gezicht van den ridder kan ik zien. Het is het gezicht van graaf Arie, de rijke, machtige graaf Arie. Het is het gezicht van graaf Jacob Joris. Jacob, jouw gezicht is het, jij bent het.

- Hoe is het gods-menschen mogelijk, zei Jacob.

- Jij bent het, hernam zij, hem met verliefde, bewonderende oogen aankijkend. Jacob, ik heb je terug gevonden, jij bent graaf Arie, de machtige, de rijke.

- Hoe is het gods-lieve-menschen-mogelijk, herhaalde de kruidenier.

- Eens was je rijk en machtig en nu, Arie, lieve graaf Arie, wat is er van je geworden? Waar is je macht gebleven en je rijkdom? Alles is weg, je roem en je macht en je geld, maar jij, jij bent er gelukkig nog. Alles is nog niet verloren, wèl?

- Nog niet alles, sprak Jacob ernstig, gelukkig heb ik mijn winkel nog.

- Ja, gelukkig, zuchtte zij oprecht. Je winkel heb je nog. Maar wat heb je nog meer?

- Genoeg gelukkig, sprak de kruidenier, nog bijna drie duizend gulden op het spaarbankboekje, maar dat heeft Coba, en dan nog een paar effecten, die zijn ook wel zooveel waard.

- Mijn graaf Arie, alles is nog niet verloren. Ik ben zoo blij, als je eens wist hoe blij ik ben.

- Ik ben ook erg blij, zei Jacob Joris, maar ik begrijp alles eigenlijk nog niet zoo goed.

- Wat begrijp je dan niet?

- Hoe komt het nou, dat u alles zoo precies zien kunt?

- Een gave, Jacob; dezelfde gave heb jij ook.

- Bedoelt u het tweede gezicht?

- Noem het zooals je wilt.

- Dat hebben alleen menschen die met den helm geboren zijn.

- Jij bent, met den helm op, in het harnas gestorven. Als een held ben je gestorven.

- Het draait mij in mijn hoofd om, zei Jacob. Hoe kan het in de wereld bestaan!

- Heb jij zelf dan nooit gevoeld, dat er adellijk bloed door je aderen stroomt? Weet je dan niet dat je een adellijke ziel hebt, al schijn je een gewone kruidenier? Heeft meneer Frans je nooit gezegd, dat je een echten roofridderkop hebt en heeft hij je niet als ridder geschilderd?

- Ja, er is wel iets, beaamde Jacob, er moet wel iets met mij zijn. Ik dacht altijd dat ik van die dingen gedroomd had.

- Droomen zijn het eenige ware in dit leven. Als wij droomen, als de slaap ons in zijn macht heeft, ontwaken de herinneringen

uit vroegere levens in ons. Ik zal je een boek over reïncarnatie leenen.

- Het is prachtig, zei Jacob, wonderlijk. Ik heb altijd zooiets van een graaf of een schildknaap graag willen zijn, maar dat het echt waar was, dat ik eigenlijk die man ben.... Hoe heet hij ook weer?

- Graaf Arie.

- Graaf Arie, herhaalde Joris, en zonder acht op zijn woorden te slaan, vervolgde hij: mijn lieve graaf ben je, nu begrijp ik alles ineens. Maar die verf, hoe zat het daar nu eigenlijk mee?

- Een visioen.

- Het ging er heel moeilijk af; ik heb er groene zeep en petrolie voor gebruikt.

- Ja, hernam Loes, mijn lieve, rijke graaf ben je en dat blijf je, voor eeuwig. En nu gaan we thee drinken en morgen gaan wij samen uit, dan koopen wij een japonnetje en jij moet ook een nieuwe das hebben.

- Coba heeft het boekje.

- Graaf Arie, hernam zij langzaam en zij nam zijn hoofd tusschen haar handen, graaf Arie, een graaf is heer en meester van zijn kasteel, van alles; onthou dat.

Toen gaf zij hem een kus op zijn rechteroog. Joris kuste haar terug, eerbiedig, in zoete, zalige onderwerping.

En in dien eersten kus, verloor hij zich, voor immer.

Zij hadden samen thee gedronken en cognac en groene jenevertjes. Hij had klontjes suiker met zijn lippen uit haar mond gehaald en zij had zijn haren gekamd. Zij hadden tegen elkaar aan gestaan, om te meten wie de grootste was. Hij had al haar doosjes, fleschjes en potjes open gemaakt en de heerlijke geuren opgesnoven die er uit kwamen. Hij had haar gravin Lea genoemd en zij hem, graaf Arie. Zij hadden stil naast elkaar in de torenkamer gezeten en geluisterd naar de geluiden die de krijgslieden op het binnenplein maakten. Bij het afscheid hadden zij geweend en elkander gekust, omdat zij zich hadden voorgesteld, dat hij in den oorlog moest.

Nu stond hij weer op straat. Hij keek naar de lantaarnlichtjes en dacht er aan, dat hij nu weer naar Coba moest, naar gravin Coba. Hij moest er om lachen en de lantaarns lachten mee, bogen

hun lichtkastjes voorover, om hem iets in het oor te fluisteren. Graaf Arie, zeiden zij; maar als hij naar hen keek, dan stonden zij opeens weer overeind en kronkelden hun dunne palenlichamen nog maar een beetje. Jacob voelde zich zoo licht als een champagnekoekje, en die waren licht, daarvan gingen er heel wat in een ons. Hij kon wel springen en door de straten huppelen, alsof hij op een stijgerend paard zat. Als hij ooit nog eens een paard nam, zou het wit moeten zijn, heelemaal wit en dan zou hij het Bles noemen. Dan moest het paard ook nog een wapen op zijn dekkleed hebben. Hij moest eens nazien, hoe zijn wapen er eigenlijk uitzag; dat zou wel in het boek staan, dat de koningin hem geleend had. Verder moest hij ook nog een riddermantel van rood hebben. Dat was prachtig: rood op een wit paard, dat leek op Sint Nicolaas. Toen hij daaraan dacht, begon hij al vanzelf het liedje te zingen: Zie ginds komt de stoomboot uit Spanje weer aan. Het klonk prachtig, het was een mooi lied en hij kreeg er tranen van in zijn oogen. Zie ginds komt de stoomboot, en dan ging hij later trouwen met Loes. Zie ginds komt de stoomboot, en dan gingen zij in een groot kasteel met een poort wonen. Zie ginds komt de stoomboot, en Sint Nicolaas was de bisschop en die zei, dat het huwelijk in den hemel gesloten werd en dat hij getrouwd was met Coba. Zie ginds komt de stoomboot, en dan zou hij zeggen wie hij eigenlijk was en dat een graaf zijn stand moet ophouden en niet getrouwd kan zijn met een vrouw die te dik is en roode armen heeft.

Toen bogen de lantaarns zich en ze zeiden ja en ze zeiden neen, maar Jacob trok zich er niets van aan en bleef zingen totdat hij op den hoek gekomen was van de straat waar hij woonde. Op dat oogenblik moest hij plotseling erg aan Coba denken en hij bleef zwijgend stil staan, met zijn wijsvinger tegen zijn voorhoofd gedrukt, om zich alles van den kruidenier Jacob goed te kunnen herinneren.

De vergadering, mompelde hij, de vergadering, en de voorzitter was jarig en de penningmeester was ook jarig. En dan moest er nog iets moois voor Coba bij, iets prettigs, iets van geld verdienen of van lekker eten. De thee moest maar opslaan, ja, die moest veel duurder worden, want daarvan had hij nog twee volle kisten in voorraad.

Coba zou zeker heel blij zijn.

XI.

De klok op den houten schoorsteenmantel had al lang twaalf geslagen toen Coba het in bed niet langer kon uithouden en opstond. Zij maakte licht en trok huiverend een ouden mantel over haar nachtjapon aan. Toen zij naar den winkel liep, kletsten haar breede voetzolen als natte lappen op den kalen, houten vloer. Onder de geschilderde schrijfletters op het deurglas, keek zij naar buiten, maar zij zag niemand op de donkere straatsteentjes liggen en teleurgesteld zuchtte zij, alsof het haar speet, dat niemand haar man voor de deur had neergelegd. Daarna sjokte zij weer langzaam naar het huiskamertje. Zij nam plaats in, den rieten leunstoel, waar zij, met haar hand onder het hoofd, bleef zitten nadenken over het vreemde gedrag van haar man. Nooit was er iets verkeerds met hem geweest, nooit was hij dronken of uithuizig geweest, totdat plotseling, een paar weken geleden, die vreemde gebeurtenis met hem had plaatsgevonden. Zij had zich de hersenen stuk-gedacht met zich af te vragen, wie haar man zooveel had laten drinken en wie zijn gezicht met verf ingesmeerd had. Eerst had zij verondersteld, dat die zwerver van om den hoek, de kunstschilder, dat uitgehaald had. Maar toen Jacob dit ontkend en om haar verdenking gelachen had, was zij een andere oplossing voor het raadsel gaan zoeken. Toen Jacob beweerd had dat meneer Frans met zijn dronkenschap niets te maken had, had zij hem geloofd, maar niettemin had hij haar toch ook niet verteld, met wien hij dan wèl was uit geweest. Hij zei maar steeds: een oud vriend van vroeger, een timmerman die rijk geworden was. Toen echter die timmerman plotseling eens in een beeldhouwer veranderd was, had zij begrepen dat Jacob niet meer te vertrouwen was en dat

hij haar leugens vertelde. Zij had hem daarna maar niets meer gevraagd, doch voor zichzelf had zij getracht het raadsel van zijn nachtelijk avontuur op te lossen. 's Avonds, toen hij sliep, had zij een paar keer zijn zakken leeggehaald. Alle vettige voeringzakjes had zij naar buiten gekeerd, maar zij had niets anders gevonden dan voorwerpen die ieder fatsoenlijk mensch in zijn zak mag dragen. Eens, toen hij in zijn slaap sprak, had zij getracht hem uit te hooren. Hij was toen vroeger naar bed gegaan en terwijl zij onder het lamplicht rustig kousen zat te stoppen, meende zij hem plotseling hooren zeggen, dat een fatsoenlijke prins niet in zijn hemdsmouwen loopt. Toen was Coba, die al eerder iets van hem gehoord had van koningen en graven, voorzichtig naar de bedstede geslopen en had hem op fluistertoon gevraagd, waarom die prins dan eigenlijk in zijn overhemd rondliep. Jacob had toen geantwoord, dat het zonde van den snijkoek was en dat er al eens menschen in snijkoek waren gestikt. Coba had teleurgesteld haar schouders opgehaald en toen hij even later nog het woord borstplaat uitgesproken had, was zij er van overtuigd geweest, dat hij in zijn droom ijverig in den winkel aan het werk was. Toen Jacob echter des avonds weer rustig thuis bleef, vergat Coba de vreemde gebeurtenis van dien vreeselijken nacht. Maar nu moest zij er opeens weer aan denken. Zij moest denken aan den agent, die verondersteld had dat Jacob beroofd kon zijn, zij moest denken aan de vrouwen, die gewoonlijk deze beroovingen ten uitvoer brengen, zij moest denken aan Jacobs' dronkenschap en zoo werd haar de samenhang dezer afschuwelijke feiten duidelijk. Alleen voor de verf vond zij nog geen oplossing.

Het sloeg half een, eerst op den kerktoren, daarna op de pendule: een kind dat een brombeer antwoord gaf.

In bange, vreeselijke onzekerheid begon zij op haar nagels te bijten. Haar blik dwaalde door de kamer en bleef rusten op het bed, dat leeg was. Als haar zoo'n ongeluk maar niet overkwam, dat Jacob aan den drank raakte, dat hij zijn kinderen vergat en het met vreemde vrouwen aanlegde. Neen, nooit, dat kon toch niet, haar eigen man, tot zooiets was hij niet in staat. Zij haalde zich malle dingen in het hoofd; zij hadden hem op de vergadering natuurlijk opgehouden. Hij had zich daar zeker weer druk gemaakt: hij was

altijd zoo'n haantje de voorste. Maar toen hij met verf op zijn gezicht thuis gekomen was, was er toch geen vergadering geweest. En nu, half een; geen behoorlijk mensch ging zoo laat nog op straat.

Er ging iemand voorbij; Coba luisterde gespannen. De voetstappen klonken hard als hamerslagen op de straatsteenen. Zij liep naar de voordeur en weer terug, ze ging vlak voor de klok staan en keek daarnaar op een wijze alsof zij de wijzers met haar oogen wilde vasthouden. Jaapje keerde zich in zijn bedje om. Ze wierp een blik op het kind en zuchtte.

- God beware me er voor, dat hij niet zooals zijn vader wordt, mompelde zij.

Zij zag wat stof op het zwarte hout van den schoorsteenmantel en veegde dit met een punt van haar mantel weg. Zij dacht er over na, dat het dikwijls voorkwam, dat drinkers een bloeiende zaak naar den kelder hielpen, dat zij hun gezin ten onder brachten en zelf op het laatst in de gevangenis terecht kwamen. Deze gedachte deed haar beven. Onbewust balde zij haar vleezige hand tot een vuist en, alsof zij haar man voor zich staan had, hief zij haar vuist op en schudde deze dreigend.

- Ik ben er ook nog, begrijp je, sprak zij luid. Liever breng ik je naar het kerkhof, voordat zooiets gebeuren zal.

Thans was zij ten volle van Jacobs slechtheid overtuigd. Het beetje vertrouwen dat zij gehad had, schudde zij als ongedierte van zich af en trapte het met haar breede voeten driftig den grond in.

Op dat oogenblik had Jacob de laatste knikkebollende lantaarn den rug toegekeerd en opende hij met veel inspanning zijn winkeldeur, welks klingelend belletje zijn blijden intocht inluidde. In één vaart schoot hij door, tot middenin de woonkamer; zijn beenen waren zijn lichaam vooruit en hij werd meer geloopen dan hij liep. Dicht bij Coba, die als een levende grenspaal middenop zijn pad stond, kwam hij tot stilstand. Een koude rilling doorliep hem, van zijn haar totaan zijn schoenzolen en keerde, als een op het strand geworpen golf, weer terug naar zijn hoofd, waar zij bleef zitten in zijn onderkaak, die zachtjes begon te bibberen.

- Dronken hond!, snauwde zij.

Hij liet zijn blik opklimmen langs het stuk nachtjapon dat onder den mantel uitkwam en langs haar mantel, en hij keek haar aan

met dankbaarheid, blij dat zij het eerste verlossende woord gesproken had.

- Coba, zei hij zacht, dat is een beleediging.

- Beleediging, schold zij, gemeene huichelaar, doorbrenger. Waar heb je gezeten? Lach niet, of ik bega een ongeluk.

- Ze is heel dik, mompelde Jacob, die ruzie vermijden wilde en vol vredelievende gedachten was.

- Wie is dik, bedrieger? Waag je gezin er maar aan, nachtbraker.

Op dat oogenblik schoot het Jacob Joris te binnen, dat men hem op de vergadering medegedeeld had, dat de thee zou opslaan en hij vertelde zijn vrouw dit belangrijke nieuws.

- Je liegt, riep zij. Waar ben je geweest?

- Ik was eerlijk op de vergadering. De voorzitter was jarig en de secretaris was ook jarig.

- Het is niet waar, leugenaar.

- Heusch Coba, sprak hij deemoedig. Hij voelde dat zijn leugens geen geloof vonden en dat brak zijn verzet. Vaag begreep hij, dat hij dadelijk iets anders dan zijn verzonnen leugen zou moeten zeggen en verward zocht hij dat andere, maar vond het niet. Dreigend stond zij voor hem, vernietigend groot en dik en hij voelde zich zwak en ziek. Graag zou hij op de canapé zijn gaan liggen, als hij maar gedurfd had. Hij kon geen uitweg uit zijn chaos van leugen en waarheid vinden en zijn hulpeloosheid gaf hem het gevoel dat hij, klein en nietig, alleen tegenover een leger van gewapende vijanden geplaatst was. Hij gevoelde medelijden met zijn arme Ik, en dat medelijden maakte hem week en melancholisch.

- Coba, zei hij zacht, je begrijpt mij niet.

- Ik zal je begrijpen leeren, schreeuwde zij en haar speeksel spatte in zijn aangezicht.

- Coba, ik heb het nooit geweten, maar ze zeggen het allemaal, ik kan er niets aan doen, ze zeggen dat ik een graaf ben.

- Bah, antwoordde zij minachtend, een zuiplap ben je.

- Coba, hernam hij verzoenend, ik zal het nooit weer doen. Ik ga nou maar liever naar bed.

Hij wilde het bed naderen, maar zij duwde hem terug. Toen

verloor hij zijn wankel evenwicht, viel en sloeg met zijn hoofd tegen den grond.

Hij lag en hij bleef liggen. Als ze nu maar geen woord meer sprak, zou hij gaan slapen: hij lag heerlijk. Doch berouwvol kwam zij bij hem, nam zijn hoofd in haar handen en keek hem met betraande oogen aan.

- Jaap, snikte zij, heb je je bezeerd?

- Ik heb zoo'n slaap, antwoordde hij, ik doe het nooit weer.

- Arme Jaap, mompelde zij, haar vingers door zijn haren strijkend. Zij nam zijn hoofd in haar schoot en zoende hem op zijn voorhoofd. Blijf maar bij ons, snikte zij, ga niet weg, Jaap.

- Lieve koningin, fluisterde hij, glimlachend.

Toen, in bang vermoeden, boog zij het hoofd en zij sprak niet meer.

Achter de vensters werd de lucht grijs, een haan kraaide.

XII.

Hoewel Jacob Joris er weinig van begreep, leerde hij verbazend veel uit het boekje, dat zijn koningin hem gegeven had. Het werd hem duidelijk, dat doodgaan eigenlijk niet veel anders was, dan voor heel langen tijd op het kerkhof uit logeeren te gaan. De twee eerste hoofdstukken van het boek waren er de oorzaak van, dat hij menschenzielen en meer in het bizonder de zielen van doode menschen, als onzichtbare engelen ging beschouwen. Was een mensch gestorven, dan vloog zijn ziel uit het lichaam, als een duif uit haar hok, en fladderde een paar honderd jaar rond, eerst in een donkeren hemel en daarna in een hemel waar het veel lichter was. Later keerde zoo'n ziel weer in een nieuw lichaam terug en hij kreeg het dan meteen een beetje beter. Op die manier, dacht Jacob, kon een gewone boer het wel tot politieagent of sergeant brengen en later, als hij weer eens dood was geweest, wel tot minister of koning. Dat was allemaal best te begrijpen, maar met gras en steenen was het een beetje moeilijker. Eerst werd het gras een bloem, dat kon er nog mee door, daarna veranderde het in een bij of in een duizendpoot, dat ging ook nog, maar dan werd zoo'n dier ineens een kat of een hond en als zoo'n beest goed oppaste, kon het, na heel veel duizende jaren, in een mensch veranderen. Dat was het gekke van die heele reïncarnatie, dat bijvoorbeeld de keisteen, die Coba in het vat op de snijboonen had liggen, later een conducteur of een graaf worden kon. De horlogemaker van den overkant, was dus in een vroeger leven een echte hond geweest; dat was ook nu nog heel goed aan zijn gezicht te zien. En Coba, wat zou Coba vroeger geweest zijn? Misschien een olifant of een bierbrouwerspaard. Het was heel erg jammer, dat hij in zijn vroeger leven, toen hij graaf

Arie was, zoo slecht had opgepast en nu, tot straf daarvoor, als kruidenier op de aarde terug gekomen was.

Wat zou ik toch hebben uitgehaald, overpeinsde Jacob. Minstens een stuk of drie vrouwen heb ik geroofd, maar dat was eigenlijk iets wat ik doen mocht. Het waren natuurlijk vrouwen van vijandige edellieden geweest en met die mocht je doen wat je wilde, tenminste, als die vrouwen je lief hadden. Hij moest dus iets ergers gedaan hebben. Een paar steden platgebrand of zooiets, of hij moest een rivier hebben gedempt met menschenlijken die nog niet heelemaal dood waren. Dat was zeker een slechte, onridderlijke daad, waarop straf volgen moest. In ieder geval had hij op een wit paard gereden en in een burcht met twee ronde torens gewoond. Dat had Loes, met haar oogen dicht, duidelijk gezien. Wat een geluk dat zij het tweede gezicht had en hem daardoor alles, wat hij van zichzelf had willen weten, had kunnen vertellen. Meneer Frans en zijn vrienden hadden het dus wel degelijk bij het goeie eind gehad; dat had hij trouwens dadelijk geweten. Jammer was het, dat de twee ambachten, die hij eigenlijk had, zoo slecht bij elkaar pasten: edelman en kruidenier. Coba zou het zeker ook nooit goedvinden dat hij weer ridder werd, want dan zou de zaak verloopen.

Jacob zag zich voor een berg moeilijkheden geplaatst en hij besloot nog eens rustig met Loes en meneer Frans over alles te praten.

Zijn eerste bevrijdingsdaad uit de slavernij van zijn huisvaderlijken kruideniersbestaan, was de diefstal van zijn eigen spaarbankboekje. Deze vond plaats, toen zijn vrouw even afwezig was om een paar boodschappen te doen. Hoewel hij beefde van angst en spanning, ging alles veel eenvoudiger en gemakkelijker dan hij het zich voorgesteld had. Het kleine sleuteltje veranderde niet, zooals dat in ‘De toovenaar van het schiereiland’ gebeurde, in zijn hand in een adder, die hem een doodelijken beet gaf en het spaarbankboekje bleek, toen hij het ijzeren kistje geopend had, ook niet in een pad of in stinkende modder omgetooverd te zijn, maar het lag netjes, zooals altijd, bovenop het trouwboekje en de pokkanbriefjes van zijn kinderen. Toen hij voor het loket in het postkantoor stond, om het opgevraagde geld in ontvangst te nemen, beleefde hij een van de meest spanningvolle en angstige oogenblikken van zijn leven.

Duidelijk had hij gezien, dat de meneer achter het loket hem achterdochtig opgenomen had, toen hij de terugbetaling van vijftig gulden verzocht had. 't Was waar, het was zijn eigen boekje en het waren zijn eigen centen, maar gestolen bleef gestolen en als die vent het in de gaten had en de politie er bij haalde, had hij nog heel veel kans, dat Coba hem de gevangenis liet ingaan. Zij had duizend gulden meegebracht toen zij getrouwd waren en met haar geld waren zij hun zaakje begonnen. Goed beschouwd was het geld dus van haar en daarom bewaarde zij ook altijd het boekje, al moest hij ook voor iederen gulden dien hij terughaalde zijn handteekening zetten.

Met een zucht en vijf nieuwe briefjes van tien gulden in zijn zak, verliet Joris het postkantoor en begaf zich vlug naar de lunchroom, waar Loes op hem wachten zou. Het was een deftig lokaal met veel spiegels en stoelen met vergulde pooten. Jacob zag zichzelf bij iederen stap die hij deed en het was hem of in den glazen muur een anderen Joris, een kruidenier, met hem meewandelde en hem verwijtend aankeek. Er zaten prachtige dames op de gouden stoelen en zij keken hem onafgebroken aan. Doch Jacob had geen oog voor hen, hij voelde zich onbehagelijk en had een gevoel alsof zijn hemd vol kriebelende spinnen zat. Met zijn blik strak gevestigd op een klok, die middenin een gouden zon met vlammen zat, liep hij door het straatje tusschen de rijen tafeltjes en bij iederen stap voelde hij meer oogen op zich gevestigd en nam zijn gejaagdheid toe. De roode looper scheen hem eindeloos en in de zee van dameshoofden en tafeltjes, waarnaar hij bijna niet durfde kijken, was het zoeken naar het hoofd van Loes een hopeloos iets. Eindelijk, nadat hij haar twee maal voorbij geloopen was, ontdekte hij haar toch. Eigenlijk zag hij eerst het hoofd en den grooten hoed van meneer Frans. Hij hapte juist iets van een lepeltje, dat Loes hem voorhield. Jacob, die gedacht had met Loes alleen te zullen zijn, was een weinig teleurgesteld, maar toen zij opstond en hem lachend toewuifde, verdrong de vreugde van haar eindelijk te hebben gevonden dit onaangename gevoel.

- Eindelijk, lachte zij, je bent laat, graaf Arie.

Hij gaf geen antwoord, vond haar alleen maar weer prachtig, in haar blouse van vuurroode zijde. Zoo, op haar gouden

stoel, die als een troon was, zag ze er volkomen als een echte koningin uit.

- Proef eens, zei ze, nergens in de stad verkoopen ze zulke heerlijke taartjes als hier.

Jacob voelde een lepel vol vettige zoetigheid tusschen zijn lippen en hij glimlachte gelukkig, omdat het haar lepeltje was. Wel was het een beetje onaangenaam, dat meneer Frans het zooeven ook in zijn mond had gehad.

- Je portret is klaar Jacob, sprak de schilder.

- Het is prachtig, riep Loes, je staat er op zooals je werkelijk bent: echt als graaf Arie. 't Is een portret van je ziel.

- Je moet straks eens meegaan om het te zien, sprak meneer Frans.

- Ja, lachte Jacob gelukkig en hij herinnerde zich, dat hij nog iets vragen moest.

De juffrouw met het witte schortje voor, kwam vragen wat hij gebruiken wilde. Jacob bestelde koffie en meneer Frans moest iets hebben met soda er in. Daardoor dacht Jacob ineens aan bleekpoeder en van het bleekpoeder kwam hij vanzelf op Coba en hij wenschte zich thuis, achter zijn toonbank. Even later echter, toen Loes hem weer happen liet en meneer Frans oversloeg, was hij blij dat zijn wensch niet in vervulling gegaan was.

- Fijn hè?, vroeg Loes.

- Ik dacht juist aan het boek, zei Jacob.

- Welk boek?

- Het boek dat u mij gegeven hebt. Het is heel mooi en erg moeilijk maar ik begrijp het heelemaal, behalve dat van den zwarten hemel en van het gras en de levende steenen.

Meneer Frans knikte begrijpend het hoofd.

- 't Is nog een beetje vreemd, Jacob, zei hij.

- Graaf Arie, verbeterde Loes.

- Nog een beetje vreemd, graaf Arie, herhaalde de schilder, maar het is toch heel eenvoudig. De volmaking van ieder individu vindt langzaam en geleidelijk plaats. De natuur geeft, zooals in alles, ook hierin het voorbeeld. Ga bijvoorbeeld maar eens na, dat uit een enkel pitje van een appel, een heele boom, een heel woud van appelboomen kan groeien.

- Ja, zei Jacob, diep ernstig, dat groeit allemaal, maar zoo'n steen, die leven gaat, die later gaat spreken en koffie drinken, net als ik nou.

- Evolutie, beste kerel, niets anders dan evolutie, sprak meneer Frans. Denk jij soms dat je altijd geweest bent zooals nu?

- Neen, antwoordde Jacob met een zucht, ik ben door die revolutie hard achteruit gegaan. Zij weet het, zij heeft alles gezien en u ook.

- Wegdenken, sprak meneer Frans.

Jacob trok mismoedig zijn schouders op. Alles kon hij probeeren weg te denken, behalve zichzelf, dat was onmogelijk.

Loes schudde medelijdend het hoofd.

- Jullie mannen begrijpen alles verkeerd, zei ze. Graaf Arie is nog altijd dezelfde graaf Arie van vroeger, zooals ik hem in de middeleeuwen gekend heb. Hij heeft nog dezelfde nobele en edele natuur en denzelfden rijkdom en heldenmoed. Dat hij een poosje als kruidenier leven moest, was een beproeving, maar dat is afgeloopen nu hij zichzelf teruggevonden heeft. Maar nu gaan wij weg, we gaan eerst even een japonnetje koopen.

Meneer Frans riep de juffrouw met het schortje en Jacob moest zoolang even betalen. Toen zij op straat liepen, zei de schilder dat Loes een uitstekenden kijk op de afkomst van graven en edellieden had. Hij leende nog even een tientje van graaf Arie en verliet hun toen.

XIII.

Plotseling, na eenige onbeduidende voorteekenen, maar toch onverwacht, vond de wonderlijke verandering in het leven van Jacob Joris plaats. Dat gebeurde in den nacht, die volgde op den dag, waarop hij met Loes de mooie japon gekocht had. Dien avond, niet lang nadat hij ingeslapen was, werd hij weder wakker en lag hij met oogen waaruit alle slaap geweken was, eenigen tijd in het gele vlammetje van het patentolielichtje te staren.

Voordat ik iets kan doen, ga ik eerst nog even zien of het waar is, mompelde Jacob. Toen stond hij op, zonder Coba wakker te maken en trok zijn Zondagsch costuum aan. Terwijl hij zich aankleedde, dacht hij nog eens aan alles wat hij overpeinsd en in zijn droom gezien had. In de eerste plaats was daar het belangrijke vraagstuk van het familiewapen. Heel duidelijk had hij het gezien: een blauw veld met een gele streep er doorheen en op die streep een zwaard van zilver. Als dit wapen precies zoo was afgebeeld in het boek voor kleederdrachten en wapens, dan bestond geen twijfel meer aangaande de juistheid van zijn droom.

Nadat Jacob het licht in den winkel had aangestoken en zijn dierbaar boek te voorschijn had gehaald, zocht hij het hoofdstuk wapens op en vond spoedig wat hij zocht. Hij slaakte een zucht van verlichting en zette zich, het boek op zijn knieën en zijn vinger bij het familiewapen houdend, tot nadenken.

Hetgeen thans gebeurde zou gewone menschen, die geen herinneringen aan vroegere levens hebben, wonderlijk en onwaarschijnlijk kunnen voorkomen, voor Jacobus Joris echter was alles heel eenvoudig en begrijpelijk. Meneer Frans was er mede begonnen, die had het eerste gaatje gemaakt in den muur die hem van zijn

roemrijk verleden scheidde. Echter was hij, geholpen door Loes, ineens over dezen muur heengeklommen en thans zag hij de vreemde, maar toch niet geheel onbekende wereld uit het grijze verleden voor hem liggen. Thans wist hij stellig dat hij iemand anders was en hij zag het werkelijke doel van zijn bestaan duidelijk voor zich. Lange, lange jaren geleden, was hij een machtig ridder geweest, die op een groot kasteel met ronde torens gewoond had en die over dood en leven van talrijke lijfeigenen en onderdanen te beschikken had gehad. Als straf voor iets slechts dat hij gedaan had, of om een andere duistere reden, was hij gedwongen geworden op aarde terug te keeren, in de jammerlijke gedaante van een kruidenier. Thans echter was hem geopenbaard, dat zijn tijd van vernedering en boetedoening voorbij was; het heerlijke licht der herinnering had hem overstraald en nu zou hij weer terugkeeren tot zijn vroeger leven van macht en glorie. Deze gedachte vervulde Jacob met vreugde, zij gaf hem nieuwe wilskracht en een gevoel van vrijheid.

Graaf Arie was hij, dat had zijn koningin heel juist gezien, en thans wist hij ook, waarom zij hem met haar tweede gezicht dadelijk herkend had: eens, heel lang geleden, was zij zijn bruid, zijn eigen vrouw geweest. Hun huwelijksinzegening in de kapel van zijn kasteel, kon hij zich tot in de kleinste bizonderheden herinneren. De slotkapelaan, die den zegen over hen had uitgesproken, was een klein mannetje geweest met een rooden neus; hij kon hem nog duidelijk voor zich halen: hij leek een beetje op pater Bodewes van de Maria kerk. Zijn huwelijksgeluk had niet lang geduurd, want na korten tijd was er ergens oorlog uitgebroken en was hij met zijn mannen uitgetrokken, zijn lieve gravin Lea onder de hoede van een paar getrouwen op het kasteel achterlatend. Toen hij als overwinnaar uit den strijd terug keerde, had hij de heele bezetting van zijn kasteel vermoord gevonden en onder de puinhoopen van zijn burcht had hij langen tijd tevergeefs gezocht naar het doode lichaam van zijn lieve vrouw. Vanaf dat vreeselijke oogenblik was het verkeerd met hem gegaan. Inplaats van zijn ongeluk te aanvaarden als iets onafwendbaars, dat de hemel over hem gebracht had, was hij opstandig geworden en was hij zijn ongeluk op de slechte wereld gaan wreken. Hij was er op uitgetrokken met een handje vol dapperen, hij had dorpen geplunderd en platgebrand, vrouwen ontvoerd

en kinderen geroofd. De straf voor al die misdaden was niet uitgebleven; dat werd hem nu duidelijk. Hij was, vertrapt en vernederd op aarde, als een kruidenier teruggekeerd en Joost mocht weten, hoe lang hij onder helsche folteringen in den donkeren hemel had verkeerd. De herinnering daaraan was echter verzonken in den oneindigen oceaan der vergetelheid.

Tot op dit oogenblik was hij gevangen geweest in het benauwde, onbeteekenende leventje van den kruidenier Jacob Joris, waarvan hij zich thans zou gaan bevrijden. Hij stond voor een nieuw leven. Voorloopig was het nog noodzakelijk voorzichtig te werk te gaan en zich, alvorens zich in zijn nieuwe gedaante - die eigenlijk oud was - aan de wereld te toonen, op alle punten zooveel mogelijk zekerheid te verschaffen. Met zijn familiewapen was het in orde, daarvan had hij het bewijs voor zich liggen. Hij had in zijn droom echter ook iets anders gezien en op dit punt wilde hij eveneens zekerheid hebben. Terwijl hij dien nacht naast Coba sliep, had hij de bezetting van een vijandig kasteel overvallen en de burcht geheel verwoest. De droom was wel een beetje onduidelijk geweest, er waren brievenbestellers en groote vleeschsnijmachines bij te pas gekomen, maar een grooten toren met een poortje, waarvoor een drooglijn met waschgoed hing, had hij toch heel duidelijk gezien. Dezen toren hadden zijn soldaten geheel verwoest en er was alleen maar een stuk metselwerk van blijven staan met een scherpe punt, als een suikerbrood. Nu wist Jacob Joris dat in het bosch, een paar kilometer buiten de stad, de ruïne van een burcht lag en deze ruïne had een stuk toren, dat sprekend geleek op de steenpunt uit zijn droom. Jacob kende deze ruïne heel goed, hij was er dikwijls op Zondag voorbij gewandeld, maar vóór dezen nacht had hij niet geweten dat hij, graaf Arie, het geweest was die dezen trotschen burcht in een hoop puin had veranderd. Aan deze ruïne wilde hij nu een bezoek gaan brengen. Hij zou gaan onderzoeken of alles daar met zijn droom klopte en of er misschien nog bewijzen aanwezig waren, die de herinnering aan zijn vroeger leven konden staven.

Daar buiten de dag reeds aanbrak, besloot hij maar dadelijk op weg te gaan. Toen hij opstond, viel zijn oog op het worstmes en dit mes had min of meer het model van een zwaard. Hoewel Jacob Joris

er van overtuigd was, dat de burchtheer met zijn mannen sedert vele honderden jaren onder de puinhoopen bedolven lagen, kwam het hem toch ongewenscht voor om volkomen ongewapend naar de plek van den strijd te gaan. Waar er nu volstrekt niets onridderlijks in stak, om een wapen te dragen, dat het midden hield tusschen een zwaard en een dolk, besloot graaf Arie het worstmes mede te nemen. Met behulp van een oude bretel maakte hij een gordel, waaraan hij het wapen met een stuk schoenveter vastbond. Toen het mes naast zijn dijbeen hing, herinnerde Jacob zich, dat een zwaard aan den linkerkant moest hangen en niet zonder moeite wist hij het bindwerk zoo ver te verschuiven, dat het zwaard op de goede plaats kwam te hangen. Met de hand op het gevest van zijn wapen, bleef hij een oogenblik in gedachten verzonken staan, daarna trok hij zijn jas aan, zette zijn bolhoed op en ging op weg.

Boven de zwarte silhouetten der huizenrijen, schemerde het grijze licht van den dageraad. In de diepe straten lag duisternis en in de donkere gevelmuren waren de lange vensterreeksen als tallooze platen gepolijst, grijs metaal. Een enkele straatlantaarn, die nog niet gedoofd was, wierp een gele lichtplek op het plaveisel en tegen de steenen muren. Het licht van den komenden dag vermengde zich met het lantaarnschijnsel en deed het verbleeken. Het was nog stil in de straten. Een enkele arbeider, die zich naar zijn werk begaf, liep haastig en voorover gebogen langs de donkere huizen en zijn voetstappen veroorzaakten in de stille straten een geluid alsof hij op leege tonnen liep. In de oude stad, waar kleine bouwplaathuisjes met trapgeveltjes en kromme schoorsteentjes, heel stil en geheimzinnig aan grachtjes met roetwater stonden, waar steenen boogbruggetjes met witte leuningen van kinderledikantjes, over diep-zwarte waterpoorten welfden, waar de spitse, oude kerktoren als een ranke, gestileerde plant met ragfijn bladerwerk, donker tegen den grijzen hemel stond, sliep alles nog een zachten droom van romantiek, van oud geluk en schoonheid.

Jacob Joris bleef op het hoogste punt van een boogbruggetje staan en liet, als een veldheer, die na den strijd het slagveld overziet, zijn blik langs het donkere grachtje gaan. Hier stond hij, eenzaam, als een vreeselijke wreker, in het hartje van een arme stad, waarvan de ongelukkige bevolking was uitgemoord door vandalen.

Hij, de dolende ridder, was gekomen om de stad te bevrijden, maar helaas, te laat. De arme burgers lagen koud en verstijfd in hun huizen, vrouwen en grijsaards waren als beesten afgemaakt en er huilde zelfs geen zuigeling meer. Vreeselijk, zonder mededoogen zou zijn wraak zijn, als hij die moordenaars in handen kreeg. In den dunnen voeringzak van zijn jas, omklemde zijn hand het gevest van zijn zwaard, het machtige, gevreesde zwaard van graaf Arie. En met zijn hand op zijn hart zwoer hij een heiligen eed, dat hij de arme bevolking zou wreken. En tòch was hij maar een klein mannetje, die een zwarten bolhoed, een slecht-zittende confectiejas en een broek met harmonicapijpen droeg.

Nadat hij zijn duren eed gezworen had, vervolgde ridder Arie zijn somberen tocht door de stad der dooden. Even bleef hij staan voor de etalage van een winkel waar radio-artikelen werden verkocht. De gebogen, gekrulde en verwrongen luidsprekers, gaapten hem met hun opengesperde muilen aan als draken en hellemonsters. Hoewel zij geen slagtanden of gloeiende oogen hadden en geen vuur spuwden, sidderde Jacob van den vreeselijken aanblik die deze starre gedrochten in de ochtendschemering opleverden. In de verte klonk plots een langgerekt, jammerend gehuil, dat veroorzaakt werd door den eersten tramwagen, die door een railsbocht wrong. Jacob kende dit ontzettende geluid maar al te goed: het werd veroorzaakt door de overwinningstrompet van den zegevierenden vijand, die thans, diep in het bosch, met den duivel feestvierde.

Langzamerhand werd het drukker in de straten. Eerst verschenen er een paar bakkerskarren, welke Jacob in kanonnen veranderde. Van de werklieden die hij ontmoette en die, met broodzak en blikken kan over den schouder naar hun werk gingen, maakte hij soldaten die een vrijen dag hadden. Een politieagent werd een generaal en een vrachtauto veranderde zienderoogen in een stormtoren. Toen het verkeer in de straten toenam, begon het den graaf wel wat moeilijk te vallen om alles wat hij zag van gedaante te laten verwisselen en toen hij tenslotte niet meer bedenken kon waarin een tramwagen moest veranderen, werd de stad, met alles wat er in was, weer gewoon en zonder verder acht te slaan op wat om hem heen plaats vond, vervolgde Jacob Joris in gedachten verzonken zijn weg.

Nooit kon een bouwwerk volkomener verwoest zijn, dan de burcht dien Jacob Joris een paar honderd jaar geleden met den grond gelijk had gemaakt. Van de muren was weinig meer over dan een wal van steenbrokken, waartusschen gras en brandnetels groeiden. Van de gebouwen stonden alleen nog maar een paar muurfragmenten overeind en de ronde toren, die eens als een dikke machtige reus den burcht bewaakt had, was tot op een derde van de hoogte in puin gevallen.

Met de hand onder zijn kin, aanschouwde graaf Arie het vernielingswerk dat hij in het grijs verleden volbracht had. Het was een kranig stukje werk geweest. Nu hij de ruïne zag, herkende hij weer elk plekje. In den hoek, bij den muur de bremstruik en in het midden het witte paaltje, met het verweerde bordje waarop het opschrift 'verboden toegang' stond. Hij wist zich zelfs nog te herinneren, dat vroeger een ander opschrift op het bordje gestaan had: een handje met 'naar de ridderzaal' of zooiets. Alles, maar dan ook alles, tot in de kleinste bizonderheden, kwam overeen met het beeld dat hij in zijn droom gezien had. Dicht bij den toren stond een krom, mager boompje zonder bladeren en daar, onder een grooten hoop steenbrokken, moest het lichaam van den overwonnen ridder liggen.

De ruïne moest nader onderzocht worden en daarom klom graaf Arie over een borstwering van roestig prikkeldraad heen. Zijn broek bleef in het kruis haken, maar de stoutmoedige ridder, die een grootsch doel voor oogen had, sloeg op kleinigheden geen acht en trok een scheur in zijn broek, zonder er zich in het minst om te bekommeren. Bij de ruïne gekomen, wierp hij zijn riddermantel af en trok het zwaard uit de scheede. Hoewel hij onverschrokken was en geen vrees kende, was hij uiterst voorzichtig en naderde hij heel langzaam iederen grooteren steenhoop waarachter iets verborgen zou kunnen zijn. Hij maakte zware, angstaanjagende keelgeluiden, op welke wijze hij bij verborgen gedrochten, draken of stinkdieren den indruk wilde vestigen dat niet een moedig ridder, maar een ontzagwekkende reus in aantocht was. Aan deze krijgslist had hij het ongetwijfeld te danken dat hij, zonder vanuit een hinderlaag aangevallen te zijn, het muurbrok van het kleinste gebouw bereikte. Deze tocht, die uiterst moeilijk en zeker niet zonder gevaar geweest

was, had bovenmatig veel inspanning van hem gevergd en hij was genoodzaakt even te rusten en zijn zweetnat aangezicht met een rooden zakdoek af te vegen. Terwijl hij stil stond en de dunne takjes van het doode boompje, als bevende vingers van een angstig mensch, in den ochtendwind zag trillen, meende graaf Arie een verdacht geluid te hooren. Het klonk een beetje als een zucht en ook was er iets in van een vloek en een onderdrukt gegrom van een gedrocht. Het geluid kwam uit de richting van den toren, ongeveer van de plaats waar de overwonnen ridder begraven lag. Graaf Arie glimlachte gewaarschuwd en knikte begrijpend het hoofd, maar zijn wangen waren bleek en hij begon hevig te transpireeren.

- Niet aarzelen, sprak hij zichzelf moed in en met opgeheven zwaard ging hij langzaam en uiterst behoedzaam voorwaarts. Een krijgslist gebruikend, ging hij niet recht op de gevaarlijke plaats af, doch begaf zich zijwaarts, in de richting van het open weiland. Hij wilde een omtrekkende beweging maken, om den vijand in den rug te kunnen aanvallen. Nadat hij nog maar enkele schreden gedaan had, hoorde hij plotseling het zuchten en snuiven weer, sterker en dichterbij dan het zooeven geweest was. Op hetzelfde oogenblik zag hij duidelijk twee groene vuurstralen uit den grafheuvel van den ridder omhoog schieten en drong een scherpe zwavelstank in zijn neus. Alles kwam zoo onverwacht, dat hij even zijn koelbloedigheid verloor en het zwaard zijn hand liet ontglippen. Daar stond hij nu, ontwapend en hulpeloos, omringd door snuivende en vuurspuwende vijanden. Zijn zwaard had men hem uit de hand geslagen en nu zou hij zich moeten bukken om het op te rapen. Gelukkig doorzag hij deze list van den vijand en liep hij er niet in. Als hij zich bukte en daardoor een oogenblik niet meer om zich heen zou kunnen zien, zou men hem zeker onverhoeds van achteren aanvallen en hem met een knots op het hoofd slaan. Hij was dwaas geweest, hij had te veel op zijn moed en zijn kracht vertrouwd. Nimmer had hij alleen dezen burcht moeten betreden, waar het krioelde van vijanden. Hij moest voorzichtig een terugtrekkende beweging maken en dan trachten versterking te krijgen. Langzaam achteruit loopend, bereikte hij de borstwering, waaraan hij zijn broek verwond had. Hij viel slechts tweemaal: een keer

over een stuk steen en een keer in een valkuil, die door den vijand gegraven was.

Op den straatweg gekomen, moest hij tot de onaangename ontdekking komen, dat er geen enkele ridder in de buurt was. Wel zag hij een lijfeigene die, met een mestvork en een spade over zijn schouder, langzaam, klompen-klotsend naderde. Nu er geen edelman te vinden was, zat er niets anders op dan dezen man tot krijgsdiensten te dwingen. Graaf Arie wachtte totdat de arbeider tot op enkele schreden genaderd was en stak toen gebiedend zijn hand op.

- Halt!, beval hij.

De man met de mestvork zei niets, maar keek hem verwonderd aan.

- Ik vorder je op tot den krijgsdienst, sprak de graaf.

- Tot watte?' vroeg de lijfeigene.

- Daar op de burcht, hernam de edelman met breed gebaar, daar op den burcht loert een blazend monster en spuwt vlammen en zwavel. De geest van den dooden roofridder waart er rond en als wij hem niet dooden, zal zijn bloedige wraak deze heele streek treffen.

- Wat hebben ze dan met hem uitgevoerd?' vroeg de man verwonderd.

- Vraag je dat nog? Zie je dan niet dat zijn burcht in puin ligt en dat alles verwoest is? Begrijp je dan niet dat iedere steen om wraak schreeuwt?

- Zoo, hernam de man, maar wat is er dan eigenlijk met die steenen?

- We zullen naar binnen gaan en den draak dooden. We zullen den burcht zuiveren van al het ongedierte dat daar huist. Kom, volg mij.

De man trok weifelend zijn schouders op.

- Ik weet van geen ongedierte, hoor. Je ziet wel dat er een draad omheen gespannen is; het is daar verboden toegang.

- Een krijgslist, man, sprak graaf Arie minachtend. Maar kom nu mee, vooruit.

- Neen, zei de man, ik ga niet, ik heb er niks mee te maken.

- Ik geef je een gulden soldij.

- Laat zien die gulden, antwoordde de boer wantrouwend.

- Een dapper soldaat is zijn loon waard, zei de graaf en toonde den man het zilverstuk.

- Goed, besloot de boer, ik hou eigenlijk niet van die gekkigheden en als je hagedissen wil vangen, kan je het alleen ook wel. Maar als je vooruit betaalt, zal ik meegaan.

- Hagedissen, riep graaf Arie, man een krokodil is er een kind bij. Ga nu mee.

De lijfeigene stak den gulden in den zak van zijn manchesterbroek en volgde zijn broodheer schouder ophalend. Behoedzaam liep de graaf vooruit en toen zij bij het muurtje gekomen waren, waar hij het snuiven het eerst vernomen had, bleef hij staan.

- Let op, sprak hij zacht, dadelijk zul je blazen van het monster hooren.

Zij luisterden met ingehouden adem en het duurde niet lang, of het angstwekkende snuiven herhaalde zich.

- Zag je de vuurstralen?, vroeg graaf Arie.

- Niks, bekende de man eerlijk. Maar wat bedoel je eigenlijk?

- Spreek niet zoo luid, hernam de graaf. Wij moeten het monster plotseling overvallen. Hou je hellebaard klaar.

- Maar welk monster dan?

- Heb je dat snuiven dan niet gehoord?

- Nou, en wat zou dat? Dat was een gewone koe. Dat moet een koe van boer Geurts zijn, die loopen dikwijls hierheen. Laten we maar eens gaan kijken, hernam de man, zich in de richting van den toren begevend.

- Voorzichtig!, riep de graaf, toen hij den man achter den toren zag verdwijnen.

- Kom maar hier, riep de boer, ik heb hem al.

- Wees voorzichtig, sprak graaf Arie, behoedzaam nader komend. Raak hem achter zijn kop in zijn nek, dat is de zwakke plaats. Hou je goed, ik kom.

Achter den toren stond de boer, de koe bij de horens vasthoudend.

- Zie je wel, lachte hij, 't is Mietje, de bonte van boer Geurts.

- Dat denk je maar, antwoordde de graaf, wees verstandig en

blijf er af. Man, pas op, want als dat een koe is, dan ben ik een draak.

- Wat zou het anders zijn? Denk je soms dat ik onze Mietje niet ken? Ik heb haar al heel wat keertjes gemolken, hoor.

- Duivelsmelk!, riep de graaf, een betooverde draak laat zich niet melken. Jammer, ging hij tot zichzelf verder, ik ben te laat gekomen; nu hij betooverd is, is hij onkwetsbaar.

De boer lachte.

- Je maakt er een lolletje van, zei hij.

- Met zooiets maakt men geen pret, antwoordde graaf Arie, terwijl hij zijn zwaard vastbond. Ik zeg je, dat dit beest betooverd is. Kijk maar eens naar zijn oogen: hij ziet je aan als een mensch. En die neusgaten, dat zijn neusgaten van een paard.

- Je kletst, sprak de lijfeigene, ga maar mee naar den boer, dan zul je zien dat Mietje van hem is.

- Da's goed, antwoordde de graaf, ik zal even mijn mantel halen en dan ga ik met je mee. Je zult zien, dat de echte Mietje in de weide loopt en dan zullen we dit gedrocht aan de ketting leggen. Pas op, hou je hand niet zoo dicht bij zijn kop want hij wil je bijten.

De hoeve van boer Geurts, waarheen ze de koe brachten, lag in de schaduw van een paar oude linden, middenin een stuk weiland. Boer Geurts, die bezig was een paar metalen melkvaten in een stinkend slootje te reinigen, keek verbaasd op, toen hij den kleinen stoet zijn erf zag betreden.

- Ik breng Mietje terug, sprak de knecht, die zat weer eens achter de ruïne.

- Da's nou elk oogenblik met die koe, antwoordde de boer, zijn handen aan zijn broek afvegend. Wat of dat beest daar altijd moet uitvoeren?

- Daarvoor zal hij wel zijn reden hebben, mengde Jacob zich in het gesprek.

- Deze meneer, verklaarde de daglooner, zegt dat het onze Mietje niet is.

- Zoo, antwoordde de boer, den bezoeker aandachtig opnemend, is deze bonte mijn Mietje niet?

- U vergist u, hernam de graaf, deze koe, ziet u, u moet het goed begrijpen, deze koe is eigenlijk geen koe.

- Wel, sprak de boer, maar dan lijkt ie er toch aardig op, zou ik zeggen.

- Zoo is het, zei graaf Arie langzaam, dit ondier lijkt sprekend op een rund.

- Man, riep de boer, zijn wijsvinger tegen zijn voorhoofd drukkend, hier mankeert het je. Twee uur in den omtrek is geen mooiere koppel vee te vinden dan het mijne en Mietje is een van mijn beste beesten.

- Beste man, je moet niet boos worden, ik geloof je volkomen. Maar het beest dat daar op zijn vier pooten voor je staat, is jouw Mietje niet.

- Wel heb ik van mijn leven! riep de boer.

- Ja, zie je, boer Geurts, sprak de daglooner verklarend, deze meneer zegt, dat het een betooverde draak is.

- Zoo, glimlachte de boer, zijn bezoeker van top tot teen aandachtig opnemend, een betooverde draak. Ja, nou je het zegt, nou gaat me waarachtig een licht op.

- Dus u begint mij te begrijpen?

- Beginnen? Man ik snap je heelemaal, zoo groot als je bent.

- Gelukkig, sprak graaf Arie met verheffing van stem, ik ben blij voor jou dat je rede verstaat. Nu moet ik eens ernstig met je spreken. De ridder knoopte zijn demi los en legde zijn hand op het gevest van zijn zwaard.

De boer, die in deze beweging een bedreiging zag, ging een weinig dichter bij den knecht staan en nam diens mestvork, als een stok waarop hij steunen wilde, in zijn hand.

- Luister, hernam graaf Arie, tot nu toe was je onderhoorig aan gindsch kasteel, dat was een paar honderd jaar geleden het geval. Begrijp je mij?

- Niet heelemaal.

- Goed, dan zal ik het je uitleggen. Een lijfeigene uit de middeleeuwen, was iemand, die met lichaam en ziel aan zijn heer onderworpen was. Zoo'n onderworpen mensch zouden jij en al je voorvaderen ook geweest zijn, als ik, graaf Arie, jullie niet bevrijd had. Je ziet dus, dat je heel veel aan mij te danken hebt.

- Zeker, zei de boer.

- Goed, maar zeg nu eens eerlijk, heb je ooit kunnen denken, dat ik, graaf Arie, je bevrijder, nog eens op aarde terug zou komen?

- Nooit, beslist niet, antwoordde de boer.

- Ja, het is ook wonderlijk, hernam de graaf, zoo vreemd is het, dat ik het zelf niet zou gelooven, als ik niet ieder oogenblik de bewijzen voor mij zag. Maar als je het bewijs van iets ziet, dan moet je wel gek zijn om het niet te gelooven. Wat denk jij nu, maar eerlijk: ben ik het, of ben ik het niet?

- Je bent het, zei de boer beslist.

Graaf Arie glimlachte medelijdend.

- Neen, sprak hij zacht, ik ben het niet, ik ben een ander. Ik begrijp het wel, jij bent een eerlijk man, jij denkt natuurlijk dat ik het ben omdat ik een zwaard draag en omdat ik een roofridderkop heb. Maar je vergist je, vriend; schijn bedriegt. Ik wàs het en nu word ik het weer; ik ben er nu tusschenin. Begrijp je mij nu?

- Ja, ja, je bent er nou zoowat tusschenin.

- Juist, zei de graaf, dat is het; schijn bedriegt. Het is allemaal erg moeilijk; ik ben beproefd en beproeving is een zwaar ding. Vanbinnen ben ik nog altijd graaf Arie, maar vanbuiten ben ik nog Jacob Joris. En omdat de menschen naar den buitenkant kijken, heb je daar de meeste moeite mee. Daarom gelooft Coba mij ook niet. Maar nu ik je alles verteld heb, zeg mij nu eens eerlijk, geloof je dat ik het ben.

- Je bent iemand anders dan je lijkt, antwoordde de boer, ik geloof vast dat je een graaf of zooiets bent.

- Gelukkig, antwoordde graaf Arie, jij ziet de waarheid, je bent een groot man. Je krijgt een stuk land van mij cadeau. En hier, nog een gulden voor dezen man: een goed soldaat is zijn loon waard.

Graaf Arie deed een poging om zijn zwaard te trekken, daar hij zijn vriend met zijn wapen wilde salueeren. De boer, die reeds eerder een dergelijke, gevaarlijke beweging verwacht had, greep zijn hooivork en nam een verdedigende houding aan.

- Neen, wacht even, riep de graaf, die moeite had met het stuk schoenveter, mijn zwaard zit een beetje vast in de scheede. Ik groet eerst en dan jij.

De edelman ging in de houding staan en hield zijn zwaard loodrecht voor zijn aangezicht. De boer, die overwoog dat hij in ieder geval in het voordeel was, omdat hij het langste wapen had, stak eveneens zijn mestvork omhoog. Graaf Arie bracht de punt van zijn zwaard nu twee maal naar den grond, bij welke bewegingen hij de woorden ‘goeden dag’ luid uitsprak. De boer herhaalde met zijn mestvork dezelfde bewegingen, waarbij hij twee maal ‘aju’ zei. Toen knoopte de graaf zijn zwaard weder vast en liep statig, zonder om te kijken, het erf af.

De boer zuchtte verlicht.

Bij het hek keerde de ridder zich om.

- Sluit den draak op! riep hij.

- Komt in orde, antwoordde de boer en schudde meewarig het hoofd.

Langzaam wandelde graaf Arie langs den straatweg naar de stad terug. Hoewel hij met groote voldoening op zijn eerste avontuur kon terugzien en volop redenen tot blijdschap had, kwam, toen hij de stad naderde, een gevoel van neerslachtigheid in hem op, dat voortdurend sterker werd. Toen hij de hooge torens en de zwarte gashouders weer zag, herinnerde hij zich, dat ergens, in een van de vele straatjes der stad, een kruidenierswinkeltje moest zijn. En juist dit winkeltje was het, dit kleine, onbeduidende, donkere winkeltje, dat hem aan het twijfelen bracht, dat hem het bewustzijn bijbracht, dat hij feitelijk Jacob Joris, de kruidenier, was. Daar zijn onzekerheid gestadig sterker werd, besloot hij de kwestie eerlijk en ernstig met zichzelf te bespreken. Meneer Frans en Loes waren de eersten geweest die hem gezegd hadden, dat hij werkelijk graaf Arie was, daaraan viel niet te twijfelen. Dat zij de waarheid spraken, stond onomstootelijk vast. Bovendien had hij zijn familiewapen in het boek gevonden en het had er precies zoo uit gezien, als hij het zich voorgesteld had. Tenslotte had een boer, een eenvoudige, eerlijke boer, dadelijk gezien wie hij was. Die boer wist niets van mijn droomen en van Loes en meneer Frans, mompelde Jacob Joris. Dit zijn feiten en daaraan heb ik mij te houden. Alleen met de waarheid en met niets anders dan de waarheid heb ik rekening te houden. Als hij er diep en ernstig over nadacht, wist

hij ook wel dat graaf Arie werkelijk bestond en dat hij het nietswaardige, onbenullige leventje van den kruidenier Jacob Joris vergeten, wegdenken moest. Een ridder zou hij zijn en niet alleen een ridder van het zwaard, maar ook een ridder van liefde en goedheid. Graaf Arie zou niet alleen ridderfeesten en tournooien geven, maar ook de armen dezer wereld helpen en de ongelukkigen troosten. Graaf Arie had macht, hij was rijk en moedig en hij zou voor een rechtvaardige zaak durven vechten en desnoods sterven. Tot al deze schoone daden was Jacob Joris onmachtig en daarom zou deze van nu af niet meer bestaan. Graaf Arie leefde en hij zou de wereld toonen dat hij bestond.

Zoo ongeveer dacht de graaf, terwijl hij langzaam de stad naderde. Hij voelde dat het zóó zijn moest en niet anders.

Bij het eindpunt van de tramlijn gekomen, besloot hij een bezoek aan zijn vriend, den schilder, te gaan brengen. Meneer Frans was op zijn atelier aan het werk en ontving hem vriendelijk, als immer.

- Meneer Frans, sprak graaf Arie, zijn jas uittrekkend, ik heb groot nieuws: mijn oogen zijn open gegaan.

- Gelukkig, antwoordde de schilder, die niet weinig verbaasd was over het vrijmoedige optreden van den kruidenier en met verwonderde blikken naar het worstmes keek, dat langs diens broekspijp bengelde.

- Ja, hernam de graaf, plaats nemend, ik ben iemand anders geworden.

De schilder, die nog een weinig vreemd tegenover dien anderen mensch stond, gaf geen antwoord, doch wachtte af.

- Wij begrijpen elkaar toch, nietwaar?

- Zeker, uitstekend, antwoordde meneer Frans.

- Ik heb over alles nog eens goed nagedacht, ik heb in het boek gelezen en alles goed onderzocht en nu weet ik, dat u en juffrouw Loes altijd gelijk hebben gehad. Ik ben graaf Arie en niemand anders.

- Heb ik dat niet altijd gezegd?

- Zeker, antwoordde de graaf ernstig, u en juffrouw Loes en daarvoor ben ik u heel dankbaar.

- Dus, als ik je goed begrijp, heeft van nu af de kruidenier afgedaan.

- Die is dood.

- Jammer, sprak meneer Frans.

- Jammer? herhaalde de graaf verwonderd.

- Ja, jammer voor ons, arme kunstenaars. De kruidenier Jacob Joris was een goed vriend voor de arme priesters der kunst. Veel van 's levens materieele onontbeerlijkheden had hij in voorraad en deze leverde hij ons, zonder ons al te erg om het slijk dezer aarde lastig te vallen.

- Vriend, glimlachte Jacob, graaf Arie kan voor zijn vrienden meer doen dan een armzalige kruidenier. Graaf Arie is rijk, hij bezit effecten en een spaarbankboekje en hij wil zijn vrienden graag helpen.

- Jacob werd een graaf, maar zijn nobele inborst behield hij, sprak de schilder ontroerd. Wil mijn vriend, de graaf, wellicht zijn portret zien? Het is gereed.

- Ik moet een ridderzaal hebben of een kasteelgang, om het daarin op te hangen, mompelde de graaf, toen de schilder het portret haalde.

Meneer Frans plaatste het beschilderde stuk carton op den grond tegen een kolenemmer en graaf Arie beschouwde het aandachtig.

- Prachtig, mompelde hij eindelijk, ik sta er goed op. Zoo heb ik er een paar honderd jaar geleden dus uit gezien; als ik er naar kijk, is het alsof het gisteren is en ik in den spiegel kijk. Alleen die veer, zie je, die veer, dat is jammer.

- Waarom?

- Ik heb nooit zoo'n leelijke veer op mijn hoed gehad, dat weet ik zeker. Die veer heb je met je tweede gezicht beslist verkeerd gezien. Vraag maar eens aan juffrouw Loes, zij heeft mij vroeger goed gekend en zij weet precies hoe ik er heb uitgezien.

- Vervelend, erg vervelend, sprak de schilder. Ik kan het portret verkoopen aan een heer en die vindt juist die veer prachtig.

- Tja, sprak graaf Arie, maar ik ben een vriend van je en ik zou veel liever een witte struisveer op mijn hoed hebben.

- Ik heb heel veel voor een vriend over, hernam de schilder, en om dien vriend een plezier te doen, zou ik de veer wel willen

overschilderen. Maar, begrijp eens, honderd gulden is veel geld voor een armen kunstschilder.

- Als de veer wit wordt met een krul, stelde de graaf voor, koop ik mijn portret ook voor honderd gulden.

- Je maakt mij gelukkig, graaf Arie, riep de schilder verheugd. Je kunt je niet voorstellen hoeveel verdriet de gedachte, dat het doek in vreemde handen komen zou, mij veroorzaakt heeft. Ik ga direct met het overschilderen beginnen. Als de graaf misschien een klein voorschotje geven kan?

De graaf had nog maar één zilveren rijksdaalder in zijn zak en dezen gaf hij den schilder met de belofte, dat hij de rest den volgenden dag betalen zou.

- Ik zal wachten totdat de veer klaar is, besloot hij, dan neem ik het portret maar meteen mee. Mag ik in dien tijd even het harnas bekijken?

Meneer Frans had hiertegen volstrekt geen bezwaar en terwijl hij de ganzenvlerk in een struisvogelveer veranderde, wijdde graaf Arie zijn aandacht aan het glimmende, metalen kostuum, dat een zijner collega's een paar honderd jaar vroeger gedragen had. Het was vooral de helm met het vizier, die zijn bizondere belangstelling had. Een half uur bracht hij zoek met het op en neer bewegen van het koperen halve maantje en pas na verloop van dien tijd, had hij ontdekt, dat het vizier en de helm veel overeenkomst vertoonden met de groote, metalen ballen, waarin kellners natte doeken en vuile servetten opbergen. Het harnas was overigens een prachtig ding, zoo heel zwaar en glimmend, echt een ding om er veilig binnenin te staan, onbereikbaar voor vijanden, die het op je gemunt hadden. Als hij dit pantser dien ochtend op den burcht zou hebben gedragen, zou hij er zeker in geslaagd zijn alle vijanden te verslaan. Daar de mogelijkheid niet buitengesloten was, dat hij binnenkort weer voor een dergelijk geval zou komen te staan, informeerde hij, of hij bij voorkomende gelegenheid het harnas ter leen zou mogen hebben. Meneer Frans kon er van overtuigd zijn, dat hij er goed op zou passen en dat er geen vieze vingerafdrukken of bloedvlekken op het glanzende koper zouden komen. De schilder, die in dit verzoek een gereede aanleiding vond om zijn vriend van dienst te zijn, bood hem gul de heele wapenrusting te koop aan. Dit

voorstel maakte den graaf tot den gelukkigsten man ter wereld. Een ridderportret en een harnas, twee onontbeerlijke zaken voor een edelman die zijn stand wilde ophouden. Met zijn tweede gezicht zag de graaf den prachtigen, koperen man reeds in een hoek van zijn wapenzaal staan, als een somber en dreigend standbeeld van den man die er in behoorde te zitten.

De schilder vroeg een prijs, die, ware het gevaarte in zilver uitgevoerd geweest, belachelijk laag geweest zou zijn. De koop kwam tot stand en terwijl meneer Frans de laatste hand aan het portret legde, ging de graaf er even op uit, om een jongen te zoeken, die alles op een handkar naar zijn woning brengen moest.

Toen graaf Arie zich met zijn zooeven verworven schat naar huis begaf, glimlachte hij zelfvoldaan en gelukkig: hij had een prachtig plan.

Er was iets bizonders voor zijn huis. Een politieagent stond voor de deur en was in ernstig gesprek gewikkeld met een paar buurvrouwen, die, toen zij den kruidenier zagen naderen, met hun handen begonnen te zwaaien en uitroepen van verbazing slaakten. De vrouwen riepen dat hij terecht was en dat hij beslist niet verdronken was. De politieagent keerde zich om en zag den teruggekeerde aan met een blik, alsof hij het voornemen koesterde hem dadelijk de handboeien aan te doen. De winkeldeur schoot met een ruk naar binnen, het winkelbelletje klingelde, driftig en nerveus, alsof het zich verongelijkt achtte, en Coba stortte in haar volle forschheid naar buiten. Zij gaf haar man een zoen, overweldigde hem in een omhelzing waarin hij gevaar liep te bezwijken en begon hem toen uit te schelden.

- Rustig, sprak de graaf en hij keek haar verwonderd en medelijdend aan, zooals hij een gek, die géén familie van hem was, aangekeken zou hebben.

- De heele buurt spreekt er schande van, zei vrouw Ploegers, dat ongelukkige mensch heeft doodsangsten uitgestaan en nu komt meneer zonder een schrammetje thuis.

De politieagent begon nu de toeschouwers de twee richtingen aan te wijzen waarin zij zich verwijderen konden en verzocht het echtpaar Joris de echtelijke woning te betreden. De graaf had

echter geen behoefte aan inlichtingen en wendde zich tot den jongen, die inmiddels met zijn handkar was aangekomen. Onder uitroepen van verwondering en vreugde, werd de koperen man, die er in het halfduister als een gegalvaniseerd en gepolijst lijk uitzag, naar binnen gedragen.

- Wat zou hij in 's hemelsnaam met dien vogelverschrikker gaan doen? informeerde de vrouw van den meubelmaker.

De graaf had volstrekt geen aandacht voor de op- of aanmerkingen zijner buren. Hij nam de schilderij met de natte veer, die een paar veegjes gekregen had, van den kar, betaalde den kruier en sloot zijn winkeldeur aan den binnenkant. Inmiddels had zijn echtgenoote haar nieuwen, metalen huisgenoot, niet zonder afkeer, eens opgenomen, welk onderzoek haar de zekerheid gegeven had, dat het koperen ding in ieder geval geen man verborg. Zij wendde zich thans tot haar man teneinde hem een verklaring van alles te vragen, maar een nieuwe verrassing deed haar de woorden, die prikkelend op haar tong lagen, weder inslikken. Tegen de toonbank stond het kleurige, fantastische portret van een vreemden snoeshaan en toen zij er goed naar keek, zag zij, dat het de oogen van haar man waren, die haar, van onder den grooten, zwierigen hoed, onbewegelijk aanstaarden. Haar Jacob, als een operazanger, met een grooten hoed op en een rooden mantel aan. Nu wist zij ook waar hij zijn avonden en nachten doorbracht: meneer had natuurlijk op een bal-masqué gezeten. Alles was nu zoo helder als glas, zijn dronkenschap en het raadsel met de verf; deze had die smeerpijp van een schilder natuurlijk op zijn gezicht gesmeerd, toen hij Jacob's portret gemaakt had. Zij begon tegen haar trouweloozen levensgezel uit te varen, maar deze was aan het onderzoeken op welke wijze het been van den koperen man op en neer moest worden bewogen en sloeg geen acht op haar woorden. Haar woorden toeterden in zijn ooren, als het puffen van een verwijderden gasmotor, doch hij verstond hun beteekenis niet. Pas toen Coba haar hand op zijn schouder legde, liet hij den puntigen riddervoet los en richtte zich op. Hij was niet vertoornd en terwijl hij zijn jas uittrok keek hij de vrouw, die voor hem stond, ernstig en vol waardigheid aan.

- Zwijg, was het woord dat plechtig over zijn lippen kwam.

Doch Coba luisterde niet naar zijn dringend bevel; zij deed een paar passen achterwaarts en gilde. Haar opengesperde angstoogen waren strak gericht op het voorwerp dat tegen de wijde broekspijp van haar man bengelde, in welk voorwerp zij het scherpe worstmes herkende, waarnaar zij reeds den geheelen dag gezocht had.

- Jacob, riep zij, wat heb je uitgevoerd met dat mes, waar heb je den heelen dag gezeten? Jacob, om godswil, je hebt toch geen moord gedaan?

De graaf trok medelijdend de schouders op, in welke geheimzinnige beweging zijn vrouw een bevestiging van haar vreeselijk vermoeden meende te zien.

- Groote hemel, snikte zij, een moord om zoo'n ellendige pop. En zij zonk op een baaltje gemengd kippenvoer neer.

Graaf Arie luisterde niet meer naar zijn weeklagende vrouw: hij had een genialen inval gekregen, welke hij dadelijk ten uitvoer brengen moest.

Het kleine kamertje, achter de keuken, dat alleen 's zomers gebruikt werd, omdat het groote raam, dat op de binnenplaats uitzag zoo veel frissche lucht binnen liet, zou hij in een kleine ridderzaal gaan veranderen. Hij moest er dadelijk mee beginnen, dan kon het dienzelfden avond nog gereed zijn. De oude, trijpen canapé, een erfstuk van zijn schoonmoeder, kon hij er in laten staan, dat zou een prachtige rustbank zijn; de rest van de meubelen zou hij in het keukentje opbergen. Hij legde zijn zwaard af en begon dadelijk zijn sjouwermanswerk. De kleinigheden, die op het penantkastje en de étagère stonden, leverden weinig moeilijkheden op. Hij pakte een verloofd herderspaartje van porcelein, een aschbak die door een steenen hond bewaakt werd, twee klompjes met ruwe puntjes en groote, rose strikken, een konijn met één oor, dat een kruiwagentje voortduwde en talrijke anders gevormde steen- en porceleinklompjes bijeen en wierp alles in een geëmailleerden aard-appelenemmer, waarin de armzalige klein-burgersmanspracht met luid geraas in stukken viel.

- Da's een, mompelde de graaf en in gedachten verzonken hield hij den emmer onder de kraan en vulde hem verder met water. Daarna begon hij aan het penantkastje te trekken. Het meubel was zwaar als een brandkast en week geen centimeter van zijn plaats.

Geërgerd dat zijn arbeid vertraging ondervond, begon graaf Arie den inhoud, die uit schoon linnengoed bestond, te verwijderen. Hij ging met overleg te werk en gooide de pakjes waschgoed door de deuropening in de keuken, welk vertrek drie treden lager lag. Toen het kastje geheel leeg was, had hij het in een oogwenk naar de keuken overgebracht, waar het, met een zestal stoelen, een prachtige barricade vormde. De schilderijen, waarvan hij de koorden doorsneed, omdat deze te hoog aan den wand waren bevestigd, waren spoedig verwijderd. Slechts één plaat, waarop een officier was afgebeeld, die met een verbonden arm uit den strijd op het kasteel bij zijn vrouw terugkeert, liet de graaf hangen. 'Liefde heelt alles', stond onder de plaat en graaf Arie vond zoowel plaat als onderschrift in een ridderzaal volkomen op hun plaats. Thans moesten de wapens, harnassen en schilderijen hun plaats krijgen. De graaf besloot het harnas het eerst te halen, doch in de keuken belemmerde een muur van huisraad hem den doorgang. Hij begon dadelijk deze hindernis op te ruimen en plaatste nu de meubelen voor het trapje dat naar de ridderzaal voerde. Coba, die inmiddels tot de conclusie gekomen was dat Jacob, die geen vlieg kwaad kon doen, zeker niet tot het bedrijven van een moord met een worstmes in staat zou zijn, had haar tranen gedroogd en kwam eens kijken wat er in de keuken gebeurde. Bijna stootte zij haar hoofd tegen een in de lucht stekenden poot van een tafel, welke meubel op zijn kant bovenop de barricade lag.

Alsof deze tafelpoot door haar mond in haar keelgat gedrongen was en haar het spreken belette, zweeg zij plotseling en aanschouwde den chaos in stomme verbazing.

- Hemelsche goedheid, bracht zij eindelijk uit, toen zij haar man, die een gat in de borstwering gemaakt had, zwetend en met verwarde haren voor zich zag staan. Jacob, wat mankeert je, ben je gek geworden?

De edelman hoorde haar niet. Hij snelde, als een opgewonden speelgoedlocomotief, die losgelaten wordt, door de kamer naar den winkel. Daar nam hij zijn harnasgestalte, alsof het een dooden held was in zijn armen en droeg hem naar de keuken, waar hij zich voor de tweede maal den doorgang door een hoop meubelen zag afgesneden.

Hij is gek geworden, opeens, en gisteren was hij nog bij zijn volle verstand, overpeinsde Coba in droefheid. Hoe was het in gods-menschen-naam mogelijk. Zoo lang was zij al met hem getrouwd en nooit had zij iets aan hem gemerkt. Hij is gek, herhaalde zij, of hij is krankzinnig.

Hoe zalig het rusten na volbrachten arbeid is, ondervond graaf Arie, toen hij, na alles een plaatsje in de ridderzaal te hebben gegeven, op zijn rustbank plaats nam. Met innige voldoening liet hij zijn blik gaan door het vertrek, dat in de toekomst zijn liefste plekje op deze harde, rumoerige wereld zou zijn. Het harnas had een plaatsje in den hoek naast den schoorsteen gekregen, het roof-ridderportret hing aan den wand, boven zijn hoofd, het boek met wapens en ridderplaten stond op den houten schoorsteenmantel en aan weerszijden daarvan had de graaf drie brandende kaarsen geplaatst. Het zag er uit als een altaar, vond graaf Arie. Hier, in deze zaal, zou hij in het vervolg leven, hier zou hij slapen en brood eten en hier zou hij zijn bezoekers ontvangen. Hier kon hij, onbereikbaar voor het rumoer van de wereld, alleen met zijn gedachten zijn en zijn grootsche plannen uitwerken. Hij zou alleen nog een paar schilderijen van voorouders moeten hebben en een grooten leunstoel. In den schoorsteen moest ook nog een knappend haardvuur komen en bij dat vlammend vuur zou hij dan, gezeten in zijn grooten stoel, met zijn hand onder zijn hoofd in gepeins verzonken nederzitten.

De electrische huisbel rinkelde: vrouw Ploegers kwam vol medelijden en belangstelling het vuurtje harer nieuwsgierigheid blusschen.

Graaf Arie, die niet gestoord wilde zijn, stond grimmig op, ging naar de keuken en sneed met zijn zwaard de electrische draden door.

Vrouw Ploegers vond haar vriendin en buurvrouw in tranen. Zij schrok van het hevige leed, dat zij opeens in die natte oogen zag; het was haar alsof zij, geheel alleen, een trieste begrafenis in den regen bijwoonde. Zij hoopte thans deelgenoote te zullen worden van de hartsgeheimen van haar buurvrouw, die haar zeker belangrijke dingen te vertellen zou hebben. Zij voelde reeds het

gewicht van het geheim dat dadelijk op haar drukken zou, maar waarin ook iets heel prettigs stak, omdat zij de eenige vrouw in de buurt zou zijn, die alles weten zou van de belangrijkste gebeurtenis die sedert weken en maanden in de straat was voorgekomen. Alle buurvrouwen hadden er naar geraden, zij hadden door de winkeldeur gegluurd en niets gezien en nu zou zij alles tot in de puntjes te weten komen.

- Coba, zei ze en haar stem beefde van aandoening, wat is dat nou? Wees verstandig, mensch, huil niet om zoo'n kerel.

- Neen, antwoordde Coba, zij huilde heelemaal niet. Maar zij moest er niet aan denken; het heele huis had hij overhoop gehaald.

- Ik zou hèm overhoop halen, sprak vrouw Ploegers.

- Alles heeft hij uit het kleine kamertje gehaald, snikte Coba, hij heeft de boel stuk gesmeten en het heele huis op stelten gezet. De kinderen heeft hij wakker gemaakt, die liggen nog in hun bedjes te huilen.

- Een schandaal.

- Hij is gek, kreunde de kruideniersvrouw, opeens heelemaal gek geworden.

- Dronken bedoel je.

- Och neen, was het maar waar, dat gaat tenminste weer over.

- Mensch trek het je niet aan. Ik zeg je dat die vent zoo dronken als een matroos is. Gekheid, iemand die altijd bij zijn volle verstand was, loopt maar niet zoo ineens van huis weg en brengt ijzeren poppen mee, waarvan je een nachtmerrie zou krijgen.

- Ik weet het niet, zuchtte Coba, maar hij doet zoo raar en het worstmes heeft ie opzij hangen, net of het een sabel is.

- Het worstmes? Jasses nog toe, wat moet ie daarmee?

- Hij was er in het kamertje mee aan het zwaaien, net een slager die een koe wilde doodsteken.

- Mensch, schei uit, je mag wel oppassen.

- Och, ons zal hij niets doen. 't Is toch zijn eigen familie? Hij zegt aldoor iets van een ridderzaal en roovers. Hij heeft een portret van zich laten maken op een bal-masqué en het hangt boven de canapé. Als je op de plaats voor het raam staat, kun je het zien.

- Hoe haalt zoo'n man het in zijn hoofd, zou je zeggen.

- Ik weet het niet, hernam Coba, maar die vent van om den hoek weet er meer van. Die kwam hier den laatsten tijd zoo druk en dan hadden zij het altijd over kasteelen en over graven. Die kerel heeft hem gek gemaakt.

- Wie bedoel je?

- Die lange kunstschilder met zoo'n fluweelen jas aan. Je hebt hem hier wel eens gezien.

- Dat bleeke mormel met polkahaar? Je kon wel direct aan zijn schijnheilige tronie zien dat hij niet veel bizonders was. Als hij weer hier komt, zou ik hem er uit schoppen.

Coba gaf geen antwoord, zij staarde voor zich heen en begon nadenkend op een punt van haar schort te zuigen.

- Wat voert hij nu uit? verbrak vrouw Ploegers de stilte. Het vreemde geval had haar volle aandacht en in ruil voor wat troostwoorden, waarmede zij vol zat, wilde zij graag nog wat meer bizonderheden vernemen.

- Hij is rustig, hernam zij. Wat voert hij nu uit?

- Hij zit in het kamertje, antwoordde Coba, hij zit doodstil op de canapé. Als je op het plaatsje op de leege azijnvaatjes gaat staan, kun je hem zien.

- Griezelig, vond vrouw Ploegers.

- Hij doet niets; kom maar. Maak geen leven en loop op je teenen.

Jacob Joris zat stil op de canapé met het wapenboek opengeslagen op zijn knieën en staarde onbewegelijk in het kaarslicht.

- Jasses, fluisterde vrouw Ploegers, die zich met moeite op het vaatje in evenwicht hield, hij lijkt wel een dooie, zoo stil en met al die kaarsen.

- Hou je mond, mompelde Coba, hij moet ons niet hooren.

- Hij is een beetje in zijn gezicht veranderd, vervolgde vrouw Ploegers, die van angst niet zwijgen kon. De bijbel heeft hij op zijn knieën. Nou snuit ie zijn neus; 't is niet om aan te zien, ik droom er vannacht van.

- Stil nou, vermaande de kruideniersvrouw, het is heelemaal niet griezelig. Hij ziet er nu weer gewoon uit.

- Als je dat gewoon noemt.

- Stil, hij hoort ons.

De graaf was opgestaan en begon met groote schreden door de ridderzaal heen en weer te loopen. De vrouwen, die vreesden dat hij hen zien zou, gingen weder naar de huiskamer terug. Na haar nogmaals voor den gek te hebben gewaarschuwd, verliet vrouw Ploegers de kruideniersvrouw.

- Als er vannacht wat gebeuren mocht, zei ze tot afscheid, bel dan maar aan. Joop is sterk als een beer en heeft een boksijzer.

Diep onder den indruk van deze goed bedoelde raadgeving, keerde Coba in de huiskamer terug en dekte de kinderen toe, die met behuilde wangen in slaap gevallen waren. Jacob riep haar. Zijn stem verjoeg alle angstgevoelens die vrouw Ploegers in haar opgewekt had en met het hart vol hoop begaf zij zich naar het kamertje.

- Ga zitten Coba, ontving Jacob haar, ik moet ernstig met je praten.

- Ja, vervolgde hij, je bent altijd goed voor mij geweest, je kunt heerlijk soep koken en dikke koek maken, je hebt er altijd voor gezorgd dat mijn sokken gestopt waren en dat ik op Zaterdag schoon ondergoed had. Alles in huis was altijd netjes in orde.

Coba, die vaag voelde dat na deze lofrede iets anders komen moest, dat minder prettig zou zijn, boog haar hoofd en begon zacht te huilen. De graaf scheen haar verdriet niet te zien of hij was er ongevoelig voor. Hij legde zijn handen op zijn rug en zijn dijen voor een denkbeeldig haardvuur warmend, ging hij verder:

- Wij moeten elkaar nu goed begrijpen, want wat ik je te zeggen heb, is heel moeilijk te verstaan en je moet het geheim houden. Nu moet ik je eerst eens iets vragen. Het je nooit iets bizonders aan mij gezien?

Coba hief het hoofd op. Haar intuitie zei haar, dat Jacob wilde, graag wilde dat zij inderdaad iets bizonders in hem gezien zou hebben en daarom zei ze, dat hij reusachtig knap in zijn vak was en dat hij prachtig etalages met figuren maken kon.

- Neen, zei Jacob, dat daargelaten, ik bedoel iets anders, iets bizonders, iets buitengewoons.

Coba werd er wanhopig onder. Zij trachtte iets buitengewoons te bedenken en herinnerde zich toen opeens dat hij, in de dagen toen

zij nog verloofd waren, een beetje harmonica gespeeld had.

- Ja, zei ze, je kon vroeger zoo prachtig harmonica spelen.

- Goed, hernam de graaf, allemaal waar, maar dat bedoel ik niet. Je kunt het eigenlijk ook niet weten, want dan zou je minstens het tweede gezicht moeten hebben en daarvoor ben je veel te dik. Maar ik zal je een beetje helpen. Heb je nooit opgemerkt, dat ik eigenlijk iemand anders was? Heb je nooit iets vreemds in mij gezien en gedacht, die man is Jacob niet, hij is iemand anders?

- Maar je bent Jacob wèl, riep Coba, dat weet je even goed als ik. Het staat bovendien in ons trouwboekje en op de winkeldeur en op alle zakken.

- Het papier is geduldig, sprak de graaf, op papier zijn al zooveel leugens gedrukt. Papier is dood en ik leef, want dat ik dood ben moet je niet denken, kijk, na een paar honderd jaar ben ik weer springlevend. En nu zeg ik je: ik ben iemand anders, vanbuiten lijk ik dezelfde, maar vanbinnen ben ik iemand anders.

- Hoe kom je bij zooiets geks?

- Mijn oogen zijn open gegaan. Denk niet dat ik mij vergis. Ik ben niet meer Jacob Joris, maar graaf Arie, een beroemd edelman, die een paar honderd jaar geleden leefde.

- Die man is al lang dood, sprak Coba.

De graaf hief waarschuwend zijn hand op.

- Luister naar mij, zeide hij, en zeg geen dwaasheden. Graaf Arie is niet dood en staat hier in levende lijve voor je. Ik zal zelf toch zeker wel weten of ik leef, nietwaar? Bovendien heb ik bewijzen in overvloed. Meneer Frans, de kunstschilder, heeft het eerst ontdekt wie ik ben.

- Die vent, dus toch. Ik dacht het wel.

- Je moet mij niet in de rede vallen. Bij meneer Frans, die ook van adel is, heb ik de gravin ontmoet, gravin Lea en met haar ben ik goed beschouwd getrouwd.

Coba wilde weder iets zeggen, maar zij drukte haar tanden in haar lip en keek onderzoekend in zijn oogen, die echter een rustige uitdrukking hadden.

- Dat is bewijs nummero twee, vervolgde de graaf. Mijn vrouw, mijn echte vrouw dus, weet zich ook alles van vroeger nog te herinneren. Wij hebben vroeger in een prachtig kasteel gewoond

en ik reed altijd op een wit paard. Alles bij ons in huis was prachtig en deftig; wij hadden stoelen met gouden pooten en een klok met een gouden zon er omheen.

- Maar hoe weet je dat dan allemaal?

- Dat is mij geopenbaard. Van zulke dingen droom je en dan geloof je het niet. Maar later zeggen anderen het je, zelfs een boer, dien ik nooit gezien had, en dan zie je dat alles wat je gedroomd hebt, echt bestaat en dan helpt het niet meer of je er niet aan wilt gelooven, dan mòet je wel. Is het bijvoorbeeld niet sterk, dat ik in mijn droom precies gezien heb hoe mijn familiewapen er uit ziet?

- Dat denk je misschien maar.

- Neen, dat denk je heelemaal niet. Later heb ik het in het wapenboek afgebeeld gevonden. Dat is een waarheid, een bewijs zoo groot als een olifant.

- Maar wat wil je dan eigenlijk? Hou je niet meer van mij, voel je niets meer voor je kinderen?

- Jij bent mijn vrouw niet en ik heb, goed beschouwd, nooit van je gehouden en die kinderen zijn ook niet van mij.

- Groote god, Jacob, weet je wel wat je zegt?

- Huil nou maar niet, sprak de graaf ernstig, want ik weet heel goed wat ik zeg. Er is hier heelemaal niets om te huilen, want het is integendeel juist allemaal erg prettig.

- Jacob, snikte zij, ik was altijd goed voor je. En de kinderen dan?

- Ja, sprak de graaf, omdat je altijd goed was en steeds goed je best hebt gedaan, zal ik je toonen dat ik niet ondankbaar ben. Je moet niet vergeten, Coba, dat ik geen roofridder meer ben, maar een ridder van liefde en goedheid. Ik steun de armen en hef de zwakken op. Jou zal ik ook steunen en die twee kinderen ook, want die zijn nog jong.

- Jaap, je bent niet goed in orde, ik zal een dokter halen, snikte Coba.

- Wees verstandig, hernam de edelman, en laat die menschen er buiten. Als ik hoofdpijn heb, zal ik wel een poeder nemen. En denk er om, vanaf dit oogenblik moet je mij stipt gehoorzamen, tenminste als je goede vrienden met mij blijven wilt. Je bent een

soort lijfeigene en ik zou, zonder iets aan de politie te vragen, als ik wilde met dit zwaard je ooren kunnen afhakken. Neen, wees maar niet bang. Ik ben een graaf van liefde en vergiet alleen maar bloed van vijanden die zich kunnen verdedigen. Dat is ware ridderschap en zoo hoort het. Ik maak van dit huis een soort kasteel, waarvan ik heer en meester ben. Dit is de ridderzaal en niemand mag hier zonder mijn toestemming komen. Misschien ga ik hier met de gravin wonen en dan mag jij met de twee kinderen in huis blijven en de winkel mag je ook hebben, om van te eten. Je ziet dus dat ik het goed met je meen.

- Maar Jacob....

- Die naam mag je niet meer uitspreken. Van nu af ben ik, ook voor jou, graaf Arie.

- Hoe moet het dan met de zaak gaan, als jij er niet meer bent?

- Spreek me niet meer van die vieze boel met zeep en stroop en al die andere rommel. Ik heb je alles verteld en laat mij nu alleen.

- Jacob, ga mee, riep de vrouw, kom in bed slapen. Het is hier te koud, kom nu.

- Ik zeg je, laat me alleen.

Coba begreep dat haar pogingen hem slechts zouden opwinden en zweeg, zij keek hem aan en zijn kleine droevige figuur scheen weg te zinken in een mist van tranen en geel kaarslicht. Toen ging zij langzaam naar beneden. Zij nam een paar dekens van het bed en bracht hem die op haar teenen loopend, alsof er een doode in huis was. Zonder een woord te zeggen, nam hij de dekens aan en draaide de sleutel om.

- Jacob!, gilde zij en beet haar nagels in stomme wanhoop stuk. Toen viel zij op het trapje neer en haar zoekende vingers vonden slechts het ruwe hout der treden, waarvan zij splinters afscheurden.

Tevreden glimlachend blies graaf Arie de kaarsen uit en begaf zich ter ruste.

De edelman ontwaakte met een dubbel verlangen; het eene verlangen was nieuw en ging uit naar een wit paard met een zwart vlekje voor de kop, het andere verlangen was oud en betrof gravin Lea. Een ridder zonder paard was als een koning zonder troon

en daarom had de graaf, die na het ontwaken zijn ledematen trachtte uit te strekken op zijn rustbank, die een beetje te kort was, ernstig over deze aangelegenheid nagedacht. Het resulaat van dezen gedachtengang, waarin groenteboeren die ezeltjes voor hun wagens hadden, huurkoetsiers en generaals aan zijn geestesoog waren voorbij getrokken, was een besluit geweest tot ontruiming van het hok op het binnenplaatsje, welk gebouw in een paardenstal veranderd zou worden. Verder besloot hij, nog dienzelfden dag, een witte hit te gaan koopen en een bezoek af te leggen bij de koningin zijns harten, gravin Lea. Het hoofd vol van deze aangename voornemens, begon graaf Arie zich aan te kleeden. Het was een prachtige morgen. Hoog boven de muren van zijn kasteel stond de zon en een zwakke naglans van haar licht viel in het diepe binnenplaatsje, waar de twee kinderen van een kruidenier aan het spelen waren. De graaf dacht na over het wonderlijke feit, dat deze twee eenvoudige kinderen een graaf tot vader hadden, die strikt genomen, hun vader niet was, maar zooiets als een bet-overgrootvader. Coba, die zijn boterhammen met spek kwam brengen, verstoorde zijn overpeinzingen.

- Dag Jaap, probeerde zij voorzichtig. Heb je lekker geslapen?

- Dank u, antwoordde de graaf, zet u het ontbijt maar neer op de, zet u het maar op den grond. Ik moet een eikenhouten tafel met gedraaide pooten hebben, vervolgde hij voor zichzelf.

Coba, die haar vurige hoop van een doorwaakten nacht den bodem ingeslagen zag, slikte krampachtig en streek moedeloos een haarlok van haar voorhoofd weg. Toen sloot zij zonder een woord te zeggen de deur en nam een nieuwen zakdoek uit haar linnenkast.

Het in bezit nemen van de groote schat, vijf effecten en - voor de tweede maal - het spaarbankboekje, geschiedde zonder eenige moeilijkheid. De graaf bekommerde zich volstrekt niet om Coba, die echter niets zag, omdat zij, toen de roof plaats vond, juist een klant aan het helpen was.

Het koopen van een wit paard was geen gemakkelijke taak. De eerste burger, met wien de graaf over het koopen van zoo'n dier wilde onderhandelen, was een vuilnisman die, merkwaardig

genoeg, een sneeuwwitten viervoeter voor zijn groezelig en stinkend voertuig gespannen had.

- Man, leidde de kooper de onderhandelingen in, wat kost dat beest?

De vuilnisman zette den zwaar gedeukten emmer dien hij in zijn handen had neer en keek den vrager onderzoekend aan.

- Ik dacht alleen maar dat je wat zei, sprak hij onvriendelijk.

- Juist, hernam graaf Arie, ik zou graag willen weten hoeveel u voor dit paard vraagt.

- Als je weer zuipt, antwoordde de man, slaap dan je roes beter uit. Hij maakte met zijn tong een klakkend geluid en het witte paard trok den grooten vuilnisbak op wielen weer een klein eindje verder.

Gelukkig dat ik dat dier niet gekocht heb, mompelde de graaf getroost. Dat beest heeft de gewoonte om bij iederen vuilnisbak of mesthoop te blijven staan en ik moet juist een snel paard hebben.

De tweede, zeer korte onderhandeling, werd gevoerd met een steenkolenrijder. Op graaf Arie's vraag, hoeveel geld zijn paard kosten moest, antwoordde de man eenvoudig en duidelijk met de woorden ‘stik vent’ en liet den begeerigen kooper alleen op het trottoir staan. De derde poging slaagde beter. Deze koop betrof den hit van een koopman in manden en rieten stoelen. Hoewel het paardje wel wat klein was, besloot de graaf het toch maar te koopen, daar een groot paard moeilijkheden met stallen zou kunnen opleveren, omdat het dier zijn toekomstigen stal via den winkel en de lage huiskamer zou moeten bereiken. De mandenkoopman, die niet wist of er een grapje met hem gemaakt werd of dat hij met een gek te doen had, noemde voor alle zekerheid maar een prijs, die zoo hoog was, dat hij daarvoor gemakkelijk het paard met alles wat er aan de bespanning vast zat, geven kon. Graaf Arie, die blij was eindelijk zoo goed geslaagd te zijn, ging zonder aarzelen op den koop in en betaalde vijf en twintig gulden handgeld. 's Middags, als hij geld van de spaarbank gehaald had, zou hij zijn rijdier bij den koopman komen halen.

Gravin Lea, die juist opgestaan was, ontving hem uitbundig verheugd in haar hooge torenkamer.

- Schat, zei ze, ben je daar eindelijk? En zij gaf hem op beide

wangen een kus. Je weet niet hoe ik naar je verlangd heb.

- Ja, zei Jacob gelukkig, ik ook. Wij moeten weer trouwen, vervolgde hij innig, want zoo gaat het toch niet langer.

- Je hebt gelijk, antwoordde de gravin. Hoe lang is het eigenlijk al geleden, dat ik voor de laatste maal huishoudgeld van je gehad heb?

- Ja, hernam de graaf, het is een groot geluk dat wij elkaar eindelijk weer gevonden hebben. Met mij is het nu heelemaal in orde. Ik heb met het oude gebroken en ben dadelijk aan mijn nieuw leven begonnen. Vanmorgen heb ik een wit paard gekocht.

- Wat, riep de gravin ontsteld, je gaat er toch niet weer op uit? Er is toch niet ergens oorlog of zooiets?

- Neen Lea, gelukkig niet, stelde de graaf haar gerust. Ik zal geen ridder van het zwaard meer zijn, maar een ridder van troost, van liefde en opoffering.

- Je bent een engel, sprak de edelvrouwe, hier heb je een zoen en geef mij nu wat geld, want ik ben blut.

- Je zult hebben wat je hart begeert, fluisterde de graaf, die smolt van liefde en verdronk in een bad van roomzachte gelukzaligheid. Hij trok een dikke portefeuille uit zijn binnenzak en begon de kleurige bankbiljetjes op het altaar zijner liefde te offeren. Een voor een legde hij de kostbare geldpapiertjes op de tafel en hij maakte er een mooie ster van.

- Zeg maar als je genoeg hebt, sprak hij. Ik moet alleen maar geld voor het paard overhouden.

Hij maakte een groote ster en een vierkantje en nog een klein sterretje en toen de portefeuille leeg was, had de gravin haar waarschuwend ‘stop’ nog steeds niet gezegd.

- Je hebt vergeten ho te roepen, sprak de graaf, die een beetje zenuwachtig werd, omdat hij te weinig bankpapiertjes bij zich scheen te hebben. Ik zal het nog eens overdoen, maar dan moet je goed opletten en er om denken, dat ik het paard ook betalen moet.

- Neen lieve, antwoordde de gravin, je bent veel te roekeloos met je geld, dat is een oude kwaal van je. Neem jij er nu maar af wat je voor je paard moet hebben, dan zal ik mij wel met de rest zien te behelpen.

Toen de graaf zijn portefeuille, die ineens veel dunner geworden was, weder in zijn zak stak, keek hij zijn vrouw glimlachend en dankbaar aan.

- Je kunt beter met geld omgaan dan ik, sprak hij. Maar nu kun je meteen zien dat ik weer heelemaal de oude ben; die Jacob Joris was te gierig om een cent uit te geven.

De gravin zette thee en in de torenkamer, die vol zonlicht was, begon een feest van liefde en vreugde, een feest van gehuichel en gewetenloosheid.

De graaf stelde zijn gemalin voor, dat zij bij hem op zijn voorloopig kasteel moest komen wonen. Gravin Lea was hiervoor dadelijk te vinden, maar zij kon het nog niet op stel en sprong doen, daar zij eerst nog eenige zaken in orde brengen moest en bovendien hun huwelijk nog even voor de wereld geheim wilde houden. Hoewel graaf Arie niet begreep welke zaken zij eerst nog in orde brengen moest en er ook niet naar vroeg, was hij het dadelijk met haar eens. Men besloot dus het samenwonen nog even uit te stellen, totdat de graaf een geschikt kasteel gehuurd of gekocht zou hebben. Toen dit besluit genomen was, kuste de graaf de smalle hand van zijn aangebeden vrouw. Hierbij sloot hij, in devote overgave zijn oogen en zegde hij in gedachten een zelfgemaakt gebed op. Onderwijl zag hij boomen en groene sluiers met goud en wolken met iets van groote visschen en zeemeer-minnen er in. Heel zacht betastte hij de dunne vrouwenvingers en het was hem of hij bloemen betastte en hij zijn lippen op muziek drukte. Hij hoorde op dat oogenblik inderdaad ook een beetje muziek, iets van een groote harmonica en een kerkorgel en prachtige fietsbellen met twee klanken door elkaar. Hij droomde iets prachtigs, waarvan niets te zien was en als in een droom voelde hij, dat zijn hoofd voorzichtig werd opgetild en op iets zachts neergelegd. Alsof men hem op golven te slapen had gelegd, ging zijn hoofd zacht op en neer. Hij luisterde naar het kloppen van een hart en hij hoorde het bruisen van bloed, dat ver weg, in een warme, zoete diepte stroomde. Hij ademde de geur in van een geparfumeerd vrouwenlichaam en hij zonk er in weg, alsof hij in een berg van witte bloesems lag. Hij verlangde dieper weg te zinken en zijn handen beroerden dezen berg van geluk, waarop hij

lag te droomen. Hij verlangde de vlam van een prachtig vuur, hij verlangde de verschroeiende hitte in te drinken van den brandenden bloemenberg, waarop hij lag en hij was een ridder van grooten hartstocht en heet begeeren.

De vrouw streek haar vingers door zijn haren en drukte een stillen, verkoelenden kus op zijn voorhoofd. Zij hief zijn hoofd op en keek rustig in zijn oogen. Toen werd de groote ridder een kleine jongen. Hij nam zacht haar hand en legde zijn hoofd tegen haar borst. De zon scheen op zijn gesloten oogleden, waarnaast het leven de fijne groefjes van den naderenden ouderdom reeds geëtst had. En hij was als een kind, dat slaapt aan de borst van zijn moeder.

Frits, de dikke dichter, kwam een ochtendvisitie bij zijn vriendin Loes afleggen en verstoorde op deze manier, heel ondichterlijk, de idylle in de torenkamer. Hij keek den graaf eens aan, begon toen gul te lachen en stak hem zijn hand toe.

- Zoo, zei hij, als ik mij niet vergis, onzen vriend van de fuif op het atelier van Frans.

- Graaf Arie, verduidelijkte Loes met een knipoogje.

- Juist, ging de dichter verder, onze wegdenkende, adellijke kruidenier.

- Zoo was het, sprak de graaf met nadruk.

- Ja, zoo was het inderdaad, hernam de dichter. Je was dien avond knap onder de olie, vriend. Je kletste maar van koningen en gravinnen, alsof je iederen dag met die lui aan tafel zat.

- Dat deed ik, antwoordde de graaf, en ik deed het met het volste recht.

- Met het allervolste recht, herhaalde Loes, den dichter weder een wenk gevend.

- Waarachtig, sprak Frits lachend, het is het recht van ieder, die aan Bacchus geofferd heeft, volkomen te doen wat in zijn zalig benevelde hersenen opkomt. Een koning of een voddenman, 't is alles hetzelfde, als je er maar plezier in hebt.

- Ja, sprak de graaf, maar ik ben geen koning en ook geen voddenman, ik ben werkelijk dezelfde die ik was.

- Hij is goed, lachte de dichter, hadt je soms verwacht dat

ik je zou aanzien voor iemand anders, iemand die je niet bent? Je bent een potsenmaker van een wegdenkenden kruidenier, hoor.

- Spreek hem niet tegen, fluisterde Loes den dichter in het oor, toen zij een kop thee voor hem neerzette.

- 't Zal mij niet in mijn hoofd opkomen iemand tegen te spreken, antwoordde Frits luid. Tegenspraak vermoeit en aan moeheid heb ik nog meer het land dan aan schuldeischers. Zoo, vervolgde hij, het woord tot den graaf wendend, en nu maar middenop den dag aan het boemelen, gezellig een beetje bij Loes op visite, hè? Jij bent ook al geen rasechte kruidenier, hoor.

- Dat was ik trouwens nooit, antwoordde graaf Arie. Hier, mijn vrouw, weet je te vertellen, dat ik alleen uiterlijk maar een kruidenier geweest ben.

- Drommels, het is dik aan, lachte de dichter, ik wist werkelijk niet dat de verhouding in korten tijd zoo intiem geworden was.

- Noemt u een paar honderd jaar kort?' vroeg de graaf ernstig.

- Gaat nog al, maar zij duren in ieder geval langer dan een laatste sigaret, antwoordde Frits. Maar nu zonder gekheid: wie willen jullie er nu eigenlijk tusschen nemen? Als er gekheid gemaakt moet worden, is ondergeteekende uw onderdanige dienaar, maar dan moeten er ook een paar flesschen wijn bij komen. Bij een nuchter kopje thee, voel ik niet veel voor grappenmakerij.

- Wij zijn ernstig, sprak de graaf plechtig.

- Kerel, hernam de dichter, een weinig geërgerd, je bent een vrij dragelijke snijboon als vriend alcohol je een beetje helpt, maar in nuchteren toestand ben je, als alle kruideniers, erg vervelend. Hou op, praat als een behoorlijk mensch en zeg niets.

- Een dapper ridder strijdt met open vizier.

- Duurt dat pretje lang?, vroeg de dichter aan Loes.

- Frits, je begrijpt onzen graaf verkeerd, sprak de gravin, thans zeer expressief knipoogend. Graaf Arie is geen kruidenier meer, maar nu is hij dengene die hij in de middeleeuwen was: een dapper en beroemd ridder.

- Ja, antwoordde de dichter, en toen mijn zuster bij de marine was, kookte zij scheepsjournalen in haarwater, om op de hoogte te blijven van de politiek der Zoeloekaffers.

- Het is werkelijk waar, sprak Loes, die achter den graaf stond

en ter verduidelijking van haar woorden, haar wijsvinger tegen haar voorhoofd drukte.

- Zoo, wonen wij tegenwoordig op dat eiland, sprak de dichter langzaam. Eigenaardig, de uitdrukking van zijn oogen wijst er heelemaal niet op. Arme kerel. Mag ik den graaf een sigaret aanbieden?

- Dank u, antwoordde de edelman, ik rook niet.

- Het spijt mij, graaf Klaas.

- Arie, verbeterde de graaf.

- Sedert wanneer is dat, wie heeft het ontdekt?, vroeg de dichter aan Loes.

- Meneer Frans, antwoordde graaf Arie, heeft het eerst de herinneringen aan mijn vroeger leven in mij wakker gemaakt.

- Was dat met die geschiedenis van het wegdenken?

- Dat kwam er ook bij.

- Zoo, en wat vertelde meneer Frans u dan?

- Hij heeft mij aanduidingen gegeven, meer niet. Later heeft juffrouw Loes, gravin Lea bedoel ik, heel ons vroeger leven met haar tweede gezicht gezien en toevallig, een wonder is het, is het uitgekomen dat wij vroeger met elkaar getrouwd zijn geweest.

- En heb jij hem dat allemaal verteld, Loes?

- Ja, antwoordde de gravin, het vroegere leven van den graaf was als een geopend boek voor mij.

- Schande, sprak de dichter. Waarom heb je dat gedaan? Je moest je schamen. En vertel mij nu eens, vervolgde hij tot den graaf, hoe kwam meneer Frans er eigenlijk toe u al dat moois te vertellen?

- O, hij kwam dikwijls bij mij. Hij kwam gewoon, als iedere klant en toen is hij er eerst mee begonnen met mij te leeren, hoe men alles wat onprettig en onwaar is wegdenken kan. Wij begonnen met eenvoudige dingen, met worsten en zoo meer, maar later kon ik het in het groot doen.

- Zoo, sprak Frits, nu begrijp ik hoe het komt, dat Frans in den laatsten tijd zoo dik in zijn delicatessen zat. Maar zeg eens, heb je nu je kruideniersleven ook maar zoo ineens weggedacht?

- Neen, sprak de graaf beslist, dat viel niet weg te denken, dat heeft nooit bestaan.

- Ik begrijp het niet, riep de dichter, van zijn stoel opstaande. Wat bezielt jullie toch, hoe komen jullie er bij om een armen drommel, die toch zeker al gaar genoeg van zichzelf geweest moet zijn, zoo in den put te helpen?

- Doe niet zoo sentimenteel, zeide Loes, hij is gelukkiger dan hij ooit geweest is.

- Ja, hij mag jullie dankbaar voor dit levensgeluk zijn. Heeft die man geen gezin, geen vrouw en kinderen? Luistert u eens, wendde de dichter zich weder tot den graaf en hij legde zijn hand op diens schouder. U moet mij eens goed aankijken en er dan aan denken, dat een vriend, die het goed met u meent, tot u spreekt. Hebt u er nooit aan gedacht, dat meneer Frans en Loes zich wel eens kunnen vergissen en dat u in waarheid heelemaal geen graaf, doch een kruidenier bent? Ga eens na, u hebt een vrouw en u hebt kinderen, u bent vader.

- Zeker, sprak de graaf bewust glimlachend, een denkbeeldige vader.

- Goed, antwoordde de dichter, maar hoe weet u dat? U moet nu niet zeggen dat Loes en Frans u dat verteld hebben, maar u moet mij verklaren hoe u het wéét, hoe u tot die overtuiging gekomen bent.

De graaf glimlachte.

- Geloofden de profeten Israëls niet in gods openbaringen? vroeg hij.

- Alles goed en wel, riep de dichter, maar jij bent geen profeet Israëls en Frans, die je die vervloekte pil heeft ingegeven, is geen god.

- Schei toch uit, riep Loes, praat toch die nonsens niet.

De dichter gaf geen antwoord, maar keek zijn vriendin met een minachtend schouderophalen aan.

- Kijk, hernam hij tot den graaf. Ik heb hier in mijn hand een pijp. Is dit een pijp of niet?

- Het is een pijp, maar hij lijkt een beetje op een kleine knots, vond graaf Arie.

- Goed, ging de dichter, die zich opwond verder, maar een pijp blijft een pijp, al lijkt hij ook op een soeplepel. Zoo'n pijp kan, laten we zeggen, maar niet in een koffiemolen veranderen.

- Dat denkt u maar, sprak de graaf, er zijn al zooveel wonderen gebeurd. Liep Mozes niet door de Roode Zee en veranderde Jezus water niet in wijn?

- Dat staat in den bijbel en bovendien is dat al heel lang geleden.

- Wat is lang? vroeg de graaf. Het schijnt mij toe dat ik een halve minuut dood geweest ben, inplaats van zooveel honderd jaar.

De dichter begon met groote passen door het vertrek op en neer te loopen.

- Waar woont u?' vroeg hij plotseling.

- Ik woon eigenlijk niet, ik dool, antwoordde de graaf.

- Hij doolt, arme bliksem, mompelde Frits hoofdschuddend en ving zijn wandeling weder aan. Wees verstandig en ga naar huis terug, want dat doolen loopt uit op landlooperij. Kom, sprak hij, zijn hoed grijpend, ik ga.

En hij vertrok zonder te groeten.

Na Jacob's vertrek bleef Coba in doffe wanhoop achter. Haar rustig, onbewogen leven, waarin nimmer schokkende gebeurtenissen waren voorgekomen, was plotseling verstoord geworden door iets ontzettends, waarvan zij het vreeselijke nog niet geheel begreep, maar dat haar had neergeslagen en bedolven onder een berg van zwaar, verstikkend verdriet. Het leven had haar, ruw en onverwacht, voor een zijner onbegrijpelijke wreedheden geplaatst en, onervaren als zij was in lijden, had zij zich zonder strijd en zonder inzicht onderworpen aan haar leed. Een vreemde gast die, ongezien, onder de menschen verkeert, was haar rustig huis binnen geslopen en had bezit genomen van het meest waarde-volle en liefste dat zij bezat.

Jacob is gek, herhaalde zij telkenmale voor zichzelf en dan probeerde zij te begrijpen, hoe gek-zijn eigenlijk was en wat het beteekende. Jacob is gek; er waren meer menschen gek. Zij moesten in gekkenhuizen wonen en anders zijn dan gewone menschen. Coba had nimmer gekken gezien en zij kon er zich geen voorstelling van maken, hoe die ongelukkigen er uit zagen. En nu was Jacob ook gek. Hij was haar eigen man, hij was de vader van haar kinderen en hij was gek. Dat was iets onmogelijks. Gekken waren

een apart soort menschen, dat waren vreemden, die je nooit zag, maar Jacob was haar eigen man. Hij was juist altijd heel verstandig geweest, hij had nooit, zooals zooveel andere mannen, dwaze dingen gedaan. Hij had ziek kunnen worden, dat was iets wat iedereen kon overkomen, maar hij kon niet krankzinnig worden, daarvoor had hij te veel gezond verstand en daarvoor kende zij hem te goed. En toch, als zij er aan dacht hoe vreemd hij haar aangekeken had, als zij zich herinnerde hoe hij over zijn kinderen, het liefste wat hij op de wereld bezat, gesproken had, dan scheen het haar haast onmogelijk toe, dat iemand die bij zijn verstand was zoo handelde. Hij had zich gedragen als een bezetene, hij had de boel in huis vernield en alles op zijn kop gezet, maar dat kon eigenlijk best het gevolg zijn van een gekke bui en die bui zou wel weer overgaan. Neen, krankzinnig was hij niet, dat kon hij niet zijn. Maar waarom had hij die malle pop gekocht, waarom had hij het worstmes den geheelen dag bij zich gedragen? Daarvoor kon hij zijn reden gehad hebben, hoewel het vreemd was dat een verstandig mensch op dergelijke gedachten kwam. Misschien had hij wel een geheim waarvoor hij zijn koperen pop wilde gebruiken en dat mes had hij wellicht meegenomen omdat hij bang was dat iemand hem aanvallen zou. Maar waarom dan, hij had immers geen vijanden? Alles was erg vreemd, maar gek was hij niet. Naarmate zij dit vaker voor zichzelf herhaalde, begon een stem binnenin haar luider te spreken en deze stem herhaalde voortdurend: Jacob is gek. Tenslotte kon zij aan niets anders meer denken, hoorde zij niets anders meer dan dien eenen vreeselijken zin. En eindelijk sprak zij zelf deze woorden, heel langzaam, luid en duidelijk uit. Met opengesperde oogen zat zij doodstil en luisterde naar haar mond, die met de stem van een ander sprak: Jacob is gek.

Zij begon te huilen en zij droogde haar tranen niet. Onafgebroken weende zij, stil en gelijkmatig, zooals zij ademhaalde, alsof zij vanaf haar geboorte zonder ophouden gehuild had. Haar harde, ruwe werkhanden lagen geopend in haar schoot, hulpeloos wachtend op iets dat niet kwam.

Onhoorbaar was vrouw Ploegers binnen gekomen en Coba schrok niet, toen zij haar buurvrouw plotseling voor zich zag staan. Zij keek haar aan met groote, natte oogen, die stom waren als de

oogen van een pop. Vrouw Ploegers behoorde tot de menschen, die op kerkhoven en in sterfhuizen luid spreken om hun vrees te verdringen. Daarom begon zij, toen zij in de vreemde, drukkende stilte van het kamertje trad, haar buurvrouw dadelijk luidruchtig te troosten.

- Mensch, je moet je alles niet zoo aantrekken!, en haar stem klonk scherp als het krassen van een griffel. Je moet een kop koffie drinken, daarvan knap je op.

Coba schudde haar hoofd.

- Hij is weggegaan, zei ze.

- En hoe was hij nu?

- Hetzelfde.

- Buurman Klopmeyer zegt, dat het meer voorkomt, sprak vrouw Ploegers. Het gaat meestal gauw weer over, zegt ie, hij heeft het ook in zijn familie gehad.

Deze belangrijke mededeeling miste haar uitwerking op Coba niet. Zij droogde haar tranen en keek haar buurvrouw vragend aan. Buurman Klopmeyer, de horlogemaker, was iemand wiens oordeel van groote waarde was en daarom gaven de woorden welke hij gesproken had, haar opeens weer een beetje hoop.

- Wat zei hij nog meer?, vroeg Coba.

- Niks, maar je moet eens met hem gaan praten; hij kan je in ieder geval toch raad geven.

- Ja, antwoordde Coba, ik kan het probeeren. Kom maar. Hoe eerder, hoe beter.

Den horlogemaker, die witte haren had, bij feestelijke gelegenheden een hoogen hoed droeg, voorzitter van de speeltuinvereeniging en dus een wijs man was, werd door buurtgenooten, in belangrijke aangelegenheden, meermalen om raad gevraagd. Hij leefde met zijn oud, verschrompeld vrouwtje, als een gehuwden kluizenaar, in zijn stoffig, rommelig benedenhuisje, waar koekoekklokken, regulateurs en blikken wekkers onafgebroken de monotone symphonie van den tijd tikten. Zijn werkbank, welke vol lag met de metalen ingewanden van gestorven uurwerken en peuterig-fijn gereedschap, dat voor zuigelingen gemaakt scheen te zijn, was als een miniatuurmodel van een opslagplaats voor oude metalen eener groote-stads

vuilnisbelt. Klopmeyer's bewegelijke oude tastvingers, konden echter den weg uitstekend vinden in dezen chaos van ankertjes, wijzers, schroefjes, plaatjes, halve horloges, propjes gebruikt schuurpapier en omgekeerde wijnglazen zonder voet. Vader Klopmeyer was de vriend, de vader en de priester van alle klokken, horloges en pendules in de buurt. Hij beschouwde een uurwerk als een levend wezen, zoo ongeveer tusschen mensch en dier in. Gebogen over zijn rommeltafel, hield hij soms lange gesprekken met zijn patiënten en hij sprak over de klokken, die bij hem onder behandeling waren geweest, alsof het kinderen waren die hij had grootgebracht. Hij gaf zijn klanten verstandige raadgevingen en vertelde hen hoe zij hun uurwerken behandelen moesten. Dat horloge van jou is best, maar een beetje wispelturig: je moet hem er aan wennen, dat hij iederen morgen wordt opgewonden. Je schudt dien wekker veel te veel, het is geen rammelaar; als hij geen zin in loopen heeft, breng hem dan bij mij. Of: je kunt van zoo'n klein horloge nou eenmaal niet verlangen dat het een torenklok is.

Toen de twee vrouwen bij hem binnen traden, zat baas Klopmeyer, verdiept in een peuterwerkje, over zijn rommeltafel gebogen. Hij boog zijn grijs hoofd schuin in de richting van zijn bezoeksters, nam het zwarte loupekokertje uit zijn oogholte en legde het uurwerkje, waaraan hij gewerkt had, voorzichtig onder een stolpje. De reden van hun komst vermoedend, noodigde hij hen dadelijk in zijn huiskamer. Vrouw Klopmeyer, verrast door deze onverwachte visite, veegde haastig wat broodkruimels en een paar natte kringen van koffiekoppen van het witte tafelzeiltje en schoof, in beverige oude-vrouwtjes-haast, twee stoelen bij de tafel.

- Zoo, begon baas Klopmeyer, zijn zin onderbrekend met borrelend pijpgezuig, vertel het nou maar eens, vrouw Joris.

Coba's treurig verhaal, gekleurd en versierd met opmerkingen van vrouw Ploegers, werd door de twee oude menschjes in aandachtig hoofdknikken aangehoord. Toen zij zweeg en alleen de klokken in den winkel de stilte nog met houtwormgeluidjes vulden, kreeg vrouw Klopmeyer het met haar oude oogen te kwaad en

moest de horlogemaker zijn pijp aansteken, waaraan hij vergeten had te zuigen.

- Ja, zie je, sprak hij, het brandende lucifertje tusschen duim en wijsvinger rollend, dat zijn rare dingen waar een mensch zijn verstand bij stilstaat. Een neef van mij heeft ook eens zooiets gehad, maar op een heel andere manier. Daar kwamen de mazelen bij, begrijp je, en als een volwassen mensch mazelen krijgt, is het niet zoo mooi.

- Alleen mijn kinderen hebben mazelen gehad, zei Coba.

- Dat zegt niets, vond vrouw Ploegers.

- Bij dien neef van mij, sloeg het naar binnen, in zijn hoofd, vervolgde de horlogemaker.

- Maar mijn Jacob had nooit iets: hij was zoo gezond als een visch.

- Dat kan je van buiten niet zoo zeggen, viel de buurvrouw in de rede, je weet nooit wat een mensch onder zijn leden heeft.

- Mijn neef was een boom van een kerel, een rots, zoo op het oog, hernam baas Klopmeyer.

- En werd hij weer beter?, vroeg Coba in angstige spanning.

- Hij knapte op. Begrijp je? Maar hij heeft toch altijd iets geks in zijn oogen gehouden. Weet je wel, Betje?

Betje wist het nog: neef Barend had iets schichtigs, net of hij altijd bang was, in zijn oogen gehouden.

Coba zuchtte en deelnemend legde de horlogemaker zijn hand op haar arm.

- Kijk, zei hij, nou moet je niet denken Coba, dat het allemaal hetzelfde is. Bij neef Barend kwamen de mazelen er bij, maar Jacob was altijd gezond. Jou man heeft het meer met ridders en ketters en zooiets, maar neef Barend dacht, dat hij op de zon snoek kon vangen en liep den heelen dag met een hengel in de hoogte.

- Zooiets doet Jacob gelukkig niet.

- Neen, zei vrouw Ploegers, maar hij zwaait met messen, dat is nog veel gevaarlijker.

- Wel, sprak de horlogemaker, dat mes moet je hem afnemen, want daarvan komen ongelukken.

- Hij heeft het niet meer. Vanochtend heeft hij het thuis gelaten.

- Prachtig, dan is hij op de goeie weg, dan begint hij zelf in te zien, dat het al te gek is. Neef Barend kon je de eerste dagen de hengel niet uit zijn handen krijgen en van alles wat er aan eetbaars in huis te vinden was, maakte hij deeg.

- Ik zeg, dat ze hem eens een paar dagen in den kelder moet opsluiten, dan wordt hij vanzelf wel rustig, vond vrouw Ploegers. Er is een heeleboel comedie bij, hoor.

- Verkeerd, oordeelde de horlogemaker, geloof mij nou, beslist verkeerd. Met geweld bereik je niets. Denk je soms dat een mensch, al is hij ook een beetje gek, niet weet wat je met hem doet? Geweld is goed voor een krankzinnige, die sluit je op in een dwangbuis. Maar Jacob is niet gek: hij doet een beetje raar, dat is alles.

- Zie je, sprak Coba met nieuwe hoop in haar arme ziel, dat heb ik ook aldoor gedacht.

- Ik geloof er niets van, troostte de buurvrouw, hij gedraagt zich als een idioot. Welk verstandig mensch neemt nou zoo'n pop meer naar huis en maakt van het opkamertje een kapelletje? Je had hem gisteravond eens moeten zien zitten; ik werd er akelig van.

- Met die pop is het een andere kwestie, vond de horlogemaker, mijn neef kocht luchtballonnetjes om er dobbers van te maken. Geloof mij maar: als je het goed aanlegt, komt alles weer in orde.

- Maar wat zou u dan doen, als u zijn vrouw was?' vroeg Coba. Hij praat maar aldoor van een andere vrouw, een koningin of zooiets, met een zijden jurk en een snoer kralen in het haar.

- Dat is erger, vond baas Klopmeyer. Vrouwen die zich zoo aankleeden, zijn niet veel zaaks, dat zijn lichtekooien.

- Hij kwam trouwens in den laatsten tijd elk oogenblik middenin den nacht thuis. Zeg maar of ik lieg, vroeg vrouw Ploegers.

- Twee keer maar, zei Coba.

- Een keer is genoeg, sprak de wijze klokkenmaker, het pad der zonde is glibberig. Zooiets deed mijn neef Barend nou niet.

- Het kwaad straft zichzelf. Denk maar eens aan Adam en Eva, predikte de buurvrouw, die via het glibberige pad der zonde in den bijbel aangeland was.

- Denk jij maar aan je eigen man, sprak de kruideniersvrouw bitter. Die is ook niet zonder een vlekje.

- In ieder geval brengt hij geen blikken poppen mee naar huis

en spreekt hij in mijn bijzijn niet over gemeene vrouwen, beet vrouw Ploegers haar toe.

Coba gaf geen antwoord, maar haar oogen schoten weder vol tranen.

- Beste menschen, sprak de klokkenmaker bemiddelend, wees toch verstandig en blijf kalm.

- Zoo gaat het als je goed voor de menschen bent, zeide vrouw Ploegers miskend.

- Betje schenkt dadelijk een kop koffie in en dan moeten wij eens zien wat wij kunnen doen, vervolgde de horlogemaker, alsof hij vrouw Ploegers goedheid met een kop koffie koninklijk beloond achtte. Wil ik je nu eens een goede raad geven? ging hij tot Coba verder. Begrijp nu eens goed, als ik nou in jouw plaats was, ging ik heel gewoon, precies zooals altijd, met hem om. Als hij thuis komt, zeg je, dag Jacob, dan geef je hem een zoen en dan doe je alsof er niets gebeurd is. Daarna geef je hem een lekker happie eten en dan laat je de kinderen iets aardigs doen, waarin hij plezier heeft; een liedje zingen of iets anders.

- Als hij thuis komt, gaat hij dadelijk naar zijn kamertje. Daar zit hij steeds. Hij kijkt naar zijn vrouw en kinderen niet om. Hij zit maar aldoor naar zijn pop te turen en zoo nu en dan bladert hij in dat boek met platen.

- Dan moet je er voor zorgen, dat al dat spul weg is als hij thuis komt. Hij mag niets meer vinden van ridders en zoo en berg vooral je messen en andere scherpe boel goed op.

- Wij wonen vlak naast elkaar, onderbrak vrouw Ploegers huiverend.

- En zou je denken, buurman, vroeg Coba hoopvol, zou je denken dat dat helpt?

- Beslist, sprak de grijsaard met overtuiging, als je de oorzaak wegneemt, geneest de ziekte vanzelf. De oorzaken wegnemen, daarin zit het heele geheim van het doktersvak en dat doe je als horlogemaker ook. Betje, schenk nog eens in.

XIV.

Nadat hij zijn paardje betaald en in ontvangst genomen had, geraakte graaf Arie in een betrekkelijk onbelangrijken tweestrijd over de kwestie, of hij op zijn ros zou gaan zitten of er naast zou blijven loopen. Rijden was het meest aangename en gemakkelijke, maar daar het dier ongezadeld was en de graaf bovendien niet wist of hij in een paar honderd jaar zijn vaardigheid in het berijden van wilde paarden niet een beetje verleerd zou hebben, besloot hij den weg naar zijn huis te voet af te leggen. Tegen het vallen van den avond kwam hij daar aan en de buurtgenooten, die door vrouw Ploegers breedvoerig waren ingelicht, verzamelden zich voor zijn winkel, om getuige van zijn glorievollen intocht te zijn. Tot groote vreugde en verbazing der omstanders, bracht de graaf zijn paard dadelijk in den winkel, waar hij het aan den slinger van den koffiemolen vastbond. Coba kwam naar voren en, den raad van den horlogemaker opvolgend, deed zij alsof het paard altijd al in den winkel gestaan had, streelde het dier en gaf haar man toen een stevigen zoen.

- Kom maar gauw binnen Jacob, zei ze, het eten is klaar.

- Je vergeet je stand, sprak de graaf, men geeft zijn meerderen geen zoen. Het eten kan in de ridderzaal worden neergezet en geef mijn paard ook een beetje haver.

Nadat hij deze orders gegeven had, betrad de graaf de huiskamer, waar de kinderen, hem eveneens volgens aanwijzing van den klokkenmaker, met een liedje ontvingen. De graaf bleef even voor de beide minstreelen staan, tastte in zijn vestzak en gaf hen ieder een dubbeltje. Toen vervolgde hij den weg naar zijn heiligdom. Hij draaide het electrische licht aan en dadelijk daarop knipte hij het weer uit. Hij had iets ontzettends gezien! Het moest zinsbegoocheling geweest zijn, want het was ondenkbaar, dat alles wat

hij zooeven gezien had, werkelijkheid zou zijn. De ridderzaal bleek geheel veranderd te zijn en zag er nu weer uit als het opkamertje, waarin de kruidenier Jacob Joris des zomers thee met zijn vrouw dronk. Voor den tweeden keer ontstak graaf Arie het licht en thans kon hij zich er van overtuigen, dat zijn oogen hem zooeven niet bedrogen hadden. Hij verschoof de tafel, maakte de deuren van het penantkastje open en zag dat het linnengoed in mooie, rechte stapeltjes weider op zijn plaats lag. Alsof het kastje een kluis was, waarin hij verwacht had schatten te zullen vinden, klapte hij teleurgesteld de deurtjes dicht en zette zich, met zijn hand onder zijn hoofd, op zijn rustbank tot nadenken. Hij stond voor een geheimzinnig raadsel. Dat alles op zijn oorspronkelijke plaats teruggekeerd was - hoewel de hemel mocht weten op welke wijze dit geschied was - hield hem minder bezig dan het feit, dat zijn kostbare bezittingen spoorloos verdwenen waren. Een ding stond voor den graaf echter als een paal boven water: er waren in dit huis ontzichtbare machten aan het werk, die hem vijandig gezind waren. Vroeger, toen hij nog kruidenier was, had hij dit reeds waargenomen, maar er geen aandacht aan geschonken, omdat hij toen in allerlei onbelangrijke aangelegenheden gedwarsboomd was geworden. Thans echter, nu men hem in zijn waardigheid van slotheer ging aantasten, zou hij dit gekuip op staanden voet den kop indrukken. Hij besloot zijn huisbewaarster het allereerst te ondervragen. Hij riep ‘mensch!’, waarop Coba met een bord dampende hutspot in de deuropening verscheen.

- Zet dat eten op tafel neer. Vertel mij eens, vroeg de graaf, met zijn handen een gebaar om zich heen makend alsof hij in de lucht wilde zwemmen, vertel mij eens, wat is hier gebeurd toen ik weg was?

Vrouw Joris, die zich de raadgeving van den klokkenmaker herinnerde, deed alsof zij niet in een ridderzaal, doch in haar eigen opkamertje was en nam op het hoekje van een stoelzitting plaats. Zij vond Jacob's stem tamelijk gewoon en het feit dat hij zich van de verandering die met de kamer had plaats gevonden, weinig scheen aan te trekken, gaf haar hoop. Ook het paard, dat nog steeds in den winkel stond, was misschien geen slecht voorteeken van het terugkeeren van zijn verstand, daar het best mogelijk was,

dat hij de kruidenierswaren in het vervolg met paard en kar zou willen rondbrengen. Als alles maar weer worden kon zooals vroeger; haar oude Jacob. Als zij daaraan dacht, werd zij verdrietig van blijdschap, vooral nu zij zag, dat haar man werkelijk weer een beetje de oude was.

- Vertel mij eerlijk, hernam de graaf rustig, wat is hier gebeurd terwijl ik weg was. Denk er wel om, dat ik waarheid beloonen en leugen straffen zal.

Nu hij zoo kalm en ernstig en gewoon met haar sprak, voelde vrouw Joris een groote twijfel in zich opkomen. Als zij nu den raad van Klopmeyer opvolgde en er omheen draaide, deed alsof zij van niets wist, zou hij alles waarschijnlijk begrijpen en dan zou er zeker een nieuwe uitbarsting komen. Maar als zij hem de waarheid vertelde, zou er wellicht ook iets vreeselijks gebeuren. Zij kon geen woord uitbrengen en keek haar man smeekend aan, in de hoop dat hij thans, nu hij zooveel beter was, iets van haar verdriet zou begrijpen en haar zeggen zou dat zij hem geen opheldering behoefde te geven. Zij wilde wel opstaan, hem op zijn lief, arm gezicht zoenen en alles in zijn oor fluisteren. Zij wilde hem graag beloven, dat zij het kamertje weer precies zoo zou inrichten als hij het gemaakt had, dat zij alles wat hij verlangde wilde doen, als hij haar alleen maar kon begrijpen en weer bij haar terug wilde komen. Zijn pop kon hij terug krijgen en de zaak mocht hij ook verkoopen, hij mocht alles verkoopen, als hij maar weer gewoon Coba tegen haar wilde zeggen en, zooals vroeger, aan tafel kwam eten en koffie drinken. Maar terwijl zij, stom van bange onzekerheid, in zijn oude oogen keek, zag zij zijn blik veranderen, zag zij hem opeens een ander worden, een vreemde, die haar aankeek met oogen die ver weg en onbewegelijk waren. Het oude bekende, dat de jaren op zijn gezicht hadden gebracht in rimpels en groefjes, gleed weg en zijn hoofd verstarde tot een gespannen masker, dat op een doodskop geleek. Het vretend verdriet der wanhoop, dat den heelen dag om haar heen geweest was, keerde opeens terug. Het nam alles weg, het maakte de lamp donker en de kamer koud, het maakte een groot, diep en donker gat voor haar oogen. Alles ging verdwijnen in dat kille gat, alles ging weg, ergens heen, naar iets vreeselijks, waarvan het nooit meer terug zou keeren. Haar Jacob

ging weg, voor altijd. Zij keek hem aan door haar tranen en zij zag hem klein worden, als een kind, een hulpeloos, klein kind, dat zij helpen moest. Hij kon er niets aan doen dat hij zoo was, er stond iets onzichtbaars achter hem, dat hem klein maakte, dat hem greep en hem mee zou nemen, weg, voor altijd.

- Jacob, kleine Jacob, riep zij. Van ons ben je, wij zijn niet bang voor je andere gezicht. Kom maar hier.

Zij stond op, omklemde hem met haar sterke, beschermende armen en zoende hem op zijn oogen. Hij worstelde in haar greep, maar zij hield hem wanhopig vast, alsof zij om zijn lichaam met dien vreeselijken, onzichtbaren vijand moest vechten.

- Wijf! riep hij. En hij beet zijn tanden in haar dikke, hatelijke armen. Hij vocht voor zijn vrijheid, voor zijn leven, hij moest zich bevrijden uit dien greep van het monster, dat hem overweldigd had.

Maar de vrouw voelde de pijn van zijn beeten niet. Zij drukte hem vast tegen zich aan, begrijpend dat alles verloren zou zijn, als hij in dezen toestand van razernij er in slagen zou zich te bevrijden.

- Jacob, hijgde zij, toe nou, kijk maar, ik ben het. Wees maar stil.
- Wellust, riep de graaf, je vleesch stinkt. Het vet druipt van je leden.
- Stil nou, huilde ze, als je stil bent, zal ik een schoon schort voor doen.
- Ik roep de hulp in, de groote hulp. Het vuur zal je verbranden, kreunde de graaf met verstikte stem.

Toen kwam kleine Fientje binnen. Den lepel, dien zij rechtop in haar hand hield, liet zij vallen. Zij kromde de dunne kindervingers in hevige vrees en begon luid te huilen. Klein, vernietigd menschje, stond zij roerloos op haar plaats, die zij niet verlaten durfde en alleen haar vingertjes bewogen zich krampachtig, in machteloos grijpgebaar.

- Moedertje, snikte zij.

De vrouw liet den man, wiens tegenstand gebroken scheen, los en drukte het kind zacht tegen zich aan. Jacob staarde hen aan met oogen waaruit alle begrijpen verdwenen was en zich tot het kind voorover buigend, begon hij te lachen.

- Satanskind, riep hij.

- Ik doe niks pappie, huilde Fientje bang en zij verborg zich achter den boezelaar van haar moeder.

- Waar is mijn harnas?, vroeg de man en hij bracht zijn groote wilde oogen vlak voor het kindergezicht.

Fientje begreep dat hij de groote pop bedoelde, die moeder dien middag onder het bed had verstopt. Maar dat had zij niet gedaan en zij begreep niet waarom men zoo boos op haar was. En snikkend stamelde zij, dat de pop in de kamer onder het bed lag.

De graaf lachte tevreden.

- Er bestaat nog gerechtigheid, zei hij.

Toen ging hij naar de kamer en bracht het harnas te voorschijn. Kleine Jaapje, die juist zijn avondpap op had, ging er op zijn knieën bij liggen en bekeek lachend de mooie pop van zijn vader. En terwijl de graaf zijn kostbaar bezit naar den winkel bracht, begon Jaapje van pret te dansen en muziek op zijn mondorgel te maken.

Voor den winkel verdrong zich een dichte menigte nieuwsgierigen. De menschen wezen elkaar lachende op het paard, dat nog steeds rustig zijn lot bij den koffiemolen afwachtte en inmiddels iets gedaan had, wat paarden niet geleerd behoeft te worden. Graaf Arie bond zijn harnas en zijn portret, zoo goed als het ging, op den rug van zijn ros, welke verrichtingen aandachtig werden gevolgd door den muziekmakenden kruidenierszoon.

- Vaarwel, sprak de graaf tot den koffiemolen.

Toen opende hij de deur en trad met zijn paard naar buiten, waar de menigte hem lachend en joelend ontving. Graaf Arie sloeg echter geen acht op dit lawaai, dat hij voor een geestdriftige hulde-betuiging hield. Hij nam zijn paard bij het touw en, gevolgd door een troep straatjongens, verliet hij de nauwe straat, waarin zijn feest der ellende was begonnen.

In het opkamertje huilde Coba, met haar handen op het hoofd van haar kind.

- Pappie heeft zoo'n hoofdpijn, snikte zij.

- Arme pappie, zei het kind.

De vrouw in het kindje begreep iets en zij sloeg de armpjes om den hals van haar moeder en gaf haar een zoen.

Jaapje maakte in den winkel muziek en stak zijn tong uit tegen de menschen, die door de ramen naar binnen gluurden.

XV.

Graaf Arie begaf zich regelrecht naar zijn vriend Frans. De schilder was op zijn atelier en daar de graaf onmogelijk met zijn paard boven kon komen, ging meneer Frans, die nog wat geld van zijn vriend ontvangen moest, naar beneden. In gloedvolle woorden en gebeeldhouwde uitdrukkingen, vertelde de graaf wat hij zooeven ondervonden had. Zuigend aan zijn sigaret, luisterde de kunstenaar aandachtig en herhaalde malen schudde hij begrijpend het hoofd.

- Ja, antwoordde hij tenslotte, het is heel eigenaardig, maar toch is zooiets in de geschiedenis al meer voorgekomen. Heb je De man met ijzeren ziel gelezen? Niet? In dat boek komt ook zooiets voor. De man met de ijzeren ziel had ook dingen die hem het dierbaarst waren nog niet geheel betaald en daarom had hij er geen macht over en werden die zaken hem herhaaldelijk ontroofd, totdat hij alles tot op de laatste cent betaald had.

- En toen?

- Daarna had hij natuurlijk rust. Nu moet je volstrekt niet denken, dat ik dat voorbeeld aanhaal, omdat jij mij nog geld van het harnas schuldig bent. In de geschiedenis komen echter veel van deze gevallen voor.

- Merkwaardig, vond de graaf. Ik dacht het al half en half dat er iets tusschen zat. Ik zal je meteen maar even betalen. Maar, zie je, vervolgde graaf Arie, nu zoek ik een gastvrij onderdak en mijn paard moet ook slapen.

- Zoo'n paard kan geen trappen klimmen, oordeelde de schilder.

- Jammer genoeg, vond de graaf, maar ik kan hem ergens stallen.

- Dat is zoo, maar dan blijf jij nog over.

- Ik kan wel trappen klimmen, zei de graaf.

- Goed, maar bij mij gaat het niet. Ik moet hard werken aan de decor-ontwerpen voor een historische film, die in de hoofdstad zal worden opgenomen.

- Ik weet raad, hernam graaf Arie. Gravin Lea, zij zal mij met open armen ontvangen.

- Bij Loes, riep de schilder, wat voer je toch steeds bij Loes uit? Neen, vervolgde hij, ineens actief en hulpvaardig, ik weet een veel betere oplossing. Ga maar mee: ik zal je onderdak verschaffen. Jij moet in een passende omgeving verblijf houden. Kom maar, ik zal je bij graaf Harry brengen.

Graaf Arie had tegen dit voorstel geen enkel bezwaar en na een wandeling van een klein half uur, kwamen zij bij het atelier van den beeldhouwer aan: een verbouwde schuur van een boerderij, die op een open stuk weiland lag, omgeven door hooge, nieuwe huizen van een buitenwijk. De achterkant dezer huizen vertoonde merkwaardig veel overeenkomst met een enorm konijnenhok, dat verdeeld was in talrijke vakken. In het meerendeel dezer vakken brandde licht en alle lichtjes hadden verschillende kleuren. In een dezer verlichte traliehokken woonde een wezen, dat de treurige kunst verstond, het leed van zijn eenzaam konijnenbestaan op een cornet à piston uit te jammeren. Juist sloeg dit lijdend fanfarecorpslid een erbarmelijke jammerklacht, die genoemd was naar de golven eener Europeesche rivier, den ether in, toen graaf Arie met zijn vriend en paard het modderige erf van de boerderij betrad. Het geoefende oor van den graaf herkende dadelijk het bazuingeschal van den heraut en hij verwachtte niet anders, dan dat de beide staldeuren, die hij voor poortdeuren aanzag, dadelijk geopend zouden worden.

Uit een ander konijnenhok gorgelde een blikken radiostem de ruimte in en graaf Arie ving uit deze pruttelende geluidgolf de woorden ‘de geest der vaderen’ op.

- Merkwaardig, mompelde hij en toen blies de lijdende trompetter den geest der vaderen weder weg.

- Hier heen, riep meneer Frans, in de zwarte schaduw van een schuur verdwijnend.

- Een burcht heeft maar één ingang, vond de graaf, eerst moeten wij de brug over.

- Dat is best, klonk de stem van den schilder, maar waar jij loopt is een mestkuil. Kom hier heen.

Meneer Frans trok een deur open en een breede, blauw-witte lichtbaan viel in de duisternis. Toen de graaf, den schilder volgend, eveneens door de deuropening binnentrad, stond zijn vriend, druk gebarend en fluisterend met Harry, den beeldhouwer, te praten. Deze schudde aandachtig-glimlachend het hoofd, maar hij brak het gesprek af, toen hij den graaf zag binnentreden en kwam met uitgestoken handen op hem af.

- Welkom, edele broeder, riep hij. Welkom binnen de muren van mijn kasteel, en hij reikte den graaf een hand die van leder en ijzer gemaakt scheen te zijn. Het lot is ons gunstig, ging hij verder, welkom, voeder der menschheid.

De graaf was ontdaan door deze allerhartelijkste ontvangst. Thans zag hij duidelijk, dat graaf Harry een geboren edelman was.

- De heraut heeft mijn komst reeds vanaf den trans verkondigd, sprak graaf Arie goedkeurend.

- De hemel zegene onze Donauweller, antwoordde graaf Harry, op een goeien dag scheuren zijn longen nog eens. En nu kom je bij ons slapen, graaf Arie?

- Een eenzaam man zoekt gastvrijheid onder dit dak.

- Best, antwoordde de beeldhouwer, gastvrijheid is hier te vinden, maar meer ook niet. Heeft de graaf wellicht een hammetje bij zich of een stukje gekookt spek?

- Ik ben zonder leeftocht op reis gegaan.

- Helaas, antwoordde de burchtheer, ik ben thuis, zonder hetzelfde: onze gravelijke lamp hangt bedenkelijk voorover. Er woont echter een prima en zeer nette slager op het pleintje; zijn geurige winkel is nog wel open en vlak naast hem woont een man die bijziende is en sigaretten verkoopt. Met tien gulden verricht men wonderen in mijn graafschap. Als mijn vriend de graaf mij even dit bedrag leenen wil? Mijn vrouw is uit, zij heeft de sleutels van de kluis mee.

Graaf Arie nam het verlangde tientje, waarmede wonderen verricht zouden worden, uit een portefeuille, waarin zich, tot groote

voldoening van den burchtheer, nog een groot aantal van deze kostbare papiertjes bevond.

- Beste vriend Frans, sprak de beeldhouwer, den schilder het geld overhandigend, ik weet het, de nacht is donker, maar doe je plicht. Ik heb geen schoenen, anders ging ik zelf. Een half pond leverworst met truffels, een onsje thee en een doos goeie sigaretten. Ga, en dat de hemel je behoede. Let op den mestkuil.

Nadat de schilder was heengegaan, liet de gastheer zijn bezoeker de ridderzaal zien. Op een paar met gips en klei bedekte drievoeten, stonden eenige half voltooide stukken boetseer- en beeldhouwwerk. Enkele kleipoppen waren met grauwe, natte doeken omwikkeld en zagen er een beetje uit als mummiën in wording. Het geheel maakte op graaf Arie een beetje griezeligen indruk, maar niettemin vond hij alles heel interessant. Ook de echte schouw, met open vuur en gebeeldhouwde pilasters, had zijn volle belangstelling. De groote steenen poppen en de met lappen omwikkelde figuren, brachten hem op de gedachte dat graaf Harry een soort spook- of wraakridder moest zijn. Hij keek hem eens van terzijde aan, doch de edelman, zooals hij daar stond in hemdsmouwen en op touwsloffen, met een wijden broek, welke door middel van een stuk touw werd opgehouden, maakte volstrekt geen spookachtigen indruk.

- Wat zeg je van de zaak hier, collega?, vroeg de gastheer.

- Een prachtige ridderzaal, antwoordde graaf Arie. Maar waarom staan die halve, witte menschen hier?

- Halve voorouders en ook een paar lui die ik in mijn vrijen tijd overwonnen heb, antwoordde graaf Harry.

- Vijanden dus, sprak de graaf. Een ridder geeft zijn vijanden anders een eerlijke begrafenis.

- Geen zorg, makker; daarvoor zorgt de kritiek wel.

- Die kritiek mag wel voortmaken, hernam de graaf met een onrustigen blik op een groot, omwikkeld lijk. Met den dood valt niet te spotten.

- Dat zal ik ook wel uit mijn adellijk hart laten, vriend graaf. Maar ga nu mee naar binnen, dan gaan wij een uurtje gezellig praten en een sneedje brood eten.

- Mijn paard staat nog op het slotplein.

- De boer kan het in den stal zetten, ik bedoel de tentcommandant.

- En het harnas en mijn portret?

- Die zetten we in de ridderzaal.

Geheel naar wensch van graaf Arie, werd alles in orde gebracht en toen gingen zij in het kleine kamertje naast het atelier zitten. Juist toen graaf Harry het licht aangedraaid had, kwam meneer Frans terug met de gravin en een stuk leverworst.

- Gereed tot den aanval, riep de beeldhouwer, een groot broodmes grijpend.

Graaf Arie sprong overeind en zocht iets dat op een wapen geleek, greep een koekenpan en dit trefzekere wapen hief hij dreigend op.

- Te wapen!, riep hij en zijn oog bliksemde als een fietslantaarn in een donker steegje.

- Man, je gooit mijn souper in duigen!, riep de burchtheer.

- Mijn vrienden kunnen op mij bouwen als op een rots, sprak de graaf.

- Best; maar zet dien knots even op het oliestel. Vanavond vechten wij niet.

- Ik voel de aanwezigheid van vijanden, hernam de graaf, vol strijdlust een blik op de gesloten atelierdeur werpend.

- Goed, maar ik ruik leverworst en die gaat voor. Met een leege maag kun je niet vechten.

- Als het moet, vecht ik zonder eten en drinken een week door.

- Hier, eet op, riep de beeldhouwer en duwde den graaf een met leverworst besmeerde boterham onder zijn neus.

Nadat men gegeten had, vertelde meneer Frans bizonderheden over het werk dat men hem opgedragen had. De opdracht betrof een aantal decorontwerpen voor een groote, historische film, die binnenkort in de hoofdstad zou worden opgenomen. Er moesten burchten en gevangenissen, oude muren en ruïnen worden gemaakt en alles zou er moeten uitzien alsof het echt was. Graaf Arie luisterde aandachtig, maar zijn bewondering voor den schilder vloeide over, als bierschuim over den rand van een te vol glas, toen deze met een paar houtskoollijnen heel vlug een kasteel met kanteelen en tinnen op den witten muur tooverde. Toen het tijd was om te

gaan slapen, verwijlde graaf Arie's geest nog steeds in het wonderland, dat de schilder voor hem geschapen had. Nadat de anderen opgestaan waren, bleef hij nog bij de tafel zitten, zijn blik strak op het houtskoolkasteel gericht, waaruit hij kleurige ridderscharen te voorschijn liet treden en dat hij belegerde met katapulten en stormrammen. De belegering van het kasteel schonk hem onuitsprekelijke voldoening. De tafel met leege kopjes en etensresten, herschiep hij in een groot veld, waarop zijn leger de tenten had opgeslagen. Hij maakte katapulten van een paar reepjes sigaren-kistjeshout, welke hij als een wipplankje op den rand van de tafel legde. Als hij zijn katapult richtte en op het uitstekende stuk van het plankje sloeg, vloog het broodballetje, dat hij voor projectiel gebruikte, netjes naar het kasteel toe, waar het groote verwoestingen aanrichtte. Graaf Arie wist dat het maar een onschuldig spel was en dat met broodkogels geen kasteel veroverd kon worden, maar hij ging geheel in zijn spel op.

Zijn gastvrouw, die met haar man meneer Frans uitgeleide gedaan had, kwam zeggen dat het tijd was om te gaan slapen en dat zijn bed gereed was. Graaf Arie volgde haar naar de ridderzaal en zag tot zijn verwondering dat men daar op een rustbank zijn bed gespreid had. Dit was de graaf, die niet veel voelde voor een zwijgend gezelschap van omwikkelde vijanden en voorouders, niet bizonder aangenaam. Niet zonder angst vroeg hij zich af, hoe die wezens er in het duister zouden uitzien en of er in het holst van den nacht een beetje beweging in zou komen. Als er werkelijk iets gebeuren mocht, zou hij weinig kunnen uitrichten, daar hun overmacht verpletterend was, hoewel het aan den anderen kant weer een groot voordeel was, dat geen der wezens beenen had en zij hem dus zeer moeilijk zouden kunnen naderen. Teneinde echter op alle gebeurtenissen voorbereid te zijn, nam hij een ouden bezem die in een hoek stond en zette dezen aan het hoofdeinde van zijn bed neer. Op deze wijze zou hij in ieder geval niet volkomen weerloos zijn en deze gedachte gaf hem, naast de aanwezigheid van het harnas, dat graaf Harry in het midden van de ridderzaal had neergezet, een gevoel van betrekkelijke veiligheid.

- Wel te rusten, zei graaf Harry, en als je het soms niet warm genoeg hebben mocht, laat je de kaars maar branden. Toen draaide

hij de groote lamp uit en verdween in het zijkamertje. Graaf Arie was alleen, alleen in de groote, holle ridderzaal, die ten deele zeer wankel verlicht werd door het kaarsvlammetje, dat wiegend brandde in het schoteltje, dat op een stoel naast het bed stond. Half ontkleed legde graaf Arie zich op zijn sponde neer. Hij trok de dekens tot aan zijn kin op en bleef, op zijn rug liggend, luisteren naar de schaarsche en verwijderde geluiden die tot hem doordrongen. Eerst twee doffe slagen, die, hij hoorde het duidelijk, afkomstig waren van de vallende schoenen van den burchtheer. Daarna het korte knakje van den lichtafsluiter en het kraken van het bed. En toen suisde de stilte door de groote, donkere ridderzaal. Hij hoorde het kloppen van zijn bloed in zijn ooren en tusschen elken slag ruischte de stilte, als een lied zonder einde. Zijn oogen gewenden aan de duisternis en zij begonnen omtrekken te geven aan alle vage, grauwe vormen die in de zwarte diepte zichtbaar werden. De witte voorouder zonder armen, die het dichtst bij zijn bed stond, begon er uit te zien als een groote apothekersflesch met oogen en een hoogen hoed op en die hooge hoed was de kurk. Terwijl hij er naar bleef kijken, veranderde de flesch in een soort suikerbrood dat er uit zag als een wit lijk, dat overeind gezet was. Graaf Arie vond het griezelig dat hij nu aan lijken denken moest, want nu hij hiermede begonnen was, moest hij voortdurend doode menschen blijven zien. Eerst een grauw lijk, dat, in het midden van het atelier, rechtop in een doodkist stond, daarna een geel, glimmend lijk met geopende oogen. Hij kon er niet mee ophouden en draaide zijn hoofd naar den wand om niets meer te zien. Het witte pleisterwerk van den muur was oud, vol barsten en hobbels, welke met stof bedekt waren. Een lange, kromme barst was precies een draak, met den kop van een schelvisch. Daaronder was een zeilschip met een mast, dat er een beetje uitzag als het schip van den Vliegenden Hollander. De Vliegende Hollander was het schip des doods, dat met de lijken van zeelieden bemand, de wateren der wereldzeeën doorkliefde. De zeilen klapperden, hoewel er geen wind was en hoog boven den mast zweefde een aasvogel, die den kop van een schelvisch had. Een roestige spijker, waaraan een stuk schoenveter hing, vormde met zijn eigen schaduw en een diepen barst een groot kruis. Christus was met spijkers aan het kruis geslagen en naast hem

hingen twee moordenaars. Dat was op Golgotha, mompelde de graaf en ging met zijn oogen dicht weer op zijn rug liggen.

Hij moest eens goed over zijn toestand en zijn toekomst nadenken. Hij was nu vrij en thans moest hij een begin met iets gaan maken. Vóór alles, overdacht hij, moet ik mij gedragen als een man. Ik moet de wereld toonen wie ik ben. De menschen zullen mij weerstaan of zij zullen mij hoonen. Goed, dan zal ik ze toonen wie ik ben. Zij hebben Jezus ook weerstaan, maar Jezus werd verraden met een zoen en hij stierf op Golgotha. Ze hebben spijkers door zijn handen geslagen en gal in zijn mond gestopt. Dat was gemeen, want hij was weerloos en een ridder kwelt zijn overwonnen vijanden niet. Later hebben de ridders het weer een beetje goed gemaakt: toen hebben zij kruistochten gehouden en heilige oorlogen gevoerd. Dat was heel goed van die ridders: ik zal ook zoo'n kruistocht gaan houden. Ik zal edelen oproepen, om een reis te maken naar Jeruzalem. Het zal prachtig worden. Allen die meegaan moeten een gouden kruis op hun borst dragen en als ze terug komen, zullen ze vrij zijn. Dan moeten wij de verdrukten helpen en de armen steunen. Het zal moeilijk zijn, want de meeste menschen zullen het niet goed begrijpen. Eerst moet ik volgelingen hebben, veel ridders van barmhartigheid. Voorloopig ben ik feitelijk nog de eenige ridder, maar ik zal de wereld toonen wie ik ben.

Eerst maken wij alle menschen vrij. De arbeiders komen uit de fabrieken, dan wasschen zij zich, zij trekken schoon goed aan en Zondagsche kleeren en daarna komen zij bij ons. Dan wordt schele Gerrit, die op een prins lijkt, maar die met tering in zijn borst in de machinefabriek werkt, vrijgemaakt en wij nemen hem mee naar een warm land waar de zon schijnt en geven hem daar een paleis. De gevangenissen worden geopend en overal worden vlaggen opgehangen. Dan zullen de menschen dansen in de straten, zij zullen vuurwerk afsteken en hoeden met gekleurd papier dragen en zingen. Er kijkt niemand meer kwaad in de wereld en de zieken zijn gezond geworden. Overal hangen gekleurde lichtjes aan de huizen en als de stoet van witte kruisridders voorbij trekt, wuiven de menschen met zakdoeken uit de vensters van hun woningen.

Gezeten op een wit paard, dat de wapens van zijn geslacht op

een rijk geborduurd kleed draagt, rijdt graaf Arie aan het hoofd van een onafzienbaren ridderstoet. De lansen, waaraan driehoekige vlaggetjes gebonden zijn, die in goud het merk dragen van een groote koekfabriek, schitteren in het zonlicht. De herauten blazen met bolle wangen op lange bazuinen en de ridders zingen de melodie mee, met twee woorden: net port. Langs een breeden landweg, die slingert door een heide, waarin oorlogsschepen varen met groote kanonnen er op, bereikt de kleurige ridderstoet een groot en donker woud. Hier nemen de edelen afscheid van hun vrouwen en kinderen en graaf Arie neemt Jaapje en Fientje even bij zich op het paard. De kinderen huilen en geven hem een zoen, door het vizier van zijn helm heen. Gravin Lea drukt zich aan zijn borst en zij maakt een deuk in zijn harnas, dat knapt als het deksel van een koektrommel. Dan komt er een reiziger op een fiets aan, hij heeft bloote voeten met gespleten hoeven. Hij maakt zijn tasch open, welke er uit ziet als een doodkist en die volgepropt is met worsten en penseelen. Als hij deze er uit haalt, zijn het slangen met schelvisch-koppen. Alle ridders koopen iets van hem. Gravin Lea weent nog steeds, zij zegt, mijn graaf ben je, en dan maken alle ridders een buiging met een zilveren lepel in hun hand.

- Er is een moord gebeurd!, roept iemand plotseling heel hard in zijn oor en als graaf Arie verschrikt omkijkt, ziet hij dat hij geheel alleen in het donkere woud staat. De boomen zijn groote, levende dingen, zonder beenen, en zij buigen zich voorover om hem iets in zijn oor te fluisteren. Zóó dicht komen de boomen om hem heen staan, dat hij zijn zwaard moet trekken om hen op een afstand te houden. Maar één witte boom, met een hoofd als een apothekersfleschje met oogen, komt heel dicht bij hem. Het is een gedrochtelijke boom, zonder armen, die middenin een donkere ridderzaal groeit. Het is heelemaal geen boom, maar een witte duivel, zonder beenen, die op zijn buik huppelt als een musch. Er komen nog meer duivels zonder armen en beenen op hem af, zij naderen zijn bed en willen hem bijten met hun grijnzende bekken. Zij buigen zich voorover en gaan zijn ooren afhappen. De heele ridderzaal is vol gedrochten zonder armen en beenen en in hun midden staat de glimmende, koperen duivel, die hun aanvoerder is. Zijn metalen arm gaat langzaam omhoog en zijn roerlooze vinger

wijst naar graaf Arie, die weerloos op zijn bed ligt. Het angstzweet parelt op zijn voorhoofd en zijn handen ballen zich krampachtig tot vuisten. Heel langzaam nadert de vreeselijke stoet. Telkens als de koperen ridder zijn vinger opsteekt, maken de gedrochten gelijktijdig een sprong.

Graaf Arie herinnert zich op het laatste oogenblik den bezem, dien hij, toen hij zich ter ruste begaf, aan het hoofdeinde van zijn bed heeft neergezet. Hij richt zich op en grijpt snel zijn vreeselijk wapen. Ontzet deinzen de gedrochten achteruit en verdwijnen in de duisternis. Maar de koperen ridder blijft staan en trekt langzaam zijn zwaard. Op dit oogenblik heeft graaf Arie gewacht.

- Te wapen!, schreeuwt hij en hij stort zich met gevelde lans in den strijd. Zijn wapen dringt den glimmenden vijand diep in de borst. Hij wankelt en valt met een slag ter aarde. Deze overwinning geeft graaf Arie nieuwen moed. Hij begint links en rechts om zich heen te slaan en vernietigt alles wat onder het bereik van zijn vreeselijk wapen komt. Met een doffen plof, alsof zij van natte klei gemaakt zijn, smakken de omwikkelde vijanden ter aarde en de witte voorouders, die van hun voetstukken geslagen worden, vallen stuk op den harden, cementen vloer. Graaf Arie vecht als een heel regiment lansknechten. Zijn lans breekt op den harden steenen kop van een gedrocht, maar hij zet den strijd met het overblijvende stuk voort.

Er sneuvelen nog twee emmers, een kachel en een stopflesch, voordat graaf Harry, door het helsche leven gewekt, op het tooneel van den strijd verschijnt. Hij laat de zon in de ridderzaal schijnen en ontwringt den graaf zijn wapen.

- Eindelijk, hijgt de held en veegt met zijn handpalm zijn bezweet voorhoofd af, eindelijk hulp.

- Kerel, roept de graaf, je maakt hier een ruïne. Je hoort in een gekkenhuis.

- Ja, zegt graaf Arie, mijn eigen harnas had die duivelsche kerel aangetrokken. Gelukkig dat jij gekomen bent. Ik heb er over nagedacht en nu moet je morgen maar meteen mee naar het heilige land. Laten wij nu eerst de lijken wegbrengen.

- Maar man, je ziet toch wel dat je al mijn werk vernield hebt?

- Duivelswerk, antwoordt de graaf, ik weet beter. Wees blij

dat het weg is. Ik verzeker je dat het mij moeite genoeg gekost heeft.

- Maar wie betaalt mij de schade?

- Dit verlies is winst. En als je geld hebben moet, haal het dan maar uit mijn binnenzak. Ik heb dorst, ik moet een kan wijn hebben, of water.

De bibliotheek van zijn gastheer, die uit een stuk of twintig boeken bestond, was geheel ter beschikking van graaf Arie. Den eersten dag van zijn verblijf op het kasteel, besteedde de graaf grootendeels met het doorbladeren van deze werken, waarvan de meeste voor hem onleesbaar waren. Hij bekeek de plaatjes in een Duitsche levensbeschrijving van Goethe en kwam tenslotte in Dante's hel terecht en meer in het bizonder in dat gedeelte, waarin de hellepijnigingen aanschouwelijk door Doré waren voorgesteld. Nooit had de graaf geweten, dat er zooiets vreeselijks kon bestaan en hij dankte er de voorzienigheid voor dat hij, als straf voor de euveldaden uit zijn vorige leven, niet in een ketel met gekookte menschen, maar op aarde in een kruidenierswinkel was terecht gekomen. Hij wijdde ook zijn aandacht aan een werk over astronomie en hij luisterde in stomme verbazing toen graaf Harry hem vertelde, dat de korte afstand tusschen twee puntjes op de zwarte hemelkaart, minstens duizend dagen hardloopen aan één stuk was.

Na het middagmaal, maakte hij een wandeling naar gravin Lea en bij haar op de kamer trof hij meneer Frans. De schilder zat in zijn overhemd en daar het dien dag volstrekt niet warm was, trof dit den graaf onaangenaam. Hij vond het ongepast dat iemand half gekleed bij zijn vrouw op visite kwam en hij deed geen moeite om zijn misnoegen te verbergen. Loes, die dadelijk zag dat er iets niet met hem in orde was, gaf hem met een hartelijken zoen zijn goed humeur een weinig terug. Toch kon de graaf niet nalaten een aanmerking op het gedrag van meneer Frans te maken.

- U moet een jas aantrekken, adviseerde hij, dat staat veel netter als men bij dames is.

- Werkelijk, vroeg meneer Frans geprikkeld, die den kus welke de graaf gekregen had, niet vergeten kon.

- Het hoort niet, zei de graaf.

- Ik heb nog nooit behoefte gevoeld, om bij een kruidenier les in wellevendheid te nemen, sprak de schilder driftig. Je kunt je praatjes dus voor je houden.

- Goed, riep de graaf, maar ik wil niet dat iemand bij mijn vrouw in zijn overhemd op visite komt.

- Joris, je drijft de comedie te ver. Dat moet uit zijn, begrijp je? Ik zal je eens iets anders vertellen. Ik heb er al lang genoeg van, dat jij altijd hier bij Loes op de kamer zit.

- Kom nou, Frans, lachte Loes, gebruik je verstand.

- Dat gebruik ik en daarom zeg ik je, dat het uit moet zijn.

- Hij is jaloersch!, lachte Loes.

- En met reden, vervolgde de schilder. Hij mag zoo gek doen als hij zelf verkiest, maar dat neemt niet weg, enfin, ik eisch dat hij zijn bezoeken hier staakt.

- En zooiets eisch ik ook, sprak de graaf streng.

- Kom, onderbrak Loes den twist, twee goede vrienden krijgen toch geen ruzie om zoo'n kleinigheid?

- Een kleinigheid, riep de graaf, noem jij een beleediging van ons huwelijk een kleinigheid? Zooiets is heel erg gemeen. Geef mij maar dadelijk een handschoen.

- Wat wil je daarmee doen?

- Een edelman laat zich niet beleedigen, zelfs niet door zijn besten vriend. Het is een schandaal. Geef mij een handschoen, dien zal ik hem even in zijn gezicht gooien. Het is uit, bij het vuur en het zwaard, dat moet gewroken worden.

De schilder barstte in een lach uit. Loes legde haar handen kalmeerend op graaf Arie's schouders en gaf Frans een wenk. De schilder stond op en kwam met uitgestoken hand naar den graaf toe.

- Vergeef mij, sprak hij, ik heb mij eerlijk vergist. Ik dacht dat wij nog steeds leefden in den tijd toen gravin Lea nog mijn vriendin Loes was, toen zij nog niet was teruggekeerd tot haar vroegeren man. Ik heb ongelijk gehad, graaf Arie. Hier is mijn hand.

De graaf glimlachte en drukte de hand van den schilder.

- Je bent een fideele vent, sprak de ridder. Je bekent dat het een vergissing van je geweest is en daarom vergeef ik je alles. Maar trek nu ook je jas aan.

Toen zij weder rustig naast elkaar aan het kleine tafeltje zaten, vertelde de graaf zijn vrienden iets van zijn plannen.

- Kijk eens, sprak hij vertrouwelijk, ik beschouw jullie als ingewijden en daarom kan ik gerust ronduit met jullie praten. In de eerste plaats moet er iets gebeuren.

- Juist, beaamde de schilder.

- Er moet heel veel gebeuren, vervolgde de graaf, aangemoedigd door den bijval van meneer Frans.

- Als je maar niet weer begint met oorlogmaken of andere gekke dingen, sprak de gravin bezorgd.

- Noem jij het bevrijden van de menschen een gek ding?, vroeg de graaf ernstig.

- Heelemaal niet, antwoordde de schilder.

- Is een kruistocht naar het heilige land een gek ding? Is het steunen van zwakken en het troosten van wanhopigen gek?, vroeg de graaf.

- Neen, sprak de schilder, dat is juist een mooi en ridderlijk werk.

- In orde, antwoordde de graaf. Het is ridderlijk, heel erg ridderlijk zelfs. Daarmee beginnen wij dus.

- Het is een heel moeilijk werk, vond meneer Frans. De graaf glimlachte.

- Het is heelemaal niet moeilijk voor iemand die met de goede, waarachtige wil bezield ist sprak hij. Eerst zal ik de wereld toonen wie ik ben en dan moet ik volgelingen hebben; ik heb heel wat ridders noodig die het met mij eens zijn.

- Die zul je moeilijk vinden.

- Dat denk je maar, antwoordde de graaf. Zij zijn talrijk als zandkorrels in de zee, alleen zie je ze niet. Je moet weten waaraan je de echte edellieden herkent. Ik zie bijvoorbeeld dadelijk of iemand in een vroeger leven een edelman geweest is.

- Ik bijvoorbeeld, sprak de schilder.

- Neen, jij niet, antwoordde de graaf. Jij was wel iets voornaams, een koopman of een chef van het een of andere met gouden banden om je arm, maar een ridder was je niet.

- Ik neem aan dat je gelijk hebt, sprak de schilder. Maar hoe weet je dat zoo precies?

- Ingevingen, van binnen, sprak de graaf, dat komt van het tweede gezicht. Weet je wie bijvoorbeeld een echte ridder is? De beeldhouwer, graaf Harry en schele Gerrit, die tering heeft en op de machinefabriek werkt.

- Ellendig voor iemand van hooge afkomst.

- Ja, sprak de graaf treurig, zoo zijn er meer. Maar mij zijn gelukkig niet voor niets de oogen open gegaan en nu zal ik ze bevrijden, allemaal. Wij zullen eens kijken of er nog recht in wereld is en de socialen eens een lesje geven.

- Wat hebben die er nu mee te maken?

- Alles, antwoordde de graaf veelbeteekenend. Zij houden de arbeiders en de verborgen edellieden laag en de groote heeren leven er goed van. Dat is politiek, maar politiek is smerig, zie je. De echte ridders, die onder het volk zitten, moeten weer in den adelstand verheven worden. Ik zal hun de oogen openen en waarschuwen voor de kwakzalvers, die hun in den modder drukken, maar doen alsof zij heel goed voor hen zijn. Dan zal er weer vrede op aarde komen en de leer van Christus zal in eere worden hersteld. Want ik zeg je, hij stierf niet voor niets op Golgotha, tusschen twee moordenaars in, met spijkers door zijn handen en met gal in zijn mond. Nu weten jullie hoe ik er over denk en nu ik er eens goed over gesproken heb, begrijp ik het zelf pas heelemaal.

- Ik begrijp je volkomen, sprak de schilder.

- Ja, hernam de graaf, zijn gedachtengang vervolgend, en daarna trouwen wij voor de wereld en jou verheffen wij in den adelstand. Je maakt een kruistocht met ons mee en daarna ben je vrij.

- Afgesproken, besloot de schilder.

- En nu ga ik beginnen, sprak de graaf gehaast. Nu mij alles goed duidelijk is, mag ik geen oogenblik meer wachten.

Graaf Arie nam zijn hoed, kuste zijn bruid op het voorhoofd en drukte den schilder de hand.

- Te wapen!, riep hij en over de turven struikelend, bereikte hij de zoldertrap.

Op straat, toen hij langzaam op het trottoir in de zon wandelde, overdacht hij alles wat hij zooeven gezegd had nog eens. Prachtig

was het, dat hij opeens, zoo duidelijk als iets dat met zwarten inkt op wit papier geteekend was, zijn doel voor oogen gezien had. Het was hem geweest alsof hij niet tot zijn vrouw en meneer Frans, maar tot zichzelf gesproken had. Hij wist nu volkomen wat hij doen moest en hij kon beginnen. Even bleef hij staan voor de etalage van een winkel, waar heeren-modeartikelen en uitrustingen voor de tropen werden verkocht. Hij bekeek zijn beeld in de groote etalage-spiegels en zijn critisch oog zei hem, dat hij voor een verlosser van verdrukten niet goed gekleed was. Onder zijn colbertje droeg hij een gestreept boezeroen met een vettige, zwarte bandjesdas en zijn ongeschoren kaken waren zwart van baardstoppels. Daarin moest hij verandering brengen. Het liefst had hij maar dadelijk een compleet riddercostuum van rood fluweel gekocht, maar daar hij begreep dat hij in die dracht opzien zou baren en hij het bovendien niet noodzakelijk vond dat iedereen direct den edelman in hem zou herkennen, besloot hij hiermede nog even te wachten. Hij kocht dus een eenvoudig, zwart fluweelen vest met witte noppen, een groen Schillerhemd, een vuurroode das en een pet met een gelakte klep. Hij schonk den bediende een zware sigaar en verkreeg in ruil daarvoor het recht, om zich even in een klein kamertje achter den winkel te verkleeden. Toen hij, in den winkel terug gekeerd, een blik in den spiegel wierp, zag hij met voldoening, dat hij er vrij wat beter dan zooeven uitzag. Hij was nog wel geen echte graaf, maar zijn uiterlijk had, zonder opvallend te zijn, toch iets bizonders, dat hem onderscheidde van andere menschen. Hij kocht nog een wandelstok, waarin, heel listig, een degen verborgen was en hij besloot zijn inkoop met een doodskopdasspeld met roode glazen oogen. Die speld was wel een beetje griezelig, maar hij zag er uit als een insigne van doodskoppenridders en dat was van groot belang.

Nadat de graaf zich had laten scheren en iets met veel reuk in zijn haren had laten wrijven, voelde hij zich als herboren en begon hij met nieuwe levenslust en vol goeden moed het moeilijke werk dat hem wachtte.

Zijn eerste daad zou nu zijn, schele Gerrit uit de machinefabriek te bevrijden en weer een prins van hem te maken. Daar hij Gerrit een naam vond die bij een prins eigenlijk niet paste, veranderde hij hem in Gerard, wat veel beter klonk. Hij zou dus schelen Gerard

gaan bevrijden. Het was nog vroeg en daar de machinefabriek, waar de schele prins Gerard werkte, om zes uur uitging, besloot de graaf den tijd van wachten goed te besteden en eens te kijken, of hij op straat wellicht nog verborgen en verdrukte ridders ontdekken kon. Het eerste edele wat zijn zoekend oog vond, was een dikke politieagent die op den hoek van een straat stond en die, alsof hij in vroegere levens nooit iets anders gedaan had, met rustige armbewegingen het verkeer regelde. Graaf Arie sloeg den armzwaaienden politieman aandachtig gade, hij telde de koperen knoopen van diens jas en hij zag dat de man een dik buikje had en modderspatten op zijn uniformbroek. De dikke buik kwam den graaf verdacht voor, want zooiets paste niet in een harnas. Hij is geen prins, overlegde hij, en ook geen graaf of een baron, hoogstens is hij een jonker. Het was moeilijk hier zekerheid te krijgen. Ten eerste kon hij een politieagent niet zoo ineens aanspreken en bovendien kon de man best liegen, als hij hem vragen zou of hij zich herinnerde een jonker of zooiets te zijn. Gelukkig werd de graaf door een zijner zeer geniale invallen uit deze moeilijkheid gered.

- Dolf, sprak hij op gebiedenden toon, alsof hij het drukke verkeer met dit tooverwoord wilde stopzetten. Als hij het is, overlegde hij, heet hij Dolf, jonker Dolf, en dan moet hij zich ook zijn vroegeren naam herinneren. Ik zal langs hem heenloopen en hardop zijn naam zeggen en dan kijkt hij wel om als hij het is.

Graaf Arie talmde niet lang als hij een besluit genomen had. Toen de bierbrouwersauto, die met veel geraas en kettinggerammel naderde, gepasseerd was, liep hij snel langs den agent en sprak, zoo luid hij kon, het probeerwoord uit. Volkomen ongevoelig voor den adeldom en de romantiek der middeleeuwen, bleef de dikke agent het moderne verkeer regelen en had alleen oogen voor storm-wagens met lantaarns en nummerplaatjes en ronkende motoren.

Ik heb het bepaald niet hard genoeg gezegd, overpeinsde de graaf en doorwaadde nogmaals de rivier van voertuigen. Nu ging hij vóór den agent langs en brulde zijn tooverspreuk vlak onder diens uitgestrekte, wit-gehandschoende hand. De levende semaphore zakte en de verkeerspaal liet zijn blik een oogenblik op den voorbijganger rusten.

- Wat wil u?, vroeg hij.

- Dolf, sprak de graaf ten derde male, maar nu een weinig vragend.

- Je hebt den verkeerden voor, sprak de agent. Loop door, want je staat mij in den weg.

De graaf had zekerheid. Die man was niet van adel, maar een gewone politieagent. Dat had hij trouwens direct al gedacht.

De fabriek waarin schele Gerard werkte, lag in het centrum van de nieuwe stad. Zij bestond uit een aantal lage gebouwen, met tallooze vensters, waarachter stoffige duisternis was. De daken hadden lange rijen schuine daklantaarns, die naast elkaar lagen, regelmatig als de tanden van een zaag. Twee hooge schoorsteenen, die zwarte roetkragen hadden, rolden vette rookwolken uit, zwaar en dicht als knotten sajet. Achter een met een ijzeren hek gesloten poort, was een bestraat binnenplein zichtbaar dat, als een enorme wafel, door elkaar kruisende spoorlijntjes in ruiten verdeeld was. Dicht bij de poort stond een houten portiershuisje, waartegen zwarte nummerborden hingen met de loodjes der werklieden er op. De portier, die een pet met gouden letters droeg, zat achter zijn ruitjesraam te lezen en rookte.

- Precies een soort gevangenis, merkte de graaf op.

Hij besloot niet te wachten totdat de werktijd geëindigd was, maar den man dien hij hebben moest, te spreken te vragen. Op zijn vraag of meneer Gerard even bij hem kon komen, legde de portier zijn pijp neer en keek hem aan.

- Bedoelt u den jongen directeur?' vroeg hij.

- Neen, hij is de smid en hij is oud ook, antwoordde de graaf. Ik zou hem graag even spreken.

- Ik ken geen Gerard, zeide de portier. Hoe is zijn achternaam?

Hier stond de graaf voor een moeilijkheid. Hij kende den man dien hij zocht alleen als schele Gerrit en het verwonderde hem toen hij vernam dat hij nog een anderen naam had.

- Maar waarvoor kwam u eigenlijk?, vroeg de portier, ongeduldig op het tafelblad trommelend.

Graaf Arie voelde dat hij iets aardigs doen moest als hij hier iets bereiken wilde en daarom legde hij zijn laatste zwarte sigaar als een offer voor god portier neer.

- Dank u, zei de koning van het houten huis met de loodjes, wist ik nu maar wie u bedoelt.

- Hij heeft een beetje tering, verduidelijkte de graaf.

- Dat is leelijker, mompelde de portier met een langen trek aan zijn pijp. Ik heb een zwager verloren aan vliegende tering: zoo gezond, zoo dood. Maar ik ken hier geen smid die tering heeft.

- Hij kijkt een beetje schuin met één oog, hernam de graaf.

Het gelaat van den portier verhelderde, als een modderig straatje waarin plotseling de zon schijnt.

- De schele, riep hij lachend, nummer twee honderd vijf. Maar heeft die tering?

- Ik geloof het wel, antwoordde graaf Arie.

- Je zou het niet aan hem zeggen: een boom van een vent.

- Schijn bedriegt, sprak de graaf. U kunt aan mij ook niet zien wie ik ben.

- Zijn broer, raadde de portier.

- Neen, glimlachte de graaf, wel zooiets, maar zijn broer niet. Ik ben een standgenoot van hem, ik ben ook van adel.

- Zoo, sprak de portier, zijn bezoeker aandachtig opnemend. Heeft de schele dan soms een erfenis gekregen?

- Zooiets, maar nog veel beter, lachte de graaf geheimzinnig.

- Het geluk is de wereld nog niet uit, zuchtte de beambte. Al twintig jaar speel ik loterij en nog nooit iets anders dan nieten of eigen geld gehad. Maar moet de schele nou dadelijk mee naar den notaris?

- Neen, antwoordde de graaf, er komt geen notaris aan te pas. Wij zullen de wereld bevrijden zonder al dat gedoe met contracten en officieele stukken.

De portier werd opmerkzaam: hij begon het zaakje te wantrouwen. Dat vreemde heerschap met zijn rooie das en zijn doodskop, kon best een geheime bolsjewiek zijn. De directeur had het land aan politiek en oproerkraaiers gingen er onherroepelijk uit. Het was dus zaak den schele een beetje in het oog te houden, nu hij plannen had de wereld te gaan bevrijden zonder contracten.

- Is de schele al lang lid van die partij, informeerde hij voorzichtig.

- Heel lang al, luidde het geheimzinnige antwoord van den graaf. Hij dient het recht al sedert onheugelijke tijden.

- Werken jullie ook met bommen en dat andere goedje?

- Neen, antwoordde de graaf, ons wapen is het zwaard en zoo noodig een paar kanonnen. Maar liever niet, liever zijn wij ridders van goedheid en barmhartigheid.

- Da's van de Fransche revolutie, overdacht de wijsgeerige portier. Goedheid, blijheid en broederschap en dan sloegen ze elkaar de koppen af. Wat doen jullie nog meer? vroeg hij belangstellend.

- Voorloopig nog niets, maar als onze tijd gekomen is, zullen wij de wereld bevrijden. Maar kan ik nu Gerard spreken? vroeg de graaf.

- Een valschen naam heeft hij ook al, overdacht de portier, het hoofd schuddend. Toen zei hij dat het werk over een kwartier afgeloopen zou zijn en dat de Schele dan wel uit de fabriek zou komen. Als meneer wilde, kon hij wel voor het hek wachten, want hij mocht eigenlijk niemand in zijn loge ontvangen.

De graaf vond dit goed en ging voor de poort heen en weer wandelen. De portier bekeek de gekregen sigaar en alvorens haar op te steken, sneed hij haar door, om te zien of er geen ontplofbare dingen in gestopt waren.

Zwaar dreunend kondigde de fabrieksfluit het einde van den werkdag aan. Alsof de arbeiders achter de deuren hunner werkplaatsen op dit sein gewacht hadden, verschenen zij bij den aanvang van het fluiten op het binnenplein, snelden naar het nummerbord en namen hun loodje er af. De uittocht der werklieden begon als een regenbui; eerst enkele druppels en daarna de volle stortbui. De twee hekken werden geopend en de stroom van zwarte arbeiders was zoo dicht, dat de graaf er aan twijfelde of hij Schelen Gerard er uit zou kunnen halen. Het was moeilijk tusschen al die gore gezichten, het gelaat van dien man dien hij zocht te ontdekken. De stroom begon al te dunnen en de graaf werd bang dat zijn vriend de fabriek ongezien verlaten zou hebben, toen hij hem bij het nummerbord ontdekte. Thans was het niet moeilijk meer Schelen Gerard in het oog te houden, daar zijn lange gestalte een eind boven de andere arbeiders uitstak. Dadelijk toen hij de poort uitkwam, hield

de graaf hem staande. Schele Gerrit keek den kruidenier verbaasd aan.

- Joris, riep hij, wat wil je van mij?

- Ik moet je spreken, antwoordde de graaf, kleintjes naast den reusachtigen smid voorttippelend.

- Zoo, sprak de man, dat is anders wat moois met jou: de heele buurt spreekt over je. Ik dacht eigenlijk dat je gek was.

De graaf glimlachte.

- Zeggen de menschen dat?

- Je eigen vrouw vertelt het.

- De menschen begrijpen het niet, mompelde de graaf medelijdend, maar met jou moet ik eens rustig en ernstig praten.

De smid keek zijn gezel aan.

- Kom er maar mee voor den dag, zei hij.

- Hier niet, antwoordde de graaf, het is hier te rumoerig. Wij moeten ergens in een café gaan zitten.

Schele Gerrit klakte met zijn tong.

- Goed, zei hij, ik ben je man, ik heb den heelen dag al een droge keel gehad.

Zij vonden een rustig hoekje in een café, waar de smid een sterke Cats en de graaf een glas wijn bestelde. Hij vond het drinken van jenever iets ongepasts voor een edelman en hij overwoog, dat Schele Gerard straks, als hij vernomen had wie en wat hij eigenlijk was, ook stellig wijn zou gaan drinken. Hij nam den man eens goed op en constateerde met voldoening, dat hij een echten kop van een prins had. Het schele oog zou hij waarschijnlijk wel hebben overgehouden uit een of anderen oorlog, dien hij in een vroeger leven gevoerd had.

- Proost, sprak de smid en nam een flinke teug jenever. Kom op de proppen met je geheim. Een beste borrel schenken ze hier anders.

- Ja, begon de graaf, de wijn is ook niet slecht. Ik wil je eerst eens iets vragen. Voel jij je gelukkig?

- Da's te zeggen, antwoordde de smid. Ik zou liegen als ik neen zei, maar ja...

- Juist, viel de graaf in de rede, verlang jij nooit eens naar iets?

- Ik verlang nou naar nòg eentje, antwoordde de smid op zijn leeg glas wijzend.

- Het is goed, hernam de graaf, bestel nog maar iets en drink maar waar je lust in hebt. Het komt er vandaag niet op aan.

- Ben je jarig?

- Neen, maar ik wou je vragen, verlang jij nooit eens naar iets beters, iets hoogers?

- Da's te zeggen, luidde het antwoord, ik zou best een beetje meer willen verdienen. En hooger, och, wat is nou hooger? Ik ben smid en ik versta mijn vak als de beste. Wat kan een mensch meer verlangen? Lekker eten en eens een borrel op zijn tijd.

- Je begrijpt mij niet, sprak de graaf hoofdschuddend. Jij bent zooals ik, toen ik nog een kruidenier was. Verlang jij er nooit eens naar een prins te zijn?

- Nou je 't zegt, sprak de smid nadenkend, boven zijn jeneverglas. Ik heb er wel eens naar verlangd in een benedenhuis te wonen en kippen te houden. Maar een prins? Neen! Een beste borrel anders; ik kon zooeven, toen ik uit de fabriek kwam, ook niet denken dat ik nog zoo fijn getracteerd zou worden.

- Luister, hernam graaf Arie, die niet van zijn onderwerp af te brengen was, herinner jij je wel eens iets uit je verleden?

- Da's te zeggen, wat bedoel je?

- Iets bizonders, wat heel erg lang geleden gebeurd moet zijn.

De smid zoog nadenkend de jeneverdroppels uit zijn snor. Hij wil mij uithooren, dacht hij. Best, hoe langer het duurt, hoe meer borrels ik krijg.

- Ik weet een hoop van vroeger, zie je, sprak hij slim. Als ik je dat allemaal zou vertellen!

- Juist, glimlachte de graaf, je weet heel veel van vroeger. Denk eens goed na en vertel mij er iets van.

- Dat zal ik, antwoordde de smid, maar mijn keel is droog. De glazen zijn hier erg klein.

De kellner bracht nog iets te drinken en vol ongeduld wachtte de graaf op de openbaringen van zijn vriend. Deze deed weinig anders dan drinken bij kleine teugjes. De graaf dacht dat hij ingespannen nadacht, maar in werkelijkheid genoot de smid alleen van de slokjes jenever.

- Herinner jij je iets van uniformen en wapens en vlaggen?, vroeg graaf Arie eindelijk.

- Ja, sprak Schele Gerrit, dat was in mijn diensttijd.

- Neen, antwoordde de graaf teleurgesteld, ver voor dien tijd.

- Niks hoor, hernam de smid, dan weet jij er niets van, want toen ik van school kwam, werd ik leerjongen bij een timmerman, da's te zeggen, later niet meer, toen kwam ik bij het smidsvak.

De graaf keek zijn drinkenden prins hoofdschuddend aan.

- Arme Gerard, fluisterde hij, men heeft je erg verdrukt, je roemrijk verleden ligt wel erg ver achter je.

De smid sloeg met zijn vuist op de tafel en zijn glaasje maakte een klein sprongetje.

- Ze verdrukken ons allemaal, riep hij driftig, dat komt van dat collectief contract, dat hadden we nooit moeten teekenen.

- Dat komt van het socialisme, sprak de graaf, wij edelen moeten ons met die vieze politiek niet inlaten.

- Precies, vuile politiek is het. De bonzen van de vakvereenigingen spelen mooi weer van ons geld en wij kunnen op een houtje bijten.

- Maak je er niet boos om, kalmeerde de graaf, later zullen wij dat allemaal in orde brengen. Drink nog iets.

- Graag, antwoordde de smid, die keel van mij is zoo droog als zand. Waarover hadden wij het ook weer?

- Denk na, hernam de graaf. Waar was je voor je geboren was?

De smid barstte in een schaterlach uit.

- Jij bent een mooi lid, lachte hij, die is goed: waar was je voordat je geboren was. Hij is goed. Proost!

- Proost, hij is niet goed, sprak de graaf vol waardigheid. Eens, heel lang geleden, Gerard, was jij iemand van aanzien en rijkdom, toen kropen de menschen voor jou door het stof der aarde, eens was je groot en geëerd.

- Nog, sprak de smid, ik ben de langste van de heele fabriek.

- Dat is waar, hernam graaf Arie, maar een prins ben je niet meer.

- Da's te zeggen, weersprak de prins, dat is te zeggen.

Deze woorden brachten graaf Arie's oogen aan het tintelen en

teekenden een glimlach om zijn bleeke lippen. Hij greep de hand van zijn vriend en drukte deze stevig.

- Gelukkig, riep hij, jij weet dus in ieder geval dat je iemand anders bent.
- Ze noemen mij de Schele, maar zoo heet ik niet.
- Ik weet het, maar de menschen begrijpen het niet. Alleen aan ons ingewijden heeft het verleden zich geopenbaard. Ben jij ook niet blij dat je eens eindelijk iemand gevonden hebt, met wien je er over praten kunt?
- En drinken, vulde de smid aan.
- Eens ben je een prins geweest, vervolgde de graaf, en het oogenblik is niet ver meer, waarin je weer worden zult wat je eens was en je oude roem en luister terug zullen keeren. Je zult gekleed gaan in purper met goud en een hoed met een veer dragen.
- Neen, een pet en nieuwe schoenen moet ik hebben.
- Petten zijn voor het volk, sprak de graaf.
- Da's te zeggen, als je een motorfiets hebt.
- Wij zullen op paarden rijden, ik heb al een wit paard.
- Heb je een wit paard?, vroeg de smid verbaasd. Heelemaal spierwit?
- Ja, en jij krijgt een zwart.
- Ik kan er met mijn verstand niet bij.
- Dat komt later wel, beloofde graaf Arie. Voorloopig moeten wij het nog geheim houden en er met niemand over spreken.
- Het gaat niemand wat aan, vond de smid.
- Juist! Later, als wij klaar zijn, als wij voldoende volgelingen hebben, zullen wij de wereld toonen wie wij zijn.
- Ik sta mijn mannetje, sprak de smid, zijn groote, harde werkhand geopend op tafel leggend.
- Vooreerst moet jij je nog kalm houden, adviseerde graaf Arie, want je hebt tering.
- Ikke?, vroeg de smid verbaasd. Wat heb ik? En hij greep den pols van den graaf stevig vast en drukte diens hand met kracht op het tafelblad.
- Een heel klein beetje tering heb je, herhaalde de graaf voorzichtiger.
- Wie zegt dat?

- De stemmen uit het verleden.

- Die lui liegen, sprak de smid minachtend. Als ik ze in mijn handen krijg, zijn ze nog niet van mij af.

- Je moet je niet zoo kwaad maken, hernam de graaf. Wereldbevrijders zijn altijd al bespot en met leugens overladen. Een wereldbevrijder is een martelaar. Stierf Jezus niet op Golgotha?

- Dat moet hij weten, vond de smid. Maar tering heb ik niet en wie dat zegt, liegt.

- De menschen gelooven de leugenaars.

- Waar wonen ze?' vroeg Schele Gerrit. Ik ga er dadelijk heen.

- Zij zijn overal, sprak de graaf, iedereen liegt.

- Wat een bende, zuchtte de smid.

- Het zal wel anders worden, hernam de edelman, als wij onzen zegetocht naar Jeruzalem hebben volbracht zal de wereld beter zijn.

- Het is te hopen, vond de werkman. Geef je nog een weg?

De graaf gaf zelfs nog meerdere weg en gebogen over het met drank bemorste tafelblad, verbroederden de prins en de graaf zich. Naarmate het later in den avond werd, begon Schele Gerrit zijn vriend beter te begrijpen en plechtig beloofde hij iedereen een kopstoot te zullen geven, die den moed zou hebben zijn vriend aan te vallen. Gelukkig en in zeer opgewekte stemming, luisterde de prins naar het verhaal zijner heldendaden, die hij in een vroeger leven volbracht had. Hij leefde in een tooverachtige schemering van vaandels, zwaarden en jeneverglaasjes.

Graaf Arie, die verheugd was dat zijn prins hem zoo goed begreep, kon niet ophouden met vertellen en tracteeren.

- Eindelijk, juichte het in hem, eindelijk de eerste volgeling gevonden en nog wel een prins. Ik wist het wel, dadelijk heb ik geweten wie hij was. Prins Gerard zal koning van de wereld worden.

XVI.

Vol van geestdrift en verward van denken, verliet de groote smid aan den arm van zijn kleinen vriend het café.

- Hij is dronken van vreugde, overpeinsde de graaf en ondersteunde zijn waggelenden prins zooveel als in zijn vermogen lag.

- Wij moeten nu goed opletten, of wij meer volgelingen onder de menschen kunnen ontdekken, vond graaf Arie.

- Da's te zeggen, antwoordde Zijne Koninklijke Hoogheid stotterend.

Terwijl zij samen ergens heen gingen, waarheen hinderde niet, keek graaf Arie oplettend om zich heen en onderzocht de gezichten der voorbijgangers.

- Let jij nu ook op, zei hij; twee zien meer dan een.

- Ja, antwoordde de prins en begon te zingen.

Op den hoek van een straat bleven zij even staan en op dat oogenblik meende graaf Arie een mede-uitverkorene te herkennen in een jongeman die in het schijnsel van een lantaarn stond.

- Wat denk je van hem?, vroeg de graaf aan zijn zingenden vriend. Is hij het, of is hij het niet?

- Hij is het, antwoordde de prins prompt.

Graaf Arie, die een onbeperkt vertrouwen in zijn prins stelde, liet dezen los en begaf zich naar den jongeman.

- Wij kennen elkaar, sprak de graaf den vreemdeling aan.

- Niet de eer, antwoordde de aangesprokene.

- Het uur der verlossing is gekomen, ook onze prins is al bevrijd, hernam de graaf en hij wees naar zijn grooten, koninklijken gezel die, steunend tegen een lantaarn, de chemie poogde te beoefenen.

De man haalde zijn schouders op en begon te glimlachen.

- Volg ons, sprak de graaf.

- U moest liever naar huis gaan, vond de man.

- Ons huis is de wereld en bovendien wonen wij in kasteelen. Dat weet u toch wel?

De jongeman gaf geen antwoord op deze vraag. Een jong gravinnetje was hem genaderd. Zij gaven elkander een arm en verdwenen lachend in de menigte. Graaf Arie staarde hem met droefheid in zijn ziel na.

- Stakker, mompelde hij, als het te laat is, zal hij tot inkeer komen.

Toen zocht hij zijn prins weer op, die op den trottoirband was gaan zitten. Hij vertelde hem zijn wedervaren, waarop prins Gerard antwoordde, dat men iets moest gaan drinken.

- Wij moeten onze taak vervullen, vond de graaf.

- Ik weet een heele bende ridders, verklaarde de prins, reuzenkerels. Zij doen beslist mee, allemaal, als je een rondje geeft.

- Waar zijn die te vinden?

- Ga maar mee.

XVII.

Diep onder den grond, weggedoken onder de zware, zwartgeteerde gevel van een oud pakhuis, bevond zich het hol van den Poot. De kleine, doffe, met modder bespatte raampjes naast de deur, kwamen even boven het keldergat uit, het overige gedeelte van het hol lag in de diepte. Een paar gemetselde treden, uitgeloopen en afgebrokkeld, puistig en hobbelig, met onderaan een gootje, dat altijd vol stof of modder was, voerden naar den ingang. Het kleine deurtje had ruitjes die in de sponningen rammelden als de blikjes van een tamboerijn en een roestige, ijzeren kruk, waarin een kromme spijker met een scherpe punt stak. Het hol was zwart als een kolenmijn, grauw, donker en stoffig. Vanaf het voordeurtje scheen het eindeloos diep en in de troebele verte schemerden vaag een paar zilverige vlekken van spiegels. In een hoek, voor deze groote spiegels met verweerde, schimmelige plekken, stond een met zink beslagen toonbank, waarop harten en cirkels en twee handen van vriendschap met glanzende, geel-koperen spijkertjes waren geprikt. Op de planken, tegen den wand, stonden glimmend gewreven bier- en jeneverglazen en glazen kereltjes met bolle buiken, die gevuld waren met valsch-roode en citroengele en diep-groene dranken. Daaronder bevonden zich twee geribde glazen vaatjes met zilveren kraantjes en een inhoud die zoo helder was als versch regenwater. Dikwijls, als de Poot lange, donkere namiddagen alleen in zijn hol zat, gingen zijn vingertoppen streelend langs de glazen ribben van deze vaatjes. Vijf hoepeitjes telde hij boven elkander. In den ondersten ring van het brandewijnvaatje was een bult: hij wist het precies. Vaak zakte zijn hand langzaam af naar het handvat van het kraantje. Dan nam hij een glaasje zonder voet en met één

slag, van links naar rechts, draaide hij het heveltje om. Op deze wijze kreeg hij juist genoeg: een slokje, dat was het lekkerst. De Poot stond onder zijn klanten bekend als een fijnproever en geroutineerd drinker. Altijd kon hij drinken, van 's morgens af, als het nog maar amper licht was, tot diep in den nacht. Nooit weigerde hij een borrel en zijn twintigsten dronk hij met evenveel smaak als zijn eersten. De man die den Poot dronken gezien had, moest nog geboren worden.

Dien avond was er feest in het café van den Poot. Het hol was hel verlicht door een aantal bleek-groen brandende lampen. Twee pitten, dicht bij de deur, gloeiden voor verzilverde reflectoren als groote, schitterende sterren, doch de lampen bij het buffet zonken weg in een nevel van walm en tabaksrook. Achter in het hol was alles bleek en wazig, alsof er een scherm van gaas, van dunne, grijze stof voor hing. De roode koppen der drinkers bij de zinken toonbank, schenen dicht onder het plafond te drijven in een zee van smook en walm; de groote spiegels waren dof als oud blik en het rood en groen in de caraffen was verschoten, alsof de zon er lang op geschenen had.

Zonder ophouden schonk de Poot de glaasjes vol en de kristallen inhoud van zijn geribde vaatjes verminderde zichtbaar. De handen van vriendschap op het toonbankblad, dreven in een soep van gemorste jenever, biernat en schuim uit de kogelfleschjes, dat als zeepsop was.

De bezoekers waren dorstig, de rook van slechte tabak prikkelde hun kelen, de bedorven lucht drong in hun slijmvliezen en de hitte deed hun tongen en gehemelten verdrogen. Een ondragelijke stank hing in het hol, een mengsel van scherpen alcohol- en nicotinedamp, van bedorven menschenadem en van geuren uit natte, langgedragen kleeren. De vloer was één groote moddervlek. Het modderwater werd mee naar binnen gebracht aan de schoenzolen en de vrouwen sleepten het met hun rokken omlaag van het steenen trapje. Maar de bezoekers bemerkten niets van vuil en stank, zij voelden geen hitte, want zij hadden pret, rumoerige lol.

In een hoek trok iemand muziek uit een harmonica en als deze jammermelodie werd afgebroken, begon een draaiorgel te brommen met zware bassen en beukend tromgeluid. Soms lalden allen een

bekend straatliedje mee, dan brak een chaotisch rumoer van diepzware en hoog schrille stemmen onder het lage plafond los en rammelden de kleine ruitjes in het deurtje. Als het orgel dan ophield, zeurde een enkele stem de melodie van het liedje nog door, totdat opeens allen weer invielen en het refrein meebrulden. Dan waren de kelen weer droog geschreeuwd, dan prikten de scherpe dampen als naalden in de slijmvliezen en iedereen riep om bier en jenever en glaasjes geel en rood. En steeds weer bromde het orgel nieuwe liedjes, alle roepstemmen overdreunend met tromgebeuk en gerammel van blikken bekkens. De meiden dansten niet meer, moe leunden zij op de banken langs den muur, de roode hoofden lol-zat tegen het houten beschot. Onder een groote, ronde tafel, tusschen een levenden muur van beenen en trappende modderschoenen, speelden een paar havelooze kinderen schooltje en vader en moedertje. Om de tafel heen zaten de moeders, log en breed, de zware heupen uitpuilend boven de stoelzittingen.

Toen de prins het deurtje van het hol openduwde, sloeg graaf Arie een warme walm in het aangezicht. Met een gewaarwording van walging ademde hij de bedorven lucht in en even aarzelde hij om binnen te treden. Prins Gerard duwde hem echter vooruit en opeens stond hij middenin het gewoel. Het maakte hem duizelig, hij voelde een vreemde bedwelming over zich komen, een zachte roes van rumoer en menschenlucht. Het orgel drensde de Radio lofzang, welk lied, dat een stamprefrein met zeer veel tsa-ra-taboems had, door alle aanwezigen werd meegezongen en meegestampt.

De prins had een plaatsje gevonden aan een klein, vierkant tafeltje, recht tegenover het buffet en noodigde den graaf met een sierlijke handbeweging uit plaats te nemen.

- Vreemd, overpeinsde de graaf, dat orgel en dat geschreeuw, maar het hoort zeker zoo.

De kellner, in bruin boezeroen en manchester broek, gaf den prins een familiairen tik op zijn schouder en vroeg wat de heeren wilden drinken. Prins Gerard noemde den kellner Dorus en bestelde, zonder acht te slaan op mogelijke wenschen van zijn vriend, twee glazen bier.

- Hier ben je nou bij den Poot, lichtte prins Gerard in. 't Is de gezelligste kroeg uit de buurt en spotgoedkoop.

- Juist, antwoordde de graaf. Bedoelde je nu dat wij hier moesten zijn?

- Da's te zeggen, antwoordde de prins. Moeten is dwang, niemand kan ons dwingen.

- Maar de volgelingen die wij zoeken, dat bedoel ik.

De prins zwaaide in breed gebaar zijn armen om zich heen.

- In orde, sprak hij, allemaal graven en gravinnen.

Graaf Arie schudde het hoofd, hij begreep er niet veel van.

- Arme menschen, mompelde hij, zij moeten wel diep gezonken zijn.

- Gezonken?, vroeg de prins. Het ergste schuim komt hier.

- Maar wij moeten volgelingen hebben, hernam de graaf verdrietig, menschen van adel, zooals wij.

- Je stikt hier van den adel, antwoordde Zijne Koninklijke Hoogheid.

- Eigenaardig, sprak graaf Arie, ik zou het ze nooit hebben aangezien. Het is mij een raadsel hoe jij ze herkent.

- Allemaal ken ik ze, ging de prins trotsch verder. Daar heb je den Blikken Rammelaar, die lange daar, en naast hem staat Ko met de vlugge handen en daar, onder de lamp, staat de Zendeling, die is pas vrij gekomen.

- De namen zijn goed, vond de graaf. Maar waarom heeten die menschen zoo?

- Dat zijn eerenamen, legde de prins uit. Iedereen heeft zoo'n beetje den naam van wat hij is of wat hij lijkt. De Zendeling ging er vroeger op uit met een zwarten jas aan en zoo'n hoog boordje, je weet wel. Hij had lijsten en daar moesten de menschen op teekenen en dan moesten zij geld geven voor de inwendige zending onder de Indianen in Afrika. Het ging best en hij had drie jongens, die op een vast weekloon voor hem werkten, maar toen hebben ze hem verraden.

- Mocht het dan niet?

- Weet ik het? Je moet maar zoo rekenen, de verrader slaapt nooit en je loopt nou eenmaal niet onder een sigarenkistje.

- Iedere goede zaak heeft zijn martelaren gehad, sprak de

graaf nadenkend. Stierf Jezus niet op Golgotha? Die Zendeling moet zelf al gevoeld hebben dat hij iets met kruistochten te maken had. Ik geloof wel dat wij hier veel volgelingen zullen vinden.

- Je hebt ze hier voor het opscheppen, vond de prins.

- Wat heeft die Zendeling vroeger gedaan?, informeerde de graaf.

- Niet veel, denk ik, antwoordde prins Gerard. Hij is van school af, geloof ik, direct de gevangenis ingegaan en daar hebben ze hem aldoor gehouden.

- Arme man, zuchte de graaf. Hij is zwaar gestraft. Maar ik bedoelde eigenlijk wat hij in zijn vroeger leven geweest kan zijn.

- Ik weet het niet, antwoordde de prins, je weet van die lui nooit precies wat ze eigenlijk uitvoeren. Maar wij zullen het hem straks vragen.

De prins gebruikte zeer veel bier en telkens als hij voor zichzelf bestelde, liet hij graaf Arie ook een glas brengen en deze, die van meening was dat bier ook een zeer behoorlijke drank voor een ridder was, dronk meer dan goed voor hem was. Naarmate de lichten en de spiegels meer begonnen te zwaaien, begon hij meer vertrouwen te krijgen in de afkomst van de menschen die om hem heen waren. Hij vond het prachtig dat de prins, die heel verstandig bleek te zijn, hem juist in deze gelegenheid gebracht had. Nooit zou hij uit zichzelf op de gedachte gekomen zijn, den sluimerenden adel uit vervlogen eeuwen in deze omgeving te zoeken. En juist hier viel zulk een prachtig werk te verrichten. Hier kon hij tegelijkertijd de menschen opheffen en steunen en hen hun vroegeren stand terug geven. Het was geen wonder en ook geen toeval dat hij hier nu was: alles was zoo vooruit beschikt en het was een prachtige ingeving van hem geweest, om prins Gerard eerst te bevrijden en op te heffen. Hij keek de menschen, voor zoover hem dit nog mogelijk was, eens een voor een aan en geen enkel gezicht kon hij ontdekken, dat niet iets adellijks had. Echter, na lang zoeken, had hij twee personen gevonden, waaraan hij twijfelde; dat waren de Poot, die borreltjes inschonk en de man met één oog, die harmonica speelde. Hoewel zij blijkbaar niet van adel waren, hadden zij vroeger toch wel iets met ridders te maken gehad. Misschien waren zij op kasteelen in

betrekking geweest: de kroegbaas als bottelier en de man met de harmonica als minstreel.

- Wij moeten nu iets doen, besloot de graaf eindelijk.

- Wij geven een rondje, besliste de prins.

De kellner werd dadelijk geroepen en toen de prins hem vertelde, dat zijn vriend beslist het heele gezelschap tracteeren wilde, werd belangstellend gevraagd, of meneer voldoende geld in zijn zak had.

- Centen zat, antwoordde de prins.

Graaf Arie stond nu binnen weinige seconden in het middelpunt van aller belangstelling. Men dronk op zijn gezondheid en de vrouwen lachten hem vriendelijk toe. De man, die eens minstreel geweest was, zette op zijn harmonica een liedje in, dat door allen werd meegezongen. Het was een korte dankzang voor den milden gever en de weinige woorden, die tallooze keeren werden herhaald, luidden:

'Er zijn nog goede menschen op de wereld'.

Ontroerd door deze heerlijke waarheid, waarvan hij zelf een levend bewijs was, greep de graaf de hand van zijn vriend.

- Wat zijn ze dankbaar, fluisterde hij.

- Zij krijgen dadelijk nòg een glaasje, antwoordde de milde prins.

- En straks, wat zullen zij straks wel zeggen, als ik hun mijn blijde boodschap breng, hernam de graaf geestdriftig.

- Dat wordt een feest, een echt feest, oordeelde de prins.

- Het feest der bevrijding, riep graaf Arie, wat zullen zij gelukkig zijn. Zij moeten eerst nog iets drinken, wijn moet er komen en dan zullen wij het hun zeggen. Wij moeten een vreugdedronk hebben, net port, moeten wij zingen en dan, dan zeg ik het.

De kellner kwam, om de bevelen van den graaf in ontvangst te nemen. Wijn was helaas niet meer in de kelders voorradig, maar de aanwezigen zouden ongetwijfeld genoegen nemen met een klaartje, met of zonder suiker.

- Geef de menschen wat zij verlangen, sprak de graaf, er moet nu feest zijn.

Hiermede was de ober het volkomen eens en ter verhooging van de algemeene feestvreugde, stelde hij meneer voor om eerst even het eerste rondje af te rekenen. Graaf Arie was hiertoe dadelijk

bereid en haalde zijn portefeuille uit zijn zak. Hij had pas zijn effecten verzilverd en was dus financieel volkomen in staat zijn vrienden een waardig feest te bereiden. Er stond geen kroontje op de grafelijke portefeuille, maar dat de inhoud achttien karaats was, had de eerwaarde Zendeling in een oogopslag gezien. Hij trok zijn wijde neusvleugels even op, als een speurhond die een spoor ruikt en ging toen naar den Poot, met wien hij een kort doch ernstig onderhoud had. Na afloop van dit belangrijke gesprek, stond het onomstootelijk vast, dat de portefeuille van den graaf een nieuwe incarnatie tegemoet ging.

De zieleherder kwam naast den prins staan en legde zijn hand op diens schouder. Er volgde een vreugdevol wederzien en ook de graaf kreeg volop zijn deel van de handdrukken die de Zendeling uitdeelde. Het duurde niet lang of de conversatie aan het kleine tafeltje stond in het teeken van ridderlijkheid en heldenmoed. Het bleek al spoedig dat de Zendeling in een vroeger leven een baron was geweest met drie kasteelen en een gouden koets op zes wielen. Hij wist zich merkwaardig veel te herinneren en toonde zich dadelijk er toe bereid, aan den kruistocht deel te nemen en behulpzaam te zijn bij het steunen en oplichten van menschen.

In graaf Arie's borst brandde een vreugdevuurtje. Eindelijk was zijn liefste wensch in vervulling gegaan: het groote uur was gekomen. Jammer was het alleen, dat gravin Lea niet aanwezig was om in de feestvreugde te kunnen deelen. Haar afwezigheid stemde hem weemoedig en zijn verlangen naar haar werd zoo sterk, dat hij den wensch te kennen gaf, om haar in een rijtuig te gaan halen.

- Beslist niet doen, adviseerde de baron, de schrik is te groot, zij zou er in kunnen blijven. Morgen, als wij allemaal onze nieuwe pakjes aan hebben, gaan wij met den heelen stoet er heen en halen wij haar af. Dat was een prachtig voorstel, waarmede de graaf bizonder ingenomen was. Toch kon hij haar niet dadelijk vergeten. Hij moest voortdurend aan haar denken, hij zag haar steeds voor zich en haar beeld legde een floers van weemoed op zijn vreugde.

- Ze is zoo lief, zei hij.

- Dat geloof ik graag, antwoordde de Zendeling, vroeger was zij tenminste een schat. Een broer van mij, Linke Jaap, de baron bedoel ik, heeft nog een tijd vaste verkeering met haar zuster gehad.

- Wonderlijk, riep de graaf, dus bijna waren wij nog familie van elkaar geworden.

- Vast en zeker, antwoordde de baron, maar ze hebben hem toen drie jaar achter slot en grendel gezet, ook op een kasteel. Toen is zij later met een anderen baron getrouwd.

- Dat was niet mooi van haar, vond de graaf.

- Da's te zeggen, mengde de prins zich in het gesprek. Ik heb vroeger iemand gekend die kanaries fokte en een zuster van die zijn zwager is er ook met een baron vandoor gegaan, maar dat was eigenlijk een biljardmaker, die baron bedoel ik.

- Ik zal je straks haar portret eens laten zien, sprak de baron.

- Een geschilderd?, vroeg de graaf.

- Drukwerk, antwoordde de baron prompt.

- Ik heb van mezelf een geschilderd portret, pochte de graaf. Hebt u portretten van uw voorouders?

- Een kamer vol, antwoordde de baron. Ga maar mee, dan kunt u ze even zien.

- Straks, hernam graaf Arie, wij moeten eerst even onze vrienden bevrijden.

- Dan komt er niets van, legde de baron uit. U begrijpt wel, dat de menschen straks dronken van vreugde zullen zijn, dan dragen ze u op hun schouders en van portretten kijken komt niets meer. Het is trouwens toch beter, dat u eerst even met mij meegaat, want ik heb nog een hoop belangrijke documenten, die ik u wel even wil laten zien.

- Woont u ver weg?

- Hier in huis, antwoordde de baron. Mijn kamer is achter; wij kunnen in vijf minuten terug zijn.

- Goed, dan doen wij dat, besloot de graaf en stond op. Hij voelde zich een beetje licht in zijn hoofd, zijn beenen hingen slap onder zijn lichaam en hij had een gevoel alsof zij kronkelden als levende palingen. Hij had wat haarpijn en de wereld om hem heen draaide een beetje, maar overigens voelde hij zich uitstekend.

- Men wordt zoo moe van dat zitten, vond hij.

- Dat zal dadelijk wel overgaan, antwoordde de baron.

Toen maakte de Zendeling een deur open en kwamen zij in een lange, steenen gang, waar een koude tocht doorheen streek. Aan

het einde van dezen gang, hing een klein olielampje met een reflector van stukjes spiegelglas.

- De ster van Betlehem, mompelde de graaf.

Toen viel er iets met een doffen slag op zijn achterhoofd. De ster van Betlehem zette zich in beweging en verdeelde zich in honderd kleine sterretjes. De zee ruischte in graaf Arie's ooren en toen werd het duister om hem heen.

XVIII.

Een haan kraait.

Over de bolle keien van een straatweg rammelt een wagen, eerst luid en dichtbij, dan zachter en verder weg, zachter, totdat de nacht het geluid geheel in zich heeft opgenomen. In gesloten, bedompte stallen snuiven de koeien en klinkt het gerammel van metalen melkemmers.

Een haan kraait, een andere haan antwoordt en ver weg nog een, heel zacht. De kippen bewegen en kakelen bedrukt in hun donkere hokken, honden schudden den slaap van zich af en rinkelen met de kettingen waaraan zij vastgelegd zijn. Alle geluiden zijn levende, gave dingen in de groote stilte van den morgen, die nog nacht is.

Aan één kant, waar straks de dag komen zal, is de hemel grijs en het is alsof op die plaats, het laatste licht van de ondergaande zon zwak tegen de lucht weerspiegelt. Huizen, schuren en hooibergen zijn zwarte massa's die samenvloeien met de duisternis. Alleen een oude boom, die eenzaam, als een reus die staande gestorven is, tegen den grijzen horizont staat, heeft eenigen vorm.

Een haan kraait, een eend kwaakt, een vogel tjilpt en ergens in een huis slaat een klok: het eenige uurwerk op aarde.

De dag gaat komen. Er komen meer geluiden in de stilte en de hemel wordt lichter: een beetje rose en een streepje geel. Huizen, boomen en hekken maken zich langzaam vrij uit de duisternis en krijgen vorm en kleur.

Boven de velden hangt damp, grijze, bewegende damp, die als water is, die de velden in meren verandert en waarin alles wat hooger dan de aarde is schijnt te drijven. Daarboven, daarachter,

daaruit, stijgt het licht van den dag dat vervloeit in de duisternis van den hemel, waar de nacht nog is.

Graaf Arie opent de oogen en richt zich op, zonder wakker te worden. Hij kijkt om zich heen, zonder dat iets van alles wat hij ziet tot zijn bewustzijn doordringt. Dan zucht hij, sluit zijn oogen en zinkt terug in de houding waaruit hij zich oprichtte. En hij slaapt. Boven den horizont verschijnt de dag. Hoog vlamt het koperroode zonlicht langs den hemel en kaatst terug op aarde, waar alles lichtend en levend wordt. Breed trekken lichtbanen hun weg door de nevelen, laten levende lichtjes fonkelen in de vensters der boerderijen en doen dampnatte grasprietjes en boombladeren gloeien alsof zij van vuur zijn. Dan rijst de zon: een brandend, gloeiend vuur van wolken en nevelen, een fel-lichtende, schitterende punt, en streep en dan, de zon, een wereld van stralend vuur, een kratermond vol licht en tinteling, een vloeiende, roerloos tintelende vuurmassa, een lied van vlammende vreugde.

De zon schijnt, de aarde leeft: het is dag.

Een staldeur gaat open en een gezonde boerenmeid staat breed in de deuropening. Haar roode, sterke handen zet zij in de heupen, zij steekt de breede voeten in witte klompen, snuift de morgenlucht in en klotst over het steenen straatje naar de kippenren. Het kakelt en fladdert en scharrelt daarbinnen, totdat het deurtje open gaat en de heele troep naar buiten stapt; de haan, die de wereld onder zijn pooten wegtrapt, voorop en de roddelende kippen achter hem aan. Ze pikken de snavels in den grond en vreten gulzig, alsof zij vreezen niet genoeg te zullen vinden. De haan, die zijn weg kent, stapt bewust kopschuddend met afgemeten passen naar den mesthoop, fladdert naar den top en kraait. Dan buigt hij zich even, komt met zijn kop dicht bij het hoofd van een man die daar ligt te slapen en kraait weer.

Graaf Arie schrikt wakker, slaat zijn handen uit en verjaagt den haan, die wegstuift tusschen de vretende kippen

Het licht van de ochtendzon brandt fel en de graaf kan zijn oogen nog niet goed open houden. Door zijn oogharen heen, ziet hij een boom en kippen en een groot stuk lucht met heel veel licht. Het licht is scherp, het doet zijn oogen pijn en binnenin zijn hoofd rammelt het, alsof zijn hersenpan vol knikkers zit. Een haan heeft

in zijn ooren gekraaid, een monsterhaan, die de stem van een leeuw heeft. Hij begrijpt er niets van. Op korten afstand ziet hij een gewonen haan met kippen, een huis en een hooiberg en een kar met wielen, waaraan dikke aardkluiten kleven. Het is hier bepaald een boerderij en de berg waarop hij ligt is een mesthoop of lijkt er in ieder geval veel op. Zijn kleeren zijn vochtig, zijn ledematen zijn koud en stijf en zijn lichaam doet pijn, bewegen kan hij zich bijna niet en hij voelt zich ziek. Er moest iets wonderlijks met hem gebeurd zijn, hij moet opeens iets met kippen en boerderijen te maken hebben gekregen en hij vraagt zich af hoe dat gebeurd kan zijn. Hij herinnert zich iets van een prachtige zaal met veel licht en mannen en vrouwen, hij ziet een dansende, zingende menigte, waartusschen hij echter tevergeefs een kip of een boer tracht te ontdekken. Hij moet gedroomd hebben van deze boerderij, waar hij op onverklaarbare wijze terecht gekomen is. Er schemert iets in zijn bewustzijn van een groote menigte volgelingen en van een prins die bevrijd is. Maar thans is hij alleen en bevindt hij zich op een mesthoop waarop hij zal moeten sterven, als er niet spoedig hulp komt. Men heeft een martelaar van hem gemaakt en de gedachte hieraan geeft kracht zijn groote smart te dragen. Tenslotte is het nog zoo slecht niet als martelaar voor een groote zaak te sterven. Waarom zou hij niet doodgaan op een mesthoop, als Jezus op Golgotha aan het kruis stierf? Maar Lea, wat moet er van haar worden, als hij er niet meer zal zijn? Men zal haar vervolgen en in de gevangenis zetten of haar op een brandstapel verbranden. Dat mag, dat zàl niet gebeuren! Hij moet blijven leven en voor haar zorgen; de groote zaak der bevrijding zal hij blijven dienen. Die pijn in zijn hoofd zal wel weer over gaan en zijn mond, die droog en ruw als een beschuit is, kan hij spoelen.

Ik zal wel zien, besluit de graaf. Ik zal ze toonen wie ik ben, al denken ze dat ik dood ben.

Heerlijk warm wordt de zon, zijn bloed gaat sneller stroomen en hij heeft het niet zoo koud meer. Maar mèt de zonnewarmte komen de vliegen, in zwermen suizen ze aan, groote brommende insecten met glanzende lichamen, groen als geoxydeerd koper en kleine, gestreepte vliegen met ronde koppen als fel-roode kraaltjes. Zij loopen op den mest en op zijn armen en beenen. Als hij zich

even beweegt, vliegt de zwerm gonzend op, doch strijkt spoedig weer neer. Ze zijn vergiftig, denkt de graaf en slaat ze met zijn zakdoek weg. Terwijl hij hiermede bezig is, hoort hij vlak achter zijn hoofd een rochelend geknor, alsof een ontzettende reuzenvlieg zich achter hem heeft neergezet. Bevend draait hij zijn hoofd voor-zichtig om en ontwaart aan den anderen kant van het bergje, dicht bij hem, een grooten harigen bol. Onder dezen bol zit een bleek, baardstoppelig gezicht, dat hij reeds eerder moet hebben gezien.

Op hetzelfde oogenblik brengt de morgenwind een heerlijke, verheugende gedachte aan en graaf Arie slaakt een kreet van blijdschap.

- Prins, roept hij gelukkig, prins Gerard. Hij heeft mij gevolgd, hij is trouw.

De prins maakt een groot gat in zijn gezicht: hij geeuwt.

- Is de wekker al gegaan?, vraagt hij slaperig.

- Gewekt, juicht de graaf. Uit den doode gewekt. Wij zijn gered.

- Hou op, zegt de prins, en neem niet alle dekens. Dan opent hij even zijn oogen, slaat zijn groote hand tegen zijn voorhoofd en zit plotseling overeind.

- Is dat schrikken?, vraagt hij. Wat heeft dat eigenlijk te beteekenen?

- Schrik niet, zegt de graaf, je vriend heeft je niet verlaten.

De prins draait zich om en kijkt den graaf verbaasd aan.

- Kennen wij elkaar niet?, vraagt hij.

- Tot in den dood, antwoordt de graaf.

De prins glimlacht.

- Joris, zegt hij, wij zijn aardig boven onze thee geweest. Denk jij ook niet? Waar hebben wij elkaar het laatst gezien? Ben je al lang hier?

- Ik weet het niet, bekent de graaf, maar het schijnt mij een eeuwigheid toe.

- Ik zie geen café, herneemt de prins, na om zich heen te hebben gekeken. Hoe ben je hier eigenlijk gekomen?

- Door een wonder. De vijanden der bevrijding moeten over machtige middelen beschikken.

- Schei nou uit met je lolletjes, valt de prins in de rede. Ik heb hoofdpijn en dorst als een paard.

- Wij moeten nu geen oogenblik meer wachten, zegt graaf Arie. Wij moeten dadelijk beginnen en toonen wie wij zijn.

- Da's te zeggen, antwoordt de prins. Een raar soort lucht anders hier. Het is mij een raadsel hoe die hoop rommel hier komt. Zullen wij gaan?

De graaf staat nu ook op en samen staan zij naast elkaar in de zon, de groote en de kleine. Zij kijken elkaar aan en schudden het hoofd en beiden begrijpen er niets van.

Als een eindelooze, grijze band, die in den horizont verloren ging, lag de lange landweg voor hen. Ver weg waren de vage vormen van de stad zichtbaar: een donkere hoogte, een toren en een paar naalddunne strepen van fabrieksschoorsteenen. Het was een doode, harde, stoffige weg. Van paaltje tot paaltje duurde een eeuwigheid, tien paaltjes waren een kilometer en de twee wandelaars waren doodmoe. Zwijgend liepen de twee mannen naast elkaar voort, ieder met zijn eigen gedachten. Graaf Arie was in opgewekte stemming; hij was op weg naar de stad, waar hij zijn lieve gravin vinden zou. Hij zou haar van zijn heerlijke overwinning vertellen, van de talrijke volgelingen die hij gevonden had en haar zeggen, dat zij nu maar meteen trouwen moesten. Het was niet noodzakelijk dit tot na den kruistocht uit te stellen. Er waren vroeger toch ook genoeg getrouwde kruisvaarders geweest?

- Wat denk je, vroeg hij den prins, mag een kruisvaarder getrouwd zijn of niet?

- Da's te zeggen, antwoordde deze. Ik wou dat er hier in de buurt maar een café was.

- Wij komen straks wel langs een café, sprak de graaf. Maar wat denk jij van dat trouwen?

- Dat moet jij weten, hernam de prins.

- Ik doe het, besloot de graaf.

- Ja, altijd met je beenen onder een andermans tafel te zitten is ook niets, vond prins Gerard. Ik voor mij heb er al lang genoeg van.

- Jij moet getuige zijn, sprak de graaf, en dan moet ik nòg iemand van adel als getuige hebben.

- Dank je, antwoordde de prins, alles goed en wel, maar daarmee bemoei ik mij niet. Je krijgt beslist last met de politie, als ze hooren dat je al met Coba getrouwd bent.

De graaf bleef staan en keek zijn metgezel verbaasd aan.

- Jij denkt in het verleden, riep hij, laat mijn vroeger leven rusten, dat is voorbij, zooals het jouwe.

- Wat voorbij is, is voorbij, vervolgde de prins, maar als je denkt dat ik de kachel met mij laat aanmaken, heb je het mis.

- Prins Gerard, riep de graaf, zijn wij vrienden of niet?

- Schei nou uit met dat prins, hernam de ander wrevelig, laat jij iemand liever niet op een vuilnishoop slapen. Ik heb een smaak in mijn mond of ik haring met fondant gegeten heb.

- Wij moeten iets drinken, vond de graaf.

- Dat is degelijk van je, antwoordde de prins verteederd. Je bent een goed mensch Joris, eigenlijk heb je een goed hart.

De graaf glimlachte tevreden.

- Zoo is het goed, zei hij, Maar je moet mij niet steeds Joris noemen. Je weet dat ik met dien naam afgerekend heb.

Eindelijk, na heel lang te hebben geloopen, kwamen zij bij een klein cafétje, waarvoor een paar wankele ijzeren tafeltjes met stoelen onder een afdakje stonden. Er werden fleschjes bier en broodjes met kaas gebracht en naarmate zij meer vorderden met hun ontbijt, verbeterde de stemming van prins Gerard. Alsof hij zijn hersenen waschte in het bier dat hij dronk, verhelderde zijn herinnering en alles wat den vorigen avond had plaats gevonden, schoot hem weder te binnen. Het gebeuren eindigde in het hol van den Poot, waar zij tegenover elkaar aan een tafeltje gezeten en veel gedronken hadden. De reis naar den mesthoop bleef een raadsel en de prins vond het der moeite niet waard deze kleinigheid op te lossen.

- Hoe zouden onze volgelingen het maken?, vroeg de graaf.

- Katterig, luidde het oordeel van den prins. Je hebt je anders goed gehouden.

- Weet jij nog wat ze gezegd hebben, toen ik ze bevrijd had? vroeg de graaf.

- Wie had ze dan opgesloten? Daarvan heb ik niets gezien.

- Zij waren opgesloten in zichzelf, zooals jij en ik.

- Ja, antwoordde de prins, eerlijk gezegd was ik ook zoo dronken als een kanon. Maar ik zou wel eens willen weten of het vandaag Zondag is.

- Voor ons is het altijd Zondag.

- Da's te zeggen, sprak de prins, ik geloof dat het Vrijdag of zooiets is, want ze hebben gisteren op de fabriek geen loon betaald.

- Als wij overwonnen hebben, zullen de fabrieken gesloten worden. Wij zullen de menschen op het land laten werken, dat is veel gezonder.

- Best mogelijk, vond prins Gerard, maar daar krijg je beslist last mee. Ik begrijp trouwens niet waar je je mee bemoeit. Dat is allemaal werk voor de vakvereenigingen.

- Ben jij bang?, vroeg de graaf.

- Voor geen diender of duivel.

- Dan volg je mij, dan zullen wij samen het groote werk beginnen.

- Als je mij een sigaar geeft, bedong de prins.

Er moest betaald worden en toen graaf Arie dit wilde doen, kwam hij tot de ontdekking, dat zijn portefeuille verdwenen was. Gelukkig vond hij nog wat zilvergeld in zijn broekzak en dat handje vol geld was alles wat van zijn kapitaal overgebleven was. Nadat hij afgerekend had, doorzocht hij nogmaals al zijn zakken, maar het geld was inmiddels niet terug gekeerd.

- Zoek je wat?, vroeg de prins.

- Ik sta voor een raadsel, antwoordde de graaf.

- Wat zoek je dan?

- Het is wonderlijk, hernam de graaf tot zichzelf sprekend. Ik ben rijk geweest.

- Zoo, dan feliciteer ik je.

- Mijn geld is weg, sprak de graaf.

- Je drinkt te veel, oordeelde de prins.

- Mijn vijanden hebben mijn geld gestolen; ik heb het in mijn zak gehad.

De prins stak zijn wijsvinger omhoog en drukte deze nadenkend tegen zijn voorhoofd.

- Je bent vannacht met den Zendeling op stap geweest. Wat heb je uitgevoerd?

- Het is totaal verdwenen, mompelde de graaf, het is een list.

- Neen, viel de prins in de rede, het is gegapt. Die Zendeling is link, maar ik heb je gewaarschuwd.

- Geld is slijk, sprak graaf Arie berustend. Ik ben eigenlijk blij dat het weg is.

- Dat komt er van als je je vrouw laat zitten, philosopheerde prins Gerard. Geef nog maar een glas bier, want ik stik van den dorst.

Het afscheid tusschen de twee vrienden was innig en ging, vooral van graaf Arie's kant, met eenige plechtigheid gepaard. Het punt waar hun wegen zich scheidden, lag middenin den verkeersstroom der binnenstad, waar autohoorns en motoren den twee middeleeuwers er aan herinnerden, dat god snelheid zoo nu en dan een offertje gebracht moet worden.

- Als je onze volgelingen gevonden hebt, sprak de graaf, zeg hen dan dat wij vanavond om acht uur bij de groote kerk bij elkaar komen.

Een voorbij snellende vrachtauto vermaalde met zijn zware, dreunende wielen de woorden van graaf Arie tot een onverstaanbaar mondbeweeg, maar de prins knikte begrijpend het hoofd.

- Ze maken een leven alsof de wereld vergaat, zeide hij.

- Dat beleven wij niet meer, antwoordde de graaf. Breng hen allen mee, vervolgde hij, want wie vanavond ontbreekt, is voor ons verloren. Denk er om, dat ook weduwen en weezen welkom zijn.

- Ja, antwoordde de prins, maar die krijgen geen sterken drank. Dat is alleen voor de mannen.

- Ik ga nu naar de gravin, hernam de graaf, en vanavond breng ik haar mee. En nu broeder, gegroet.

- Aju maat, groette de prins, zijn hand als een plank omhoog stekend. Meteen keerde hij zich om en begaf zich in den menschen-stroom, waar zijn lange, breede gestalte bovenuit stak.

Bewonderend staarde de graaf hem na.

- Hij is sterk en groot: een echte prins, mompelde hij. Jammer dat hij een klein beetje tering heeft.

Toen begaf hij zich met een hart vol liefde naar de gravin.

De juffrouw is op reis!

Deze woorden rolden van de stijle trap af als zware keisteenen, die hem in hun val verpletterden. Langzaam, als een geranselde hond, hief hij zijn hoofd op en keek naar boven in het donkere trapgat, het wezen zoekend dat deze vreeselijke woorden gesproken had. Hij zag niemand en bleef, op zijn vinger bijtend, op meerdere bizonderheden wachten. Maar niemand sprak meer een woord en hij stond besluiteloos voor het holle trapgat van het huis waaruit zij verdwenen was. Alles om hem heen werd kil en naargeestig. De roode traplooper, die zooeven nog kleurig en feestelijk geweest was, werd een leelijk ding om op te loopen, naar boven toe, waar een leege kamer was. Het huis, dat vroeger het heerlijkste plekje in de stad geweest was, zag er nu koud en vijandig uit.

Zij was op reis.

- Is ze ver?, vroeg hij eindelijk heel zacht, alsof hij bevreesd was dat iemand zijn woorden hooren zou.

Er kwam geen antwoord en pas nadat hij heel lang gewacht had, hoorde hij boven een deur dichtslaan en vroeg dezelfde stem die zooeven gesproken had hem, waarom hij nog bleef wachten. Hij herhaalde zijn vraag en vroeg tevens of zij geen boodschap voor hem achtergelaten had. De juffrouw zou heel lang wegblijven, vertelde men hem en een boodschap of een brief had zij niet achter gelaten, misschien wel omdat zij plotseling vertrokken was.

Toen was er niets meer waarop hij nog behoefde te wachten en langzaam trok hij de deur achter zich in het slot. Hij vroeg zich af waarheen hij thans gaan zou, nu zijn gravin verdwenen was. Hij was verlaten en stond alleen op de wereld. Deze woorden herhaalde hij telkens omdat zij, daar hij ze dikwijls gelezen had, bekend klonken en omdat ze hem ontroerden. Zij was op reis. Op reis zijn, beteekende onderweg te zijn ergens op de wereld, het beteekende onvindbaar te zijn, het beteekende alles wat ellendig en verdrietig was. Als zij op reis was, dan was zij weg, en als zij weg was, kon

zij ontvoerd zijn of in een gevangenis zitten, zij kon op een pijnbank liggen en men kon bezig zijn haar te onthoofden. Hij moest er niet aan denken; het maakte hem gek. Maar zij kon eigenlijk ook nog best in de stad zijn, het was heel goed mogelijk dat zij in de stad op reis was en gewoon een beetje wandelde. Als dat waar was, zou hij haar best kunnen ontmoeten. Als hij naar links ging, bestond er kans dat hij haar tegenkwam en als hij naar rechts ging, zag hij haar misschien ook, maar dan zou hij haar juist kunnen missen, omdat zij ergens in een andere straat liep. In ieder geval bestond er kans dat hij haar op straat zien zou en daarom besloot hij voorloopig maar te blijven staan. Nadat hij dit een poosje gedaan had en afwisselend tegen de pui van een sigarenwinkel en tegen een lantaarn had geleund, nadat hij eenige malen geconstateerd had dat er veel dames waren die, op een afstand, sprekend op gravin Lea geleken, kwam hij op de gedachte om naar meneer Frans te gaan, daar er kans bestond dat deze weten zou waarheen de gravin gegaan was. Hij besloot het wachten er aan te geven en ging zoo vlug mogelijk met de tram naar het atelier van den schilder. Ook hier kwam de graaf voor een gesloten deur en in zeer neerslachtige stemming besloot hij, de lange wandeling naar graaf Harry te gaan maken. Hij voelde zich moe en moedeloos en de pijn in zijn hoofd was bijna ondragelijk. Hij wilde graag slapen, zich gewoon ergens ter ruste leggen, dadelijk, midden op de straat. Maar zijn verlangen en de onzekerheid omtrent het lot van zijn vrouw, maakten hem onrustig en jaagden hem voort. Hij begon hoe langer hoe sneller te loopen; het was alsof iets onzichtbaars, dat hij grijpen moest, voor hem uit rende. Zij is plotseling op reis gegaan, herhaalde hij telkens, maar hij kon het niet begrijpen.

Eindelijk moest hij even rust nemen; zijn hart hamerde in zijn borst als de stamper van een mortier en hij snakte naar adem. Op een bank, die tegen het hek van een park stond, liet hij zich neervallen. Hij liet zijn hoofd in zijn hand rusten en zijn mager lichaam kromp ineen, als dat van een slak, die met zout bestrooid is. Zijn voorhoofd en zijn wangen waren nat van zweet en hij rilde van koude. Hij was ziek, erg ziek, en hij vertelde zichzelf dat het niet lang meer met hem duren zou. Hij vreesde den dood niet, hij was er niet bang voor dit leven vaarwel te zeggen. Hij had echter nog

één wensch: in haar armen te mogen sterven, stil met zijn hoofd tegen haar aan in te slapen, dood te gaan, als toen, heel lang geleden op dien avond, met haar lieve stem in zijn ooren, als zij zong van 'net port' of zacht fluisterde: mijn lieve graaf ben je. Dat alleen, dit eene zou hij nog willen. En dan slapen, je oogen dicht doen en altijd slapen. Als God dat nu nog eens zou doen, als god nu eens naar hem zou luisteren, als hij het hem vroeg in een heel mooi gebed.

Ineengedoken als een zieke vogel, zit Jacobus Joris op de bank in de drukke breede straat. Zijn gebogen rug is bedekt met mestvlekken en zijn hoofd is verborgen tusschen zijn gore, magere handen. Zijn afgezakte broekspijpen hangen op zijn bemodderde schoenen, die hobbelig en voos zijn, alsof er geen voeten in steken. Fluisterend spreekt hij met God en om zijn mond is een glimlach, want hij weet dat zijn gebed verhoord zal worden.

Graaf Arie, die zijn blik op den grond gevestigd hield, zag opeens de glimmende neuzen van een paar schoenen, die op de grijze straattegels vlak voor hem stil stonden. Hij voelde een hand op zijn schouder en hief langzaam het hoofd op. Zijn blik gleed langs een paar broekspijpen, langs een zwart jasje en een wit overhemd en toen keek hij in het gezicht van meneer Frits, den dikken dichter. De graaf was niet verrast meneer Frits opeens te zien; het was alsof hij op hem gewacht had.

- Je kunt wel antwoorden, als ik je groet, sprak de dichter, naast hem op de bank plaatsnemend. Is het mis met je, ouwe jongen?

De vertrouwelijke toon van den dichter klonk als troostende muziek in het eenzame land van verdriet, dat de graaf was binnengetrokken. Hij gaf geen antwoord doch trok, mat glimlachend, zijn schouders op, op deze manier te kennen gevend, dat de dichter niet verkeerd gezien had.

- Zoo, hebben de brave vrienden je wellicht heelemaal geplukt?

- Lea is op reis, mompelde de graaf.

- Ik weet het, antwoordde de dichter, en nu sta jij natuurlijk aan den dijk. Ja vriend, zoo gaat het, liefde en ijdelheid zijn gevaarlijke dingen.

De graaf knikte begrijpend het hoofd.

- Het is natuurlijk een duur lesje geweest, hernam meneer Frits. Maar ben je nu genezen?

- Ik heb nog erg hoofdpijn, antwoordde de graaf.

- Dat is niet zoo erg, als het verder met je hoofd maar in orde is. Ben je nog steeds van adel of ben je weer teruggekeerd tot den eenvoudigen stand van burger?

- Een ridder laat zich niet ontmoedigen en keert nimmer op den ingeslagen weg om.

- Zoo, sprak de dichter, maar als die ridder nu eens zoo verstandig is in te zien, dat hij zich langs den ingeslagen weg lijnrecht naar de hel begeeft? Als die ridder nu eens even zijn hersenen gebruikt en tot zichzelf zegt: jongen, je bent een idioot om met open oogen je ondergang tegemoet te rennen, keert hij dan nog niet om?

- Nooit, sprak de graaf kort.

- Beste vriend, hernam meneer Frits, als ik de overtuiging had, dat je werkelijk gek was, dan zou ik medelijden met je hebben. Ik weet echter dat er alleen maar een draadje gekheid door je heen loopt en dat onze vrienden dat draadje goed gespannen hebben gehouden. Daarom wil ik je weer op den goeden weg trachten te brengen en verstandig met je praten. Maar wees dan in 's hemelsnaam niet zoo eigenwijs. Zeg nu eens eerlijk, en hou tegenover mij de comedie die je tot nu toe gespeeld hebt, niet vol, zeg nu eens, weet je niet heel goed wie je eigenlijk bent?

- Ja, sprak de graaf, ik weet het, al willen de menschen het ook niet gelooven.

- Je weet dus dat je een heel gewoon mensch bent?

- Ik ben een mensch, beaamde de graaf, want als ik geen mensch was, zou ik onzen lieven heer geen hulp behoeven te vragen.

- Dat is tenminste een beetje verstandig geantwoord. Je acht je dus een mensch, omdat je behoefte hebt aan hulp van een hooger wezen. Als je nu een mensch bent, probeer dan ook een verstandig mensch te zijn en ga naar huis terug, bij je vrouw en kinderen.

- Ik heb geen huis, antwoordde de graaf. Mijn huis is de wereld.

- Nu je het zegt, ja, eerlijk gezegd zie je er wel een beetje

als een landlooper uit. Maar als je niet naar huis terug durft gaan, laat mij het dan maar bij je vrouw voor je in orde maken.

- Zou dat gaan?, vroeg de graaf.

- Natuurlijk, waarom niet? Zij zal den hemel danken als je weer terug bent.

- Gelooft u dat?

- Beslist.

- Ik denk het ook, antwoordde de graaf. Zij zal heel blij zijn, als zij mij weer ziet. Ik ga haar zoeken, nu dadelijk.

- Zoeken? Is zij dan ook op stap?

- Zij is op reis en zij zal wel heel lang wegblijven. Zij moet ontvoerd zijn, want ze heeft zelfs geen boodschap voor mij achtergelaten.

De dichter keek den graaf onderzoekend aan.

- Wie bedoel je eigenlijk?, vroeg hij.

- De gravin.

- Loes toch niet?

- Lea, verbeterde de graaf.

De dichter stampte driftig op de straatsteenen.

- Kerel, riep hij, waar zit het druppeltje verstand dat je nog hebben moet? Loes is nooit je vrouw geweest: die heeft je alleen maar als een kip geplukt. Nu is zij met Frans samen naar de hoofdstad en daar maken ze jouw geld op, begrijp je, jouw centjes verteren zij daar.

- Waarom doen ze dat dan?, vroeg de graaf verdrietig. Zij hadden op mij moeten wachten. Ik kan niet begrijpen dat meneer Frans haar ontvoerd heeft.

- Jij begrijpt goddank niets, sprak de dichter. Zie je dan ook niet in dat zij je bedrogen heeft?

De graaf glimlachte.

- Zij is lief, zei hij, dat doet ze niet. U weet niet hoe lang zij op mij gewacht heeft.

- Neen, dat weet ik ook niet, beaamde de dichter. Maar luister eens. Heeft Loes je er heelemaal niets van gezegd, dat zij misschien naar de hoofdstad zou gaan om voor de film te spelen? Weet je niet dat Frans decors voor een historische film ontwerpen moest?

- Iets van de middeleeuwen?, vroeg de graaf.

- Juist.

- Ja, dat weet ik. Hij moest kasteelen voor ridders teekenen.

- Ja, voor plankenridders, zooals jij er een bent. En nu is mijn geduld op. Wil je nu ophouden met je malligheid of niet?

- Als gravin Lea in de hoofdstad is bij de plankenridders, ga ik er ook heen, antwoordde de graaf. Zij kan toch niet alleen tusschen al die vreemden zijn?

De dichter zuchtte en schudde het hoofd.

- Arme kerel, zei hij. Jij bent de eerste volslagen gek dien ik in mijn leven zie, waarachtig, het is zoo. En heusch, het is voor mij een raadsel, dat een doodgewoon kereltje zoo'n eind afdwalen kan. Kijk mij eens goed aan. Zoo, en zeg mij nu eens, welke kleur hebben mijn oogen?

- Blauw, net als van de gravin, geloof ik, maar die zijn mooier.

- Juist, riep de dichter, blauw en nu weet ik het ook: je bent een dier, een zinnelijk beest, de wellust brengt je verstand in de war. Je kunt geen woord zeggen, zonder aan die vrouw te denken. Schaam jij je niet, durf je je eigen kinderen in de oogen te zien? Hoe is het in godsnaam mogelijk, dat het beest in den mensch zoo sterk kan zijn, dat het een hersenlooze idioot van hem maakt? Luister vriend, je bent een beest, een vreeselijk, monsterachtig beest.

- Een soort draak?, vroeg de graaf.

- Heb je nog den moed sarcastisch te zijn? Heb je dan geen steek zelfrespect, hè vriend?

Graaf Arie keek den dichter opmerkzaam aan. Hij legde zijn hand op diens arm en schudde langzaam het hoofd.

- Het komt wel goed, zei hij, u moet u maar niet zoo boos maken. De menschen zullen wel bevrijd worden, ook al willen zij het zelf niet. Ik weet wel dat de menschen elkaar een spons met gal in den mond stoppen, want Jezus is ook op Golgotha gestorven. Denkt u soms dat wij alleen maar verdriet hebben? Wij moeten elkaar opheffen en steunen, dan komt alles wel in orde.

- Wat heeft dat met Loes te maken?, vroeg de dichter.

Doch de graaf antwoordde niet, hij staarde voor zich heen en

scheen de aanwezigheid van den ander vergeten te zijn. De dichter keek van terzijde naar den mageren, hoekigen kop, die vol onbegrijpelijke dwaasheden zat, naar de beenige handen, die langzaam tastend langs de wijde broekspijpen streken, alsof zij iets wilden grijpen. En duidelijker dan zijn mond had kunnen spreken, vertelden graaf Arie's zoekende vingers den dichter, wat de mensch, die naast hem zat, verloren had. Hier stond hij voor het schoone, ontzettende mysterie van den waanzin en hij was zoo'n dwaas geweest, om met ruwe handen iets te willen grijpen, wat ontastbaar was. Een beest had hij dezen man zooeven genoemd, maar was hij zelf niet veel beestachtiger dan deze arme dwaas? Had hij het recht om tegen dit hoofd te schoppen, waarin het leven zijn waanzin liet droomen? Zijn dwaasheid is alleen voor hem, daaraan mag niemand raken, dacht de dichter, hij mag er gelukkig mee zijn en er in ten onder gaan. Arme, gelukkige kerel. Laat hem gelukkig zijn met Loes, laat hem modder voor goud aanzien en een engel van een slet maken. Wat hindert het?

- Ik doe het, hoorde hij graaf Arie zeggen. Nu dadelijk.

- Wat doe je?

- Ik ga naar de hoofdstad. Ik zal met den trein gaan, want zij wacht op mij. Doe maar je oogen dicht, dan hoor je haar roepen.

- Ja, sprak de dichter, dan moet je maar gaan. Heb je geld voor den trein?

- Zij zal blij zijn als ze mij ziet, sprak graaf Arie.

- Dat denk ik ook. Maar ik vroeg je of je geld bij je hebt om een kaartje te koopen.

- Het geld is weg, antwoordde de graaf, en dat is eigenlijk maar goed ook. Geld is modder.

- Ja, zei de dichter, maar als je niets hebt, moeten wij maar samen deelen. Hier heb je een rijksdaalder en denk er goed aan, dat je zonder geld geen kaartje koopen kunt en dat je dan niet naar je koningin kunt gaan. Waaraan moet je nu denken?

- Aan alles, antwoordde de graaf.

Toen stond hij op en ging heen, zonder afscheid te nemen. De dikke dichter staarde hem na, totdat hij tusschen de menschen verdwenen was.

De dichter heeft gedeeld met den dwaas, dacht hij. De dichter deelt altijd, maar voor hem is het beter met een dwaas dan met de verstandige wereld te deelen. Dag vriend, goeie reis.

Toen stak meneer Frits, tevreden glimlachend, een slechte sigaret aan.

En boven de wereld scheen de zon.

XIV.

Storm en slagregen, toen de trein het groote station van de hoofdstad binnen stoomde. De groote stad, die aan weerszijden van de spoorbaan in de laagte lag, was in het donkere regenweer een grijze, naargeestige chaos van daken, kerktorens en fabrieksschoorsteenen.

Graaf Arie bleef staan op het drukke, van regen glimmende plein, voor het station. Automobielen, breed, plat en glanzend, als groote brommende torren, kwamen en gingen in alle richtingen, kliefden kletterend en zuigend de zwarte waterplassen en gooiden zwermen dikke modderspatten ver weg. Tramwagens wrongen huilend door zilveren railsbochten, rolden weg over een brug, die boven een donker water lag en verdwenen in de diepe holte van een poort. Menschen liepen gebogen tegen den wind in, de parapluie voor hen uit, als een wapen, alsof zij in stormloop een vesting wilden nemen. Anderen, die den wind mee hadden, liepen gemakkelijk, zij behoefden geen moeite te doen en gingen bijna vanzelf vooruit.

De graaf, die geen regenjas of parapluie had, bleef onder een luifel staan schuilen. Hij stond daar met andere menschen, die spraken over het weer en over spoorwegongelukken, over het soldeeren van aluminium en over brieven die met de luchtpost verzonden moeten worden. Enkele woorden, gedeelten van zinnen, bereikten zijn oor, maar hij luisterde er niet naar: hij had het te moeilijk met zijn eigen zaken en vroeg zich af op welke wijze hij de gravin in de groote stad zou kunnen vinden. Hij voelde zich gedrukt en eenzaam tusschen al deze nieuwe huizen en vreemde menschen en de komende avond maakte hem melancholisch. In

heel deze groote stad, met haar talrijke trams en gonzende automobielen, met haar duizenden lichten en gekleurde reclameborden, wist hij geen enkel plaatsje waarheen hij zich zou kunnen begeven. Hij wist niet of hij hier een paar verborgen ridders ontmoeten zou, die hij in vertrouwen zou kunnen nemen en die hem zouden kunnen helpen bij het zoeken naar gravin Lea. In den trein was hij voortdurend blij geweest, omdat hij naar zijn lieve vrouw in de hoofdstad ging, maar toen had hij er niet aan gedacht, hoe moeilijk het zou zijn haar te vinden. Hij had op hulp vertrouwd, die wel ergens vandaan zou komen, maar nu hij in de stad aangekomen nog steeds geen hulp had zien opdagen, begon hij er aan te twijfelen, of deze ooit komen zou.

Toen de regen wat minder geworden was, besloot hij den weg dien de tramwagens gingen, te volgen en de stad in te gaan. Hij koos den weg over de brug en kwam toen in een breede straat, die aan weerszijden prachtige, groote winkels had. De etalages waren reeds helder verlicht en glommen van koper en spiegels en gepolitoerd houtwerk. Op de daken der huizen, zag hij vurige lichtreclames, die aan- en uitgingen. De brandende letters sprongen achter elkaar uit de duisternis te voorschijn en als dan het heele woord er stond, floep!, dan was het weer weg en dan begonnen de letters weer van voren af aan. Tegen de hooge lantaarnpalen, waaraan fel witte lichtbollen heen en weer slingerden, hingen draaiende sterren van rood en geel licht, reuzensigaren met vuur er in, en kale hoofden van licht, die ja en neen knikten, als de slinger van een klok en die zeiden: Homobine, de bouwstof voor het haar, Homobine, de bouwstof voor de beenderen, Homobine, de bouwstof voor de tanden, Homobine houdt u jong. Het was een vreemd en moeilijk woord, maar de graaf, die het in enkele minuten al honderd maal gelezen en uitgesproken had, had het in zijn hersenen opgesloten, als een soort wonderspreuk, waarmede hij de stad moest binnen komen. Er hingen ook groote wijnflesschen in de lucht, waaruit gespikkelde wijn naar beneden stroomde, maar die niet op de straat terecht kwam, omdat hij aan den rand van het dak werd opgevangen door een reusachtigen tandenborstel, waaronder stond: Gij verwoest uw gebit als.... De graaf begreep niet goed wat men daarmede bedoelde en hij kon er ook niet meer

over nadenken, omdat zijn aandacht werd afgeleid door een rij lichtende letters, die op den nok van een dak op wieltjes schenen voort te rijden en die hem lieten lezen, dat een millionnair in Amerika honderd duizend dollar belooning gaf, aan ieder die zes uur achter elkaar op één voet staan kon. Het was den graaf volkomen onbegrijpelijk, waarom die meneer de menschen juist op één voet wilde laten staan, daar dit toch erg vermoeiend en lastig moest zijn. Drie uur op twee voeten stil te staan was al erg moeilijk, maar misschien waren er toch wel menschen, die het op een voet klaar zouden kunnen spelen en die kranige lui hadden het geld dan ook wel eerlijk verdiend.

De graaf wandelde door heel veel lange straten en overal zag hij winkels met licht en menschen en trams en Homobine. Hij dacht dat er geen eind aan die drukke, lichte straten zou komen en kreeg het gevoel of het overblijvende deel van de wereld alleen uit winkels en lichtreclames bestond. Eindelijk kwam hij in een rustiger gedeelte van de stad. De straten, die liniaalrecht waren en die aan weerszijden een onafzienbare rij lantaarns hadden, waren leeg en verlaten. De nieuwe huizen hadden steile gevels, die er op sommige plaatsen uitzagen als oude burchten, die netjes schoongeschuurd en afgekrabt waren. Duizenden vensterramen hingen als deksels van blikken sigarettendoosjes in de gevelmuren en slechts hier en daar was zoo'n vierkant vakje verlicht. De stad was heel groot, maar niettemin was het zeer goed mogelijk, dacht graaf Arie, dat zijn vrouw zich in deze straat, achter een van die verlichte vensters bevinden kon. Waarom ergens anders en juist hier niet? Hij kreeg weer eens een van zijn goede ingevingen en luisterde naar de stemmen die binnenin zijn hoofd spraken. Ze zeiden hem, dat dit kale, kille stadsdeel iets goeds, iets vriendelijke en vertrouwelijks had en dat dit zijn oorzaak moest vinden in het feit, dat de gravin hier in de buurt was. Daar hij meer goede ingevingen had gehad, die later precies waren uitgekomen zooals hij dat verwacht had, was graaf Arie erg blij met zijn nieuwen inval. Zijn gevoel van eenzaamheid verminderde en hij bemerkte dat hij honger had. Op den hoek van de straat had hij een prachtigen winkel gezien, met zacht gekleurde tegels en een tableau, waarop de Joden in de woestijn waren afgebeeld, die in hun

handen het manna opvingen, dat als regen uit de lucht viel. De graaf had zich zooeven reeds tot dezen oud-testamentarischen bakkerswinkel aangetrokken gevoeld en nu hij honger voelde, besloot hij daar een paar broodjes te gaan koopen. Heel lang bleef hij voor de etalage staan, bij voorbaat smullend van het zoete gebak, dat hij straks in zijn bezit zou hebben. Hij verdeelde zijn verlangen tusschen scheepjesbroodjes met mangeltjespukkels, chocoladesoezen met een kop en platte appeltaart met ruitjes. Tenslotte besloot hij twee scheepjesbroodjes met mangeltjespukkels te koopen. Terwijl de juffrouw hem hielp, rustte zijn bewonderende blik goedkeurend op het manna opvangende volk Israëls. In het midden van het tableau stond een groote, statige man met een baard, die den eetbaren regen niet in zijn handen, doch in een gouden schaal opving. Graaf Arie zag dadelijk dat deze man een soort hoofdman of Joodsche ridder zijn moest. Hij vond het tableau prachtig en hij liet de winkeljuffrouw in zijn bewondering deelen. Hij zei dat het hier de prachtigste bakkerswinkel van de wereld was en dat hij nooit meer ergens anders brood zou koopen.

- Het is op tegeltjes geschilderd, verklaarde hij deskundig.

De juffrouw beaamde dit.

- Meneer Frans doet het ook zoo prachtig, ging de graaf verder, maar hij doet het op bordpapier.

De juffrouw vond deze mededeeling zeer belangwekkend en zei dat de winkel gesloten moest worden. Hierop vertelde de graaf iets van het ridderportret, dat meneer Frans geschilderd had en van zijn wit paard en zijn harnas.

- Goeienavond, zei de juffrouw, het is tijd.

- Ja, antwoordde de graaf, het is hoog tijd. Wie weet waar ze haar hebben opgesloten. Als ik mijn broodjes op heb, ga ik haar dadelijk zoeken.

Het regende niet meer en daar de graaf erg moe was, besloot hij rustig op een vensterbank te gaan zitten om zijn broodjes op te eten. Ze smaakten heerlijk en toen hij ze op had, kreeg hij een hevig verlangen in eten. Iets van hutspot of zooiets, dacht hij en verlangend streek hij zijn tong langs zijn stoppelig snorretje. Na een poosje aan gestampte pot en verschillende worstsoorten te hebben gedacht, was hij voldoende verzadigd en uitgerust om zijn

onderzoekingstocht te kunnen aanvangen. Bij dezen tocht liet hij zich volkomen door de inwendige stemmen leiden en deze stemmen zeiden hem, dat hij iederen hoek links moest omgaan. Het gevolg hiervan was, dat hij een keer of zes om hetzelfde huizenblok heenliep, totdat, bij de zevende ommegang, de stemmen eindelijk bevel gaven rechtsom te gaan. Voorloopig bepaalden de ontmoetingen van den graaf zich alleen nog maar tot eenige nachtwakers en politieagenten en een jongeman en een juffrouw, die elkaar bij de arm vasthielden en afspraken met elkaar te gaan trouwen, doch dit hoorde de graaf niet. Eindelijk belandde hij in een groot, donker stadspark, waar hij alleen nog maar zwarte boomen, een paar eenzame lantaarns en enkele banken zag. Deze banken hadden prachtige, ronde leuningen, die precies in een menschenrug pasten en de graaf zat er zeer gemakkelijk op. Hij had het een beetje koud en hij was wat hongerig, maar overigens voelde hij zich heel behagelijk. Goed beschouwd mocht hij blij zijn dat hij naar de hoofdstad gegaan was, waar zijn gravin, al had hij haar dan ook nog niet gevonden, toch in ieder geval in zijn nabijheid was. Ook scheen hem de mogelijkheid om een paar verborgen ridders te ontdekken grooter toe dan dien middag, toen hij in den regen voor het station gestaan had. Het was ook wel iets heerlijks, dat hij nu eigenlijk al ergens heen op reis was en dat hij, gelijk een echten doolenden ridder betaamde, niet bij het haardvuur was blijven zitten. Vuur was wel iets heerlijks, evenals hutspot, maar hij kon zijn kraag opzetten, dan had hij het ook warm. Hij dook zoo diep mogelijk in zijn colbertje weg en bekeek toen met gesloten oogen een prachtig oud kasteel, waarin hij met gravin Lea woonde. De naam van den burcht, Homobine, stond in vurige letters boven de poort.

De graaf ontwaakte, doordat hij iets in zijn zak voelde bewegen. Eerst dacht hij dat het een reuzenspin was, maar dadelijk bemerkte hij dat het de hand was van een meneer die naast hem op de bank zat.

- Ik wist niet dat het uw hand was, zei graaf Arie, alsof hij zich verontschuldigen moest. Slaapt u hier ook?

- Neen, antwoordde de zwerver, ik ben hier voor tijdverdrijf.

- Het is koud, merkte de graaf op, ik kan mijn voeten bijna niet bewegen.

- Dat went vanzelf, als je het meer doet, antwoordde de man.

- Een dolende ridder, die zijn haard verlaten heeft, moet gehard zijn, vond de graaf.

- Spreek mij niet van ridderorden, antwoordde de man, die dingen hebben mij drie jaar gekost. Een hand vol rommel, lintjes en blik en geen cent waard.

- Van welke orde is u dan lid?, vroeg graaf Arie belangstellend.

- Van de groene hongerorde, was het sarcastische antwoord. Heb je meer van die lolletjes? Jij verkoopt maar gekheid en je slaapt maar; je hebt zeker nog geen honger.

- Wel een beetje. Hebt u ook honger?

- Heelemaal niet, antwoordde de man. Gistermiddag heb ik pas een oud broodje en een puntje sigaret gehad. En nergens werk: als je drie jaar opgeknapt hebt, nemen ze je niet zoo gemakkelijk. Een fijne boel, zuchtte de man. Heb je een sigaret voor mij?

De graaf werd opmerkzaam.

- Men moet u opheffen en u moet gesteund worden, zei hij.

- Geen cent steun krijg ik, antwoordde de man bitter. Ik moet werken, zeggen ze, maar probeer jij maar eens werk te vinden. Ja, baantjes genoeg, maar daaraan kan je als fatsoenlijk mensch niet beginnen: je moet je dood werken.

- Men heeft u vernederd, oordeelde de graaf.

- Schei nou uit met die flauwekul, sprak de vernederde. Ben je soms van het leger des heils? Wat voer je eigenlijk uit?

- Ik vervul mijn taak. Als ik mijn vrouw gevonden heb, zullen wij optrekken naar het heilige land. U kunt ook meegaan. Wij zullen gouden kruisen dragen en zwaarden met diamanten er in.

- Da's niet voor de poes, vond de man. Maar ik zeg: eerst hebben en dan deelen. Ik weet wat beters. Net buiten het park staat een villa, een kast als een kasteel.

- Een kasteel, herhaalde de graaf.

- Juist, ging de ander voort, en geen mensch thuis. Aan den achterkant, in den tuin, kunnen wij een ruit indrukken. Als er dan niemand komt, ga jij naar binnen en ik blijf op den uitkijk. Ik verzeker je dat er flink wat te halen is, een hoop tafelzilver en linnengoed. Wij deelen alles, sam, sam.

- Neen, zei de graaf, ik heet geen Sam, mijn naam is graaf Arie.
- Voor mijn part was je koning. Heb je lef?
- Is er niemand op het kasteel?, vroeg de graaf.
- Neen.
- Geen slotvoogd, geen soldaten, geen lijfeigenen?
- Geen muis, en de nachtwaker zit straal bezopen in de kroeg.
- Dan is het geen eerlijke belegering maar een roofridderdaad, sprak de graaf. Ik ben een ridder van barmhartigheid en liefde en ik doe het niet.
- Een idioot ben je, schold de man.

Toen stond hij op en slenterde de duisternis in. Tevreden met zichzelf, deed graaf Arie zijn oogen dicht en sloot zich in zijn armen met zichzelf op. Hij huiverde en hij was stijf van koude, alsof hij in een ijskast overnachtte.

XX.

Er waren sedert zijn aankomst pas twee dagen en drie nachten voorbij gegaan, toen graaf Arie reeds in een toestand gekomen was, waarin hij genoodzaakt was zich te voeden met het manna der wereldstad. Het viel niet als regen uit den hemel, maar het lag in kleffe, vochtige klonten in de aschemmers der groote restaurants, die heel vroeg in den ochtend buiten de deur werden gezet, waar de vuilnisman ze weghaalde. Als roofdieren die hun prooi beloeren, wachtten de lompenridders in een steegje of in een portiek op het oogenblik, waarop de bakken naar buiten werden gedragen. Dan schoten zij als een troep hongerige meeuwen toe en voordat de emmers nog waren neergezet, graaiden hun handen reeds in den stinkenden inhoud, als de snavel van een gier in de ingewanden van het aas. Zij ontrukten elkander een nat stuk brood en vochten om een been waaraan nog wat verdroogde vleesch-resten zaten. Zij propten hun monden vol koude aardappelen en slikten, zonder te proeven, het aanklevende vuil mede naar binnen. Soms was er overvloed, doch dikwijls was de buit gering. Dan slenterden zij met een gevoel van misdeeld te zijn, schouderophalend door de steegjes weg, vloekend op den uitgeslapen en zatgegeten hotelknecht, die hen glimlachend naoogde. Maar als het manna overvloedig was, aten zij zich zat voor den heelen dag, dan bromden zij van behagelijkheid en hadden een glimlach of een knipoogje voor den man, die hun het overvloedige voedsel verstrekt had. Op zoo'n dag spraken zij lof van hun hotel en roemden zij het, zooals de man het geprezen zou hebben, die aan de feestelijk gedekte tafel, met het fonkellicht der lampen in zijn gloeienden wijn, in het plechtstatige restaurant overvloedig en smakelijk ge-

geten had. Zij leefden van den drek, die werd afgezonderd uit het afval der groote stad en deze modder der modder voedde hen onvoldoende, doch hield hen staande in hun wankel armzalig bestaan van stinkend, vertrapt, verworden menschdier. Zij waren de vuilnisvreters der wereldstad, slib in den vergaarbak van het rioolwater der metropool, stervende, ontbindende parasieten, ondersten der laagsten. Zonsopgang was voor hen de komst van den trog met afval. Dag, na den nacht, morrend en kleumend doorgebracht onder God's open hemel, was voor hen de aantocht van het braaksel der groote, oververzadigde, ziek gegeten maatschappij. Van hun disch bleef alleen dat over, wat zwijnen versmaden, van hun tafel restte slechts ontbindend vuil, verrotting en stank. Na hun deel te hebben opgeslokt, verdwenen zij als fantomen in den doolhof der donkerste steegjes en de groote, lichtende stad zag hen pas terug als het avond geworden was, op de banken der parken en onder de bogen der bruggen, waar hun slaapsteden waren. De maatschappij bekommerde zich om hen minder dan om haar dooden, die op de kerkhoven onder gebeitelde steenen slapen. Zij stierven vergeten in hun schuilhoeken, in grauwe nacht-asyls, in het ziekenhuis of in de cel. En hun cadavers waren voor de snijkamer, waar zij met het lancet werden opengereten als vunze drekzakken, welke niet met de handen worden aangeraakt.

Zij, de vreters uit de vuilnisbakken, waren een verachtelijk, ellendig gespuis, pestbacillen op het blanke, zoete lichaam der groote, zingende, lichtende, levende stad.

Graaf Arie, bij God's genade, had een vetten buit: drie aardappels, een broodkorst en een handvol vleeschsalade met sauce Tartare, vermengd met wat kolengruis. Hij glimlachte tevreden en at met veel graagte en smaak. Zijn dischgenooten waren heengegaan en hij at alleen, stond als een monumentje van zieligheid op het breede, gladde tegeltrottoir en bezorgde den vroegen voorbijgangers een oogenblik van verbazing en vroolijkheid. Hoewel hij grooten honger had, smaakte het ontbijt hem dien ochtend niet zoo goed als den vorigen morgen. Het begin van den dag, was gelijk aan dat van gisteren en toen had hij geen andere dan onaangename ervaringen gehad. Den geheelen dag had hij toen, op zoek naar zijn vrouw, door de stad gezworven, zonder het geringste

spoor van haar ontdekt te hebben. 's Avonds was hij te laat voor het asyl gekomen, waar hij, zoo had men hem gezegd, voor niets slapen kon en waar men bovendien 's morgens nog een kop koffie met een stuk brood kreeg. Omdat hij, tot twee keer toe, een verkeerde dame had gevolgd, die hij voor gravin Lea had aangezien, had hij het asyl gesloten gevonden en was daarom genoodzaakt geweest, den nacht op een bank in het stadspark door te brengen. Echter, ook dien dag zocht de graaf tevergeefs, sjouwde hij de eindelooze straten der stad af en kwam 's avonds verkleumd en doodmoe bij het nachtasyl aan. De mannen, die voor den nacht onderdak wilden hebben, stonden in een lange rij voor de gesloten poort van het oude, sombere gebouw te wachten. De eersten hadden daar reeds een paar uur gestaan, bevreesd als zij waren te laat te zullen komen, daar het aantal beschikbare slaapplaatsen, na het openen der poort, doorgaans dadelijk bezet was. De meesten der wachtenden droegen geen kleeren, maar alleen lompen, die eens, heel lang geleden, deel van kleedingstukken hadden uitgemaakt. Zij waren grauw, vies en afzichtelijk en het was of hun gescheurde lompen met het raderwerk der maatschappij, dat hen verscheurd had, in aanraking waren geweest. Zij waren, als riool-ratten, dragers van ongedierte en ziekten, zij knaagden aan de stutbalken der maatschappij, omdat die maatschappij geen voedsel voor hun monden had. De meesten hunner kenden de gevangeniscel van binnen en hoewel zij niet allen misdadigers waren, had de harde, kale noodzaak van te moeten leven, vrijwel allen reeds op den rand der misdaad gebracht. Zij leefden met slechts één simpel en zeer nabij doel, met een klein, maar verterend verlangen, met één eeuwige, grauwe zorg: zij moesten voedsel hebben voor den dag, voor het uur waarin zij leefden. Slechts enkelen hunner verlangden meer van den grooten overvloed dan een snee brood en een plaatsje waar zij het hoofd voor den nacht konden neerleggen. Deze dag slechts eten, deze nacht een bed en dan morgen...., och morgen was nog ver, vóór morgen kwam nog een dag van honger en een nacht van koude. Diep was de bodem van den kuil waarin zij leefden en hoog boven hun hoofden was het blinkende licht van de wereld. Doch slechts enkelen hunner hadden een hopeloos verlangen naar dat groote licht,

slechts weinigen wilden omhoog gaan langs de steile, glibberige wanden van den afvalput waarin zij leefden. De maatschappij heeft haar ongeschreven wetten voor ieder wezen dat meegaat, staat of valt in haar wentelenden chaos en voor hen die weggespoeld zijn naar haar zinkputten van ellende, geldt slechts een wreede, onwrikbare regel: wat onder is, zal eeuwig onder blijven. Nimmer meer mengt zich het kaf, dat weggeblazen werd, met het koren, nooit meer zal hij die weggetrapt werd, wederkeeren uit den put waarin hij viel. De rioolrat schuwt de menschen en alleen als nijpende nood hem daartoe dwingt, zal hij zich in hun tegenwoordigheid wagen. De menschenratten zijn daarin als hun dierlijke lotgenooten: zij vreezen de aanraking met de wereld, die hen weinig goeds, maar veel leed en onheil brengen kan. De groote menschenmaatschappij sluit haar bezit achter deuren op en één sleutel is er slechts die op deze deuren past, een sleutel die toegang geeft tot eten en vreugde, tot leven en vermaak: geld. Voor den paria heeft de maatschappij slechts twee deuren die zonder sleutel open gaan: de deur der gevangenis en de deur van het hospitaal.

Wonderlijk is het leven, dat niet alleen de slechtsten der slechten met zijn wervelwinden tegen de harde aarde smakt, maar dat ook haar beste zonen in dollen dans naar omlaag voert. Er zijn er die lachende aankomen bij het eindpunt van hun dollen rit door het leven en die pas dan met ontzetting tot bezinning komen, als de ellende hen in haar krakende armen aan haar ijzeren borst drukt.

Het waren niet allen lompendragers vanaf de wieg, die voor de poort van het nachtasyl op onderkomen wachtten. De ingenieur, wiens fantastische plannen in een zee van alcohol verdronken waren, wachtte geduldig, zij aan zij, naast den chemiker wiens eigen gemaakt geld de harde proef der werkelijkheid niet had kunnen doorstaan. De bankier, die eens twee automobielen had bezeten en die zijn vermogen en dat van anderen aan van champagne en van misdaad doortrokken liefde geofferd had, stond naast het verworden individu, dat eens zijden dassen en gele schoenen gekocht had, van het geld dat de geschminkte en geparfumeerde valsche Venus hem toegeworpen had. Zij vormden een lange, grauwe rij, de vertrapten en mislukten, de verworden en en ont-

aarden, een rij huiverend, hunkerend uitschot, een stillen, somberen stoet van ellende.

Graaf Arie had tot buurman een grooten, ruwen kerel, met een wang welke geteekend was met een wit lidteeken, dat van zijn oor totaan zijn mond liep. De man rookte onafgebroken korte, groezelige stukjes sigaret, die hij op straat had opgeraapt. Als een stukje sigaret tot het allerlaatste was opgebrand, nam hij een nieuw eindje, rolde den kant welke gebrand had zorgvuldig tusschen zijn vingers en stak het aan, den rook diep in zijn borst inzuigend.

De lange rij wachtenden werd voortdurend grooter; zij was gegroeid totaan het ijzeren hek, dat het plein voor het gebouw van de straat afsloot.

- 't Is alweer vol, zei iemand. Tot het hek, meer gaan er niet in: op den kop af twee honderd.

- Het huis is te klein, antwoordde een ander, altijd komen ze plaats te kort.

- Ze moeten uitbreiden, er staan zalen genoeg leeg. Zij krijgen zat geld binnen.

Een paar mannen lachten.

- Geld zat, riep iemand, maar voor ons niet. Het geld is voor de directie. Weet iemand soms waar alle costuums en de schoenen blijven die ze voor ons krijgen?

- Ja, riep een ander, wie een smoking van het asyl aan heeft, moet zijn vinger opsteken. Niet allemaal tegelijk.

- Worden verkocht voor 't goeie doel, sprak de man met het lidteeken. Aannemen, een wijntje voor de directeur, voor meneer zelf.

Er werd gelachen en gesproken, maar de wachtenden zwegen dadelijk, toen de deur open ging en een opzichter met een uniformpet op naar buiten trad. Hij begon de mannen bij twee tegelijk af te tellen en naderde snel de fatale grens der twee honderd, de plaats waar zijn arm als een valbijl tusschen de wachtenden viel en de achtersten afsneed van hun gelukkiger lotgenooten, die den nacht niet onder den blooten hemel behoefden door te brengen. De vaste slapers, die regelmatig het asyl bezochten en precies de plaats wisten waar de hand van den opzichter als een signaalarm

op onveilig viel, vochten dikwijls om nog binnen de grens te komen. Hadden zij een nieuweling voor zich staan, dan gooiden zij een stukje sigaar of sigaret een eind weg om hem van zijn plaats te lokken. Liep het slachtoffer in zoo'n valstrik, dan werd zijn plaats dadelijk ingenomen en werd hij door de anderen gedwongen achteraan de rij te gaan staan. Zijn onwetendheid maakte hem dan bovendien nog tot het mikpunt van hun spot en hij werd overladen met vriendelijke raadgevingen, betreffende slaapgelegenheden onder bruggen of achter omheiningen. Zij waren wreed, deze lompendragers, maar op de universiteit, die maatschappij heet en waar professor Honger college geeft, hadden zij weinig anders geleerd.

De twee honderd uitverkorenen, waaronder zich ook graaf Arie bevond, werden binnen gelaten in de groote hal van het gebouw. Hier kwamen zij, als varkens in een exportslachthuis, achter elkaar tusschen twee ijzeren hekken te staan. Aan het einde van deze hekken, stonden twee rechercheurs, die de binnenkomenden onderzoekend bekeken. Bevond zich tusschen de bezoekers iemand die door de justitie gezocht werd, dan liep hij regelrecht in den val en er was geen ontkomen meer aan. Het jachtterrein tusschen de hekken was rijk aan wild en het schot der glimlachende jagers, die slecht zittende confectiecostuums en afwaschbare gummiboorden droegen, miste nimmer.

Na deze inspectie ontvingen de bezoekers een linnen hemd en een rond koperen nummerplaatje dat, zoo dacht graaf Arie, veel op een medaille geleek. Het nummer vier en dertig op zijn plaatje, kon het totaal getal zijn van de veldslagen, welke men met goed gevolg geleverd had.

Men kwam in een groote, wit-gekalkte zaal met hooge vensters, welke wankel verlicht werd door een electrisch lampje, dat hoog tegen het plafond hing. In het midden stonden lange, wit-geboende tafels met banken aan weerszijden.

Het lijkt wel een beetje op een gevangenis, dacht graaf Arie, maar het moet zeker zoo zijn. Het ruikt naar een gasthuis, constateerde hij, maar dat hoort zeker zoo.

Toen ging hij rustig op een bank zitten en keek belangstellend naar de anderen, die zich begonnen uit te kleeden. Zij deden al

hun kleeren uit, alsof zij in zee gingen zwemmen en maakten van hun goed een pakje, dat zij samenbonden met stukjes touw die op de tafel lagen. Als het pakje klaar was, bonden zij hun medaille er aan vast en gingen dan in hun hemd aan tafel zitten.

- Zeg maat, je kunt zoo niet onder de wol, sprak de man met het lidteeken, je moet je uitkleeden. Heb je nog nooit over het lijntje gemaft?

Zonder te antwoorden keek de graaf den spreker eens aan: hij had weinig vertrouwen in diens ongunstig uiterlijk. Hij vond trouwens toch, dat er maar weinig nette menschen in de zaal waren en hij was er van overtuigd, dat zich onder deze menschen geen enkele edelman bevond. Het speet hem dat hij dit huis was binnen gegaan, de omgeving maakte hem benauwd en hij had een gevoel alsof hij er nooit weer uit zou komen. Hij wist niet hoe het kwam, maar hij moest voortdurend denken aan het boek Van galeiboef tot markies. Hoewel hij geen markies doch een graaf was, voelde hij zich tusschen galeiboeven evenmin op zijn plaats en hij schaamde zich er voor zich in het bijzijn van al deze menschen uit te kleeden.

De opzichter, die er met den gouden band om zijn pet uitzag als een inspecteur van politie, kwam hem zeggen dat hij zich uit-kleeden moest, omdat zijn kleeren in den oven moesten.

- Zoo, zei de graaf, die niet begrijpen kon wat zijn kleeren in dien oven moesten doen.

- Voor de ontsmetting, verklaarde de reus met het lidteeken.

- Juist, zei de graaf, maar het is schande. Weet u dat galeiboeven ook gebrandmerkt worden?

- Wat heeft dat er nou mee te maken, zei de man. Trek je kleeren maar uit.

Graaf Arie, die inzag dat er niet veel aan te veranderen viel, volgde dezen raad op. Hij moest aan gravin Lea denken en haar beeld verjoeg alle gedachten aan dwangarbeid en brandmerken. De gedachte aan zijn liefste gaf hem kracht en hij begreep dat ook deze gebeurtenis tot de reeks beproevingen behoorde, welke hij als martelaar ondergaan moest. Toen de kleeren in groote manden waren weggehaald, luidde een bel en kwamen twee opzichters met een karretje met brood en emmers dampende, bruine vloeistof

binnen. Alle mannen kregen een brok bruinbrood en een blikken beker vol vloeistof, welke koffie werd genoemd. Gulzig en zwijgend aten zij en enkele oogenblikken nadat het brood was binnen gebracht, was er niets meer van over dan de kruimels, welke met de vingertoppen zorgvuldig van de tafels werden opgenomen.

In de slaapzalen rustten de mannen op strooken grauw linnen, welke aan het hoofdeinde aan ijzeren stangen en aan het voeteneinde aan strak gespannen touwen waren vastgemaakt. 's Morgens liet men deze touwen eenvoudig vieren, waardoor alle slapers gelijktijdig op den grond gleden. Een eenvoudiger en meer radicale wijze van wekken was ondenkbaar.

Graaf Arie ontving een deken en legde zich op de hem toegewezen strook zeil neer. Nauwelijks lag hij, toen de fluitjes der oppassers door de holle zalen weerklonken en de lichten doofden.

Zwak klonken de geluiden der groote stad tot in de slaapzalen door. In de groote restaurants schetterden de saxophones der Jazz-bands en raasden de drummers als opgewonden uurwerkpoppen op hun bizarre slagwerkapparaten. Strak-glimmende lakschoenen schuifelden dwaas-nerveus over glanzende dansvloeren en aan het eind van den dans, als het huilend gekerm der Jazz was afgebroken in een amechtigen dissonant, werden zorgvuldig gemanicuurde, rose marsepeinhandjes afgemeten op elkaar geklapt en zette het orkest, piepend en steunend, ratelend en hijgend, het lied der verdwazing opnieuw in.

Aan wit gedekte tafels, bij geslepen glaswerk, waarin een spectrum van vreugde gloeit, in lichte zalen, Sybarietische tempels van genot, viert de wakende wereld feest.

Groot is de stad en talloos zijn haar kamers, talloos haar koesterende vuren, waarvoor burgers in vadsige tevredenheid zich koesteren en het hoofd schudden over de slechtheid dezer wereld. In zindelijke, warme bedden slapen zij die hun rust verdienen, de werkers, de nutttigen dezer wereld.

Groot is de stad en boven haar daken klingelen de carillons, eenzaam, in oneindige melancholie.

Over de lijn, op een strook grauw linnen, slaapt het ras der vuilnisvreters, het ras der nutteloozen, het vuil der groote stad, waarvan te veel is.

Graaf Arie kon niet in slaap komen. De ruwe lap zeil waarop hij lag, was koud als ijs, hij beefde en klappertandde en hij durfde zich bijna niet bewegen, daar bij iedere beweging het ruwe weefsel als een vijl langs zijn heupbeen streek. In de holle, donkere zaal, klonk de roaiksymphonie der slapers: het was alsof in de duisternis een aantal zagende timmerlieden en Ieder-schrappende schoenmakers aan den arbeid waren.

De graaf luisterde naar de torenklokken der stad: het spookuur was ingetreden en met angst en weemoed moest hij denken aan gravin Lea, die alleen en onbeschermd in de groote wereld ronddoolde. Het was vreeselijk dat hij haar nog steeds niet gevonden had. Hij trachtte uit te rekenen hoeveel dagen hij nu reeds gezocht had, maar hij raakte de kluts kwijt en wist tenslotte niet meer of hij thans vijf of tien dagen aan het zoeken was. Maar nu was het uit: morgen zou hij nog eens goed in alle groote winkels kijken, hij zou de tramwagens nog eens terdege in oogenschouw nemen en als hij haar dan niet vond, zou hij de hulp van den hoofdcommissaris van politie inroepen. Misschien was zij al lang in een of anderen val geloopen, waar grijpende handen als grassprietjes uit de grond groeiden en waar vlijmscherpe dolken in de lucht zweefden. Als dat werkelijk het geval was, was het zijn schuld, omdat hij te lang getalmd had. In ieder geval, wat er ook gebeuren mocht, waar Lea zich ook bevinden mocht, hij zou haar weten te vinden en haar bevrijden, al bevond zij zich in de macht van den duivel. Arme Lea, als zij werkelijk, al was het dan maar voor tijdelijk, in de hel terecht gekomen was, zou zij al heel wat folteringen en pijnigingen te verduren hebben gehad. Hij moest denken aan het boek met de vreeselijke stadsgezichten van de hel, het boek dat hij bij graaf Harry gezien had. Hij herinnerde zich de stakkers die paardreden op de snede van een scheermes en zichzelf in twee helften reden. En dan de vreeselijke plaat waarop oudermoordenaars in slaolie werden gekookt. Gelukkig, een oudermoordenaar was gravin Lea niet. Maar dan zag hij het plaatje, waarop ontrouwe echtgenooten werden gemarteld en een groote vrees kwam over hem. Er bestond groote kans dat gravin Lea zich onder deze ongelukkigen bevond, want feitelijk had zij zich wel een beetje aan echtbreuk schuldig gemaakt. Zijn zoekende blik vloog

als een bromvlieg door deze afdeeling van de hel, van den eenen gloeienden muur naar den anderen. Hij keek alle vrouwen die daar waren even in het gelaat en, vreemd, hij zag alleen hun groote, betraande oogen maar. Dat komt er van, dacht hij, maar toch had hij medelijden met de stakkers. Eindelijk zag hij zijn lieve Lea. Zij zat naast meneer Frans op een bank in het park en veegde haar bloote voeten op een kleedje af, want men had haar juist boven een vuur geroosterd.

- Mijn schoenen zijn veel te nauw, zei ze, ik moet andere hebben.

- Het geld is op, antwoordde de graaf.

- Ik heb geld, sprak meneer Frans en hij opende een kast waarin zich stapels bankbilletten bevonden.

Toen kwam er een duivel, die er uitzag als een tramconducteur Hij droeg een pet met een gouden band er omheen en daarop stond het woord Homobine. In zijn hand had hij een groote vork en deze vork was een hellebaard, waarmee hij in een grooten, dampenden ketel roerde. Hij keek graaf Arie aan en zei:

- Ik raak dat vuilnis niet met mijn vingers aan, het is te vies.

Toen gaf hij den graaf een stukje worst, dat heerlijk smaakte. Plotseling gaf hij meneer Frans een tik met zijn wandelstok en op dat oogenblik zag graaf Arie, dat hij geen tramconducteur was, maar een galeiboef met een groot lidteeken op zijn wang. Nu moest men hals over kop vluchten. De graaf gaf zijn vrouw een hand en zij snelden naast elkaar door lange straten, welke geheel van ijzeren hekken gemaakt waren. Twee duivels op motorfietsen reden achter hen aan, zij waren grooter dan den huizen en hun motoren ronkten als snorkende reuzen. Hierheen: riep de graaf. Toen zaten zij op een lange, gladde, schuine baan, die eindigde in de zee. Heel diep was het water en pijlsnel gleden zij omlaag, elkander in doodsangst omklemd houdend. Nog maar een klein stukje....

Graaf Arie slaakte een kreet en in zijn ooren klonk het luiden van een bel. Hij lag op den grond en bevond zich in een groote, slecht verlichte zaal. Om hem heen stonden witte mannen, die lange hemden droegen en hun armen en beenen bewogen langzaam, als wormen.

- Aankleeden, vriend, sprak de conducteur met den gouden band om zijn pet.

Toen herkende de graaf den man en hij herinnerde zich waar hij zich bevond.

Hij ontving zijn pakje kleeren, dat nog warm was en begon zich te kleeden. Toen hij zijn broek en zijn schoenen aangetrokken had, begaf hij zich, evenals de anderen, met ontbloot bovenlichaam naar de groote, zinken waschbakken. Een oppasser smeerde met een spaantje wat groene zeep bovenop zijn hoofd en het kostte hem moeite het weer goed uit zijn haren te wasschen. De mannen bij de waschbakken waren vroolijk, zij sloegen elkander met natte handen op het naakte lijf en gooiden elkaar nat. Ook zongen zij een liedje dat de meesten schenen te kennen.

Graaf Arie voelde zich heerlijk frisch en uitgeslapen en begon opgewekt den nieuwen dag. Hij kreeg een ontbijt van twee sneden bruinbrood en een kop koffie en mocht toen vertrekken.

Zonder ophouden, zonder zich te laten afleiden, gaf de graaf zich dien dag geheel aan zijn taak. Twee maal liep hij de groote boulevard aan beide kanten af, bleef scherp spiedend voor ieder café staan en nam de bezoekers, voor zoover deze van buiten af zichtbaar waren, onderzoekend op. Hij vroeg de portiers der groote hôtels naar een prachtige, groote dame, in zwart fluweel met rood of in het geel met strikken, doch nergens ontdekte hij een spoor. Toen het onomstootelijk voor hem vaststond, dat gravin Lea niet in een der groote hôtels, noch in een der boulevard café's vertoefde, nam hij de tramwagens maar weer eens flink onder handen. Letterlijk niets ontsnapte zijn aandacht en de gravin had wel onherkenbaar veranderd moeten wezen, als zij zich onder passagiers had bevonden, zonder dat hij haar ontdekt zou hebben. Tenslotte oordeelde de graaf, dat zij zich niet in een tramwagen bevinden kon en hij begon zijn aandacht aan melkwinkels te wijden. Dergelijke zaken waren in de binnenstad niet talrijk, maar na lang zoeken vond hij er toch twee. In den eenen winkel zag hij alleen een paar glimmende, koperen kannen en een klein mannetje van gips, dat een kalken koe op drie pooten aan het melken was. Bij den tweeden winkel was hij veel gelukkiger. Daar stond, een aarden melkkan in de gerimpelde hand, een verweerd en ver-

schrompeld oud vrouwtje met de koopvrouw te praten. De graaf meende het oude menschje reeds eerder te hebben gezien en haar mummiekopje wekte zeer onaangename herinneringen in hem. Wat hij zich precies herinnerde, was hem niet goed duidelijk, maar zeker was het, dat die oude vrouw zijn levenspad niet toevallig kruiste en dat zij iets met den graaf te maken had.

Juist, dacht hij, wij zijn er: het spoor gaat uit van den melkwinkel. Dadelijk had ik het bij het goede eind, vanaf den eersten dag dat ik hier ben. Precies, het klopte, een melkwinkel met een tegeltjesvloer en zij heeft maar één tand in haar mond.

Voorzichtig en langzaam schoof het vrouwtje den melkwinkel uit en de graaf volgde haar behoedzaam.

Oppassen, mompelde hij, ik zou het niet graag met die heks te kwaad krijgen.

De oude vrouw ging een slopje in, opende toen de deur van een verzakt, bouwvallig huis met één verdieping en verdween in de deuropening. Graaf Arie nam het huis eens op en vond het een rattenval, een echt huis waarin menschen vermoord worden, waarin zich luiken bevinden, waaronder riolen en zinkputten zijn. Als zijn gravin hier was - en zij was hier -, dan moest hij haar bevrijden, al zou hij ook het heele huis moeten afbreken. Hoewel de deur op een kier stond vond hij het niet raadzaam het huis langs den gewonen weg binnen te komen en daarom onderzocht hij of het niet mogelijk was vanaf den achterkant er in te gaan. Toen dit ondoenlijk bleek, daar het huisje was begrensd door twee hooge pakhuizen, die er met hun luiken en deuren als onneembare vestingen uitzagen, besloot de graaf langs den gewonen weg het huis binnen te gaan. Hij zocht in zijn zakken naar wapens, doch vond niets anders dan een rooden zakdoek, een stuk touw en een oude, tot een propje ineengefrommelde kwitantie. Jammer dat hij zijn harnas niet bij zich had: hij zou het hier uitstekend hebben kunnen gebruiken. Daar hij toch niet geheel weerloos tegenover den vijand wilde staan, bond hij een stukje steen aan zijn touwtje en aldus gewapend betrad hij het smerige portaal en besteeg voorzichtig den krakenden, uitgesleten trap. Zijn reis in het onzekere eindigde op een donker portaaltje, voor een gesloten deur. Luisterend bleef hij staan en hij vernam een geluid dat hem het hart in

de keel deed kloppen. Hij hoorde een zacht, regelmatig, schuren, zooals dit veroorzaakt wordt door het zwaard dat over den wetsteen gehaald wordt. Even overviel hem een siddering en het steentje van zijn slinger maakte een dansje op den plankenvloer.

Ik ben nog net op tijd, dacht hij, hief zijn hand op en veegde het angstzweet van zijn voorhoofd. Toen hoorde hij achter de gesloten deur het zingen van een kanarie en dit bekende, vredige geluid stelde hem een weinig gerust.

Ik begin!, flitste het door zijn hoofd en voordat hij goed begreep wat hij deed, had hij de deur al opengeduwd en viel zijn blik in een klein kamertje, dat gestoffeerd was met armoede en gemeubeld met ouderdom. Bij een potkachel zat de oude vrouw, die bezig was een koekpan uit te krabben en van schrik het mes uit haar hand liet vallen, toen de deur plotseling werd opengegooid. In een rieten stoel, voor het raam, naast de vierkante tafel, sluimerde een grijsaard. Een bril met ijzeren montuur was over zijn voorhoofd geschoven en zijn geel hoofd ging regelmatig bij iederen ademtocht op en neer, alsof het door een slinger in beweging werd gebracht. De kanariepiet zong in zijn traliekamertje dicht bij den balkenzolder en op de kachel sieperde een blikken waterketel de begeleiding.

- Zie zoo, sprak de graaf, hier ben ik.
- Bij wie moet u zijn?, vroeg het vrouwtje.
- Bij iedereen en hier vooral, bulderde de bezoeker.

Het gele hoofd in den stoel staakte zijn bevestigend geknik en de bril scharnierde omlaag.

- Wat is er met meneer?, vroeg de man schor.
- Het is uit, hernam de graaf, ik kom gravin Lea halen.

De man en de vrouw keken elkaar aan.

- Leenie, sprak de grijsaard langzaam.
- Juist, Lea, verbeterde de graaf.
- Een gravin, zei de man. Hoe is het mogelijk, zoo'n eenvoudig kind en heelemaal niks geen verbeelding.
- Alsjeblieft, sprak de graaf, ik ben nu hier, dat ziet u, ik ben het zelf. Waar is zij?
- Weet meneer dan niet dat ze al drie weken niet meer bij ons is? vroeg het vrouwtje.

- Dat zijn uitvluchten, hernam de graaf driftig. Men heeft haar ergens verstopt.

- Hoe is het mogelijk, sprak de vrouw verbaasd. Gewoon op een advertentie hebben wij haar gekregen. En hebben ze het wicht nou verstopt?

De grijsaard schudde het hoofd.

- Op een advertentie, herhaalde hij. Wij hebben nooit goed geweten hoe het eigenlijk zat. Drie maanden is ze bij ons geweest en nou is ze nog een gravin ook. 't Is haast niet te gelooven.

- Toch is het zoo, bevestigde de graaf.

- Heb ik niet aldoor gezegd dat ze zooiets fijns had?, vroeg de vrouw.

- Ik zei, dat kind is beslist van goeie kom-af, dat zei ik.

- Een gravin, herhaalde de man in den stoel hoofdschuddend. Drie maanden was ze bij ons, op een gewone advertentie.

- Ik wil haar zien, herhaalde de graaf met nadruk. U ziet dat ik gewapend ben en ik ben de graaf zelf.

- Zoo, sprak de oude vrouw, haar bezoeker verwonderd opnemend. Maar ze is hier niet meer.

- Waar is ze dan wel?, vroeg de graaf vol ongeduld.

- U zegt toch zelf dat ze haar verstopt hebben?

- Ik vond die man toch al zoo vreemd met het kind omgaan, hernam de grijsaard. Gewoon wikkelde hij haar in een deken en hij droeg haar als een pop naar beneden.

- Als een groote pop, vulde de graaf aan.

- Neen, antwoordde de vrouw, als een klein poppie. Het kind was minnetjes voor haar leeftijd.

- Zij is zoowat zoo groot, sprak de graaf, zijn hand een eindje boven zijn hoofd houdend.

- Heelemaal nietf antwoordde de oude man, ik begrijp niet hoe u daarbij komt. Zoo groot zal ze nooit worden, al wordt ze ook honderd jaar.

- Misschien was ze dan wel een klein beetje kleiner, schipperde graaf Arie hoopvol. Misschien was ze zoo groot als ik.

- Ik geloof dat meneer hier niet terecht is, sprak de vrouw, Leenie kwam nog niet eens boven de tafel uit.

- Hoe is het mogelijk, mompelde de graaf. Vroeg ze nooit naar mij?

- Naar wie?

- Naar haar man.

- Een kind van drie jaar!, sprak de grijsaard schouderophalend.

- Drie jaar pas, zuchtte de graaf en staarde peinzend naar de kanarie. Ik weet het, vervolgde hij na korten tijd, er is hier een soort zinsbegoocheling in het spel Ik geloof dat wij elkaar niet goed begrijpen; iemand van ons moet gek zijn of zooiets. U is het toch wel met mij eens, dat een groot mensch maar niet ineens nog kleiner dan de tafel worden kan?

- Gekheid, sprak de man.

- Nu begrijpen wij elkaar, hernam de graaf. Nu moet u mij ook eens zeggen of zij altijd, van het begin af, zoo klein geweest is.

- Natuurlijk, antwoordde de man. Wat anders?

- Juist, besloot de graaf beslist, dan is u gek en ik niet.

- Zoo, dank je.

- Het gaat later weer over, troostte de graaf. Dat is zwarte tooverkunst. 't Is jammer, vervolgde hij mompelend, jammer, zoo groot als de tafel. Het hellegebroed spant strikken, riep hij, maar het spoor heb ik.

Toen trok hij de deur achter zich dicht.

- Bepaald haar grootvader, mompelde de grijsaard. Zei ik niet dadelijk dat het een onecht kind was? De arme man heeft het zich te veel aangetrokken, 't is hem in zijn hoofd geslagen.

XXI.

En nog dienzelfden avond zag hij haar.

Hij stond onder de kleurige, matglazen luifel van een groot restaurant, klein, nat, hongerig, mannetje, havelooze, verloopen schooier, straatvuil van de groote stad. Hij dacht op dat oogenblik niet aan gravin Lea, hij toefde niet in ridderzalen bij dappere, nobele edelen, hij had alleen maar honger, een hol gevoel van binnen dat hem ziek maakte. Hij was nat en koud en sidderde van tijd tot tijd, als een stuiptrekkend dier. Hij was verdrietig en neerslachtig en hij had geen andere wenschen dan een bord heete erwtensoep en een bed met veel dekens.

Een groote auto gleed suizend voor het trottoir, de wielbanden knetterden op het gladde asphalt. Graaf Arie lette er niet op, hij had in den tijd dat hij daar stond al wel tien automobielen zien komen en vertrekken. Het portier ging open en een mijnheer, geheel in zwart gekleed, stapte uit. Hij reikte een dame de hand, een groote, prachtige dame, die een glanzende bontcape droeg en schoenen welke van zilver gemaakt schenen te zijn. Met korte passen liep zij vlug het trottoir over naar den ingang, vlak langs graaf Arie. Er knapte iets binnenin het hoofd van den graaf, de lucht om hem heen werd heet en de electrische lampjes gingen op en neer.

- Lea!, sprak hij zacht, maar niemand hoorde het.

Zij was voorbij gegaan, zij met meneer Frans.

Wat was alles nu ineens anders, heel anders dan hij het zich voortdurend voorgesteld had. Zij had zich niet in zijn armen geworpen en hem gezoend, omdat zij blij was dat zij elkaar terug gevonden hadden. Zij had niet tegen hem gelachen en hem bedankt

voor alle moeite welke hij gedaan had, zij had niet eens dag Arie gezegd. Zij was gewoon voorbij gegaan, had hem niet gezien. Zij was terecht, hij had haar gevonden en nu was er toch geen feest. Hij was nat en koud en hongerig, zooals zooeven, toen hij nog niet wist waar zij was. En nu was zij binnen, zijn vrouw was met meneer Frans in de groote, lichte zaal. Hij stond buiten en zij wist het niet, zij wist niet dat hij buiten in den regen stond. Maar zij had hem ook niet gezien, zij had niet geweten dat hij daar stond, anders had zij hem natuurlijk een zoen gegeven. Het was wel vreemd, dat zij er niets van bemerkt had, dat hij, haar man, die zoo lang oiaar haar gezocht had, vlak bij haar stond. Zij was dicht langs hem heen gegaan, hij had haar kunnen aanraken en hij had den zoeten geur van haar kleeding geroken. Zij was prachtig, hij had haar nog nooit zoo mooi gezien. Als hij nu naar binnen ging zou hij haar kunnen zien en met haar kunnen spreken, zij zouden lachen en elkaar vertellen dat zij zoo blij waren elkander weer te hebben gevonden. Als hij naar binnen ging, kon hij bij haar zitten, naar haar kijken en zien hoe prachtig zij was. Maar het was heel moeilijk om zoo maar naar binnen te gaan en voor haar te gaan staan. Misschien zou ze schrikken en het niet prettig vinden, omdat zij niet alleen konden zijn. Waarom moest meneer Frans er ook bij zijn? Was deze hem soms voor geweest, zou hij de gravin bevrijd hebben?

De graaf besloot niet naar binnen te gaan en buiten op den terugkeer van zijn gravin te wachten. Hij begon over een korten afstand heen en weer te loopen en hield den ingang voortdurend in het oog. Het was eigenlijk heel prettig dat zij nu zoo dicht bij hem was. Wel was het wachten in den regen niet zoo erg aangenaam, maar het was toch heel wat beter dan door de straten te dwalen en niet te weten waar zij zich bevond. Het was weer een prachtige ingeving geweest om juist voor dit hotel te blijven wachten. Hij glimlachte tevreden. Het was een soort voorbeschikking geweest, dat hij vanavond juist hier heen gegaan was. Even goed had hij naar het asyl kunnen gaan of een plaatsje om te slapen onder een brug kunnen zoeken. Maar alles had zoo moeten zijn en hij moest nu niet ongeduldig worden en naar binnen gaan, maar rustig wachten, totdat zij er weer uit kwam. Dan zou hij

naar haar toegaan en voor een grapje doen alsof hij een vreemde was. Hij zou zijn pet afnemen en goeiendag juffrouw zeggen. Dan zou zij ineens zien wie voor haar stond en dan, daarna.... Mijn lieve graaf, zei graaf Arie glimlachend. Het was heerlijk in de wereld. Middenin een groote stad, waar alleen maar vreemden waren, hadden zij elkaar opeens gevonden. Straks zou ze komen. Niemand wist iets van het heerlijke geheim. Niemand kende de reden waarom hij hier heen en weer liep. De menschen konden denken: die daar is alleen, maar hij wist, dat het niet waar was en dat zij binnen, heel dicht bij hem was.

Het stortregende, maar de regen was heerlijk.

Een scherpe wind joeg door zijn kleeren, maar hij huiverde van vreugde en niet van koude.

Hij had honger, maar hij voedde zich met liefde en verlangen.

Hij moest wel heel lang wachten, maar eindelijk, eindelijk kwam meneer Frans, doch hij was alleen.

- Lea, waar is Lea?, riep de graaf.

Meneer Frans wilde het natte, vieze mannetje ontwijken, maar opeens bleef hij staan en keek hem aan.

- Jij, riep hij, kerel hoe kom je hier? Wat zie je er uit.

- Waar is ze?, herhaalde de graaf.

- Mijn beste kruidenier, wat ben je nat, sprak de schilder. Ben je soms zwemmende hierheen gekomen?

- Zij, antwoordde de graaf, ik heb haar gezien.

- Loes, zei de schilder, bedoel je Loes? Die ligt in bed, ze slaapt.

- Het is niet waar, ik heb op haar gewacht: ze moet komen.

De schilder greep hem bij zijn arm.

- Kom mee, sprak hij, wij kunnen niet hier in den regen blijven staan. Wat voer je hier eigenlijk uit?

- Ik heb de gravin gezocht en nu is zij er, antwoordde de graaf. Niemand had haar mogen bevrijden, dat was mijn taak.

- 't Is waar ook, mompelde de schilder, je schijnt het nog steeds te pakken te hebben. Luister eens, vervolgde hij, hoe heet je ook weer? Graaf Arie, niet? Juist, je bent nog altijd graaf Arie. Arme kerel, je bent er waarachtig niet op vooruit gegaan. Eet je nog wel eens, of doe je daaraan ook niet meer?

- Heel weinig, antwoordde de graaf.

- Ik dacht zooiets al. Luister nu eens even, vriend graaf. Je weet misschien nog wel dat ik je onlangs verteld heb dat je zoo'n prachtigen roofridderkop hebt. Goed, die kop heeft je eigenlijk den kop op hol gebracht. Maar dat moet nu uit zijn. Wees verstandig en ga naar huis terug.

- Ik heb geen huis, sprak de graaf.

- Ook goed, vond de schilder. Maar je kunt hier toch niet als een bedelaar door de stad blijven zwerven? Zet die gekheid met Loes uit je hoofd. Hier heb je wat geld en ga dan nu naar huis.

- Ik heb geen huis.

- Weet ik, hernam de schilder, dan ga je niet naar huis. Laat je scheren, poets je schoenen, trek een schoon overhemd aan en kom dan morgenochtend om tien uur bij mij. Hier heb je mijn adres.

- En de gravin?

- Die zie je morgen ook. Maar wees verstandig en schei uit met die gekheid. Morgen zal Loes wel met je praten. Bn nu, wel te rusten.

- Goed onthouden, om tien uur bij mij, riep meneer Frans nog. Toen sprong hij op een voorbijgaande tram.

Dien nacht sliep de graaf onder een boog van een der rivierbruggen. Hoewel de nacht koud en zijn bed hard was, sliep hij heerlijk op zijn peluw van prettige vooruitzichten. Toen hij zijn slaapplaats verliet, was het nog donker. Voor alles wilde hij nu iets moois koopen om aan te trekken, want hij moest keurig voor de gravin verschijnen. Voor een winkel van heeren-modeartikelen bleef hij staan en begon bij het bleeke schijnsel van een lantaarn, verschillende zaken uit te zoeken welke hij koopen moest. Nadat hij zes maal een andere das en even zooveel keeren een nieuw overhemd gekozen had, was het reeds een beetje lichter geworden maar bleef de winkel nog gesloten. Het uur dat nu voorbij ging, bracht hij door met het kiezen van schoenen en wandelstokken en bontmantels met zijde voor de gravin. Eindelijk opende de winkelier zijn zaak en de graaf liet den man bijna geen tijd om den sleutel in het slot om te draaien. Hij kocht een helder wit boordje, maar aarzelde lang bij het kiezen van een geschikte das.

- 't Is voor een extra gelegenheid, verduidelijkte de graaf.

- Als u naar een begrafenis gaat, moet u dit strikje dragen, onderwees de winkelier.

- Integendeel, lachte de graaf, het lijkt niet eens op een begrafenis.

- Voor een bruiloft, begon de winkelier.

- Neen, viel graaf Arie in de rede, 't is er zoo'n beetje tusschenin. De bruiloft is al lang achter den rug, al wel een paar honderd jaar. Geeft u mij maar een feestdas.

Toen koos hij een fel groenen zelfbinder met vuurroode noppen.

Bij den barbier begon het feest al. Hij liet zich goed glad scheren en het zeepschuim dat van zijn wangen kwam was groezelig. Ook moest hij geur op zijn haar hebben, iets met een seringenlucht. Heerlijk zat hij in den wijden, zachten kappersstoel en met gesloten oogen genoot hij er van, toen de barbier het fijne geurtje in zijn haren wreef. Hij liet zich afborstelen, gaf een flinke fooi en bekeek zich in den wandspiegel, waaruit een helder en gelukkig gezicht hem aankeek. Nadat zijn schoenen gepoetst waren, kreeg hij zin in een paar heerlijke, versche scheepjesbroodjes met mangeltjespukkels, maar daar deze lekkernij alleen maar verkocht scheen te worden in de bakkerij waar de Joden manna opvingen, moest hij zich tevreden stellen met een paar roombroodjes, die een fijne sneeuw van poedersuiker op zijn pas geborstelde revers lieten neerdalen.

Meneer Frans wachtte hem reeds voor zijn woning op.

- Je bent opgeknapt, zei hij, zoo zie je er tenminste toonbaar uit.

- Mijn das zal zij ook prachtig vinden, sprak de graaf.

- Schei nu uit met je gezeur over Loes, hernam de schilder korzelig. Je moet nu voor goed een eind aan die dwaasheid maken. Gedraag je als een kerel.

- Ik zal haar zeggen dat het uit moet zijn, antwoordde graaf Arie. Ik heb nu lang genoeg naar haar gezocht. Maar misschien is het haar schuld niet; zij houdt heel veel van mij.

De schilder trok ongeduldig zijn schouders op.

- Zij moet het je zelf maar zeggen, besloot hij, misschien zie je het dan in.

Zij zwegen totdat zij in de vestibule van het station stonden, waar meneer Frans kaartjes kocht.

- Weet je nu waarheen wij gaan? vroeg hij.

- Wij gaan op reis antwoordde de graaf.

- Wij gaan naar een filmfabriek, ging de schilder voort.

- Een fabriek? vroeg de graaf. Ik begrijp het niet. Waarom is zij dan nu weer in een fabriek gegaan?

- Denk nu maar eens niet aan Loes, maar in de eerste plaats aan jezelf. Wij moeten nu zien of je iets verdienen kunt.

- Ik ga liever naar de gravin, sprak de graaf.

- Ik heb je gezegd dat zij daar ook is. Zij speelt in de film waarvoor ik de decors heb gemaakt. Je weet toch wel, dat ik toen bij Harry op den muur een kasteel heb geteekend?

- 't Was net echt, vond de graaf.

- Juist, hernam meneer Frans, straks zul je het echt zien. Loes speelt een groote rol in de flim en als je je nu fatsoenlijk gedraagt, mag je straks alles zien en dan verdien je ook nog wat. Ik zal probeeren of je figureeren mag, maar dan moet je je netjes en verstandig gedragen.

- Ik kan het niet, antwoordde de graaf, ik kon ook nooit voetballen.

- Je doet maar gewoon wat je gezegd wordt, sprak de schilder, wees maar niet bang, er komt heelemaal geen sport aan te pas. Je krijgt een prachtig pak aan van een ridder of van een middeleeuwschen soldaat. Mij dunkt dat zoo'n rol je geen moeite zal kosten.

- Jammer, vond de graaf, ik heb nog het harnas: het zou prachtig staan voor een ridder en Loes zou het ook erg mooi vinden.

Toen zwegen zij en de graaf dacht na over alles wat meneer Frans hem verteld had. Eindelijk was het dan toch zoover gekomen: straks zou hij een costuum krijgen en hij zou in het openbaar als ridder kunnen verschijnen. Het was hem alles nog niet heel duidelijk, hij begreep niet goed wat meneer Frans met een oud kasteel te maken had en waarom Lea er was heengegaan, zonder er hem iets van te zeggen. Waarom men hem er geld voor wilde geven dat hij een ridder was, bleef hem ook nog duister en hij voelde

dat er eenige moeilijkheden konden komen met het voetballen, want dat alles iets met sport te maken had, geloofde hij stellig.

De trein stopte bij een klein station, dat onder hooge, rechtopgaande dennen verscholen lag. Graaf Arie, die een burcht zocht, maar niets anders zag dan het stationsgebouwtje en een man die met een kar met vruchten en chocoladereepen onder de boomen stond, vroeg waar het kasteel was waarheen zij gingen.

- Straks, sprak meneer Frans lachend. Heb maar niet zoo'n haast, het zal je nog wel gaan vervelen.

- Nooit, riep de graaf met overtuiging.

De opnameateliers der filmfabriek, lagen temidden van een groot aantal hulpgebouwtjes op een open stuk heide, dat geheel door een hooge schutting omgeven was. Een breede straat liep vanaf den ingang tusschen de gebouwtjes door en eindigde bij een hoog, doorzichtig bouwsel, dat geleek op een mislukten tempel, welke in een glazen stationskap veranderd was. Ter weerszijden achter de huisjes, stonden groote, vreemdvormige bouwwerken, die daar uit een nachtmerrie schenen te zijn achtergebleven. Het waren hooge, bol uitstaande muren, waarvan de holten gevuld waren met wit-houten steunsels, die door en over elkaar liepen, als barsten in oud porcelein. Vanaf den achterkant gezien, geleken ze op doorgezaagde ribbenkasten van huizenhooge, voorwereldlijke monsters.

Bij den ingang dezer houten droomwereld, stonden twee steenen gebouwtjes en daarin zaten een paar geuniformeerde portiers, de hellehonden van filmstad.

Graaf Arie, die in een der portiershokjes moest achterblijven, nam de omgeving eens op. Heel prettig vond hij het, dat de wereld, waarin hij thans binnen zou treden, zoo goed afgesloten was. De twee soldaten, die Kosmos Film Cie. op hun petten droegen, vielen hem tegen. Zij zagen er, naar zijn meening, te veel als politieagenten en te weinig als huursoldaten uit. Ook maakten de houten huisjes, die ongetwijfeld bij het kasteel moesten behooren, dat nog steeds niet te zien was, op hem een zeer onsolieden indruk. Prachtig waren echter de vreemde bouwsels die overal overeind stonden. Zij zagen er uit als iets dat nergens op geleek en daarom betitelde

de graaf ze maar eenvoudig als prachtige dingen van niks. Het kamertje waarin hij wachten moest, was een zeer bizonder vertrek, dat zoo'n beetje het midden hield tusschen een ridderzaal in het klein en een kantoortje. De wanden waren overdekt met photo's van ridders en edelvrouwen in fantastische costuums en op enkele platen werd oorlog gevoerd of was een zeeslag afgebeeld. Graaf Arie onderzocht of zijn beeltenis en die van zijn vrouw aanwezig waren, maar hij had pas één wand geheel afgezocht, toen, zeer tot zijn spijt een jongetje binnen kwam, die hem vroeg of hij meegaan wilde.

- Wordt u door de gravin gestuurd?, vroeg hij.

- Ja, antwoordde de piccolo, u moet bij den regisseur komen.

- Zoo, sprak de graaf, wat heeft een rechercheur er dan mee te maken? Ik kan het wel zonder de politie af.

- Het is de regisseur van de misdaad op het kasteel, verduidelijkte de jongen.

- Wat, riep de graaf, ze hebben de gravin toch niet vermoord?

- Ik weet het niet, antwoordde de jongen. Denkt u soms dat ze ons alles vertellen?

- Natuurlijk niet, die bandieten, dat doen ze in het geheim. Maar het is afgeloopen, begrijp je, ik zal ze toonen wie ik ben.

De jongen lachte.

- Dat zeggen ze allemaal, sprak hij op een toon van iemand die het weten kon. Ze denken allemaal dat ze een hoofdrol kunnen spelen, maar je moet nou heusch niet denken dat het zoo gemakkelijk is.

- Jij bent nog maar een klein schildknaapje, hernam de graaf, jij weet nog niet wat er in de wereld te koop is, maar ik zal ze toonen tot wat ik in staat ben. Je weet misschien nog niet wie ik ben?

- Neen, zei de jongen brutaal, maar veel ben je niet. Stel je nou maar niet voor dat figuranten wat waard zijn. Als ze hier met een nieuwe film beginnen, staan er soms wel honderd duizend voor het hek. Denk nou maar niet dat die allemaal binnen komen. 't Is vee, zeggen ze hier.

- Dat is het ook, vond de graaf. Maar zeg mij nu eerst even waar het kasteel is.

- Hier moet je in, sprak de jongen een deur openduwend.

Graaf Arie kwam nu in een deftig ingericht kantoor, waar iemand in zijn hemdsmouwen achter een groot schrijfbureau zat. Meneer Frans stond naast dezen heer en keek den graaf glimlachend aan. De meneer achter de schrijftafel beschouwde den graaf een oogenblik en liet even zijn blik onderzoekend op diens gelaat rusten. Graaf Arie dacht dat zijn mooie, nieuwe das bekeken werd. Toen kwam iemand binnen, die ook in zijn hemdsmouwen liep en een korten broek met geruite kousen droeg.

- Figuratie voor de scènes acht en veertig tot en met drie en vijftig en stop hem verder maar bij de belegeraars en bij den massamoord in de tweede acte.

- Goed, antwoordde de man met de blokjeskousen. Direct maar kleeden. Als u wilt, kan begonnen worden: wij zijn met alles klaar en er liggen nu balken onder de kanonnen.

- Prachtig, neem wat minder buskruit en stel de soldaten op, zorg er nu voor dat die bende niet weer te dicht bij de camera komt.

Het was graaf Arie alsof hij het verheven schouwspel van de schepping der aarde bijwoonde. Uit zijn chaotische oneindigheid van droomen en overpeinzingen, verrees hier een tastbare werkelijkheid. Hier werd de ware riddertaal gesproken, voor het eerst hoorde hij thans anderen spreken over belegeraars en soldaten en kanonnen. Thans was hij veilig, hier was hij terecht gekomen bij mederidders, die niet meer in duisternis leefden en die wisten wat er gedaan moest worden. De meneer achter de schrijftafel, die bevel gegeven had de soldaten op te stellen, moest bepaald een groot veldheer zijn. Jammer dat hij niet zien kon of hij een zwaard droeg.

- Ga maar mee, zei de officier met de ruitjesbeenen.

Er gingen nu wonderlijke dingen met den graaf gebeuren.

Eerst kwam hij in een groot kantoor, waar een stuk of tien typistes zaten, die op hun kleine machinetjes een leven als eenige in vollen vaart zijnde sneltreinen maakten. De meneer met de ruitjeskousen riep een der meisjes en zei haar, dat zei een figuranten-contract moest invullen.

- Heet u Joris?, vroeg hij met een blik op het papiertje dat hij in zijn hand hield.

- Graaf Arie, luidde het antwoord.

- Voor het contract geen tooneelnamen, sprak de man, uw geboortenaam.

- In orde, antwoordde de graaf, wien het onderscheid tusschen tooneel-en andere namen niet duidelijk was.

- Teekent u dit even.

De graaf teekende in prachtige letters met een krul en een paar puntjes er onder, voluit, graaf Arie. Het meisje vloeide zonder te lezen het briefje af en gaf hem een copie.

In orde, overlegde de graaf, het papiertje in zijn zak stekend. Ze hebben mij tenminste als lid aangenomen.

Hierna werd hij in een klein kamertje gebracht. De ridder met den korten broek zei hem, dat hij even wachten moest en ging toen heen. Kort daarop verscheen een andere heer, eveneens in zijn overhemd en met bloote armen. De graaf kwam hierdoor tot de conclusie, dat alle leden van deze ridderorde opgestroopte mouwen hadden en besloot daarom zijn armen ook zoo spoedig mogelijk te ontblooten. Onderweg, terwijl hij zijn nieuwen geleider door een warnet van houten gangen volgde, stelde de graaf vast, dat deze man de bottelier van het kasteel moest zijn, omdat hij een voorschoot van grijs linnen droeg en een sterk geurenden alcoholdamp verspreidde, als hij zijn mond opende. Hij bracht den graaf in een zeer wonderlijk vertrek. In lange stellages langs de wanden, lagen bonte stapels kleedingstukken. Sommige hoopjes waren van één kleur, maar de meeste hadden verschillende lagen van rood ent groen en geel. Aan lange ijzeren roeden tegen den zolder, hingen prachtige gewaden met goud borduursel en op planken lagen glimmende Romeinsche helmen naast sombere doodgraverssteken en grauwe, ijzeren soldatenhelmen. Er stonden ook een paar harnassen en het zien daarvan deed het hart van den graaf sneller kloppen. Langzaam liet hij zijn blik langs de lange, gevulde stellingen gaan en hij was van meening, dat men een oppermachtig krijgsheer moest zijn om zoo veel ridders en huursoldaten in dienst te kunnen hebben. De bottelier wierp een blik op een papiertje en keek daarna den graaf even aan. Hij riep een bleeken jongen, die een bril met dikke, zwarte randen en een lange linnen jas droeg.

- Edelman, zei hij kort.

- Juist, beaamde de graaf. Hij had op dat oogenblik wel willen zingen, zoo blij was hij dat zelfs de bottelier het reeds wist, zonder dat hij er hem een woord van gezegd had. Eindelijk erkende men hem dan toch, sprak men hem aan met de titel waarop hij krachtens zijn afkomst recht had. Deze bottelier was een zeer verstandig en rechtschapen mensch en hij besloot hem een flinke fooi te geven, na den eersten beker wijn die de man hem geschonken zou hebben.

- Kom eens hier, riep de bottelier. Hij stond bij den jongen met den bril en hield een kleedingstuk van paars fluweel in de hoogte. Hoewel de graaf den toon van den man voor een ondergeschikte thans wel wat aanmatigend vond, achtte hij het beter daarop geen acht te slaan en deed wat hem gezegd was. De jongen met den bril legde het kleedingstuk over de borst van den graaf, waaruit deze opmaakte dat men van plan was hem dit fluweelen riddercostuum te laten aantrekken. Hij bloosde van vreugde als een schooljongen, die voor het eerst een langen broek zal dragen.

- Dit past je, sprak de bottelier.

- Het is prachtig, antwoordde de graaf. Vroeger had ik een rood pak, maar dit is toch ook mooi.

- Als het vuil wordt of scheurt, wordt het van je gage afgehouden, waarschuwde de jongeman.

- Een harnas heb ik niet noodig, sprak graaf Arie, dat heb ik gelukkig zelf nog.

- Zoo, zei de bottelier, dat trek je dan 's Zondags zeker aan, als je uit wandelen gaat.

De graaf keek den man eens aan.

- Als u het soms nog niet wist, men draagt alleen harnassen als men ten strijde trekt, onderrichtte hij.

- Je bent hier niet bij de opera, vriend, hernam de bottelier, hier hoef je al dat fraais niet te zeggen. Hier je degen en hoed en zeg eens, welk nummer schoenen heb je.

Deze bottelier is heelemaal geen net mensch, maar een onbeschaamde vlegel, dacht de graaf. Hij besloot echter geen twist met een knecht te maken, maar zijn klachten bij den ridder zelf in te dienen. Zijn fooi had die vent echter onherroepelijk verspeeld.

- Breng meneer naar de kleedkamer der edelen, sprak de bottelier.

- Naar de kleedkamer der edelen, herhaalde graaf Arie half luid en het was hem, of engelen onder begeleiding van krijgsbazuinen deze heerlijke woorden in zijn ooren zongen. Met zijn kostbaar costuum over zijn arm en zijn laarzen, hoed en zwaard in zijn handen, volgde hij den jongeman.

Alles gaat goed, dacht hij, als zij nu maar niet met voetballen beginnen, maar dat zal toch niet: een edelman speelt hoogstens tournooi.

De kleedkamer der edelen was in een laag, houten gebouw. Er hing daar een eigenaardige, benauwde lucht, een stank uit een vochtige kleerenkast, vermengd met geurtjes van vettige schmink. Het groote vertrek was vol met half ontkleede edellieden en de graaf die eens in een ziekenhuis onderzocht was, kreeg den indruk dat hij, alvorens tot ridder te worden aangenomen, eerst gekeurd zou moeten worden. Daar hij zich volkomen gezond wist, achtte hij dit een uitstekenden maatregel, want tenslotte was een edelman die tering of blindedarmontsteking had toch niets waard, als het op vechten aankwam.

De commandant van de kleedkamer der edelen, ook iemand met bloote armen en een kuitbroek, bracht hem naar een der tafels, waarboven eenige spiegels hingen.

- Heb je al eerder meegedaan? vroeg hij.

- Zeker, antwoordde de graaf, in de meening dat het om een steekspel of een ander ridderfeest ging.

- Prachtig, sprak de commandant, trek dan vlug je kleeren aan en daar ligt een pijp gele schmink.

- Ja, hernam de graaf, maar ik zou nu eigenlijk de gravin wel eens willen zien.

- De gravinnetjes komen straks, lachte de hoofdman. Je begint anders al vlug, je bent pas binnen. En dan voor zoo'n ouwe knaap.

- Zij zal blij zijn als ze mij in mijn ridderpak zietf sprak de graaf.

- Dat begrijp ik, ze is smoor van je. Maar, waarschuwde de commandant, ik zou maar een beetje oppassen, want de regisseur is niet van die aardigheidjes gediend.

Iedereen weet het, mompelde de graaf gelukkig, ze is smoor van

me. Die lieveling, ze moest natuurlijk over mij spreken, zoo verlangde zij naar mij.

De buurman van den graaf moest iemand van hoogen adel zijn. Hij droeg een sabel met edelsteenen in het gevest en een wit vest met sierlijke gouden krullen. Hij was bezig een rij knoopjes van zijn witten kuitbroek vast te maken, waarbij hij herhaaldelijk vloekte en voortdurend met malende kaken op een tabakspruim kauwde. De man aan den anderen kant van den graaf, was een Oostersche prins met donker haar en een krommen neus. Hij was gekleed in een costuum van olijf groen fluweel en in druk gesprek gewikkeld met een anderen edelman die pas half gekleed was en boven zijn zwarten kniebroek een groezelig, gescheurd overhemd met gele en paarse strepen droeg.

Verarmde adel of hij heeft gevochten, meende de graaf.

- Wat moet je doen, sprak de groene prins, geen cent handel is er. Sinaasappelen kan je niet aankomen, die blijven allemaal in het buitenland.

De graaf glimlachte: zijn meening bleek juist te zijn. Sinaasappelen, deze prins kwam dus uit een ver land, uit Spanje of misschien wel uit het heilige land. Niet onmogelijk dat deze prins al eens aan een kruistocht had deelgenomen. Belangstellend en nieuwsgierig informeerde de graaf hiernaar.

- Weet ik veel, antwoordde Zijne Hoogheid, kruistocht, het heele leven is een kruistocht.

Een goed Christen, dacht de graaf, zijn heele leven heeft hij al kruistochten gemaakt.

- Wij zullen nu weer gauw optrekken naar Jeruzalem, sprak hij. Eindelijk is het er dan toch van gekomen.

- Oser, orakelde de prins, mij krijgen ze voor zes gulden daags niet naar Jeroesjolojim. Ik ben aangenomen voor de Korstmorsfilm en verder ga ik niet.

- Gaat u dan niet naar het heilige land? vroeg de graaf.

- Ik ben al terug, klonk het prompte antwoord.

Welk een vreugde tusschen deze edelen te verkeeren. Overal graven en baronnen en een prins die reeds terug was van het heilige land.

- Het is een bende, dat goed is verrot, alle knoopen springen er af. Neen, dan bij de revue, allemaal nieuwe costuums.

De witte edelman, die tabak kauwde, had gesproken.

- Ik begrijp het best, sprak de graaf, en het is zoo erg niet. U moet niet vergeten dat het goed een paar honderd jaar opgeborgen is geweest.

De witte edelman trok zijn schouders op.

- Maak liever voort, zei hij toen. Straks gaat de bel en dan ben je niet klaar.

De graaf die voor geen geld van de wereld te laat wilde komen, begon zich vlug te kleeden. Met vreugde constateerde hij, dat zijn kleeren hem nog prachtig pasten. Zijn voeten schenen echter een beetje grooter geworden te zijn en het kostte hem heel wat moeite om ze in de laarzen te persen. Toen hij opstond had hij een gevoel alsof hij op glasscherven stond, vooral zijn linkervoet durfde hij bijna niet op den grond te zetten, waardoor hij een weinig hinkend loopen moest. Overigens was hij zeer tevreden met zijn costuum en met een blik van minachting keek hij naar de kleeren, welke hij zooeven had uitgetrokken en nam zonder droefheid afscheid van alles, zelfs van zijn nieuwe feestdas.

Thans zag hij, tot zijn onuitsprekelijke verwondering, dat alle edelen hun aangezicht geel gingen maken. Zij gebruikten daarvoor een verfpijpje, waarmede zij over hun huid streken. De graaf vond deze gele gezichten niet mooi, maar daar geel blijkbaar een vastgestelde kleur voor riddergeziohten was, besloot hij om zich ook maar te gaan insmeren. Toen kwam er nog een meneer, die bij alle ridders zwarte kringen om de oogen teekende en de wenkbrauwen donker maakte. De edelen zagen er nu werkelijk angstwekkend uit en de graaf meende dat men er nu wel op uit zou gaan, om hier of daar duivels te verbannen.

Eindelijk klingelde een bel. De commandant gaf het sein tot vertrekken alle aanwezigen volgden hem naar den uitgang. Toen de stoet buiten in het zonlicht stond, kon de graaf pas goed zien in welk een rijk, voornaam en kleurig gezelschap hij zich bevond. De pluimen der ridderhoeden wuifden in den wind en de metalen gevesten der degens glansden en fonkelden in het zonlicht.

Allemaal vrienden van mij, juichte de graaf, nooit heb ik geweten dat ik er nog zoo veel had.

Thans begaf men zich op weg naar het kasteel van - ja, van wien eigenlijk? Wie woonde in dien geheimzinnigen burcht, waarover hij reeds zooveel had hooren spreken, maar waarvan hij nog niets gezien had? Was het niet heel goed mogelijk, dat hij, graaf Arie, er zelf woonde? Waarom eigenlijk niet? De gravin was er al heen gegaan en dat zou zij zeker niet gedaan hebben, als het kasteel niet van haar man geweest was. Meneer Frans had het nageteekend en was deze niet een vriend van hem?

Best mogelijk dat al deze edelen bij mij op visite gaan, overdacht de graaf. Jammer dat ik mij nog maar zoo weinig van mijn kasteel weet te herinneren. Er was in ieder geval een brug voor en dan een poort met een paar torens, dat weet ik heel zeker. Ik weet alleen niet of mijn kasteel groot genoeg is, om al deze ridders te kunnen herbergen.

Men betrad den grooten, glazen tempel en wat de graaf hier zag was zoo wonderlijk, dat hij even het logiesvraagstuk vergat. Eerst zag hij een halve kamer met twee wanden en zonder plafond. Het huis was bepaald afgebroken terwijl de menschen er nog woonden, want alle meubelen stonden er nog, zelfs een piano met bloemen er op. Bij de tafel stond een heer met een bleek gezicht, die er blijkbaar onder leed, dat men zijn huis boven zijn hoofd afbrak. Hij had een revolver in zijn hand en vol medelijden schudde de graaf het hoofd, toen hij begreep dat de arme man zelfmoord wilde plegen.

Voor het huis stonden een paar mannen met een kistje op drie hooge pooten. Een van hen scheen de huisbaas van den zelfmoordenaar te zijn. Hij snauwde voortdurend tegen den armen man en wees naar een bleek meisje, dat huilend voor de deur stond.

- Nu moet je denken, riep de huisbaas, ik haat dit bestaan, ik veracht dit leven, zooals ik mezelf veracht, ik ben een schurk, een nietswaardige. Ik heb mijn vrouw, het liefste wat ik op deze wereld bezat, bedrogen en nu maak ik er een eind aan.

- Zoo gemeen ziet hij er toch waarachtig niet uit, dacht de graaf.

- Nu neem je je revolver, vervolgde de man, en je kijkt in den

loop. Op dat oogenblik moet ik de angst voor den dood in je oogen zien.

- Ik begrijp het niet, mompelde de graaf, nu moet hij zich doodschieten omdat die huisbaas het wil.

- Doorloopen, riep de commandant.

Onvoldaan keerde graaf Arie het halve huis den rug toe en volgde de edelen. Men kwam nu bij een hoogen, ouden muur met kanteelen, een stuk slotmuur waarachter zich het eigenlijke kasteel bevinden moest.

- Een stuk van een kasteel binnenin een huis, mompelde de graaf, dat is vreemd. Hij keek eens achter den muur en groot was zijn teleurstelling, toen hij zag dat de dikke muur zoo dun als een dubbeltje was, en dat zich daarachter geen slottuin, maar een nieuwe, glimmende automobiel bevond.

- Bepaald een vergissing, zeide hij zacht, die automobiel hoort hier niet en die muur is niet echt.

Aan den voorkant van den muur stond de krijgsman met den bril en den korten broek, dien graaf Arie met meneer Frans achter den schrijftafel gezien had. Naast hem stonden weder een paar mannen met een kastje op hooge pooten en aan weerszijden daarvan waren groote, ronde en vierkante ijzeren trommels op voetstukken opgesteld.

- Luister!, riep de hoofdman. Jullie bent de ridders van de verdrukte partij. Begrepen?

- Zeker, sprak de graaf, maar nu is het afgeloopen, we zullen toonen wie we zijn.

De ridders lachten.

- Zwijg en laat mij uitspreken. In dit kasteel bevindt zich een van jullie lotgenooten in gevangenschap. De hoofdman wees naar den dunnen muur.

Dat kan niet, dacht de graaf, of ze zouden hem in dien automobiel verstopt moeten hebben.

- Nu komen jullie je vriend bevrijden. Meneer Alphons, die de rol van graaf Rudolph speelt, is jullie aanvoerder. Meneer Alphons, riep de regisseur zich omwendend, waar zit die kerel nu weer?

- Hier ben ik, riep de graaf en hij kwam op een draf je nader.

Graaf Rudolph was prachtig gekleed en hij had een stuk koek in zijn hand.

- Het is uw scène, sprak de hoofdman, en dan moet u niet wegloopen.

- Ik had honger, zeide de graaf.

Graaf Arie vond deze verklaring zeer aannemelijk, maar toch was hij van meening, dat men niet aan eten denken moest, als een vriend bevrijd moest worden.

- Nu beraadslagen jullie met den aanvoerder, of er thans tot bevrijding van den vriend zal worden overgegaan. In den burcht bevindt zich een vertrouwde, die een touwladder zal uitgooien. Langs deze ladder begeven de drie menschen, die ik gisteren daarvoor aangewezen heb, zich met meneer Alphons naar boven en verdwijnen achter den muur. Maar denk om het decor en trap het linnen niet stuk. Begrepen?

De graaf knikte bevestigend het hoofd: hij begreep het volkomen.

- Nu is het nacht, zei de regisseur.

Neen, dacht graaf Arie, wij zijn te vroeg. Het is nog dag en als wij nu beginnen, kan iedereen het zien.

- Repeteeren, riep de hoofdman.

Graf Rudolph ging naar de ridders toe en keek naar den muur.

- Begin!

- Zullen wij het wagen?, vroeg graaf Rudolph. Hij zit er in en hij kan er niet uit. Hij snakt naar zijn vrijheid, hij onze trouwe broeder.

- Deugt niks van, riep de hoofdman. De figuratie kijkt alsof de heele zaak haar geen steek aangaat. Mijn beste menschen, snap toch eens dat wij het niet over een zure haring hebben. Er wordt hier gesproken over een vriend die in de gevangenis zit. Stel je voor dat het je eigen moeder, je vrouw is, die ze daar hebben opgesloten.

- Was het maar waar, mompelde de ridder in het wit.

De ridders lachten.

- Meneer verlaat u oogenblikkelijk de studio, riep de hoofdman. Ja u, wij zijn hier niet om grappen te maken. Gaat u heen.

- Mij best, sprak de witte ridder schouderophalend, maar ik ben hier op tijd geweest en ik heb mijn plicht als edelman gedaan, ik

heb mijn costuum aan gehad. Mijn zes gulden moet ik dus hebben.

- Wij zijn menschen die hier den gang van zaken verstoren geen gage verschuldigd, sprak de regisseur.

- Ik heb maling aan de gang van je zaak en aan de huiskamer er bij, riep de witte ridder. Mijn geld moet ik hebben.

- 't Is goed, sprak de hoofdman, u kunt naar den leider van de opnamen gaan. Hij zal u een bewijs geven waarop u de gage ontvangen kunt. En verdwijn nu.

- Ik dacht ook maar, bromde de edelman, met een nijdigen ruk zijn broek omhoog trekkend. Fijne costuums hier, een rotzoodje. Neen, dan de revue. En met een schouderbeweging van onverschilligheid ging hij heen.

Uitgestooten, dacht de graaf. Als hij nu karakterloos is, loopt hij naar den vijand over en verraadt dan alles wat wij van plan zijn. Wij mogen wel voortmaken.

- Wij gaan dus verder, riep de hoofdman. Denk er om, dat ik de spanning op jullie gezichten moet zien. Repeteeren.

- Vrienden, wij gaan onzen kameraad er uit halen, begon ridder Rudolph weer.

De figuranten luisterden aandachtig naar de treurige geschiedenis van den gevangen ridder, welk verhaal men zoo langzamerhand van buiten kende. Blijkbaar was er ook voldoende spanning op de gezichten, tot op het oogenblik waarop ridder Rudolph de touw-ladder beklimmen moest. Graaf Arie, die alles intens meeleefde, was zeer teleurgesteld, toen de ridders, op bevel van den hoofdman, hun beklimming moesten staken.

- Dat lijkt op niets!, riep de commandant. Als de graaf naar boven klimt, moeten jullie blikken hem volgen, ik moet in jullie oogen de hoop lezen, dat hij het er goed zal afbrengen. Jullie staat er echter bij als leeggeloopen fietsbanden. Die man daar, links, is de eenige die het goed doet.

De oogen der ridders zochten den linkerman, die het zoo goed deed.

- Ja, hij, daar op den hoek. Dat gaat uitstekend. Komt u maar een beetje meer naar voren.

- Ik?, vroeg graaf Arie.

- Juist, u.

De graaf begaf zich naar de aangewezen eereplaats, Hij was de beste van alle ridders en nu begon hij nog maar pas. Als hij zoo doorging, zou hij het nog ver brengen.

- Nu nemen wij deze scène nog eens.

Er werd weder gesproken over arme, opgesloten ridders. De touwladder werd weer beklommen en er was weer veel spanning op de gezichten. Toen verdwenen de drie ridders aan den anderen kant van den muur.

Nu zijn zij er gelukkig, dacht de graaf, die arme kerel zal blij zijn dat hij eindelijk verlost wordt.

Maar de opgesloten ridder kreeg zijn vrijheid nog niet terug. De klimmers moesten weer terug komen, en nog eens en nog eens.

Graaf Arie begreep, niet waarom dat gevaarlijke werk zoo dikwijls herhaald moest worden. Ieder oogenblik liep men kans ontdekt te worden en dan viel de heele boel in duigen.

Eindelijk scheen het er dan toch van te zullen komen.

- Tooneelmeester, duister!, riep de hoofdman.

Er ratelde iets in de hoogte boven het hoofd van den ridder en op hetzelfde oogenblik werd het donker.

- Nu is het werkelijk nacht, mompelde de graaf verwonderd.

De commandant blies op een klein conducteursfluitje en een scherp gegil ging door de holle ruimte.

- Licht!

Een kort tikje en toen een zacht sissen in de groote ijzeren trommels. Graaf Arie schrikte. Uit de trommels stroomde een sterk, fel wit licht: het was alsof een paar stukken van de zon naar beneden gekomen waren.

- Niet in de lampen kijken!, riep de hoofdman.

- Opgelet. Camera.

Nu begon een der mannen, die bij het kistje op drie pooten stond, aan een klein slingertje te draaien. Pas nu zag graaf Arie dat het een orgeltje was, maar tot zijn groote verwondering kwam er geen muziek uit.

Het gesprek van zooeven en de klimpartij werden herhaald. De ridders verdwenen over den muur en toen riep de commandant: stop. Alles was afgeloopen voordat de graaf er goed en wel erg

in had. De lampen gingen uit en het werd weer dag, doch de opgesloten ridder was niet te voorschijn gekomen.

Zij zijn verraden, dacht de graaf, en nu zitten zij zelf in den val. Deze meening moest hij echter weer prijsgeven, toen hij even later zag, dat ridder Rudolph rustig met den hoofdman stond te praten. Hij moet door een onderaardsche gang ontkomen zijn, dacht de graaf toen.

De hoofdman kwam bij de ridders en vertelde hen dat zij even moesten blijven wachten, waarna hij zich met ridder Rudolph en den orgeldraaier naar het andere einde van de groote zaal begaf.

- Stapelgek is hij, sprak de Oostersche prins, men laat iemand tooh niet honderd keer achter elkaar hetzelfde doen? Wat is dat voor mesjokkaas?

- Kan jou het wat schelen?, vroeg een reusachtige, hemelsblauwe ridder. Als het mijn tijd is, dan ga ik naar huis.

Graaf Arie wilde den heeren wel onderdak aanbieden en zeggen dat het volstrekt niet noodig was dat zij een verren tocht naar hun kasteel maakten. Dit ging echter moeilijk, zoolang hij zijn burcht nog niet gezien had en wist hoeveel edelen hij zou kunnen herbergen. Graag had hij een weinig met dreunende stappen heen en weer geloopen, maar daar zijn nauwe laarzen hem ondragelijke pijn veroorzaakten, ging hij maar in een trotsche houding op een kist zitten. Terwijl hij aan de gravin zat te denken en tot het besluit kwam dat het nu wel eens tijd werd dat hij haar ging opzoeken, werden zijn gedachten door een luid gejoel en geschreeuw afgeleid. Zijn geoefende hand greep, geleid door krijgsmansinstincten, dadelijk naar zijn degen en hij keek naar de plaats waar het lawaai vandaan kwam. Hij zag een stuk muur en een brok van een toren en daaromheen krioelde een menschenmenigte als een hoop mieren. Dadelijk begreep hij wat er gaande was en, geen acht slaande op de pijn in zijn voeten, sprong hij overeind en stampte op den grond.

- Ze hebben hem te pakken, riep hij.

De ridders keken hem aan. In de verte herhaalde zich het gejoel.

- Ze hebben hem te pakken, riep hij nogmaals.

- Goed zoo, antwoordde de blauwe edelman, maar maak je niet zoo dik.

- Wij moeten gaan, riep de graaf. De schurken hebben onze vrienden gevangen genomen. Hoor ze eens juichen!

- Gijnponem!, lachte de Oostersche prins.

- Mannen, niet aarzelen, schreeuwde graaf Arie en trok zijn degen. Thans zullen wij toonen wie wij zijn.

- Hou jij die tentoonstelling maar alleen, antwoordde de prins.

Weer klonk het gejoel en aan de andere zijde van de zaal flitsten de lampen op en overstroomden het woeste tooneel met een witte lichtgolf.

- Volg mij, riep de graaf, het waarachtige ridderbloed verloochent zich niet in het uur des gevaars.

- Weet iemand misschien waar hier in de buurt een geschikt gekkenhuis is?, vroeg de hemelsblauwe edelman.

- Heeft niemand den moed?, scheeuwde de graaf. De edelen lachten.

- Laffe hazen, geen uwer is waard een wapen te dragen. Alleen zal ik gaan, ik, graaf Arie.

- Goeie reis!

Gevolgd door een aantal edelen, die het schouwspel dat komen zou, wilden bijwonen, sloop graaf Arie met het wapen in zijn hand naar het tooneel van den strijd.

- Lafaards, tandknarste hij, ridders zonder moed, worst zonder zout. Ik moet voorzichtig zijn nu ik alleen ben: door list moet ik trachten te overwinnen. Over kisten en tonnen, decorrollen en planken, sloop hij, herhaalde malen struikelend, naar de plaats waar zich de menigte in het lamplicht bevond. Toen hij na veel moeite onopgemerkt daar was aangekomen, zag hij alleen maar een troep edelen en soldaten, rustig luisterend naar de aanwijzingen van den hoofdman. Deze stond in de poort van een kasteel en niet ver bij hem vandaan, waar een groot gat in den muur was, stond meneer Frans met een potlood in zijn mond.

- Nu komt zij er hier uit, sprak de hoofdman, zij wordt er uit gesleurd, maar pas als zij hier bij de krijtstreep gekomen is, mogen jullie opdringen. Jullie denken, wij zullen haar verscheuren, wij zullen haar vertrappen, haar laatste uur is gekomen. Jullie moeten je als duivels op deze weerlooze vrouw werpen, als tijgers, als bloedhonden.

De graaf sidderde.

Was dat taal van een edelman? Sprak een ridder op deze wijze, was dit de daad van een man om een troep gepeupel tegen een weerlooze vrouw op te hitsen? Was er dan niemand, geen enkele edelman, die het voor die arme vrouw opnam? Meneer Frans stond te lachen, lachte omdat een arme vrouw door een troep plebs zou worden vermoord. Meneer Frans was een schoft en die hoofdman ook. De graaf beefde van woede en beet zijn gele tanden in zijn bloedlooze onderlip.

- Ik zweer het, tandknarste hij, ik, graaf Arie, nu zal ik ze toonen wie ik ben.

Weer joelde de menigte en een noodkreet, de doodsgil van een vrouw schuurde langs zijn trommelvliezen. In de poort van het kasteel verschenen drie mannen, drie woestelingen, drie beulen, en zij sleurden, zij trokken iets voort, een levend mensch, een vrouw.

Graaf Arie schrok en slechts een kort, ondeelbaar oogenblik, stond hij ademloos stil.

- Lea!, riep hij.

Toen stortte hij zich op de menigte, sloeg, stak en stiet in brieschende woede, links en rechts. Hij zag geen menschen, geen plebs meer, alleen haar zag hij, zijn eigen, lieve vrouw, die door een bende misdadigers aan stukken werd gescheurd.

- Lea, ik kom, hijgde, huilde hij.

Hij wrong en vocht zich voorwaarts, voelde de slagen en stompen niet, rukte zich los uit grijpende handen en sloeg, sloeg, sloeg.

Een zwaar voorwerp kwam met dof gedreun op zijn hoofd neer, het door doodsangst verwrongen gelaat van zijn vrouw zweefde naar hem toe en hij zag het tien, honderd maal. Toen piepten fluitende vogeltjes in zijn ooren.

- Lea, kermde hij.

Hij wankelde, sloeg met zijn hoofd tegen het ijzeren voetstuk van een Jupiterlamp en bleef roerloos liggen.

XXII.

Het was een groote, stille ziekenhuiszaal, alles kil en wit, alsof het van sneeuw en ijs gemaakt was. Graaf Arie, die bleek en mager geworden was, lag in een der vele ijzeren ledikanten, zijn hoofd in een kap van windsels, waaruit alleen zijn geel gelaat als een masker te voorschijn kwam.

Voor het bed stonden twee dokters, een groote met een bril op en een kleine met een baard. Zij droegen lange, witte jassen, die stijf waren en glommen, alsof zij van carton waren gemaakt. Een verpleger hielp den graaf overeind, legde een kussen in zijn rug en ondersteunde hem.

- Nu rustig, zei hij zacht. Probeer nu kalm met den dokter te praten. Zit je zoo goed?

Graaf Arie antwoordde niet, doch glimlachte dankbaar.

- Zoo, begon de kleine dokter, nu gaan wij eens even met elkaar praten. Hoe voel je je nu?
- Het is nog kapot, antwoordde de graaf zwak. Binnenin mijn hoofd is iets gebroken.
- Dat zal wel weer in orde komen, als je maar rustig blijft.
- Er is iets stuk, herhaalde de graaf, ik voel het.
- Vertel mij nu maar eens hoe je heet, sprak de kleine dokter.
- Hij wil zijn naam niet zeggen, zei de verpleger.
- Jawel, sprak de graaf, maar zoo heet ik niet. Ik ben een ander.
- Dus Jacob Joris ben je niet?, vroeg de lange dokter.
- Neen, eigenlijk niet.
- Waarom eigenlijk niet?, vroeg de kleine.
- Omdat ik een ander ben.
- Dus wij vergissen ons. Maar wie ben je dan wel?

- Graaf Arie.

- Ben je altijd graaf Arie geweest?

- Vroeger, zei de graaf met een zucht, heel lang geleden. Daarna was ik een poosje een ander, maar nu ben ik weer graaf Arie.

- Goed, hernam de lange dokter, maar dan was er toch een tijd dat je kruidenier was?

- In schijn, antwoordde de graaf.

- En je vrouw en kinderen dan, en je zaak?

De lippen van graaf Arie begonnen nerveus te trillen en een schok ging door zijn lichaam.

- Zij is vermoord, zei hij. Arme Lea, zij was zoo goed. Die schurken!

- Dus dat herinner je je. Juffrouw Loes, de filmactrice. Maar die is toch je vrouw niet?

Graaf Arie staarde den dokter aan. Hij trachtte zich op te richten, maar viel in de kussens terug.

- Mijn vrouw is ze, mijn andere vrouw is .... Het was gemeen van ze en meneer Frans is de schuld van alles.

De dokters spraken fluisterend met elkaar en zij keken den patiënt onafgebroken aan.

- Dus u, hernam de kleine, u zou die moedige ridder zijn en gravin Lea is uw vrouw?

De graaf liet het hoofd bedroefd hangen.

- Ik weet het niet, mompelde hij, het is allemaal zoo .... Is ze dood?

- U weet toch wel dat zij niet dood is?, vroeg de dokter. U weet immers wel dat het daar in die filmfabriek maar spel was?

- Leeft ze?, schreeuwde de graaf. Zij leeft, God, waar is ze?

- Kalm nu, sprak de oude dokter, wees nu maar rustig, dan zul je haar nog wel zien. Dus Coba is je vrouw niet en die twee lieve kindertjes, Fientje en Jacob zijn niet van jou?

- Zij leeft, glimlachte de graaf afwezig, alles komt weer goed.

- Zou je blij zijn als zij weer bij je kwam?

- Ja, antwoordde de graaf, maar er is iets kapot in mijn hoofd.

De twee dokters keken elkaar aan en spraken toen fluisterend met den broeder.

- Het is in orde, zeide de grootste. Zoodra hij weer loopen kan. Tot zoo lang kan hij hier blijven; hij is rustig.

- Kom, sprak de broeder, ga nu weer rustig liggen, en hij schudde de kussens van den graaf op.

- De gravin moet komen, zti graaf Arie, ik wil haar spreken.

- Zij komt, maar dan moet je ook heel rustig blijven. Lig je zoo prettig?

- Er is een veertje in mijn hoofd gesprongen, antwoordde de graaf.

XXIII.

Lange dagen wachtte graaf Arie op de komst van zijn geliefde. Het duurde heel lang voordat zij kwam en toen de windsels van zijn hoofd werden genomen en hij uit bed mocht, was zij er nog niet geweest. Iederen morgen en avond vroeg hij den verpleger waarom zij nog niet kwam en deze antwoordde geduldig, vond steeds weer nieuwe redenen voor haar wegblijven.

- Waarom verlang je toch zoo naar haar?, vroeg de broeder eens. Is zij dan werkelijk altijd zoo lief en zoo goed voor je geweest? Heeft zij altijd goed voor je gezorgd en is zij je steeds trouw gedweest, Jacob?

- Zoo heet ik eigenlijk niet, antwoordde de graaf.

- Maar ik wil je zoo noemen, zeide de verpleger. Geef mij nu eens antwoord op wat ik gevraagd heb.

- Ik weet het niet, bekende de graaf, treurig het hoofd schuddend.

- Luister eens, Jacob, sprak de broeder, de hand op zijn arm leggend, vind je dat ik goed voor je ben geweest toen je ziek was? Heb ik goed voor je gezorgd?

- Je bent een vriend van mij, zei Jacob dankbaar, je hebt mij weer beter gemaakt. Maar mijn hoofd, begrijp je, er is van binnen iets gesprongen.

- Maak je daarover maar geen zorg, dat is juist goed. Nu gaat het denken weer een beetje beter. Hoor eens Jacob, je zegt dat ik je vriend ben, maar dan wil ik ook eens als een vriend met je praten.

- Ik ben Jacob eigenlijk niet, viel de graaf in de rede.

- Kom, hernam de broeder, daarover praten wij nu niet. Ik

zeg tegen jou Jacob en dan noem je mij gewoon Cor. Ben je niet blij dat je weer bijna genezen bent?

- Ik weet het niet, antwoordde Jacob. Soms wel en dan ineens weer niet. Er is iets in mijn hoofd kapot gegaan en nu twijfel ik zoo nu en dan aan mezelf.

- Heel goed, sprak de verpleger, dat is het begin van je herstel.

- Neen, weersprak de graaf treurig, dat is juist het begin van mijn ziekte. Soms denk ik ineens dat ik weer kruidenier ben en daarvoor heb ik mij toch niet vrijgemaakt, daarvoor ben ik toch niet verlost geworden?

- Vroeger was je heel gelukkig, hernam de broeder, en toen je je voorstelde een graaf te zijn, heb je niets anders dan ellende en narigheid gehad.

- Dus je ziet het, viel de graaf in de rede, ik behoef er niet naar te verlangen, het is wel degelijk een soort noodlot dat ik graaf Arie ben.

- Dat is het, beaamde Cor, maar als je maar inziet dat je gedwaald hebt, kan alles weer in orde komen.

- Als de gravin maar terug was, zuchtte de graaf.

- Die zal nog wel komen, antwoordde de broeder, maar alleen om je te zeggen, dat alles een waan geweest is, dat je je vergist hebt en dat je altijd Jacob Joris was en gebleven bent.

- Ik vergis me niet. Wij zijn altijd heel gelukkig geweest, zij houdt veel van mij. Alleen de menschen, als die maar niet gekomen waren. Maar alles zal wel weer goed worden als ik beter ben.

- Heeft ze je dan niet bedrogen?

- Je kent haar niet: Lea bedriegt niemand.

- Maar je eigen vrouw dan, Coba en de kinderen, denk je aan hen nooit meer?

- Soms, antwoordde Jacob nadenkend.

- Het zijn lieve kinderen, ging de broeder voort. Toen je bewusteloos lag, zijn ze hier geweest en zij hebben bij je bed staan huilen.

- Speelt Jaapje nog mondorgel?, vroeg de graaf.

- Ik weet het niet, antwoordde Cor. Maar je moet naar huis terug gaan. Jij bent hun vader en zij kunnen je niet missen.

- Het komt allemaal wel weer in orde, sprak de broeder. Lea

zal je de waarheid wel vertellen en daarna praten wij nog wel eens.

En hij klopte hem bemoedigend op zijn schouder.

De gesprekken met den verpleger en met de geneesheeren, bleven niet zonder invloed op den toestand van graaf Arie. Heel vaag begon het in zijn bewustzijn door te dringen, dat hij zich in verschillende dingen vergist moest hebben. Als ridder had hij gefaald, hij was er niet in geslaagd de menschen te bevrijden en dat maakte hem neerslachtig. Men wist hem duidelijk te maken, dat hij voorbarig en ondoordacht was geweest en dat hij daardoor onheil en leed veroorzaakt had, waar hij gedacht had menschen te zullen bevrijden en gelukkig te maken. Men faalde echter, waar men hem ervan trachtte te overtuigen, dat de vrouw die hij liefhad, hem bedrogen had.

- Neen, antwoordde hij dan in treurigen ernst, dàt niet, dat is niet waar.

En met dit simpele geloof leefde graaf Arie eenzaam voort en in zijn ziel was sleohts één droevige vreugde: het verlangen naar de vrouw die hij liefhad.

Eindelijk kwam zij, zijn bruid, als een onheilsbode, als een beul, die hem het dwaze hoofd van zijn levend lichaam scheiden zou. Zij had bloemen voor hem meegebracht, maar de dokter nam ze haar af.

- U moet verstandig met hem praten, sprak hij, en vooral ernstig blijven. U hebt veel goed te maken!

Zij vond hem in den grooten ziekenhuistuin, onder de hooge, oude boomen. Zijn mager, verdrietig gezicht deed haar ontstellen en in zijn oogen vond zij iets veranderd: zij waren doffer en rustiger geworden.

- Neen, zei zij zacht, toen hij haar hand kussen wilde, niet doen. Ik ben gekomen om ernstig met je te praten.

Zij wilde verder gaan, maar zij kon niet. Zijn groot, kinderlijk vertrouwen deed haar pijn, zij kon den rustigen, vragenden blik van zijn vermoeide oogen niet doorstaan en beschaamd boog zij het hoofd.

- Lea, sprak hij zacht, nu je bij mij bent is alles weer goed. Ze hebben zoo veel tegen mij gezegd, maar ik wist wel dat het niet

waar was. Ik ben blij dat ik het nooit heb kunnen gelooven, ik zie nu dat alles waar is, nu je weer bij mij bent. Jij begrijpt alles zoo goed en de menschen praten maar wat.

- Neen Jacob, fluisterde zij en meer kon zij niet uitbrengen.

- Wij gaan ergens heen, hernam hij, waar wij rustig kunnen leven.

Ze stond op, kneep haar handen dicht, alsof deze het beetje moed, dat zij had kunnen vinden, omklemd hielden en zij keek in zijn oogen.

- Jacob, zei ze, ik heb je bedrogen, alles was maar een leugen.

- Ik weet het, sprak hij weemoedig glimlachend, ik heb mij ook vergist: wij hebben gefaald.

- Jij, hernam zij, maar ik niet. Ik heb gelogen, ik heb je bedrogen.

- Dat zeggen de anderen, hernam hij, maar de menschen liegen.

- Jacob, luister eens, zei ze en haar stem was onzeker. Alles is voorbij, je moet mij vergeten. Je moet nu weer worden wat je vroeger was en naar je vrouw en kinderen terug gaan.

Hij stond op en staarde haar met angstige, verwonderde oogen aan.

- Wat bedoel je?, riep hij.

- Jacob, zei ze, vaarwel, wij zien elkaar nu voor het laatst. Toen gaf zij hem een hand en hij drukte er een korten kus op.

De dokters waren van oordeel, dat zijn ziekte een gunstig verloop had. Alles was thans nog slechts een kwestie van tijd.

Jacob was veel rustiger geworden. Uren lang zat hij in gepeins verzonken, dacht hij aan het verleden en aan alles wat hij in den laatsten tijd gedaan had. Dan werd hij dikwijls overvallen door gevoelens van melancholie en heimwee en dikwijls schaamde hij zich. Broeder Cor was de eenige die hem in die oogenblikken kon opbeuren, die zijn angst en schaamte wist te verdrijven, hem tenslotte aan het lachen kon maken.

- Het zal nu niet lang meer duren Jacob, zei hij dan. Jaapje en de kleine meid vragen iederen dag naar je en Coba zegt, dat zij het zonder jou niet bolwerken kan. Ik was van de week in je woonplaats en ben toen ook eens naar je familie en den winkel

gaan kijken. Een prachtzaak Jaap, een van de mooiste uit de buurt.

- Ja, antwoordde Jaap peinzend, dat is het zeker. En nu kan ik een heele nieuwe pui van een margarinefabriek krijgen, maar dan willen ze de heele zaak met van die glazen reclameplaten bedekken. Ze zijn wel heel mooi, je weet wel, goud met zwart en allemaal kleuren en een brood er op en een koek en een potje met boter, net echt. Maar dan moeten al die andere borden van Zonnetjes waschpoeder en Kikker schoencrême en Kristal kachelglans er af en dat is toch ook zonde. Wat denk jij, Cor?

- Ik weet het niet Jaap, van die dingen heb ik niet zooveel verstand. Ik zeg maar zoo: ieder in zijn vak. Die jongen van je is ook een bij de hand baasje. Ik ben boos als vader niet komt, zei hij.

- Zoo'n aap, glimlachte Jaap afwezig.

- Luister eens Cor, vervolgde hij aarzelend. Was het erg gek wat ik allemaal gedaan heb? Is Coba boos op me?

- Boos? Hoe kom je er bij?! Ze zegt, en daaraan heeft ze gelijk, dat die bandieten van artisten je den kop op hol gemaakt hebben. Onder veel honden is de haas dood; geen mensch zou het tegen zoo'n stel leugenaars op den duur volgehouden hebben. Ik ook niet, Jaap. Neen, Coba zal blij zijn als je weer terug bent. Ze is gek op haar Jaap.

- Ze is een beste vrouw, mompelde Joris, zooveel jaren heb ik het goed met haar kunnen vinden. Werken als een paard, alles voor mij en de kinderen en een hart dat ze voor de zaak heeft! Ik heb haar slecht behandeld, Cor.

- Dan moet je het maar gauw weer goed zien te maken, Jaap. Ik geloof, dat wij haar maar eens moeten schrijven bij je te komen. Altijd alleen te zijn is toch ook niks. Wanneer zullen we het doen, Jaap?

Coba, met een splinternieuwe japon aan, zegt weinig, als zij het kamertje binnentreedt, waar Jaap, in gezelschap van zijn vriend Cor, op haar zit te wachten. Jacob durft niets te zeggen, hij durft haar zelfs niet goed aan te zien. Voordat hij begrijpt wat er gebeurt, voelt hij een zoen op zijn wang, dan een op zijn andere wang, op zijn voorhoofd, zijn mond, zijn oogen. Het is alsof hij onder zoenen begraven wordt en het is heelemaal niet onaangenaam; integendeel.

- Coba, fluistert hij, vergeef je het mij?

- Mijn Jaap ben je, zegt zij, mijn eigen kerel.

- Coba, je bent goed voor me, alles zal weer in orde komen. Dat andere is voorbij; ik was ziek. Den graaf heb ik weggedacht en van nu af ben en blijf ik jouw Jaap, jouw kruidenier.

Maar waar is Cor gebleven ....?

Amsterdam Sept. 1924.